

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift : for : den : fynske : Ogrupper.
Udgivet : og : ledet : af
H. C. Frydendahl.

Indhold: Hans P. Lunde: Dønj gamle Bor. — H. Zangenberg: De syd-fynske Øers gamle Bønderbygninger. — Gamle Sandfager.

1. hæfte.

Januar 1932.

5. Årgang.

Med Tak for Støtte og Hjælp i det forløbne Aar bedes alle Fynsk Hjemstavns Medarbejdere og Holdere, ogsaa Medlemmerne af Fynsk Hjemstavnsforening for København og Omegn, modtage de bedste Ønsker for Aaret 1932.

H. C. Frydendahl.

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. for hvert Fjerdingaar. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766.

Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksemplar, bedes man paa tale det hos Postvæsenet.

PAA DET INDBETALINGSKORT

der er indlagt i dette Hæfte, er der ikke opført noget Beløb. Adskillige Holdere ønsker nemlig at indbetale for et Aar ad Gangen. Holderne kun nu efter Ønske indbetale for et Aar (5 Kr.) eller for et eller flere Kvartaler. — Dette gælder selvfølgelig ikke Medlemmer af »Fynsk Hjemstavnsforening for København og Omegn«. Skulde der være indlagt Indbetalingskort i deres Hæfter, bedes disse Kort tilintetgjort.

FYNSK HJEMSTAVNSFORENING FOR KØBENHAVN OG OMEGN

Før jeg gaar videre i Teksten, maa jeg paa hele Bestyrelsens Vegne ønske Redaktøren og Læserne et godt Nytaar! I Forbindelse med Ønsket om et heldbringende 1932 knyttes i særlig Grad Ønsket om en fast og stærkt voksende Hjemstavnsfølelse, en af Menneskenes skønneste Egenskaber. Det skulde ikke synes saa vanskeligt mellem os Fynboer at fremelske denne Følelse, vi er jo rundet af Jordens skønneste Muld!

Det, vi i »Fynsk Hjemstavns« denne Gang slaar til Lyd for, er den store

Carl Nielsen Mindefest

i »Fynsk Hjemstavnsforening for København og Omegn«! Den finder Sted 5. Januar, Kl. 7^{1/2}, i Handels- og Kontoristforeningens store, smukke Lokaler.

Vort Formaal med Festen er i første Række at fejre vor store, musikalske Landsmand, Faderen til saa megen herlig Musik. Vi haaber, nej, vi er temmelig overbeviste om at opnaa et saa stort Overskud, at vi deraf kan sende en klækkelig Sum til »Carl Nielsen Mindet« i Nr. Lyndelse.

(Fortsættes paa Omslagets 3. Side.)

Gamle Gaarde paa Skarø.

K. Uldall fot.

DÆNJ GAMLE GÔR

AF HANS P. LUNDE

Dænj gamle fynske Gôr — je sær
'en tijt, som Glimt ba Taengens Glug,
og mæist om Avtni, næ de snæir
og Stormi maamler diut, mæ Suk —:
et Syjn a Tij, trouskyle Liu der svandt, et Savn —:
i Gôr saa bly, gemt inj ba Trær, en troufast Favn,
mæ Vægge-Ve(n)er, klinj mæ Læir
ve Ma'daustij te Latterkluk
a Pier kun i Skört og Særk —
dænj gamle Gôr mæ Bindings-Værk:
et Syjn som döjr 'o Fyjn mæ Øj'r fro Stavn te Stavn
for stedse bort — og om no Tij: ak, kun et Navn.

DE SYDFYNSKE ØERS GAMLE BØNDERBYGNINGER

AF MUSEUMSINSPEKTØR, ARCHITEKT H. ZANGENBERG

I.

DA Amtsprøbst Boegh i Begyndelsen af forrige Aarhundrede til en gammel firsaarig Kone paa Drejø udtalte sig rosende om Øen og dens Beliggenhed, fik han følgende Svar: »Ja, Faer! En Mil til Taasing, en til Fyn og en til Ærø! Herre Gud!

At dog Drejø er lagt midt i Verden!« — Saaledes skriver Sognepræsten Peder Tommerup i hans Topografi over Drejø Sogn, og han anfører denne lille Begivenhed som et Eksempel paa hans Sognebørns manglende geografiske Kundskaber. Men den gamle Kones Opfattelse af Drejø som Verdens Midtpunkt er dog maaske snarere betegnende for den Betydning, som Øboen tillægger den Plet Jord, der nu én Gang blev hans Føde- og

K. Uldall fot.

Gaard i Skindballe, Nørre-Vornæs i Landet Sogn, Taasing.

Hjemstavn. Uden i nogen Maade at underkende Drejø vil man dog næppe, i hvert Fald med Hensyn til Byggeskikken, kunne tillægge denne Ø noget større Fortrin frem for de øvrige Øer, der omgiver Fyns Sydkyst. Byggeskikken paa hele denne Øgruppe er saa rigt vekslende, og har paa visse af Øerne en saadan Karakter, at man maaske maa betragte den som en særlig »Øskik«, og det vilde derfor være ugørligt at foretrække den ene Ø for den anden. Men i sin Helhed kan Byggeskikken paa Øerne ikke skilles fra den, der karakteriserer Hovedøen Fyn.

De sydfynske Øer, navnlig Smaaøerne, var jo indtil meget sene Tider ret afsondrede fra selve Fyn, og for en stor Del ogsaa fra hinanden indbyrdes, og selv om Øboerne ved forskellig Lejlighed kom i Berøring med hinanden, saa har dog sikkert hver Øbefolkning for sig holdt stærkt paa nedarvet Sæd og Skik, og nogen større Forandring heri foregik næppe før ved Udskift-

ningen paa de større Øer, og for de mindre vistnok først efter Midten af forrige Aarhundrede, da regelmæssige og hyppigere Trafikforbindelser med Hovedøen blev oprettet.

Naar man derfor fra »Fastlandet«, som Øboerne i ældre Tider yndede at kalde Fyn, begiver sig paa Rejse til de mange større og mindre sydfynske Øer for at gøre sig bekendt med den gamle Byggeskik, som man skulde formode at finde nogenlunde uberrørt paa disse Steder, er det naturligt, at man nærer en vis Forventning om, at Bønderbygningerne her maa have et vist Særpræg, og at de i forskellige Henseender maatte adskille sig fra, hvad man ellers finder paa Fyn. Det var just med saadanne Forventninger, at Dansk Folkemuseum i September 1927 ved sine Medarbejdere foretog en Rejse til Øerne for at skaffe et Overblik over, hvad der endnu maatte findes af gammel og ejendommelig Byggeskik, og Hensigten med Rejsen var først og fremmest at eftersøge de ældste kendte Gaardtyper: den enlængede Gaard og Parallelgaarden, som man endnu haabede at finde paa Øerne, endvidere at efterspore Indretningen af Beboelsesbygningerne, saaledes som denne maatte have været i ældre Tid. Rejsen gav gode Resultater, men disse var næppe naaede uden Kendskab til de Undersøgelser, der tidligere (i 1880erne) var foretaget af Professor R. Mejbørg og af Folkemindeforskeren Jens Kamp. Mangt og meget var omdannet og forsvundet, og den livligere Forbindelse med Omverdenen og dermed følgende lettere Adgang til Anskaffelse af nutidigt Byggemateriale har allerede sat mærkbare Spor i Retning af Ændringer i Bygningernes Ydre og Indre. Men endnu er der dog her og der bevaret saa meget, at man kan danne sig et ganske godt Billede af den fortrinlige og forskellige Bygningskultur, som tidligere har udmærket disse Øer. Men trods dette, at flere af disse endnu den Dag i Dag er forholdsvis vanskeligt tilgængelige, vil det næppe være saa mange Aar ud i Fremtiden, førend Forskellen paa Bygningerne fra Ø til Ø væsentligt, eller maaske helt, er forsvundet.

Det er disse Forskelligheder, vi i det følgende skal se noget nærmere paa, men forinden vi gaar over til en nøjere Betragtning af disse og de Enkeltheder, der staar i Forbindelse hermed, vil det sikkert være rigtigst at faa nogen Klarhed over, hvad det er, der i Byggeskikken forbinder de sydfynske Øer med Moderøen. I dette Tidsskrifts første Aargang blev Byggeskikken i de gamle fynske Bøndergaarde fremstillet, og der skal her blot

erindres om, at det fynske Bindingsværk deri omtales som baade fyldigere og rigere end Bindingsværket i de fleste andre Egne af vort Land, og at kun Bindingsværket i Jyllands Østegne staar paa nogenlunde lige Fod med det fynske. Endvidere er Tømmeret i det fynske Bindingsværk afstolpet, det vil sige, at det er malet med enten rødbrun eller sort Farve, hvad der især understreger Tømmerrigdommen i de fynske Bindingsværksbygninger.

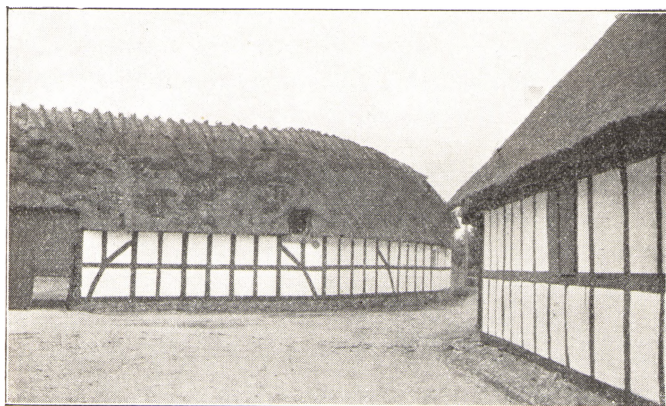
Endvidere har den fynske Gaard ofte trundbyggede (runde) Hjørner, og endelig har den fynske Gaard haft, og har da ogsaa her og der endnu i Vestfyn, sin særlige og ældgamle Konstruktion, idet Længerne er sulebyggede, d. v. s. at der paa langs igennem Bygningerne, i disses Midtlinie, er rejst en Række svære Egestøtter, »Suler«, som forneden ved Jorden staar paa Kampesten, og som naar helt op til Tagrygningen og her bærer et svært Tømmerstykke, »Aasen«, hvorpaa Spærenes øverste Ende hviler. Suler og Aas bærer paa denne Maade det meste af Tagvægten. Konstruktionen er ældgammel og synes at have Ahner tilbage i Oldtiden.

Baade i Bindingsværket, ved Sulekonstruktionen og tildels ogsaa ved de runde Hjørner slutter Byggeskikken paa Øerne sig til selve Fyn, men det maa dog tilføjes, at Sulekonstruktionen synes at være ukendt paa de vestlige Øer, og paa de østlige vides Sulebygninger kun at have eksisteret paa Taasing, Skarø og Strynø. Maaske har de ældste Gaarde paa Drejø ogsaa haft Sulebygninger, men noget afgjort Bevis herfor er det dog foreløbigt ikke lykkedes at fremskaffe.

Modsætningerne eller Forskellighederne mellem Hovedøen og de sydfynske Øer og disse indbyrdes ligger nærmest i Indretningen af selve Stuehuset, idet der paa enkelte af Øerne har været en Tilbøjelighed til at indrette Beboelsen med to Rækker af Stuer og Kamre, adskilte ved Længdeskillerum, og Stuerne optager da ikke her hele Længens Bredde fra Ydervæg til Ydervæg, saaledes som det ellers var Skik paa Fyn i ældre Tid. Denne Byggeskik er velkendt fra det østlige Sønderjylland og fra Als, men det skal dog understreges, at den ikke synes at være til den Grad udviklet og gennemført paa de sydfynske Øer som i Sønderjylland. Men den største og mest iøjnefaldende Ejendommelighed og Modsætning til Hovedøen har man dog haft i den enlængede Gaard og dennes store Anvendelse, idet den f. Eks. i

Lyø By og i Vemmenæs paa Taasing har været saa stærkt anvendt og udbredt, at den fuldstændig har behersket og præget disse Steder.

Iøvrigt er selve Landsby-Bebyggelsen ikke uden Interesse paa Øerne, ja, det er maaske snarest denne, der fængsler eller i stærkeste Grad tiltrækker sig den nutidige Besøgendes Opmærksomhed, men ogsaa de gamle Byanlæg har gennem Tiderne undergaaet en Forvandling, og hertil har naturligvis især Udskift-

Fra »Sydfyn«.

Grüner-Nielsen fot.

Aaben Byplads i Drejød By med gamle Gaarde.

ningen hidraget. Strynø og Drejød Byer har sikkert været de mest udviklede og vanskelige at færdes i, hvad der tydeligt ses af Udskiftningskortene. Strynø By bestod f. Eks. i 1791 af en Vrimmel af spredte og mindre Hus- og Gaardklynger, der tilsammen udgjorde en ret stor By med de forskelligste Former paa Bygningerne, idet her fandtes baade enlængede, trelængede og Vinkelgaarde samt Parallelgaarde. Men naar det om denne By har været anført, at den i Tiden omkring Stavnsbaandets Løsning var saa sammenbygget, at det var umuligt for andre end stedkendte at vejlede sig, idet man med Lethed kunde gaa fra den ene Gaards Rygning til den anden, saa har dette sidste dog kun kunnet lade sig gøre for nogle faa Gaardgruppers Vedkommende. To og to sammenbyggede Gaarde har saavel her som paa Skarø været ret almindelige, dog virker dette paa Skarø ganske anderledes stærkt, fordi de enkelte Gaardes Længer har været indhyrdes sammenbyggede.

Det mest udprægede Eksempel paa en tæt og meget stærkt sammenbygget By findes paa Drejø, hvor man skal være i Besiddelse af en god Stedsans for at finde sig tilrette. Dette skal dog ikke være sagt til Byens Forringelse, da det er en overordentlig fornøjelig By [at færdes i, og vistnok intet Sted paa nogen af Øerne faar man som her Lejlighed til at se, hvor let og smidigt det fynske Bindingsværk har kunnet lade sig forme efter en krummet Gadelinie. Men vi maa vist lade det være tilstrækkeligt med disse faa Indtryk af den Bebyggelse, som møder os paa de sydfynske Øer, og gaar derfor i det følgende over til en nærmere Betragtning af Enkelthederne i de enkelte Øers Byggeskik, og begynder da med den mest bekendte, og den, der ligger Hovedøen nærmest, nemlig

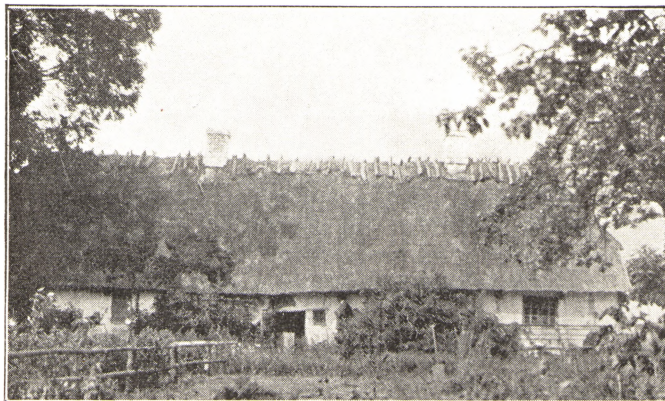
TAASING

De gamle Gaarde og Huse paa Taasing viser i det ydre den samme Ynde og de velafvejede Forhold, som er et Særkende for alt fynsk Bindingsværk, men dette er dog ikke allevegne »afstolpet«, og man finder ogsaa helt overhvidtede Bygninger af Bindingsværk, omend dette vel ikke kan siges at være almindeligt. Men selv i saadanne Tilfælde er der over Taasings gamle Bygninger en vis Hygge, der dog ofte er skabt af Bygningernes Omgivelser (se Billedet af Huset i Bregninge). Undertiden kan Bindingsværkstømmeret være malet og Murtavlene hvidkalkede, og ligesom paa Hovedøen har man paa Taasing, især paa Sydlandet, fugemalet Tavlene med blaa Fugestreger, men dette ses kun sjældent i Nutiden: det er en Skik, der synes at være ved at uddø

Med Hensyn til Konstruktionen, da er det bemærkelsesværdigt, at man paa Taasing allerede i Tiden omkring 1680erne synes at have forladt den ældgamle Byggemaade at bygge med Suler. Dette ses af Synsforretninger, der blev optaget i Anledning af de mange Ødegaarde, som paa det Tidspunkt fandtes rundt omkring paa Øen, for at fastslaa, hvor meget Materiale der skulde anvendes for at genopføre disse Gaarde. Disse Synsforretninger nævner kun Tømmer til Bindingsværk, saasom Fod (Fodtømmer rundt langs alle Bygningernes Ydervægge). Stolper og Ranker (Skraastivere til Stolperne) og Dokker (de korte lodrette Tømmerstykker i hvert Fag mellem Stolperne), Rem, Bjælker og Tagtømmer, men intet om Suler og Aase. Disse synes

saaledes ikke at have været brugt i Datidens Bygninger, med mindre Sulerne fra de gamle Bygninger her, som andetsteds paa Fyn, er blevet anvendt igen ved Opførelse af de nye Bygninger, men herimod taler de »Spærbaand« og »Hanebaand«, som omtales i Synsforretningerne, idet man jo i Almindelighed ikke anvendte Hanebaand i Sulebygninger.

Bindingsværket i disse nyere Bygninger fra Slutningen af det 17. Aarhundrede staar i god Samklang med, hvad der i Almin-

Fra Sydfyn.

Grüner-Nielsen fot.

Hus i Bregninge, Taasing.

delighed findes i ældre og ikke særligt rigt udformede Bindingsværksbygninger paa Fyn (se Artiklen om gamle fynske Bønderbygninger i Fynsk Hjemstavn 1. Aarg., S. 83--86). Ogsaa Fjælle til Lofter og Langhalm til Taget nævnes i Synsforretningerne, og da Vægmaterialer ikke omtales, maa det anses for givet, at Væggene, den Gang som tidligere, blev lerklinede paa en Risfletning omkring »Støjler«, hvilke Vægge man endnu kan finde hist og her, naar de da ikke er af »Fjælleværk«, d. v. s. af Brædder. Men selv om man efter Aar 1700 ikke har opført Sulebygninger paa Taasing, saa fandtes de dog fra gammel Tid og blev stedse vedligeholdt gennem Aarene, men lidt efter lidt forsvandt de. Den sidste Sulebygning blev dog ikke nedreven før end i 1890. Til den store nordiske Udstilling i København blev der taget et Rids af denne Bygning, men desværre er denne Tegning gaaet tabt, og dermed er den eneste Redegørelse for Sulebygninger paa Taasing forsvundet.

Saamtidig med, at de gamle Sulebygninger forsvandt, maaske paa Grund af den Skrøbelighed, som de gennem Tiderne havde paadraget sig, saa synes ogsaa visse Forandringer at være foretaget i Byggeskikken. I Løbet af forrige Aarhundrede blev der bygget en Del nye Bygninger, (det er især Stuehusene, der her tænkes paa), og selv om de i Hovedsagen i det ydre lignede de ældre, er der dog altid en lille Detaille, som just i det ydre rø-

Fra »Sydfyn«.

Hugo Matthiesen fot.

En Gade i Troense, Taasing.

ber det yngre Hus, nemlig den, at Bjælkerne er lagt oven paa Remmen, i Stedet for, som i de ældre Huse, at være tappet i og stukket gennem Stolperne, saaledes at »Bjælkehovedet« (Enden af Bjælketappen uden for Stolperne) er synligt i Ydervæggen. En anden og endnu synligere Forandring i Bygningernes Udseende er den, at Tavlene (Mellemmrummene i Væggene mellem Bindingsværkstømmeret) paa sine Steder blev udmurede med gule Mursten, der staar synlige i Ydervæggene. Straatage med Rygningstrær, de saakaldte »Vaa'rtrær« eller »Vodtrær« (»Varetrær«, paa Sjælland: Kragtrær) har man dog stedse benyttet til nye Bygninger i det 19. Aarhundrede, ligesom de gamle Gavlformer er blevet bibeholdt, nemlig: den halvt afskraæede Overgavl paa Gaardenes Stuehuse, og det ret stejle Gavltag paa Husmandshusene, hvor Overgavl savnes. Findes der Overgavl paa Husmands- og Udhuse, er disse enten straaclædte eller dækkede med lodret stillede Brædder. Bemærkelsesværdige er de

Vindskeder (d. v. s. Brædder langs den øverste Tagrand, som dækker for Enden af Straataget i Gavlen) som ses i Troense, idet de krydser hinanden foroven, og er her udskaaret som et Par Horn. Dette er sikkert et meget gammelt Træk i Byggeskikken, og disse Vindskeder var tidligere almindelige i Troense, men er nu sjældne eller er maaske helt forsvundne. Til Husene har man undertiden haft Tilbygninger. Saaledes kunde der til Gavlen være bygget et Fag eller to, som Husets skraa Gavltag var ført ned over, saa at det blev en Art Halvtags-hus, der kaldtes »Kove«. Endvidere kunde der paa Siderne i Udhuslængerne, ud for nogle af Rummene, findes en Tilbygning, som Længens Tag var forlænget ned over, og som kaldtes en »Skyde« (sjællandsk Lude).

Ved Udskiftningen har man paa Taasing, som andre Steder i Landet, forsøgt sig med nye Byggemaader, som f. Eks. lerstampede Ydervægge i Husene og Indførelse af holstensk Skik med Hensyn til Staldindretning o. s. v. For at faa et lille Indtryk af Datidens Syn paa disse Ændringer fra gammel Tid, skal her citeres følgende af Sognepræsten for Landet Sogn, Fr. Chr. Lunds »Beskrivelse over Øen Thorseng« (1823):

»Ogsaa i Vaaningernes Bygning og Indretning har en betydelig, men for Sundheden saare gavnlig Forandring i de senere Aar fundet Sted. Alle nyere Gaarde og Huse ere som tilforn af Egebindingsværk, men meget bedre byggede, Fodstykkerne ved Grund af Kampestenene hævede fra Jorden, Væggene murede med raae, undertiden brændte Steen, Værelserne langt højere til Loftet¹⁾, med langt større og klarere Vinduer end tilforn: Sengene mange Steder bortryddede af Dagligstuen og et eget Sovekammer indrettet i det bredere Huus. Endog Fjellegulve findes nu hist og her, undertiden endog panelede Vægge. De af Leer og i æltet Straae opførte tætte og lune Bygninger, hvoraf Hs. Excellence (Generalløjtnant Frederik Juel til Taasinge) nu har prydet Øen med 5 forskjellige, have hidtil ikke fundet Efterlignere blandt Bønderne; dog miskjende disse ikke deres Værd. De paa holstensk Maade byggede Gaarde, hvoraf her ere 4 paa Øen, yndes ikke, dels formedelst Tagets vanskeligere Vedligeholdelse, dels fordi de fordre flere Folk, naar Korn skal sættes i Huus.

Med Sandsen for at boe bedre og beqvemere, har tillige

¹⁾ En Følge af, at Bjælkerne blev lagt oven paa Remmen (Forf.).

Sands for større Reenlighed og Nethed forenet sig. Hos enkelte mere velhavende Bønder finder man og undertiden en Art Luxe i Meubler, f. Ex. et smukt Chatol, eller en peen Dragkiste i Øverstestuen, Storstuen, og Jernkakkellovne med Kobbertude ere temmelige almindelige overalt i Dagligstuen. At have et Par vel opredte Senge, foruden dem, der daglig bruges, er noget, hvorefter enhver Gaardkone stræber, og paa Linned og Uldent i Kisterne fattes det ikke gjerne hos dem, som ei ere forarmede, eller have udstyret mange Børn.«

Denne korte Omtale af Bønderbygningerne paa Taasing bekræfter, at der i Begyndelsen af 1800 Tallet virkelig skete et vist Brud med gammel Tradition, ikke alene med Bygningernes Ydre, men ogsaa med deres Indre. De faa gamle Gaarde, der har været bevaret nogenlunde uforandrede til vor Tid, viser da ogsaa dette, og den gammeldags Indretning af Stuehusene til disse Gaarde viser tillige, at der har bestaaet en vis Forskel i Boligindretningen paa selve Fyn og paa Taasing. Desværre synes der ikke i Nutiden at være bevaret en eneste saadan gammel Gaard, og for at gøre os bekendt med den ældste kendte Byggeskik paa Taasing maa vi derfor ty til en nærmere Betragtning af Grundplanen af en Gaard i Bjærgby, som Professor R. Mejborg maalte i 1887. Denne Gaard har, omend i omdannet Stand, været bevaret indtil omkring 1900—04, hvorefter den forsvandt, vistnok for at give Plads for en mere tidssvarende Bygning.

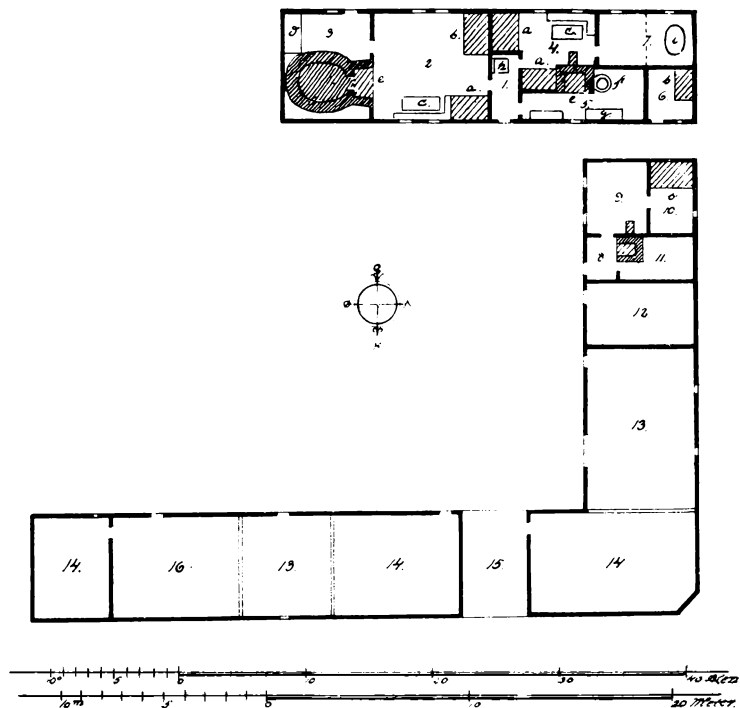
Bjærgby bestod i 1797 af 17 Gaarde, og heraf var de 11 firelængede, medens 6 af dem var trelængede, alle med mere eller mindre sammenbyggede Længer. Af disse gamle Gaarde blev de 7 udflyttede, nemlig 4 firelængede og 3 trelængede, og af de tilbageblevne Gaarde maa den her omtalte have været Byens sydøstligste. Gaardens to Udlænger, som var ret smalle (8 à 9 Alen), var sammenbyggede, og havde et udvendigt skraat afskaaret Hjørne, et saakaldet »Smigfag«. Gaardens Stuelænge var derimod fritliggende, og laa paa det nærmeste solret, d. v. s. med Gavlene i Øst og Vest. Det skal i ældre Tid have været almindeligt paa Taasing, at Stuelængen var Gaardens Nordlænge, men Stuelængen til Gaarden her var den sydligste Længe, og dette maa have været Tilfældet ogsaa andre Steder i denne By, efter hvad der kan ses af Udskiftningskortet. Vest for Gaarden laa »Gastedet«, hvormed man i ældre Tid mente Gaardens nærmeste Omgivelser, her en temmelig stor Toft, der i 1797 af-

spærredes fra Gaden med et aflangt Gadekær, der strakte sig helt hen til Nabogaardene mod Vest.

Naar man traadte ind gennem den lave og uanselige Laage i Gadelængens Port, kom man gennem Porten ind paa Gaardspladsen, som her var ret stor, omrammet af Gaardens tre Længer, og mod den fjerde Side afgrænset af Gaardens Have, der laa Øst og Syd for Gaarden. Paa Gaardspladsen laa Møddingen, og da der ingen Vognport fandtes i Gaardens Udlænger, stod Vognene formodentlig paa Gaardspladsen eller i Porten, og de øvrige Redskaber: Ploven, Tromlen og maaske Arbejdsvognen, paa Gastedet. Stuehuset havde kun én Indgangsdør fra Gaardspladsen, og gennem denne kom man ind i »Fremset«, Husets Forstue, der var brolagt med toppede og ujævne Brosten. I Hjørnet til venstre stod Haandkværnen, Redskabet, hvorpaa man i ældre Tider til Husbehov malede Sæd til Mel eller Gryn. I senere Tider var det dog mest Malten til det hjemmebryggede Øl, som formaledes herpaa. Foruden Kværnen stod her ogsaa, saavidt Pladsen tillod, forskellige Redskaber, som egentlig havde hjemme i Bryggerset, saasom Kar, Baljer og Bøtter.

Gennem Døren til venstre traadte man ind i Storstuen, som havde lerstampet Gulv, og hvor Opmærksomheden straks fangedes af den lave, aflange og firkantede Aabning i Bordhøjde over Gulvet, som fandtes i Væggen lige over for Døren fra Fremmerset (Stuens Østvæg). Det var Skorstensaabningen ind til Arnen eller »Essen« i Skorstenen foran Bagerovnen, og Stuen kaldtes derfor ogsaa »Skorstensstuen«. Denne Stue var altsaa paa en vis Maade ogsaa et »Bagers«, men da der var Arne foran Ovnene, havde dette aabne Ildsted formodentlig en lignende Mission som det, der fandtes i den almindelige ældre fynske Dagligstue, nemlig: at tjene baade til Stuens Opvarmning og til Madlavning. Stuens Bohave var ikke særligt overdaadigt, men her fandtes dog baade en Alkoveseng med Skydedøre for ved Ydervæggen ud mod Gaarden, og en Himmelseng i Krogen mellem Skillevæggen og Sydvejgen mod Haven, endvidere en Vinduesbænk under og langs med Vinduerne, som vendte mod Gaardspladsen, og denne Bænk fortsattes i en Bordendebænk foran Alkovesengen. Foran disse Bænke stod en »Skive« (et Bord), og paa Væggen mellem Vinduerne og Skorstensaabningen hang en pyramideformet Hængehylde, »Taveletten«, til Husets Porcelæns- og Glassager.

Selv om Stuen har været benyttet som Bagers, er den dog næppe opstaaet af et oprindeligt Bryggers, hvori Bageroven jo ganske vist altid fandtes, og den kan næppe heller have været benyttet som et saadant, da den ikke alene savnede Brygger-

Fra »Sydfyn .

R. Mejborg maalt 1887.

Grundplan af en Gaard i Bjærgby, Taasing.

- 1) Fremmers. 2) Storstue. 3) Dosset (Kælder). 4) Dagligstue. 5) Bryggers. 6) Karlekammer. 7) Kleve (Ølkammer). 8) Fremmers. 9) Aftægtsstue. 10) Sengekammer. 11) Tørverum. 12) Faarehus. 13) Loer. 14) Lader. 15) Port. 16) Stald. — a) Alkover. b) Himmelseng. c) Bord (Skiven). d) Dejgtrug. e) Skorsten med Ilsted. f) Bryggerkedel. g) Bord i Bryggers. h) Haandkværn. i) Saltolde (Saltkar).

kedlen, men ogsaa de Udgangsdøre direkte ud i det Frie, som ellers altid og overalt fandtes i et Bryggers. Stuen har været et ganske ejendommeligt Rum, og dens Karakter af baade Storstue (Gildesstue) og Opholdsstue samt Bagestue (altsaa Brugrum for Husholdningen) skiller den i højeste Grad fra, hvad der er kendt fra andre Steder paa Fyn, og det er troligt, at man her staar over for en meget gammel Stueform. Op til Storstuen laa » Dosset « eller » Kælderen «, hvor det store Dejgtrug havde

sin Plads, og fra Dosset var Husets eneste Udgang til Haven. Mellem Bagerovnen og Ydervæggen til Gaarden var et lukket Rum, hvori Brændevinstøjet var godt gemt, da det kun kunde hentes frem gennem et Par løse Brædder i Loftet, som ikke let lod sig opdage af Toldvæsenet, der skulde paasé, at ulovlig Brændevinsbrænding ikke foregik, og som derfor undertiden var ret nærgaaende i Eftersøgningen af de forbudte Destilleringsapparater.

Vi vender nu tilbage til Fremset. I dettes højre Side fandtes to Døre, den ene til Bryggerset og den anden til Dagligstuen. I denne Stue vendte Vinduerne ud mod Haven, og man kunde altsaa ikke herfra se ud til Gaardspladsen. I Stuen fandtes to Alkovesenge, den ene bag Fremset og den anden ved Siden af Bryggersskorstenen, begge med Adgang fra selve Stuen (se Planen). I Krogen langs Ydervæggen mod Haven og Skillevæggen stod en Vindues- og Bordendebænk som i Storstuen, og foran Bænkene et Bord med Korsfod. Stuegulvet var lerstampet eller belagt med Mursten. Langs en af Væggene stod et »Kandskab«, et Bohavestykke, der nogle Steder kunde være indrettet som en Skænk med Skabe under, men oftest kun var en Art Tallerken- eller Fadrække, der naaede til Gulvet, hvori Husets Fade og Tallerkener var henstillet som Pryd. Et Par Stole med Ryg, de saakaldte »Bagstole«, fuldendte Stuens Bohave. Opvarmningen af Stuen foregik ved en Bilæggerovn, hvori der fyredes fra Skorstenen i Bryggerset. Nogle Steder har Stueovnen dog sikkert været en Jærnovn, der er kendt fra Sydfyn og de sydfynske Øer, og som i det ydre ligner Bilæggerovnen, men i Forsiden har to Laager over hinanden, enten af Støbejern eller af Kobber. I Ovnene kunde der fyres fra selve Stuen, og Ovnene var indrettet med en drejelig »Svirestang«, en Svingstang med en vandret Arm, hvorpaa Gryder kunde ophænges og drejes ind over eller bort fra Ilden, efter som man havde Brug for stærkere eller svagere Varme. I disse Ovne foregik Madlavningen inde i Stuen om Vinteren, men om Sommeren derimod ude i Bryggerset, i dettes aabne Skorsten, ved hvis Side der var anbragt en indmuret Kobberbryggerkedel.

Bryggersgulvet var lagt af store, flade Kampesten, og i Bryggerset stod ved Vinduet ud til Gaarden et Bord, og mellem Vinduet og Fremmersdøren en Gaasebænk, hvori der under Sædet var indrettet Rugepladser til Gæssene, deraf Navnet. I Bryg-

gerset fandtes alskens Husgeraad af Kobber og Messing, ligesom ogsaa Mælkebøtterne og Smørkærnen havde Plads herude. I Ølkammeret ved Siden af Dagligstuen stod Salt-Olden eller »Alen«, udhulet af en Træstamme, og heri opbevaredes Husets Forraad af nedsaltet Kød, og naturligvis stod Øltønderne med det hjemmebryggede Øl ogsaa her. Op til Bryggerset, ved Husets Vestgavl, laa Karlekammeret, hvori Sengen var anbragt langs med Gavlvæggen, og Kammeret havde egen Indgang fra Slippen mellem Stue- og Vestlængen. I ældre Tider har den vestlige Ende af Stuehuset dog været noget anderledes indrettet, idet Ølkammeret var delt (se den punkterede Linie paa Tegningen), og i den østlige Del heraf fandtes en Alkoveseng, der stod i Forbindelse med Dagligstuen, medens den vestlige Del sammen med Karlekammeret udgjorde et Forraadskammer, »Kleven«, langs hele Stuehusets Vestgavl, som havde Indgang fra Bryggerset. Karlekammeret har da været indrettet i én af Udhyslængerne.

Op mod Stuelængen var der i den venstre Udlænge indrettet en Aftægtsbolig. Fra Gaardspladsen kom man ind i denne Boligs lille Fremmers med en aaben Skorsten, hvorfra der kunde fyres i Bilæggeren i de Gamles Dagligstue, som havde Vinduer ud mod Gaardspladsen. Ved Siden af Dagligstuen laa Sengekammeret, og bag Fremmerset fandtes Tørverummet. Op til Aftægtsboligen laa Faarehuset, og derefter fulgte Loerne og Laderne saaledes, at hver Lo havde sin Lade. I Nordlængen fandtes Stalden — Gaardens eneste — indrettet til baade Køer og Heste, saa nogen større Kvæg-Bestand har Gaarden ikke haft.

Rummene i Udhyslængerne var naturligvis forskellige i Antal alt efter Gaardens Bedrift, og maaske har Stuehusrummene i de ældre Gaarde været flere, men dette synes man desværre i Nutiden kun at kunne efterforske gennem Arkivstudier. Det er imidlertid bemærkelsesværdigt, at Adskillelsen ved en Skillevæg paa langs i Stuehuset mellem de til dagligt mest benyttede Rum: Køkken og Dagligstue, er drevet endnu videre i det 19. Aarhundredes Stuehuse, og denne yngre Stuehusplan vil vi da se nærmere paa i det følgende.

(Fortsættes.)

GAMLE SANDSAGER

EN BITTE MERE OM AUSET

Til Stykket »Auset og Nød« i sidste Hæfte kan tilføjes: Her paa Vestfyn kaldes Fadingen til en Arbejdsvogn A w s a j, Fadingen til en Fjedervogn Fa · n i (n g) (i nogle Egne med L-Lyd: Fa · l n i (n g)). I Jylland siges om en Plov: »Æ Åsæt æ krum«, her: »Å w s i er krøwæ«.

A. Jensen, Assens.

LEGE JYDEPOTTER I AASTRUP

I Anledning af Stykket i F. Hj. Decbr. 1931 spurgte jeg i Dag Børnene i Aastrup Skole om, hvordan de legede Jydepotter, hvilken Leg leges i 2. Kl. Det gaar saaledes til her i Skolen:

Børnene stiller sig staaende i Række, hvorpaa »Sælgeren« gaar rundt og giver Børnene Navne, f. Eks. Æble, Rosin, Kartoffel o. s. v. — altid et Navn paa en spiselig Frugt. Nu kommer »Køberen« og spørger f. Eks.: »Har du nogle Vindruer?« Sælgeren giver da fra Fløjen hvert Barn et Tryk paa Hovedet, og det Barn, som er Vindrue — hvis der er noget med det Navn — giver et lille Skrig eller Grynt fra sig. Derpaa følger Prøven paa Jydepottens Holdbarhed: Om til Møddingen eller Gryden. Naar alle Potter er solgt, er Legen forbi.

V. Würden Pedersen.

OVERTRO OM HUSDYR

En Gaardejer (død o. 1898) kørte aldrig med en Hoppe. Var han ude, og nogen bød ham køre med, saa han først efter, om der var en Hoppe for Vognen; var der det, sagde han nej.

Sætter man sig op at ride paa en Hoppe fra højre Side, bliver vedkommende Hoppe aldrig med Føl.

Podes Æbler og Pærer paa Hvidtjørn, og Faarene saa æder disse Kviste, faar de tvetullede Lam.

At holde en Gedebuk (helst en rigtig grim, stinkende værre end en Ulykke) som Middel mod Kastning turde være almindelig kendt; men at der ogsaa er andre »lige saa ufejlbarlige« Midler, har jeg set Eksempler paa, nemlig en død Ræv, slaet op i Kostalden. Jeg har set det to Steder, begge Steder hos oplyste Mænd, som »selvfølgelig« ikke troede paa, at det hjalp; »men de sad der før deres Tid, saa lod de dem sidde«. Men de er dog nu begge forsvundne, ingen ved hvordan.

Et Sted, hvor jeg var i Praksis, hang der en Hosesok paa

et Søm bag ved en Ko. Paa mit Spørgsmaal om, hvad den var til, forklarede Manden, at man skulde tage den venstre Hose-sok, branke den i en Pande og saa gnide den omtalte Patient, hver Gang man kom i Kohuset, saa skulde en nærmere omtalt Hævelse nok forsvinde. Jeg forklarede, at det her drejede sig om simpel Massage, og at det var ligegyldigt, om det var venstre eller højre, og at Fedtet kun var, for at den skulde gaa lettere; men han holdt paa sit, det skulde være venstre.

Fra Ryslingeegnen.

N. P. J. Pedersen, Dyr læge, Ryslinge.

FRA DE GUEDELIGE FORSAMLINGERS TID

Rasmus Jørgensen, der er kendt fra de gudelige Forsamlings Historie paa Langeland, kom til Sjælland og senere til Jylland, hvor han købte Jord og fik lokket nogle langeland-ske Familier over til saare liden Fryd for disse. Lad mig fortælle, hvorledes det gik en af dem, som kom til Vestjylland og fik Jord: hvad jeg skriver, er fortalt mig af min Bedstefader. Manden hed Ditlev Grube og var Maler af Profession, men opgav altsaa Haandværket for at dyrke Jord i Vestjylland. Ditlev Grube indsaa snart, at det var noget galt noget, han var kommen i, og da det ret blev ham klart, hvor fortvivlet Stillingen var, lukkede han sig inde i sit Sovekammer i tre Dage. Han nød intet og talte med ingen. Hvad han gennemkæmpede, fortalte han vist ingen, men da han kom ud, gik han ud i Heden og hentede Materiale til Lyngkoste, som han sad i sin Stue og bandt, og da han havde tilstrækkelig mange, drog han til Langeland og solgte dem. Hvad Befordring han havde paa sin første Færd, kender jeg ikke; men flere Gange skal han være kørt her over med en Hest og en Stud for Vognen. Naar dette Køretøj viste sig ved Havnen i Rudkøbing, gik det som en Løbeild blandt Drengene i Byen: »Grube er kommen, Grube er kommen.« Gennem sine Trængsler var Grube bleven temmelig religiøs. I sine ældre Dage bosatte han sig atter paa Langeland og brugte atter Penselen.

Valdemar Bendixen, Humle.

(Fortsat fra Omslagets 2. Side.)

Et indledende Foredrag holdes af Professor ved Universitetet, Erik Abrahamsen, vor største Videnskabsmand paa Musiklivets Omraade, og Fremførelsen af de Carl Nielsenske Sange er lagt i de bedste Hænder hos Operasangerinde Frk. Else Schiødt og Operasanger Lars Boe, begge gode Fynboer, den førstnævnte født i Middelfart, sidstnævnte i Thurup.

Billetspriserne er ens over hele Salen og sat saa lavt, 1 Kr. 50 Øre, at enhver kan deltage. Gennem den Masse Forespørgsler og Forudbestillinger, vi har haft, kan vi allerede nu i fuld Fortrøstning se hen til den store Succes!

»Fynsk Hjemstavnsforening for København og Omegn« er i den senere Tid Genstand for stærk Tilgang, og det har været os en meget stor Glæde at modtage Indmeldelse fra en Del paa Fyn fastboende! Intet Under, vi ser Fremtiden i Møde, belyst af Optimismens klareste Solskin!

En Opfordring, der gerne maa noteres som et Forlangende, stilles vore Medlemmer: Inden Udgangen af Januar Maaned maa det være hvert Medlems usvigelige Pligt at indmelde TO nye Medlemmer!!!

Med Tak for det gamle Aar ønsker vi endnu en Gang Redaktionen af »Fynsk Hjemstavn«, Deres Læsere, ikke mindst vore egne Medlemmer, et godt, velsignet 1932!

P. B. V.

CHR. SCHRØDER.

Indmeldelser i Fynsk Hjemstavnsforening for København og Omegn

modtages gennem Telf. Holte 923 og Telf. Vester 9318 Y (aaften Kl. 5—7) eller ved skriftlig Henvendelse til Foreningens Kasserer, Direktør L. Andersen, Rudersdalsvej 30, Holte.

Foreningens Bestyrelse er nu:

Direktør L. Andersen, Rudersdalsvej 30, Holte, Tlf. Holte 923, Kasserer. Konsulent Jørgen Banke, Bagsværdsvej 4, Lyngby, Tlf. Lyngby 824, Formand.

Fru Grosserer Hjelm, Raadhusvej 56, Charlottenlund, Tlf. Ordrup 2527. Forfatteren Morten Korch, Ingeborgsvej, Charlottenlund, Tlf. Ordrup 1871, Næstformand og Sekretær.

Gartner Per Larsen, Wiedeweltsgade 3, København Ø.

Skuespiller, Kaptajn Chr. Schrøder, Frederiksberg Alle 21 B, København V., Tlf. Vester 6353 X, Presseattache.

Til Medlemmerne af Fynsk Hjemstavnsforening for København og Omegn.

Nogle overkomplette Sæt af Fynsk Hjemstavns 3 første Aargange tilbydes herved Medlemmerne til følgende billige Priser:

	I Hæfter	Indb. m. Shirting	Indb. m. Skind
Enkelte Aargange.....	Kr. 2,00	Kr. 3,00	Kr. 3,50
Alle 3 Aarg. samlet.....	- 4,50	- 6,50	- 7,50

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

Dette Tilbud gælder kun, saa længe det stærkt begrænsede Oplag tillader.

H. C. FRYDENDAHL.

LAD FYNSK HJEMSTAVN INDBINDE

Derved faar Maanedsskriftet blivende Værdi,
og Værdien vokser med Aarene. =====

De første Aargange kan endnu faas hos Ud-
giveren, Krarup pr. Espe. =====

Abonnenterne tilbydes

Indbinding af »Fynsk Hjemstavn«. Pris Kr. 1,50 i Shirting, Kr. 2,50 i Skindryg.

To Aargange i eet Bind: Kr. 2,00 i Shirting, Kr. 3,00 i Skindryg.

Tre Aargange i eet Bind: Kr. 3,00 i Shirting, Kr. 4,00 i Skindryg.

Fire Aargange i eet Bind: Kr. 4,00 i Shirting, Kr. 5,00 i Skindryg.

Thomas Nielsens Bogbinderi, Ryslinge. - Telf. 16.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1931

kan faas til følgende Priser pr. Aargang:

I Hæfter	Kr. 3,00
Indbunden med Shirtingsryg	Kr. 4,50
Indbunden med Skindryg.....	Kr. 5,50

For to Aargange indb. i eet Bind er Priserne henholdsvis Kr. 8,00 og Kr. 9,00, for tre Aargange indb. i eet Bind Kr. 12,00 og Kr. 13,00 og for fire Aargange indb. i eet Bind Kr. 16,00 og Kr. 17,00. — Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

Af Udtalelser om FHj. kan anføres:

»Det indeholder et meget afvejlende Stof, og Udgiveren har formaaet at knytte en lang Række gode Medarbejdere til Foretagendet. »Fynsk Hjemstavn« vil i første Række interessere Fynboerne, enten de saa er bosiddende i eller udenfor »Danmarks Have«, men det har ogsaa Bud til alle andre, der interesserer sig for gammel Folkeskik og Folkeminder.«

C. K. i Jyllandsposten.

»Det er med oprigtig Glæde, man gør opmærksom paa dette smukt udstyrede Tidsskrift... Det er et godt og alsidigt Stof, »Fynsk Hjemstavn« bringer, og man kan ikke noksom anbefale Fynboer og hjemstavnsinteresserede Mennesker i det hele taget at holde Maanedsskriftet.«

August F. Schmidt i Fyns Venstreblad.

Forfatteren Niels Kjængsdals nye Roman

„BANKEGAARDEN“

er udkommet paa Steen Hasselbalchs Forlag.

Venstres Provinspresse skriver:

Kjængsdal er en meget hyggelig og underholdende Fortæller og i Besiddelse af en ikke ringe Kompositionsevne.

Vendysseles Folketidende ^{24/9} 31:

En udmærket Bog — let og livlig — revsende sin Tid paa en egen harmløs og tiltalende Maade.

Fyns Venstreblad ^{10/10} 31:

I Kjængsdal er der Stof til en god folkelig Forfatter. Han har baade Humør, Haandelag og den ægte Fortællerglæde.

Sorø Amtstidende ^{8/10} 31:

Meget livlig og underholdende. — Bogen er skaaret godt til af en folkelig Roman at være.

Nakskov Tidende ^{24/9} 31:

Slag i Slag falder Kapitlerne, i stigende Tempo og Spænding udvikles Handlingen. Der er Fart og Flugt over Romanen.

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift: for: den: fynske: Ogrupper.
Udgivet: og: ledet: af
H. C. Frydendahl.

Indhold: h. Zangenberg: De sødfynske Børs gamle Bønderbygninger. — A. Jensen: Tiggergang og Krøblingæggt. — fynsk hjemstavnsrøgt. — Gamle Sandsager.

2. hæfte.

februar 1932.

5. Årgang.

FYNSK HJEMSTAVN bringer Bidrag om den fynske Øgruppes Natur, Folkeliv, Historie og dermed nærliggende Emner. En særlig Opgave ønsker Maanedsskriftet at løse ved at fremdrage Folkeminder. Fra flere Sider er der stillet allerede indsamlet Stof til Raadighed; men Formaålet er i særlig Grad at faa interesserede Mennesker til hver paa sin Egn at optegne Sagn og Sange, Sæder og Skikke, Overtro, gamle Udtryk og meget andet af kulturhistorisk Værdi.

Nogen Betaling for Bidragene kan der desværre ikke gives.

For Tiden ønskes især Oplysninger om følgende:

Fynsk Jernudvinding (se FHj April 1928).

Fynske Plantenavne (se FHj. Juli 1928 og fl. følg. Hæfter).

Oldermand og Bystævne (se FHj. August 1928).

Sagn og Tro om Sten (se FHj.s Omsl. Apr. og Juni 1929 og Apr. 1930).

Stubmøller paa Fyn (se FHj.s Omslag Juli og Sept. 1929).

Gamle Folkebønner (se FHj. Decbr. 1929).

Vævning og anden Husflid (se FHj.s Omslag Febr. 1930).

Bygderne (se FHj.s Omslag Novbr. 1930).

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. for hvert Fjerdingaar. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766.

Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksemplar, bedes man paa tale det hos Postvæsenet.

LANDSFORENINGEN »BEDRE BYGGESKIK« BYGMESTERKURSUS

Kursuset finder Sted i Tiden medto Januar til Udgangen af Marts. Undervisningen er gratis. Enhver Bygningshaandværker kan deltage.

Der kan deltages i den samlede Kursustid eller i kortere Perioder, dog ikke under 10 Dage. Tidsrummet angives ved Indmeldelsen.

Til Støtte for det praktiske Arbejde afholdes en Række Lysbilledforedrag om bygningsmæssige Emner.

Kursusets Arbejde er lagt saaledes til Rette, at det samtidig med at yde Deltagerne direkte Hjælp til et specielt Byggearbejdes Projektering tillige tager Sigte paa hans almindelige Dygtiggørelse som projekterende Bygmester.

Kendskab til Bygningshaandværket og de elementære Tegnefag — geome-trisk, stereometrisk og faglig Tegning — er nødvendigt, men særlig Færdighed i Tegning kræves ikke.

Et begrænset Antal Deltagere kan opnaa en mdl. Understøttelse af 50 Kr. Ansøgning med Uformuenhedsattest og anbefaling sendes til Bygmesterkursuset.

Eventuelt kan Støtte til Kursusophold søges gennem lokale Haandværkerforeninger, hvis Ansøgeren er Medlem.

Alle yderligere Oplysninger ved Henvendelse til Bedre Byggeskiks Kursus, Sct. Pederstræde 19, København K. Tlf. Byen 8143.

K. Uldall fot.

Enlænget Gaard i Vemmenæs, Bjærgby Sogn, Taasing.

DE SYDFYNSKE ØERS GAMLE BØNDERBYGNINGER

AF MUSEUMSINSPEKTØR, ARCHITEKT H. ZANGENBERG

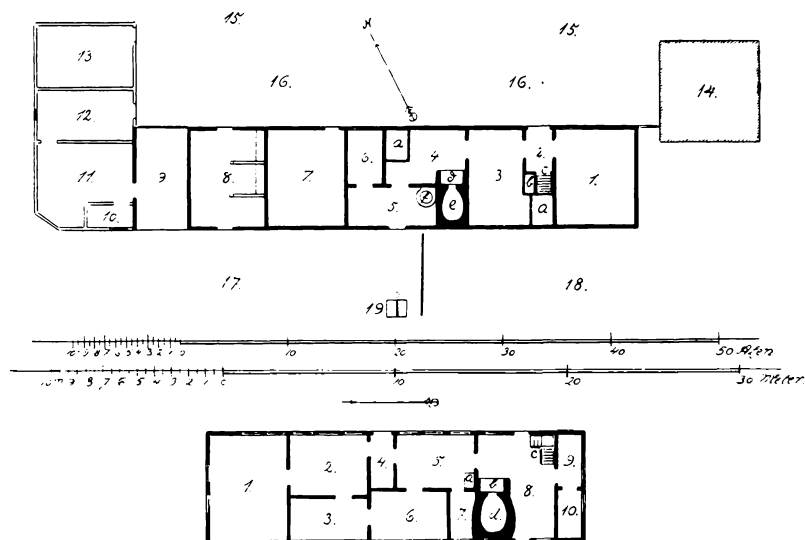
II.

I Stuehusene, som er byggede noget før eller efter Udskiftningen (1787—1800) paa Taasing, er der indrettet en Stue, den saakaldte »Højstue«, som ikke findes i den ældre Taasing-Gaard, og som til en vis Grad træder i Stedet for den ældre Gaards »Skorstensstue« (se forrige Hæfte Side 11 og 12). Den gamle Skorstensstue, der benyttedes baade som Storstue, Opholdsstue og som Baggers, forsvandt i den yngre Tids Stuehuse, og i Stedet indførtes den nyere Stue: Højstuen, der blev benyttet udelukkende som Storstue, medens Baggerset eller rettere Bagerovnen blev henlagt til Bryggerset. Skorstensstuens Forsvinden i de taasingske Gaarde var saaledes sikkert Aarsag til, at Højstuen blev indført, men det er dog næppe sandsynligt, at Bagerovnens Henlægning til Bryggerset havde samme Aarsag, eller skete paa et saa sent Tidspunkt som ved Udskiftningstiden.

I de yngre Stuehuse var baade Bryggers og Højstue oprindeligt gennemgaaende fra Ydervæg til Ydervæg, og de blev gerne anbragt i hver sin Ende af Stuehuset. Mellem disse to større Rum var da i Reglen indrettet mindre Stuer og Kamre, anbragte paa hver Side af et Længdeskillerum, saaledes at de vendte enten

mod Gaarden eller mod Haven. Enkelte Steder kunde desuden Bryggerset ogsaa være delt ved et Længdeskillerum, saaledes at Stuehuset i Virkeligheden — paa Højstuen nær — var delt i to Rækker af Rum, som ikke kunde blive ret store, da Længerne ikke var særlig brede.

Et Eksempel paa et yngre typisk Stuehus paa Taasing ses af Grundplanen fra Skindballe i Landet Sogn, der viser en Stuelænge til en Udflyttergaard, opbygget ved Udskiftningen i 1788—89.

Grundplaner af en enlænget Gaard i Vemmenæs, Bjærgby Sogn, og et Stuehus i Skindballe, Nørre Vornæs, Landet Sogn, Taasing. Opmaalte i 1927 og delvis rekonstruerede af H. Zangenberg.

Øverst: Vemmenæsgaarden. 1) Højstue. 2) Fremmers. 3) Sengekammer. 4) Køkken. 5) Bryggers. 6) Spisekammer. 7) Tærskelo. 8) Gammel Stald for Køer og Heste. 9) Port. 10) Nuværende Karlekammer. 11) Tidligere Kørngulv, nu Kohus. 12) Tidl. og nuværende Foderlo. 13) Tidl. Høhus, nu Hestestald. 14) Senere Udhus. 15) Vej. 16) Tofteplads mod Vejen. 17) Gaardsplads. 18) Have. 19) Brønd. a) Alkover. b) Skab. c) Trappe til Loftet. d) Esse. e) Bagerovn. f) Bryggerkedel.

Nederst: Stuehuset i Skindballe. 1) Højstue. 2) Dagligstue. 3) Sengekammer. 4) Fremmers. 5) Folkestue. 6) Sengekammer. 7) Spisekammer. 8) Bryggers. 9) Spisekammer. 10) Saltkammer. a) Komfur. b) Esse. c) Trappe til Loftet. d) Bagerovn.

Gaarden er firelænget, og de tre Udhuslænger er sammenbyggede, dog saaledes, at Nord- og Sydlængen har en Port umiddelbart op til Vestlængen, hvorved de delvis er adskilte fra denne. Stuehuset, som her er Østlængen, er fritliggende, og har paa Grund af Beliggenheden — mod Sædvane — Gavlene i Nord og Syd. Dette Stuehus bestaar af 14 Fag, tilsammen af 35 Alens Længde,

og Bredden er $10\frac{1}{3}$ Alen, altsaa 6,5 m. Husets Gaardside ses paa Billedet i forrige Hæfte Side 2. Paa denne Gaard findes ingen Inskription, saaledes som det undertiden kan være Tilfældet endog med ret sent byggede Gaarde som f. Eks. i en Gaard i Vaarø, Bjærgby Sogn, hvor der paa et Løsholt ved Døren tidligere fandtes indhugget følgende Inskription:

H Ö I D E
R A S M U S L A E R S E N H A R L A D E T
B Ö K E D E T T E H U S A N O 1 8 2 8
R J C L K

Det nederste Navnetræk angiver Tømrermesteren. Lignende Inskriptioner findes ogsaa andre Steder paa Taasing.

Ved en nøjere Betragtning af Grundplanen af Stuehuset i Skindballe ses det, at Højstuen (1) ligger i Husets nordre Ende, og at Bryggerset (8) ligger i den søndre. Her er dog en lille Variation, idet der i Forbindelse med Bryggerset er indrettet et Par Smaarum, et Spisekammer (9) og et Saltkammer (10) ved Sydgavlen. Paa lignende Maade kunde der andre Steder være indrettet et Par Gæstekamre i den modsatte Gavl med Indgang fra Højstuen, men disse Gavlkamre til saavel Højstue som til Bryggers synes dog ikke at have været fast Regel. Selve Bryggerset har samme Indretning som er kendt fra saa mange andre Steder i Landet. Rummet er brolagt, og her findes Yderdøre til baade Gaard og Have og endvidere Opgangen til Loftet over Stuehuset samt Husets eneste aabne Skorsten med vedliggende Bagerovn. Denne sidste skyder sig ikke her ud udenfor Ydervæggen, saaledes som det undertiden kunde være Tilfældet andre Steder som f. Eks. paa en Gaard i Gesinge, Bjærgby Sogn. Omkring den aabne Skorsten er her samlet flere Ildsteder, nemlig Essen (b), Bagerovnen (d), Komfuret (a) i det tilstødende Rum (5) og sikkert ogsaa en Bryggerkedel, som vel tidligere har haft sin Plads ved Skorstenssiden i Bryggerset. Ved denne Sammentrækning af Ildstederne om kun én aaben Skorsten adskiller det yngre Stuehus paa Taasing sig yderligere fra det ældre Stuehus, der havde to saadanne Skorstene, og ved den ene af disse var kun de dagligt benyttede Ildsteder til Madlavning og til Stueopvarmning anbragt. Højstuen, altsaa Storstuen i det yngre Taasing-Stuehus, har vistnok oprindeligt været en Stue, der ikke kunde opvarmes, men ved en senere anbragt Skorsten — en saakaldet »snever«, ikke aaben Skorsten — blev det muligt at opvarme

saavel denne som den tilstødende Dagligstue (2), ligeledes Sengekammeret (3). Opvarmningen af disse Rum gik dog sikkert kun sjældent paa, i hvert Fald i ældre Tid, da denne Dagligstue nærmest var en pænere Stue, medens den virkelige og egentlige Dagligstue laa paa den anden Side af Fremmerset (4) og gik under Navnet »Folkestue« (5), hvilket Navn for denne Stue iøvrigt har været sædvanligt mange Steder paa Fyn, især paa Vestfyn. Folkestuen havde nærmest Karakter af en Køkken-Opholdsstue, og her fandtes da ogsaa i ældre Tider det Ildsted, vistnok en Esse, hvorpaa den daglige Mad lavedes. Over Essen var der gerne anbragt en Kappe, der fangede Røgen, og herfra førtes denne ud i den tilstødende Skorsten. I senere Tider erstattede et Komfur det gamle Ildsted, men Stuen blev dog stedse den daglige Spisestue for Husbonden og hans Folk, og kun naar der kom Gæster, anvendtes Dagligstuen hinsides Fremmerset som Opholds- og Spisestue.

Bag Folkestuen ligger endnu et Sengekammer (6) og ved Siden af dette et Spisekammer (7). Dette sidste synes at være indvundet paa Bekostning af en tidligere Alkove, som har haft sin Plads langs Bagerovns væggen, ligesom der sikkert ogsaa tidligere har været en Alkove bag Fremmerset (4), i hvert Fald er en saadan Indretning af Sengekammeret (6) kendt fra andre og lignende Stuehuse paa Taasing. Endvidere har Rummene 2 og 3 maaske tidligere udgjort en Stue, gennemgaaende fra Ydervæg til Ydervæg. Dette kendes fra et andet Taasing-Stuehus, og denne Stue ligner da saaledes den saakaldte »Mellemstue« i det gamle vestfynske Stuehus, som laa mellem Fremmerset og Storstuen, og som i senere Tider blev delt i to: en Gaardstue og et Sengekammer, altsaa just de samme Rum, som findes i Skindballe-Gaardens Grundplan. Det ses altsaa, at dette Stuehus vistnok oprindeligt fra Syd til Nord har indeholdt følgende Rum: 1 Fag indrettet til Spise- og Saltkammer, 3 Fag Bryggers med Skorsten og Bagerovn, 4 Fag indrettet mod Vest til Sengekammer med to Alkover og mod Øst til Folkestue i 3 Fag og Fremmers i 1 Fag, dernæst 3 Fag Mellemstue og endelig 3 Fag Højstue med Udgang til Haven i Vestsiden.

Ved denne Gennemgang af Rummene i Stuehuset fra Skindballe og ved Sammenligning med, hvad der kendes fra andre og lignende yngre Stuehuse paa Taasing, kommer man altsaa til det Resultat, at der gennem det 19. Aarhundrede har været en Til-

bøjelighed til, eller maaske har det været en Modesag, at sønderdele den oprindelige Stuehusindretning og kløve den ud i flere mindre Rum, hvorved ofte den gamle, klare og enkle Rumsinddeling er forsvundet, eller i hvert Fald er blevet saa temmelig uigenkendelig, men denne Bevægelse har Taasing og de øvrige sydfynske Øer ikke været alene om, den er velkendt fra de fleste Bøndergaarde over hele Fyn.

Vi har i det foregaaende nøjere undersøgt de flerlængede Gaardtyper, og især Boligskikken i disses ældre og yngre Stuehuse; men Taasing har imidlertid haft endnu et Par Typer, som det nok er værd at se noget nærmere paa, nemlig den enlængede Gaard, der er en af de ældste kendte Gaardtyper i vort Land, og den holstenske Gaard, som blev indført forsøgsvis, og hvoraf der kun opførtes ialt 4, da de Bønder, der benyttede dem, var ret misfornøjede med dem (se forrige Hæfte Side 9).

Den enlængede Gaard er maaske blevet indført paa Taasing af Kammerherre, Oberst Niels Juel, som anlagde Vemmenæs By i Tiden omkring Aar 1750 paa et Areal, der oprindeligt hørte under Valdemars Slot, og som i tidligere Tid blev anvendt til Græsning for Slottets Køer. Hvorvidt der i nogen af Taasings andre Byer fandtes enlængede Gaarde, forinden Vemmenæs blev opbygget, og som kan have tjent som Forbillede for disse Gaarde, er indtil videre ikke oplyst.

Vemmenæs By blev anlagt efter gammeldags Forbillede som en Langby med Gaardenes Bygninger langs begge Sider af en Landsbygade, og med Hus- og Gaardstofferne Side om Side. Da Byen blev opmaalt ved Udskiftningen i 1788, bestod den af udelukkende enlængede Gaarde og Huse, ialt 37 Bygninger, anbragt langs en ca. 1500 Alen (omtrent en Kilometer) lang Bygade. Flere af disse knap et halvt hundrede Aar gamle Bygninger blev udflyttet efter 1788, og Byen bestod i 1823 af 17 Halvgaarde, 18 Huse med og 5 uden Jord, samt en Skole og Færgegaarden, hvorfra Overfarten skete til Rudkøbing paa Langeland. De gamle enlængede Gaarde er naturligvis i Tidens Løb blevet meget ombyggede, men endnu indtil vor Tid er der blevet bevaret enkelte af dem, og en saadan Gaards Ydre ses paa Billedet over denne Artikel. Indretningen af en saadan enlænget Gaard frengaar af den øverste Grundplan Side 18, og paa denne viser Rummene 1—9 det oprindelige Hus, medens Vinkelbygningen med Rummene 10—13 og det lille Udhus (14) er senere tilføjede.

Ved en nærmere Betragtning af Grundplanen ses det, at der oprindeligt har hørt et meget ringe Antal Udhusrum til Gaarden, nemlig en Tærskelo (7), en Stald, fælles for Køer og Heste (8), og en Port (9). Den fuldstændige Mangel paa Laderum viser, at Sæden maa have været stakket paa Toften eller Gaardspladsen (17), hvad der jo forøvrigt endnu i vor Tid er Skik paa andre af de sydfynske Øer. Selve Beboelsen bestaar, fra Øst til Vest, af en Højstue (1) paa 3 Fag, og det tilstødende Fag er indrettet til Fremmers (2) med en Trappe-Opgang til Loftet (c), et Skab (b) samt en Alkove (a), hvortil der er Adgang fra Sengekammeret (3). Dette Sengekammer, der er paa to Fag, har nok ogsaa tillige været Dagligstue, idet Køkkenet (4), Bryggerset (5) og Spisekammeret (6) vistnok tidligere har udgjort ét eneste stort Rum, et Bryggers paa 4 Fag med aaben Skorsten, Bagerovn og Bryggerkedel. Da Køkkenet senere blev indrettet, fik man en Tilvækst til Beboelsen, idet Køkkenet sikkert blev benyttet baade som Spisestue og Sengekammer, altsaa en almindelig Dagligstue, hvori Maden tilberedtes paa Essen i den aabne Skorsten (d) foran Bagerovnen (e).

Den senere i Vinkel tilføjede Udhusbygning mod Vest med det skraat afskaarne Hjørne, »Smigfaget«, og det lille med Kampestensvægge opførte Udhus (14) indrettet til Svinestier, Vognport og Huggehus, er en naturlig Følge af dette lille Landbrugs Fremgang gennem det 19. Aarhundrede, og det ses heraf, hvorledes den enlængede Gaard i senere Tider er blevet trelænget, en Ændring af Grundformen der er almindelig, og som genfindes paa andre af de sydfynske Øer, f. Eks. Lyø og Ærø.

Som den sidste Gaardtype paa Taasing vil vi se lidt paa den holstenske Gaard, hvis Forbillede er den saakaldte »saksiske« Gaard, som sydfra i Begyndelsen af det 18. Aarhundrede var trængt frem til Byerne Immingsted og Store Jydbæk i Sydslesvig, hvor den standsedes af danske Bygningsformer, og som iøvrigt, fraset Halvøen Ejdersted, var almindelig udbredt Syd for en Linje mellem Slesvig—Husum. Den saksiske Gaard var et enlænget, skorstensløst Hus, som havde en Indkørselsport i den Gavl, som vendte mod Vejen. Alle Gaardens Rum var forenede under ét Tag: Stalde langs Ydervæggene, Lo paa langs i Midten af Bygningen, og for Enden af Loen fandtes Husets Arneild med særligt indrettede Siddepladser med Alkover bagved for Beboerne, anbragte paa hver Side af Arnen, — alt i ét eneste

stort Rum uden lukket Skel mellem Menneskers og Dyrenes Opholdssteder. Ved senere Udvidelse af det oprindelige saksiske Hus tilføjedes to særlige Beboelsesrum for Husbondfolket ved at forlænge Huset (en saadan Gaard fra Ostenfeld findes paa Frilandsmuseet i Lyngby). Disse Gaarde har enkelte Steder ved Udskiftningstiden fristet Godsejere saavel paa Sjælland som i Jylland til Efterligning, men de Forventninger, man nærede ved Ind-

Fra Andersen og Elling: Fyn.

Søren Lolk fot.

»Holstensaard«, Taasing, mellem Bregninge og Vindeby.
Dens gamle Navn er vistnok »Lundsgaard«.

førelsen af dem, synes at være blevet skuffede. De endnu bevarede Gaarde af denne Art paa Taasing (se Billedet af »Holstensaard«) har egentlig blot bevaret det oprindelige Ydre, indvendigt er de blevet ret stærkt omdannede, og for at faa et Billede af Gaardenes oprindelige Indretning skal derfor her citeres, hvad Professor Gr. Begtrup i sin Beskrivelse om Agerdyrkningens Tilstand i Danmark i 1806 skriver om disse Taasing-Gaarde:

»Af Bøndergaarde, byggede paa den holsteenske Maade, ere her paa Øen fire, de ere vel noget bekosteligere at opbygge end de almindelige Bøndergaarde af smaa Bygninger, men denne liden Bekostning er ikke at sammenligne med Beqvemmeligheden og Nytten, som Bygningens Indretning fører med sig. Den holsteenske Indretning bestaar i en eneste Bygning eller Længde

med Kjørsel langs igjennem, det har den Beqvemhed, at Bonden kan gjennem et Vindue oversee hele Huset, følgelig og hvad hans Folk foretager med Tærskning, Hestenes og Qvægets Røgt og videre Arbejde. Midt igjennem Huset efter Længden er Kjørsel. Gulvet er belagt med Leer, hvorpaa Sæden aftærskes og Kornet kastes. Ved den ene Side af denne Kjøregang staae Hestene og vende Hovederne til Gangen, ved den anden Side Qvæget. Hvad Rum der nu bliver tilovers fra begge Sider, saavel som over Kjøre- og Tærskeloen, og overalt paa Slyden (Høstænget), sættes hvad Korn og Høe, som avles til Gaarden, og som deri kan got faae Plads, siden Bygningen har en Vide af 16 til 17 Alen, og er fra 16 til 20 Fag lang. I den ene Ende boer Manden med sin Familie, og endskjønt Kjøregangen gaaer langs igjennem Huset, kan der desuagtet være anstændige Værelser paa begge Sider, og over disse det fornødne Loftsrums samt Kjølle til Maltgjøren og nær ved Hovedbygningen et lidet Huus paa 7 Fag til Ovn, Bryggerhuus m. v.«

I Tiden efter Midten af 1850erne begyndte man paa Taasing at gaa fra det gammelvante Bindingsværk over til at indføre Grundmur, og just paa det Tidspunkt havde Taasing en overordentlig dygtig, ung Bygmester Chr. Lerche, som baade forstod af istandsætte de ældre Bindingsværksbygninger og at bygge nye grundmurede Stuehuse, saaledes at de har kunnet staa som fortrinlige Forbilleder — ogsaa for Eftertiden. Selv om disse Bygninger vel ikke helt tilhører den gamle Byggeskik, saa er det sjældent, at en Egn har haft en Bygmester, der har kunnet føre de gamle Byggetraditioner videre i nyere Bygninger, opført af et ikke tilvant Materiale, og derved sat sig et saa smukt Eftermæle, som det er Tilfældet med disse Bygninger fra Tiden omkring 1860, og det maa derfor være berettiget at nævne disse Huse i Forbindelse med gammel Byggeskik.

Fra Øen Taasing vender vi os nu til den nærliggende Nabo mod Øst

TURØ.

Øens Udviklingshistorie med Hensyn til Bøndergaardene har været af en ganske ejendommelig Art. I 1625, da Ellen Marsvin overtog Øen, fandtes der 11 Gaarde og 11 Huse foruden en Hovgaard (Kongsgaard?). I Løbet af det følgende hundrede Aar blev disse 11 Gaarde eller »Boel« delte saaledes, at der fandtes 4 Hel- og 14 Halvgaarde, og endelig i 1760 var denne

Gaarddeling blevet helt gennemført, og de 11 Boel var blevet til 22 Gaarde, idet hvad man før havde kaldt en Halvgaard, nu blev betragtet som Helgaard. Ved Udskiftningen, efter 1810, fandtes paa Øen 27 Gaarde, hvis Antal ved Udstykning blev reduceret til 25, hvoraf kun de 7 blev liggende paa deres Plads i Byen.

Naar det i 1858 hedder: »Gaarde og Huse paa Thurø ere endnu i den gamle Bondestil, Gaardene i Almindelighed tæt-

K. Uldall fot.

Ældre Stuehus fra en Gaard i Turø By.

sluttede og af Størrelse som Halvgaarde eller Boelsteder i Fyn« (C. T. Engelstoft i Hist. Tidsskrift 3. R. 1. Bind), da maa der i den første Halvdel af forrige Aarhundrede, foruden ved Udskiftningen, have foregaaet en livlig Omdannelse af de ældre Gaarde, idet Udskiftningskortet fra 1791 kun viser ialt to firelængede Gaarde, den ene med 3 sammenbyggede Udhuslænger og en fritliggende Stuelænge, den anden med to sammenbyggede Udhuslænger og to fritliggende Længer, hvoraf den ene er Stuelængen. Resten er, fraset Ladegaarden, trelængede Gaarde med mere eller mindre sammenbyggede Længer, ja der synes endog at have været en Gaard med to parallelle Længer paa den Tid.

Paa Grund af den stærke Omdannelse af Gaardene og Husene paa Turø udgør de den ejendommeligste Blanding af ældre og yngre Bygninger, hvoraf de ældre er i absolut Mindretal. Et af de ældste Smaahuse i Turø By bærer over Døren Inskriptionen:

Anno 1762, og Aarstallet passer naturligvis, omend Huset siden den Tid er blevet meget forandret. Gaardene har Bindingsværklængder med rødfarvede Stolper, Løsholter, Fod og Rem, og hvidkalkede Tavle derimellem, og Tavlene har langs Tømmeret en smal blaamalet Fugerand.

En af Gaardene i Byen har Udlænger, der skriver sig fra 1848, medens Stuehuset (der ses paa Billedet af det ældre Turø-Stuehus) utvivlsomt er ældre. Det har nemlig de tidligere omtalte gennemstukne Bjælkehoveder, ligesom ogsaa det ret svære Tømmer, Foden og de buede Ranker i Hjørnefagene antyder, at dets Alder maa ansættes til den sidste Halvdel af det 18. Aarhundrede. Ejendommeligt ved Gaarden er dette, at der er gjort en vis Forskel paa Stuehuset og Udlængerne, idet Stuehusets Gaardside, da Udlængerne blev bygget i 1848, fik en Oppudsning, hvorved Bjælkehovederne blev fjernede, Bindingsværket maledes grønt, og der blev muret en Gesims oven paa Remmen samt anbragt en muret rundbuet Kvist over Hovedindgangsdøren. Bagsiden beholdt imidlertid sit tidligere Udseende, som det fremgaar af Billedet, og Bindingsværket forblev her stadig rødfarvet, Tavlene hvide og med den samme blaa Randfuge som paa Udhuslængerne, et Træk, der synes at have været almindeligt paa hele Øen, omend Tavlene undertiden var helt fugede som Murværk med blaa Fuger. Dette genfindes ogsaa paa selve Fyn, og da selve Indretningen af de Bygninger, som er kendt fra Turø, er ganske den samme som i Bygningerne paa Fyn og i det 18. Aarhundredes Bygninger paa Taasing, vil det være unødvendigt her at komme nærmere ind paa en Omtale af denne Indretning, da det blot vilde blive en Gentagelse af, hvad der allerede er meddelt herom, dels i det foregaaende og dels i Artiklen i Fynsk Hjemstavn 1. Aarg. S. 97 ff.

(Fortsættes.)

TIGGERGANG OG KRØBLINGEÆGT

AF LÆRER A. JENSENS EFTERLADTE OPTEGNELSER
VED SOPHIE LØRUP

TIDLIGERE var Tiggeri almindeligt og Tiggernes og Løsgængernes Antal stort. Naar en Stodder kom til en By og ikke selv kunde gaa omkring i Byen og tigge, maatte Oldermændene, til hvem Betlerne tyede, og som efter Vedtægterne var forpligtet

til at laane dem Hus, lade sin Pige eller Tjenestedreng gaa omkring i Byen for at tigge Mel og Gryn eller andre Fødevarer sammen til ham. Endvidere var det Oldermændens Pligt, ifølge Vedtægt og Sædvane, at befordre Betleren, naar han ikke kunde gaa til Nabobyen, og det kaldte man Krøblingeægt, men det var sjældent, han var velkommen, naar han mødte med en saadan Gæst.

En Dreng i Voldtofte skulde køre til Køng med en gammel, aflægs Stodderkvinde, og da de kom i Nærheden af Køng, sagde hun til ham: »Hvis du kommer ind i Byen med mig, saa er det ikke vist, de vil beholde mig der, men »kniber« dig til at køre videre med mig. Du gør derfor bedst i at faa mig læsset af lige uden for Byen, saa tænker jeg nok, jeg kan klare mig med at rokke derind.« Da Vognene den Gang kun var smaa og lave, og Drengen løftede en Sidefjæl, fik han med nogen Besvær den gamle læsset af og kørte saa hjem igen.

En Gang kom en gammel, gigtsvag Stodder til Snave, og da han, eller rettere Oldermændens Folk, havde endt Tiggergangen, blev han af Oldermænden kørt til Brydegaard. Her kom Betleren meget ubejligt, thi Oldermændens Sønner var i Færd med at køre Gødning, og Pigen havde travlt i Marken med at sprede denne, og der var derfor ingen, som havde Tid til at gaa Tiggergang eller rejse i Krøblingeægt med ham til Helnæs. Karlene, Mandens Sønner, læssede ham derfor paa Møgvognen og kørte ham tilbage til Snave; men her var man sluppen Forpligtelsen overfor Stodderen og havde derfor ingen Lyst til at paatage sig nye Byrder for hans Skyld, hvorfor man igen kørte ham til Brydegaard, hvor man blev nødt til at beholde ham til Dagen efter.

FYNSK HJEMSTAVNSRØGT

FYNSK HJEMSTAVNSFORENING I KØBENHAVN I 1931.

Fynsk Hjemstavnsforening for København og Omegn har i Aaret, der gik, haft en betydelig Tilgang, vi er nu oppe paa de 500 Medlemmer!

Et kort Resumé af det i vort første Leveaar »indenfor Murene« skete turde være paa sin Plads, og vi skal her i sammentrængt Form gengive de vigtigste Begivenheder i 1931!

30. Januar begyndte Sæsonen med en udmærket Aften, idet Overlæge Helms, Nakkebølle, holdt et saare interessant Foredrag om »Fugleliv paa Fyn i ældre og nyere Tid«. Foredraget ledsagedes af en Mængde fortrinlige Lysbilleder.

Fastelavnsmandag afholdtes vor Fastelavnsfest, muntert og morsomt fra først til sidst. Vor Landsmand Peder Jacobsen sang fynske Sange af Mads Hansen og Morten Korch, og sidstnævnte læste derefter nogle af sine paa Kornet tagne fynske Historier. Saavel under denne Del af Festen som under den paafølgende Dans frembragte det uforlignelige fynske Humør en Stemning, der kun observeres, naar vi fra den runde Ø er samlede.

Lørdag den 11. April oplevede Foreningen en af de Aftener, vi maa have mange flere af. Vor fortræffelige Formand, Jørgen Banke, holdt et Lysbilledforedrag om »Livet paa en vestfynsk Bondegaard«. Ingen forstaar som han at tilrettelægge en saadan Fortællen, sikkert af den simple Grund, at ingen bedre end han er inde i de Forhold, han saa mesterligt behandlede. Hans Fremstillen af de hyggelige Hjemmeforhold var saa ligetil, saa umiddelbar, at han tog os ved Hjerterne og førte os tilbage til vor Barndoms fagreste Steder. Om han dog snart fik Tid til noget nyt af lignende Art!

I Maj, netop den Dag, da Nattergalen første Gang lukker Næbbet op for sine herlige Triller, den 12., havde vi den ufor-glemmelige »Nattergale-Aften-Tur« i Lyngby skønne Omegn. Vejret var netop i de Dage ikke særlig indbydende. Det pjask-regnede fra Morgen til Aften, men som de lunefulde Damer, April og Maj siges at være, og forresten ogsaa er, smed hun den Dag Regnfrakken og iførte sig Foraarets skønneste Skrud. Vi opnaaede det mildeste, dejligste Vejr, man kunde ønske, og i en uendelig lang Række, to og to, med Sommersang paa Læben og fynske Foraarsforømmelser i vore Hjerter bugtede vi os over Marker, ad skjulte Stier langs Søens Bred, hvor Vandpile, Egepurrrer og Elletrunter dannede de dejligste Dekorationer til dette Andersenske Eventyr. Halvanden Time varede Turen frem og tilbage. »Storki« saa vi intet til, men H. C. Andersens anden Fugl, »Nattergalen«, baade saa og hørte vi, og det var jo Formaalet med det hele. Ved Tilbagekomsten til Lyngby Hotel havde vor udmærkede Vært dækket lange Borde, og det kan nok være, den fynske Nattergalepoesi blev »slaaet ud« af den lige saa velkendte fynske Madglæde. De medbragte Madkurve maatte holde for, og under

muntør Skæmt »gik det løs«! Efter Dansen toges hjem med sidste Tog.

14. Juni sloges det store Slag: Festen paa Frøbjerg Bavnehøj! En stor Fest blev det i Sandhed! Der var efter Bladenes og kloge Folks Opgør samlet 10,000 Mennesker, ingen betvivler det. Havde vor Kontrol virket mere effektivt, kunde vi med tørre Tal opgive det virkelige Resultat. Kontrollen svigtede imidlertid, næste Gang kan De være rolige, saa svigter den ikke. Til Sommer smutter ikke en Flue igennem uden Billet! Lærepenge maa der imidlertid til selv i de største Forretninger, og ses der bort fra de her paapegede Mangler, formede dette Møde sig som et pragtfuldt Sceneri, atter begunstiget af det skønneste Vejr. Opførelsen af vor knæsatte fynske Poet Morten Korchs »Majgreven« blev en stor Sukces. Omgivelserne var jo saa ideelle, som et syndigt Menneske kan ønske sig. Med al den Ære og Ret, det skønne Samlingssted »Ræbild« kan forlange, og som vi, der har været saa langt nordpaa, med Glæde ofrer Jyllands »Stolthed« . . . Frøbjerg Bavnehøj bærer dog Prisen. Hvor var hin Sommeraften dog dejlig, og hvor var den dog fynsk! Udsigten fra »Bjærgets« Top milevidt om, saa langt Øjet rakte, findes ikke Verden over! Her fandtes alt, hvad et fynsk Hjerte kunde forlange — Bakker, Dale, straatækte Gaarde med frodige Marker, der nænsomt deltes af de velkendte Hegn, en Sø hist, en Aa her, Skove, Krat, Enge og Moser — herligt, vidunderligt! Den, der ikke møder op nu til Sommer, naar Bavnehøj kalder, narrer sig selv for en skøn Oplevelse! Og Humøret, det ægte, uforfalskede fynske Humør, der rigtig kom til sin Ret, da Skuespillet begyndte. De var »med«, de Tusinder, der sad saa tæt som Fluer i et Ølkrus jævne hinanden op ad Bjærgets Sider. Muntre Hilsener fra begge Sider »Lamperækken« gjorde det hele til den Hjemstavnsfest, det skulde være, og som det blev! Men vent saa bare til den store Overraskelse i Juni 1932 kommer . . .! Da maa alle møde op, baade vi fra København og alle de »fasttømrede« derovre paa selve Moderøen!!!

Resten af Sæsonen blev det til indendørs Glæder. Vi havde en meget vellykket Høstfest med medbragte Madkurve. Til Slut holdt vi vort store »Pøsegilde«, hvortil Tilslutningen var saa vældig, at vi flere Dage før Afholdelsen maatte sige »Stop«.

Hver Gang, vi var samlede, underholdtes Publikum af det lokale »Fornøjelsesraad«, et Par Gange suppleret af Landsmanden, Operasanger Lars Boe.

Dette var, let gennemgaaet, Aarets vigtigste Begivenheder. Mon nogen Forening kan opvise Magen til fornøjelige og i høj Grad billige Sammenkomster??? Udelukket!!!

»Fornøjelsesraadet«, enhver ved jo, hvem der menes, vil stadig efter bedste Evne virke hen imod den lettere Kost, der falder vore Medlemmer saa godt i Munden. Men — vi maa i høj Grad hen imod lidt mere lødige Føde, og Bestyrelsen ved ogsaa Vejen, hvor den skal gaa for at finde den. I vore Bestræbelser for at finde det allerbedste paa alle Omraader forlanger vi kun et af vore Medlemmer . . . Støtte! Enhver maa af al Magt støtte os i vore Bestræbelser, og det sker bedst ved selv at møde hver eneste Gang, vi kalder, og ved at tilføre vor Forening nye Medlemmer!

Den Bestyrelse, De har, oppebærer ikke en Øre for det Arbejde, den gør, ejheller naturligvis for den Underholdning, den selv yder. Er det da ikke hvert Medlems usvigelige Pligt — jeg vil ikke sige som Tak, hvilket vi absolut ikke forlanger, men som en lille Anerkendelse af vort uselviske Arbejde — om De glædede os med hver at melde to nye Medlemmer ind — og det kan Sør'me enhver overkomme, og saa koster det jutte noget! — u'en en Bitte Ulejlighed!

Chr. Schrøder.

GAMLE SANDSAGER

EN STEGT HØNE

»Jeg sender dig 1 stegt Høne; 2 graa Gæs; 3 røde Køer; 4 flaaede Faar; 5 fede Galte; en So med 6 Grise; 7 pebrede Mør; 8 gamle graa, Halen stander riks op, og Manden sidder bag paa; 9 hvide Viber med deres Top, alle flyve de højt op; 10 Kattepander, alle stegt i en Kobberpande, selv kan du Katten spise, og selv kan du synge Kattens Vise; 11 brunplettede Kællinger; 12 Skibe i Søen gaar, Skipperen selv paa Dækket staar«.

En, der kan Remsen udenad, siger foran, et Led af Gangen tages med. Alle Deltagerne siger bagefter, indtil man af 12 Gange har faaet det hele med. Det første gentages bestandig af hver Deltager.

Fra Nr. Broby Sogn.

Karen Mortensen, Nr. Lyndelse Skole.

SPØGERI VED HEDEN HAVER

For nogle Aar tilbage kom en Nat to Mænd ridende fra Odense Marked. Da de naaede Heden Haver, en lille Skov mellem Heden og Sallinge, blev Hestene med eet staaende, og begge Mændene saa til deres store Forskrækkelse ligesom to store Tønder komme rullende fra hver sin Vejgrøft og mødes midt paa Vejen flere Gange. Til sidst forsvandt det dog; men Mændene sagde ikke et Ord mere til hinanden, før de naaede Højrup By, skønt de var begge to store Karle, der var skrevet i til Hestgardister.

Anders Nielsen, Kildevæld.

SPØERI I GONJVMOSI

Mi Fars Faster har faatalt et:

Der gik i Vej fra Ruegaard, dajr vo dæ æ lisse en Renje aa se nov, over aa strøje Gonjvmosi i nordvestli Retni ind te Farstrup, baom »Lanjnens«s Gor; a Veji æ bliv lav ner, de æ kommen a de, Vevli og Visle æ bleven skilt — de ha jo væ Aneks — de æ et Hunner Aar sin, a de blev skilt a de to Sovne.

U fra Mosi gik en Renje, som kaldtes Gonjvemoserenjen; den har sit Umunder i Stavisaaen; dæ vaa altsaa en Bro over deruv ve Mosi, de vaa denj, di kut køre ower om Naten. De traf sig saa tit, a di Vejfarende ku skimte Lys ue i Mosens Krat aa Uføre, de ha væ overgroe med Viebuske, dæ vaa jo Spøelser. Naar Hestene naat derte, saa kun de edde komme lænjer, aa de vaa li' te, a Svei drap a Hestene. Men saa he de sej, a Kuski ha maatte spring aw aa gaa hen aa stel sej faa Enji a Vovnstjerti aa slaa Ild paa Fyrtonjen, naar bare han ha slaaw di Gnister paa Trøsken, saa ku Hestene flyt Benene igen, aa han ku sæt sej op aa ae viere.

Efter Gaardmand Knud Andersen, Smedestedet, Rude.

Ved Holger Havrehed.

FRA VOLSTRUP BYS UDSKIFTNING

Jeg har hørt, at ved Udskiftningen af Volstrup i Ringe Sogn fik Landmaaleren en Mark tilovers, som han solgte til en Bonde for en Otting Smør.

Ł. P. Fuglesang, Fruens Bøge.

1) Gongemosen i Vigslev Sogn.

GAADER

Hvad er videre end Verden, højere end Stjernerne, de døde
spiser det? (Ingenting.)

Baade ude og inde, men dog ikke paa Marken at finde?
(Vinduer.)

Det rider og rider og kommer dog aldrig ud af Stedet?
(Kragetræerne.)

Saa højt som et Hæs, saa grønt som et Græs, saa bedsk som
en Galde, saa sødt for os alle? (Valnødder.)

Hovedløs og benløs, armløs og tarmløs; men naar det faar
Klæder paa, kan det endda gaa? (Hvedebrøddej.)

Ligkisten svævede, Liget bævede, Ligkisten aad og drak og
fik Mad? (Jonas i Hvalfisken.)

Fra Aasum Sogn. Svend Frederiksen, Aasum.

ET BINDEBREV

Hermed et gammelt Bindebrev, som jeg fandt sidste Foraar
i min da afdøde Faders Gemmer. Brevet er skrevet til min
Bedstemoder, som hed Dorothea Rasmusdatter.

» Bindebrev!

Jeg drømte om Natten som jeg laa
at Dorothea Dag var kommen
jeg straks i Almanaken saa
tog Pennen op af Lommen
for at skrive et lidet Bindebrev
til hende paa hendes Navnedag
jeg binder dig hverken med Baand eller Bast
men med en knudet Silketraad saa fast
med samme skal du bunden være
til du løser disse Knuder med Ære
og ifald du ikke kan det saa maa du og betænke
at Gilde vi have vil, med Hvedebrød, Øl og Brændevin.

Et Kop Kaffe var ogsaa godt. Jeg vil ikke foresætte dig mere
som hvad der kan tilvejebringes, vil du saa mere saa staar det
til dig selv.

Rørup den 6. Februar 1863.

Rasmus Sørensen.«

Ved J. Sørensen, Chauffør, Næstved.

FYNSK HJEMSTAVNSFORENING FOR KØBENHAVN OG OMEGN

I Februar afholdes i Handels- og Kontoristforeningens Lokaler:

Fastelavnsmøde.

Dato og nærmere Program vil pr. Brevkort blive tilstillet Medlemmerne.
Husk nye Medlemmer!!!!

Bestyrelsen.

Carl Nielsen-Mindefesten formede sig som en meget stor kunstnerisk Succes. — Professor Abrahamsens Foredrag var fortræffeligt og meget interessant, og de 2 Operasangeres Fremførelse af Carl Nielsen'ske Sange en virkelig Nydelse.

Til alle Fynboer!

Komponisten Carl Nielsen og hans Kunst tilhører hele Danmark. Men paa Fyn var han født, til Fyn følte han sig gennem hele sit Liv særlig knyttet, og Indtrykkene fra hans fynske Barndom blev bestemmende for hans Udvikling.

Vi har da tænkt, at for denne Barndom skulde der sættes et Minde som et enkelt og stiltfærdigt Vidne om Fyns Taknemmelighed overfor Folkets Søn, Carl Nielsen, der i sin store Kunst saavel som ved det betydningsfulde Bidrag, han gav til den danske Folkesang, forblev tro mod sin fynske Oprindelse. Mindets Plads skal være i hans Fødesogn, Nørre Lyndelse.

Vi opfordrer alle Fynboer, hvor de saa nu har hjemme, til at sende Bidrag, saa Mindet kan rejses, enten til en af os eller til Landbosparekassen for Fyn, Odense, Giro-Konto Nr. 5355, der har lovet at være Hovedkasserer for Indsamlingen.

Det er vort Haab, at de, som evner det, vil være med, selv om de ogsaa bidrager til det Landsmindesmærke for Carl Nielsen, der er en Selvfølge; vi haaber ikke mindre paa de mange smaa Beløb, der vil gøre vort Æresminde til et Udtryk for hele Fyns Tak.

Januar 1932.

Forretningsudvalget:

<i>Thorvald Aagaard,</i> Ryslinge, Organist, Leder af Fynske Musikanter.	<i>Jeppe Hansen,</i> Rønninge, Sognefoged, Formand for Danske Folkekors fynske Kreds.		
<i>Jens P. Jensen,</i> Lumby pr. Aarslev, Gaardejer.	<i>Niels Jørgensen,</i> Nørre Lyndelse, Sognefoged.	<i>Ove Koefoed,</i> Svendborg, Amtmand.	<i>Kaj Park,</i> Lumbygaard, Proprietær, Sogneraadsmfmd.
<i>Chr. M. K. Petersen,</i> Odense, Museumsinspektør, Udvalgets Sekretær.	<i>Olga Petersen,</i> Odense, Lærerinde.	<i>A. J. Rud,</i> Odense, Biskop, Udvalgets Formand.	

NYE BØGER OG HÆFTER

Christine Reimer: *Med Staven i Haand.* — *Fra Byen med de røde Tage.* — *Af Æblets Saga.* (Wisbechs Almanak 1932).

Budkavlen. 1931, Nr. 3.

Folkminnen och Folktankar. 1931, Häfte 3.

Fortid og Nutid. 9. Bind, 1. Hæfte.

Hjemstavnsliv. 1931, Nr. 4.

Biblioteker og Bogsamlinger

lader med Fordel Bøger og Tidsskrifter indbinde i

Thomas Niensens Bogbinderi, Ryslinge. Telf. 16.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1931

kan faas til følgende Priser pr. Aargang:

I Hæfter	Kr. 3,00
Indbunden med Shirtingsryg	Kr. 4,50
Indbunden med Skindryg	Kr. 5,50

For to Aargange indb. i eet Bind er Priserne henholdsvis Kr. 8,00 og Kr. 9,00, for tre Aargange indb. i eet Bind Kr. 12,00 og Kr. 13,00 og for fire Aargange indb. i eet Bind Kr. 16,00 og Kr. 17,00. — Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

Af Udtalelser om FHj. kan anføres:

»Det indeholder et meget afvejlende Stof, og Udgiveren har formaaet at knytte en lang Række gode Medarbejdere til Foretagendet. »Fynsk Hjemstavn« vil i første Række interessere Fynboerne, enten de saa er bosiddende i eller udenfor »Danmarks Have«, men det har ogsaa Bud til alle andre, der interesserer sig for gammel Folkeskik og Folkeminder.«

C. K. i Jyllandsposten.

»Det er med oprigtig Glæde, man gør opmærksom paa dette smukt udstyrede Tidsskrift... Det er et godt og alsidigt Stof, »Fynsk Hjemstavn« bringer, og man kan ikke noksom anbefale Fynboer og hjemstavnsinteresserede Mennesker i det hele taget at holde Maanedsskriftet.«

August F. Schmidt i Fyns Venstreblad.

»Her maa alle være med, enhver kan paa sin Maade ganske stille bidrage hertil ved at tegne sig som Abonnent paa »Fynsk Hjemstavn« og virke for dets Udbredelse.«

Georg Rønberg i Fyns Venstreblad.

LAD FYNSK HJEMSTAVN INDBINDE

Derved faar Maanedsskriftet blivende Værdi,
og Værdien vokser med Aarene. =====

De første Aargange kan endnu faas hos Ud-
giveren, Krarup pr. Espe. =====

===== AVERTER I FYNSK HJEMSTAVN =====

Fynsk Hjemstavns

Maanedsskrift for den fynske Øgruppe.
Udgivet og ledet af
H. C. Frydendahl.

Indhold: H. Zangenberg: De sydfynske Børs gamle Bønderbøgninger. — Olaf Andersen: Hjemstavnsrøgt og Hjemstavnsgård. — Olaf Andersen: Gårdens Sang. — Ewald Lang Kristensen: Af Vedel Simonsens Optegnelser fra Svenskekrigen. — Gamle Sandsager.

3. hæfte.

Marts 1932.

5. Årgang.

FYNSK HJEMSTAVN bringer Bidrag om den fynske Øgruppes Natur, Folkeliv, Historie og dermed nærliggende Emner. En særlig Opgave ønsker Maanedsskriftet at løse ved at fremdrage Folkeminder. Fra flere Sider er der stillet allerede indsamlet Stof til Raadighed; men Formaålet er i særlig Grad at faa interesserede Mennesker til hver paa sin Egn at optegne Sagn og Sange, Sæder og Skikke, Overtro, gamle Udtryk og meget andet af kulturhistorisk Værdi.

Nogen Betaling for Bidragene kan der desværre ikke gives.

For Tiden ønskes især Oplysninger om følgende:

Fynsk Jernudvinding (se FHj April 1928).

Fynske Plantenavne (se FHj. Juli 1928 og fl. følg. Hæfter).

Oldermand og Bystævne (se FHj. August 1928).

Sagn og Tro om Sten (se FHj.s Omsl. Apr. og Juni 1929 og Apr. 1930).

Stubmøller paa Fyn (se FHj.s Omslag Juli og Sept. 1929).

Gamle Folkebønner (se FHj. Decbr. 1929).

Vævning og anden Husflid (se FHj.s Omslag Febr. 1930).

Bygderne (se FHj.s Omslag Novbr. 1930).

Blandt dem, der har sendt eller lovet at sende Bidrag, nævnes: Landsarkivar Svend Aakjær, Forfatter Olaf Andersen, Magister Poul Andersen, Lærer R. Askholm, Bibliotekskonsulent Jørgen Banke, Overbibliotekar J. Christian Bay, Professor Johs. BrøndumNielsen, Sognepræst J. Kj. Carlsen, Arkivar H. Ellekilde, Lærer N. M. Elling, Gaardejer Svend Frederiksen, Kunstmaler Holger Havrehed, Forfatterinde Dorthe Harritsø Jensen, Sognepræst Johs. M. Jensen, Kunstmaler Aage Jørgensen, Redaktør Gunnar Knudsen, Forfatter Morten Korch, Billedhugger Lars Kragegaard, Folkemindesamler Evald Tang Kristensen, Forfatter K. L. Kristensen, Pens. Lærer M. Kristiansen, Botanisk Gartner Axel Lange, Gdr. Søren Lolk, Lærer Frode Lund, Forfatter Hans P. Lunde, Kunstmaler Herman Madsen, Apoteker P. Helweg Mikkelsen, Forfatter Laur. Nielsen, Lektor Niels Nielsen, Statsgeolog V. Nordmann, Redaktør P. H. Nygaard, Folke-mindeforsker F. Ohrt, Museumsinspektør Johannes Olsen, Lærer Peter R. Olsen, Adjunkt Andr. Otterstrøm, Museumsinspektør Chr. M. K. Petersen, Forfatterinde Christine Reimer, Biskop A. J. Rud, Forfatter Georg Rønberg, Forfatter Aug. F. Schmidt, Forfatter Martin Skovbo, Højskolelærer Ejnar Skovrup, Kunstmaler Fritz Syberg, Kredslæge Peter Trautner, Højskolelærer Anders Uhrskov, Museumsinspektør Kai Uldall, Lærer Valdemar Vaaben, Forfatter Peter Vejrup, Købmand J. Winther og Arkitekt H. Zangenberg. Desuden er der lovet Støtte fra Dansk Folkemindesamling, Udvalg for Folkemaal, Stednavneudvalget og Danmarks Naturfredningsforening.

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. for hvert Fjerdingaar. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766.

Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksemplar, bedes man paatalde det hos Postvæsenet.

Fra »Sydfyn«.

C. Jenssen-Tuschs Bogh., Rudkøbing, fot.

Gaard ved Majstangen paa Strynø.

DE SYDFYNSKE ØERS GAMLE BØNDERBYGNINGER

AF MUSEUMSINSPEKTØR, ARCHITEKT H. ZANGENBERG

III.

STRYNØ

En Synsforretning, optaget i 1664, viser, at Strynø og Strynø Kalv paa det Tidspunkt havde ialt 4 Gaarde og 30 Boel, og disse Landbrug var af meget forskellig Størrelse, baade hvad Bygning og Besætning angik. Saaledes var f. Eks. en af Gaardene beboet af 2 Familier, og den ene af Mændene her havde 2 Bæster, 2 Lam, 2 Køer, 4 Skpr. Byg og 2 Skpr. Bønner, alt vurderet til 30 Slette-daler, en helt anden Gaard havde 8 Bæster, 4 Køer, 20 Faar og Lam, nogle Svin samt »temmelig godt Korn«. Et Boel bestod af 38 Fag Hus med 6 Bæster, 4 Køer og 4 Stude, 10 Faar, 6 Svin, 24 Tdr. Byg og Blandkorn samt 2½ Td. Ærter; et andet Boel havde 28 Fag Hus, 3 Bæster, 3 Køer, 2 Klodde (Føl), 6 Faar, 2 Svin og 12 Tdr. Byg, hvilket var vurderet til 57 Slette-daler. Derimod forefandtes ogsaa et Boel, hvor der »kun var 1 Bæst og intet Levende mere«. Samme Boel havde 2 Bygninger, et Stuehus paa 8 Fag og en Lade, ligeledes paa 8 Fag, begge meget brøstfældige. — Af det her nævnte synes det at fremgaa, at Bolene bestod af saavel flerlængede som enlængede Bygninger, hvad der stemmer overens med Kortet fra 1791, hvor de fleste

af Gaardene og Husene er enlængede, vinkel- eller T-formede (se Billederne), og kun 2 Gaarde, foruden Præstegaarden, er trelængede.

Forholdene paa Øen synes i Tiden omkring 1664 at have været ret trøstesløse, men de forbedredes meget i det 18. Aarhundrede, og i 1806 skriver Professor Begtrup (i Beskrivelse

Fra «Sydfyn». Gaard paa Strynø, bygget i T-Form.

De to Skraastivere. «Ranker», i Hovedlængens Gavl viser, at der er Suler i Bygningen, og disse fandtes da ogsaa ved Folkemuseets Undersøgelse i 1927 (se det følgende Billede).

af Agerdyrkningens Tilstand i Danmark): »Efter min Erfaring gives ingen Øe i Danmark, som i Forhold til sit Areal ernærer en større Folkemængde ved sit blotte Agerbrug, og hvor samme er for et uudskiftet Land bragt til en højere Fuldkommenhed end Strynø.« Senere tilføjer han: »I en eneste Bye paa Øen ligger samled 50 Bøndergaarde, 35 Huse, Præstegaarden, Degneholigen samt Kirken. Bygningerne ligge saa tæt paa hinanden som i en Kjøbstæd, de ere alle af Bindingsværk og brændte Stene, vel byggede og assurerede i Brandkassen. Danmark ejer nok ingen større, renligere og mere pyntelig Bondeby. Nogle faa Gaarde staae for 3 Tdr. Hartkorn, de øvrige for 2 Tdr. Hk. Huusmændene have ingen Jord«.

Paa Strynø herskede i Begyndelsen af 1800-Tallet det mærkelige Forhold, at Beboerne selv ejede deres Gaarde, men fæstede Jorden til disse af Greven paa Langeland. Ved Skifte af Fæster

solgte da den afgaaende Fæster Gaardenes Bygninger til den tiltrædende, og Prisen for Bygningerne var gerne 3—400 Rdlr. I Tiden kort før Udskiftningen fandtes der til disse Bygninger en Mængde Kommen-Haver paa Øen. Næsten hver Gaard- og Husmand havde en saadan Have, som kunde give 2 eller 3 Tdr. Kommen, der betaltes med ca. 15 Rdlr. pr. Tønde, og denne

K. Uldall fot. 1927.

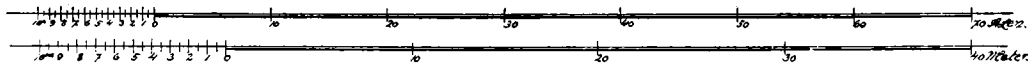
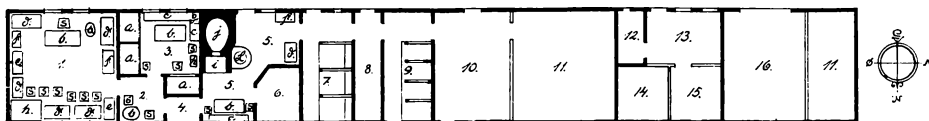
Suler i en Gaard paa Strynø.

Kommenavl var derfor en Indtægtskilde af Betydning for Beboerne.

Naar Begtrup skriver, at Væggene mellem Bindingsværkstømmeret var af brændte Sten, saa passer dette sikkert kun for enkelte Gaardes Vedkommende, idet man langt ind i det 19. Aarhundrede havde lerklinede »Støjlevægge«, hvor Støjlerne var omvundne med Halmbaand. Flere af Gaardene synes tidligere at have været sulebyggede (se Januarhæftet S. 4), og Sulerne har i Strynøs Bønderbygninger været bevarede helt ned mod vor Tid, ja endnu i 1927 fandtes der Suler i en af Gaardene, som det ses af ovenstaaende Billede. De to Sæt Skraastivere, det ene under og det andet over Bjælken, viser, at denne Sulebygning maa stamme fra Tiden efter 1730erne.

Indretningen af en Strynøgaard ses af Grundplanen af den enlængede Gaard. Beboelsen indtager her lidt over Tredjedelen af hele Bygningen, og de faa Beboelsesrum er typiske for Indretningen i flere af de ældre Gaarde paa Øen. Den lille Forstue

(2) samt Fremmerset (4) og den bagved liggende Alkove (a) har utvivlsomt tidligere udgjort ét Rum, en »Sommerstue«, som den nogle Steder kaldtes, og endvidere er Mælkekammeret (6) sikkert ogsaa senere indbygget i Bryggerset. Den oprindelige Beboelse opløser sig saaledes i fire Rum: Overstue, Sommerstue med bagved liggende Kakkellovnsstue samt Bryggerset. Overstuen havde i denne Gaard et rigt Bohave af Borde og Stole samt Klædeskister og Skabe langs de hvidkalkede Vægge, og i det ene Hjørne stod en Himmelseng (h). Op til denne Stue stødte »Kakkellovnsstuen«, der havde sit Navn af den murede Kakkellovn, »Lerovnen«, hvorfra førte en muret Røg-Kanal, »Grisen«, ud

Grundplan af en enlænget Gaard fra Strynø.

Tegnet af Forfatteren efter en Opmaaling i 1882 af Lærer O. Jørgensen, Strynø.

- 1) Overstue. 2) Forstue. 3) Kakkellovnsstue. 4) Fremmers. 5) Bryggers. 6) Mælkekammer. 7) Hestelade. 8) Skærelo. 9) Kolade. 10) Tærskelo. 11) Lad (e). 12) Høsehush. 13) Brænde- og Huggehus. 14) Grischus. 15) Faarehus. 16) Vognport, a) Alkove. b) Borde c) Bænke. d) Kister. e) Dragkister. f) Skabe g) Uhr. h) Himmelseng. i) Skorsten. k) Kakkellovn. j) Bagerovnen. l) Bryggerkedel. s) Stole.

i Skorstenen. I Lerovnen lavedes Maden om Vinteren inde i Stuen, der var den egentlige Dagligstue og havde det sædvanlige Egebord (b) med Vindues- og Bordendebænk (c) samt Alkover (a). Om Sommeren »toges Ilden ud« i Bryggerset, og i den Tid blev da Maden lavet i den aabne Skorsten (i) foran Bagerovnen (j). Tidligere blev Sommerstuen brugt som Spisestue i den varmeste Tid paa Aaret, men efter Indretningen af Fremmerset med den bagved liggende Alkove, flyttedes Spisestedet om Sommeren ud i Bryggerset. Dette sidste stod i denne Gaard i Forbindelse med Stalden, andre Steder kunde det tilstødende Rum være en Lo, og man kunde altsaa fra Beboelsen gaa direkte ud i Udhusrummene uden at behøve at komme ud paa Gaardspladsen, et Træk, der er kendt fra andre af Landets enlængede Gaarde. Blandt Udhusrummene lægger vi Mærke til, at Staldene kaldes Lade i Stedet for Stald, og at Skæreloen (8) adskiller de to Stalde. Bemærkelsesværdigt er ogsaa dette, at samtlige Ildsteder i Huset

er samlede om én eneste Skorsten, samt at Overstuen er en »kold« Stue, der ikke kan opvarmes.

Ved flere af Gaardene var Udhusrummene som Regel smaa og indskrænkede, og paa de noget større Gaarde var Hestestalden indrettet til 4 Heste, og ofte fandtes der kun tre Køer, der stod med Hovederne til Tærskeloen. Nogle Steder var Grisehuset indrettet i et Skur uden for Gaarden, opbygget af Sten og dækket med Tang. Møddingen laa i ældre Tider ofte ud til Gaden, og Brønden, »Kælden«, laa som Regel paa Gaardspladsen. Den var uden Pumpe, og Vandet blev trukket op med en Brøndkrog.

Af det ovenstaaende vil det ses, at Byggeskikken paa Strynø er ret egenartet, men den har dog visse Ligheder med den, der er kendt fra Taasing, og har en vis Tilknytning til den ældre Byggeskik paa Skarø og Drejø, som vi skal se nærmere paa i en følgende Artikel.

(Fortsættes.)

HJEMSTAVNSRØGT OG HJEMSTAVNSGÅRD

FOREDRAG VED VESTFYNS HJEMSTAVNSFORENINGES ÅRSMØDE 19. JUNI 1931

AF OLAF ANDERSEN

Hjemstavnsrøgt er et nyt Ord. Knap 12 Åar har det paa Bagen men er allerede ved at vinde fuld Borgerret i vort Sprog. Efter sin Ordlyd omfatter det Arbejdet for at værne om Egnens Minder og Særpræg. Men det rummer tillige et Helheds-syn. Al god Hjemstavnsrøgt har sin Rod i Sansen for Landskabets store Linjer og den fine Samklang der bør være mellem Naturens Værk og Kulturens, mellem de urgamle Grunddrag og det som er skabt af Menneskehånd.

Når nu Vestfyns Hjemstavnsgård står som en Kendsgerning, er det et Stykke Hjemstavnsrøgt vi har al Grund til at glæde os over. Den første Del af Opgaven er løst. Den næste og nærmeste er at røgte selve Hjemstavnsgården. Og her har vi en Del at lære af Svenskerne.

Alene Navnet »Hjemstavnsgård« er et Vidnesbyrd om, at vi står i Gæld til vore Naboer mod Øst. I alt hvad der hedder Hjemstavnsrøgt har de vist os Vejen, ikke mindst hvor det drejer sig om Hjemstavnsmusæer. På dette Område har Sverige gennemgået en mægtig Udvikling, rigere end vor egen og forbilledlig for denne.

Tanken om Frilandsmusæer er født til Verden derovre. Ikke så underligt, for det svenske Lynne præges af Vandrelyst og Natursans. De første Frilandsmusæer skabtes i Stockholm og i Lund. Og ikke længe efter dukker de første Hjemstavnsmusæer op. 1894 åbnedes et lille Musæum i en gammel »ryggåsstuga« i Härjedalen. Som et Egnsmusæum i større Stil virker det vældige Frilandsmusæum Jönköping Stadspark, der spænder over 37 ha, et Område friere og skønnere end selve »Skansen« i Stockholm.

Efter Aarhundredskiftet mylrer Egnsmusæerne frem. Alle Slags gamle Bygninger tages i Brug: Gårde, Kirker, gamle, mosgroede Hytter. Morsomt nok: allerede i 1859 havde Provsten i Delbo slået til Lyd for at bruge en Ødekirke som Ramme om Hälsinglands kirkelige Minder. Senere er Udviklingen gået med Stormskridt. I Førstningen var det almindeligt, at man flyttede en gammel Bygning til et mere tilgængeligt Sted, og endnu hænder det, at man bygger en Hjemstavnsgård efter Egnens gamle Mønstre. Men lidt efter lidt trænger den Opfattelse igennem, at Flytning er noget meget ufuldkomment, en andenrangs Måde at bevare en gammel Bygning på, fordi det ikke alene er Kulturminderne der skal værnes, men også Sammenhængen imellem Natur og Kultur.

Tiere og tiere hænder det, at en Bondegård bevares på sit Hjemsted. Ja, i 1918 nåede man endog frem til at fredlyse en hel Landsby. Dette enestående Skridt blev taget af Aktie-Bolaget St. Kopparbergs Bergslag, som vedtog at en Landsby i Gästrikland skulde bevares i sin gamle Skikkelse, medens en af Gårdene indrettedes som Egnsmusæum. Mon vi nogensinde når så vidt her til Lands?

Og endelig det mærkelige og morsomme Forsøg på Gammelgården Østarp i Skåne, hvor man siden 1926 er i Gang med en tredobbelt Fredning: af Gården selv, af dens skønne Naturomgivelser, og af Driftsmåder fra en svunden Tid. En Del af Jorden dyrkes med gammeldags Redskaber, og i Stalden søger man at holde Liv i Husdyrracer, som hørte hjemme på Egnen i forudoms Dage. Planen har store Vanskeligheder at kæmpe med, men det levende Musæum på Østarp er et Stykke Hjemstavnsrøgt af sjælden og dybtgående Art. Det har vakt megen Beundring. Og at Østarp ligger »afside«, har ikke kunnet hindre Fremmede i at strømme til i Tusindvis. »Här är fortjusande

vackert, aldeles søllsynt«, hørte jeg en Dame udbryde — og måtte give hende Ret.

Jævn­side med hele denne Udvikling er der i Befolkningens Syn på Musæerne sket en gennemgribende Ændring. Til at begynde med fæstede man sig ved Mærkværdigheder og Snurrepiberier; nu er det selve Mindet, som drager og fortryller. Det er Bygden selv, der taler gennem Hjemstavns­gården. Og den taler ikke til en Flok Markedsgæster, som kommer for at se Mester Jakel eller høre Professor Labri, men til Mennesker der har Ærbødighed for de gamle Ting, Folk som kan varmes og opleves af Minderne om vore Fædres Liv.

Det er denne Linje vi skal holde, og holde ubrydeligt, her i Vestfyns Hjemstavns­gård! Derved viser vi Forståelse af Hjemstavns­stankens Kærne. Og een Ting til: derved, og ikke ved nogen Slags Reklame, vinder vi i det lange Løb Respekt og Agtelse udadtil.

Lad mig i denne Forbindelse fremføre nogen advarende Ord, som den svenske Rektor Karl Hedlund har udtalt:

»Hjemstavnsrøret er inde i den rolige Medgangs Tid. Det mærker man af, at Snylterne har begyndt at røre på sig. Den forfladede og forfalskede Hjemstavnsrøgt møder vi nu om Sommeren i de Hjemstavnsfester, som alle Foreninger griber til for at få et kønt Skilt over sine Forsøg på at samle Penge i Kassen. — Men Faren er ikke stor; Folket lærer snart at skelne mellem hvad der er Forretning, og hvad der er ægte«.

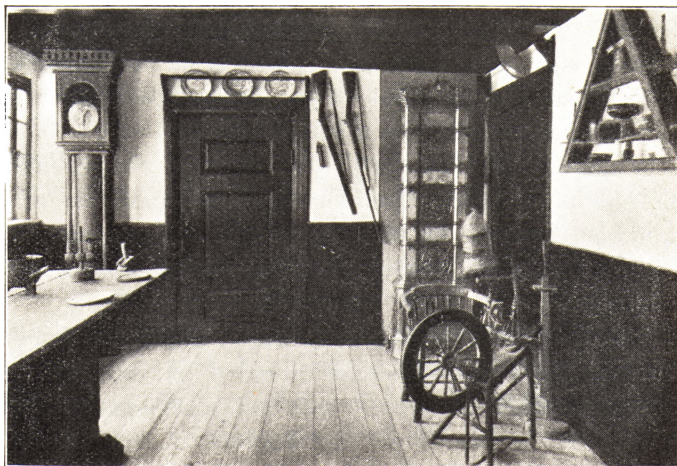
Selv om vi måske nok er knap så langt inde i »den rolige Medgangs Tid«, har vi sikkert godt af at lægge os disse Ord på Sinde.

Lad os altid holde os for Øje, at Vestfyns Hjemstavns­gård er hvad Svenskerne kalder en Gammelgård. Den har sin Duft og sin Stemning, sin Trolddom og sin Ynde deraf, at den hviler trygt i sit oprindelige Leje. Tænk, om Landmålergården skulde ha været flyttet hen til et fremmed Sted! Mon den så vilde ha ejet dette uudsigelige, som griber os og tager os fangen, hver Gang vi kommer her? Når en gammel Bygning flyttes, går der altid Værdier tabt. Der kommer noget rodløst over den, idet den løsrives fra sin naturlige Sammenhæng med den Plet hvor den har set Slægterne komme og svinde.

Gammelgården skal rumme hvad der hører til i en Bondegård fra ældre Tid, hverken mere eller mindre. Al Ophobning

af Indbo og Redskaber er af det onde. Dog finder jeg det naturligt og stemmende med vor Opgave, at vi indretter et særligt Musæumsrum, f. Eks. ovre i Vinkelhuset, og et Hjemstavnsarkiv oppe i Kvisten.

Så har vi jo fået den gamle Smedje, og jeg glæder mig over, at den falder så kønt og naturligt ind i Landsbybilledet.

Fra Køng Højskoles Arsskrift.

Stue i Vestfyns Hjemstavnsgård.

Men hvis det havde været muligt at bevare Tostrup Smedje på Stedet, vilde jeg aldrig ha rørt en Finger for at få den hertil. Og det samme kan siges om Møllen som nu er på Tale. De gamle Vejmøller står i den fineste Samklang med vore hjemlige Landskaber, og det vilde være en god Gærning, om det kunde lykkes at få nogen fynske Vejmøller fredlyst der hvor de nu ligger. Her på Landmålergården har der jo tidligere stået en Vandmølle. Derfor vilde det være mest naturligt og ægte, om vi fik fat i et gammelt Møllehjul som kunde stilles op ude ved Dammen. En af de store Vejmøller hører under ingen Omstændigheder hjemme ved Hjemstavnsgården.

Lige et Par Ord om Hjemstavnsarkivet. Egentlig er »Arkiv« et altfor stort Ord, for det vi skal ha må være noget meget beskedent. Nogen egentlig videnskabelig Opgave kan det ikke siges at ha. Dets Hovedformål ligger afgjort på det folkeopdragende Område. I Hjemstavnsgården skal der hentes Indtryk fra Fortiden, som kan omsættes i Nutidens Liv. Det gæl-

der også Arkivet. Aldrig burde en gammel smuk Bygning eller et ærværdigt Træ forsvinde uden at leve videre i Mindet ved Hjælp af et Fotografi eller en Tegning. I Hjemstavnsarkivet er Pladsen for Billeder at store Stene, af Mindesmærker fra Oldtiden, af Landsbyen som vi kendte den i vor Barndom. Her skal de gå os i Møde, de venlige og varmende Bybilleder, som mere og mere trues af Undergang. Og de skulde gerne vække Lysten til at redde hvad reddes kan, og til at skabe et nyt Stykke Hjemstavn i Linje med det der forsvinder. Dernæst: Kort over Egn og By i Fortid og Nutid; Billeder af gamle Mænd og Kvinder; Optegnelser og gulnede Papirer som kan hjælpe til at kaste Strejflys over Livet i forne Dage. Om muligt også Optegnelser af Folkeminder fra Egnen. Gennem alt dette kunde Arkivet være til Støtte for Bygdeforskningen, ja måske ægge en og anden til selv at blive noget af en Hjemstavnsgranser.

Hermed tænker jeg ikke mindst på Ungdommen. Og nu rører jeg ved en meget vigtig Ting: et Spørgsmål om selve Hjemstavnsgårdens Fremtid. Vi havde en meget vellykket Indvielsesfest; ingen af os havde ventet så mange Deltagere. Og dog måtte jeg den Dag spørge mig selv: Hvor er Ungdommen henne? Den kan vi allerdårligst undvære. Brister det på Tilslutning fra de unge, så hjælper hverken Tilskud eller noget som helst andet. Så vil Hjemstavnsgården efterhånden komme til at ligge øde hen.

Altså må vi på en eller anden Måde se at komme i nærmere Forbindelse med Ungdommen. Det kan ske ad forskellige Veje. Vi kan lette Adgangen for Skoler og Skoleungdom. Vi kan nedsætte Medlemsbidraget for unge Mennesker. Og vi har Lov til at håbe, at Hjemstavnstanken i den nærmeste Fremtid vil slå dybere Rødder indenfor vore Ungdomsforeninger. Også her er Sverige langt forud; i »Jordbrukare ungdomens förbund« (J. U. F.) findes der Tusinder af ivrige unge Hjemstavnsarbejdere. Et Tegn er der som lover godt: På de danske Ungdomsforeningers Årsmøde skal der i År for første Gang holdes Foredrag om Hjemstavnsarbejdet i Ungdomsforeningerne.

Hjemstavnsrøgt er et Spørgsmål om Livsmod og sjælelig Sundhed. Der er så mange unge, over hvis Sind der hviler en vis Tyngde, en mørktfarvet Stemning, en Tone i Moll. Først og fremmest kommer det vel af, at Ungdommen ser sine Muligheder afskåret eller nedskåret. Men det er ikke naturligt med

denne dystre Undertone. Det naturlige er at ethvert ungt Menneske ejer et Overskud af Livsfølelse. For at dette naturlige Overskud ikke i en barsk Tidsalder skal forvandles til et Underskud, må de unge ha noget at være optaget af, noget de kan gå op i, så de glemmer sig selv.

Her er Hjemstavnsfølelsen og Hjemstavnsarbejdet en af de gode Hjælpere. Og det ser virkelig ud til, at Hjemstavnsglæden

Fra Kong Højskoles Årsskrift.

Folkedans i den gamle Have.

er i Vækst. Især gælder det Naturglæden. Tænk på den vældige Strøm af ældre og unge, der hver Sommersøndag flygter fra Byerne ud til Stranden. Eller hele Kolonihave-Røret. Og hvad oplevede jeg ikke på Frøbjærg Bavnehøj i det herlige Sommervejr forleden: alle de mange der stormede Toppen for at glæde sig over Udsynet og studere Enkelthederne. Hvor lød det opmuntrende, når det haglede med Spørgsmål om dit og dat! Sidst, ikke mindst, nævner jeg det friske Vandreliv som er i Færd med at bryde igennem også herhjemme.

En Hjemstavnsfest her på Gården med Fremvisning af gamle Arbejdsskikke, et flygtigt Møde med Hverdagslivet i svundne Tider vil sikkert også ha Evne til at drage Ungdommen og få den til at slutte Kreds om Hjemstavnsgården. Så kommer vel engang den Dag da en Flok unge Mennesker melder sig som Deltagere i selve Hjemstavnsarbejdet.

Men — vil vi ha fat i Tidens Ungdom, må vi vogte os for at fremelske en falsk Hjemstavnsromantik som ingen Bund har i Virkeligheden. Vi skal ikke bilde hverken os selv eller andre ind at »den gode gamle Tid« var bedre og lykkeligere end vor egen. For det var den jo slet ikke — hvem af os vilde vel bytte? Ingen skal med god Grund ha Indtryk af, at vi vil skrue Viserne på Tidens Ur tilbage. Nej, vi er Tidens Børn og vi vil leve Tidens Liv, er det end aldrig så barskt og brydsomt. Men til Tidens Gærning hører det at værne Mindet. Vi vil ikke leve et Skyggeliv i Drømmen om det gamle. Vi vil ikke bære Fortiden med os som en knugende Dødvægt, men som et levende Opvæld der binder os fastere til vor egen og Ættens Grund. Et Væld af Kraft og Munterhed, af Sundhed og Livsglæde, en Følelse af Sammenhæng og Enhed, af Rigdom og Lykke.

Vi fornemmer denne stærke og dybe Sammenhæng med Fortiden, når vi færdes i Vestfyns Hjemstavnsgård. Lad os da være enige om at røgte den vel i de Dage der kommer.

GÅRDENS SANG

VED INDVIELSEN AF VESTFYNS HJEMSTAVNSGÅRD
AF OLAF ANDERSEN

Her er mit ældgamle, rodfaste Leje,
Hunden er jeg af det rige fynske Bondeland.
År efter År så jeg Karlsvognen dreje,
Morgenhimlen tændte mine Ruder i Brand.
Venner vandt jeg her,
Sol og Stjærneskær,

Sommerblide, Løvfaldstide, Danmarks Vind og Vejr.

Langt ned i Dalene Regnbuen spændte
Strålebånd der funkled i syvfarvet Pragt.
Haglbyger isned og Høstsolen brændte,
Stormen rusked i min gamle grå og brune Dragt.
Dog med Kunst og Flid
henved Pinsetid

stod jeg smykket til at holde Sommer skær og blid.

Bierne summed fra halmtækte Stader,
Humlen klatred overmodigt ad sin ranke Stang,

Hølæs og Kornlæs og duftende Lader
fyldte alle Krogene med Liv og munter Sang.

Leg og Strengespil

— å jeg lo dertil,

når de unge trådte Dansen, helst som Ungdom vil.

Søvngængersikkert i Dagenes Kæde
spandt de gamle Tråden i det skridende Ar.
åndede roligt i jævnmodig Glæde,
fulgte trolig Slægtens Sæd i Vinter og Vår.

Ej blev Sindet sygt,

Livet bar dem trygt

i den dybe Sammenhæng imellem Æt og Bygd.

Uår og Trængsler har Slægterne håret,
Lykken har de fristet i Stigen og Fald.
Nu er de borte — men mig har I kåret
til et stort og herligt, et jævnt og muntert Kald.

Midt i Tidens Strøm,

mild og moderøm,

skal jeg vogte Mindets Arv og Ættens dunkle Drøm.

AF VEDEL SIMONSENS OPTEGNELSER FRA SVENSKEKRIGEN

VED EVALD TANG KRISTENSEN

(Fortsat.)

GISLEV SOGN

I Holmelund, en Gaard i Gislev, blev en Svensk ihjel-
slaaet af de Danske, skjønt han bad meget ynkelig om at be-
holde Livet. Man skal endnu kunne se Blodet af ham i et
Kammer paa Gaarden.

Der blev for mange Aar siden fundet 500 Rdl. i en Banke
ved den saakaldte Grave-Gyde i samme Sogn, hvilke man mente
var nedgravede for at skjule dem for Svenskerne.

Bonde, Ludvigsminde.

Ravndrupgaard, forhen Eskelundegaard i Gislev Sogn,
afbenyttedes af de Svenske, men efter at de siden havde plyndret
den, skød de Ild paa den. Da Hovedbygningen var brændt, og

Ilden havde begyndt i Ladegaarden, gik Fruen paa Eskelundegaard selv op paa Taget med to Ølkander Vand og fik Ilden slukket. Endnu sees af det brændte Tømmer i Gaarden.

Bonde, Ludvigsminde.

*

LANGAA SOGN

Der gaar Sagn om Rygaard's Herre, en af de Pultzers Slægt, at han nemlig løste sig fra de Svenske ved at levere hver Uge en fed Stud, og derfor fritoges for Plyndring. Plyndring var ellers hver Mands Plage, naar han ej kunde skuffe eller røre de Svenske; som et Exempel paa det første fortæller Sagnet, at alle Gaardene i Gjaldbjærg By, hvoraf nogle ligger under Rygaard's Gods, blev plyndrede undtagen én, som Svensken gik forbi, da de saa, at Porten var af sine Hængsler, Fylden af Sengene fløj om i Gaarden, og Ruderne var ude af Vinduerne, et Arbejde, som Gaardens Besidder havde fuldendt før Svenskens Komme. Vi hører ogsaa fortælle om, hvorlunde Svenskens Hjærte kunde røres. Da nemlig nogle af de plyndrende Flokke kom til Langaa By og da drejede op til den Gaard, som nu Johan Christensen boer, ilede Konen med sine Børn op ad Marken til for at drukne disse, men blev vinket tilbage og skaaledes ganske for Voldtægt, Plyndring og anden Jammer. De Svenske stjal en 10 Aars gl. Dreng i Peder Christensens Gaard, hvilken Dreng tumlede underlig om i forskjellige Lande, men kom til sidst tilbage og fik Tjeneste i samme Gaard. Saa stor var imidlertid Nøden, at da denne Dreng blev taget bort, spiste han paa et halvt Hestehoved, som han havde givet 3 Mark Danske for, men fik kun en Mundfuld, da saa Svensken tog det fra ham.

I den Gaard, som nu Anders Hansen har i Fæste, kom nogle Svenskere om Natten og bankede paa, tvang saa Manden til i bar Skjorte at vise dem Vej til Øgsendrup.

I den Gaard, hvor Lars Krog boer, gik det 3 Svenskere mindre vel, ti da de fordrede op, overfaldt Folkene dem, slog dem ihjel, og blev disse Voldsmænd som saa mange andre af deres Landsmænd begravede i Rygaard's Mose, hvor man endnu for faa Aar siden viste nogle Vidjebuske, der betegnede Gravstedet.

Ligesom Bønderne plyndredes, gik det og med Præsten i Byen, men medens en Officer anførte sin plyndrende Vagt, listede nogle Bønder sig til og afskar hans Vadsæk af hans Hest, saa han maatte i det mindste miste disse Skatte. Esbensen, Langaa.

ØKSENDROP SOGN

I øvrigt er det saare mærkeligt, at Tangaa Mølle, den enlige Gaard og det ene Hus derhos har udgjort en samlet Gaard, fordm et Herresæde for de Oxers Familie. En Ætling af den har anlagt Byen Øgsendrup, der erholdt først Navn efter ham, men det gik saa med dette Navn som med saa mange, at det forvandskedes i Tidernes Løb. Hvad Egnen angaar, sees i samme endnu Spor af flere Fiskeparke, anlagt langs med den saakaldte Smedehuule og Dyrgeby, men blev efter de Tidender, som bæres om Byen, ødelagte af Svensken i Krigens Tid.

Svensken foer ogsaa her ilde frem mod Øgsendrup, skjændte og brændte, hvor han drog frem. Undtagelser fra den almindelige Elendighed ved Rygtet dog at anføre. Saaledes frelste en Pige sig her fra Voldtægt ved i 2 Dage at holde sig skjult under et Kar. En Kone, som flygtede op i et Pæretre med sit diende Barn, blev opdaget, og en Svensker vilde have skudt hende ned, men da det diende Barn i det samme begyndte at græde, bevægede en anden Svensker ham herfra, rørt ved Barnets Graad. En Mand trak de derimod nøgen ud af Sengen, slæbte ham med til Nyborg, og man hørte aldrig om hans videre Skjæbne.

En Officer, som havde Kvarter i Annexgaarden, dræbte alle Kreaturerne og spiddede et 2 Aars Barn paa sin Kaardespids, indtil han til sidst under haanlig Grin kastede det ud af Vinduet. Konen i samme Gaard laa paa den Tid i Barselseng. Manden havde dannet en Hule for hende og det spæde Barn ved Fiskebæk, hvor han en Tid bragte dem Føde, men saa dræbtes han af de Svenske, og Moder og Barn blev Rov for Hungersdøden. I en anden Gaard skar de Svenske Brysterne af Konen, vendte Vuggen om og gjennemborede Bunden i den og naglede Barnet til Gulvet med et Sværd. Esbensen, Langaa.

(Fortsættes).

GAMLE SANDSAGER

NELS TYSKER I MIELFART.

Nels Tysker i Mielfart ha(n) stjail mit Flæsk. De hørt Boel, hun vå e(n)je. Hun rejnt i By a hejnt Kve(nd)je.¹⁾ Hun reed²⁾

1) Kvinder, 2) tilberedte.

Ma, hun gjore Nels Povlsen gla båed i Går, båed i Daw, båed ajltej.¹⁾ He(nd)js la(ng)we Søn Jakob vå kom jem me sit Sik-sak²⁾ å sit Pikpak, å sit Petertøj, å sit Gjørretøj.³⁾ Ha(n) ka gjørre ailt, va ha(n) ska, ha(n) ka gjørre Såkker te Dækker å Nikker⁴⁾ te Høns å Fæller te Mus å Rammer⁵⁾ te Gåseæg.

Fra Ollerup Sogn.

Astrid Madsen. Ulbølle.

KONG DAVID OG DAVID SLAGTER

Der var engang en Præst og skulde i Kirke. Saa tog han sin Dreng med, og Drengen skulde saa først hen til Slagteren og hente Kød, og saa siden skulde han komme bagefter og i Kirke. Han naaede saa ikke at komme i Kirken, før Præsten var kommen paa Stolen. Præsten prædikede netop om David, og saadan hed Slagteren der nu netop ogsaa. Og lige da Drengen kom ind og var bleven sat ned, sagde Præsten i sin Prædiken: »Hvad sagde saa den gode Mand David?« Saa siger Drengen nede i Kirken: »Ja, han sagde, at naar Far fik det betalt, han har faaet, saa skulde han nok faa noget mere.« Saa siger Præsten: »Ja, det er ikke David Slagter, vi taler om; men det er hin store David, der var Konge i Israel.«

Den Historie har min Far fortalt mange Gange, ved jeg var lille.
Fra Krarup Sogn. Efter Frandsine Jensen, Krarup, ved H. C. F.

ERIK HØJ I HESSELBJÆRG

I Hesselbjærg By i Humle Sogn boede en Mand, som hed Erik Høj. Han kunde overnaturlige Ting. Engang havde han noget Garn hængende paa Stænger paa Bleg. Saa var der nogle unge Karle, der satte til Væds om, at en af dem skulde tage hans Garn om Natten. Der var en, der meldte sig, han turde godt tage det. Og han prøvede. Ganske rigtig fik han Garnet af Stængerne og paa Armen; men da han vilde afsted med det, kunde han ingen Steder komme. Han maatte pænt blive staaende til næste Dag. Da Erik saa endelig kom og hjalp ham af med det, sagde han: »Nu skal du have Tak, fordi du har passet mit Garn«. Og saa kunde han gaa.

¹⁾ altid, ²⁾ ogsaa Sivensak = Sager, Gods, ³⁾ Værktøj, ⁴⁾ Hilder; Hønsene fik Benene bundet sammen, for at de ikke skulde skrabe, ⁵⁾ Rammerne var inddelt i smaa Rum, et til hvert Æg, for at man kunde holde Regnskab med, hvilke Æg der var ældst.

Erik havde en stor Messingkedel staaende ved sin Brønd. Saa blev der sat Væddemaal om, at ingen turde tage den. Men der var en, der meldte sig. Han naaede ogsaa og fik Kedlen paa Armen. Men han maatte staa, til Folk gik til Kirke om Søndagen. Det var nemlig Lørdag Nat. Saa kom Erik og tog Kedlen og sagde: »Nu har du baaret paa den længe nok«. Og saa kunde han gaa.

Hanne Christoffersen, Humle.

EN HYTTESENG

Foranlediget af et Spørgsmaal om Hutteseng (Hytteseng) i Danske Folkemaal V, S. 64, har FHj. modtaget følgende:

En Hytteseng (ikke Hutteseng) var en kort Seng, der var fastsat ved Væggen, og paa Bunden af denne Seng laa der uhøvede Bræder, der somme Tider kunde falde ned, især ved Benenden. I Fattigfolks Hytter havde man den Slags Senge til Børn og halvvoksne Mandfolk.

Fra Sørslev Sogn.

H. C. Lund, De gamles By, København.

BENDTS HØJ I AASTRUP

I Bendts Høj paa Bogentvedgaard's Mark i Aastrup skal der været begravet en Viking, som hed Bendt. Han rider paa en Hest af Guld.

V. Würden Pedersen.

MIDDEL MOD VORTER

Den, der har Orter (saaledes sagde Fynboen i ældre Tid) gaar ud i aftagende Maane, ser op paa Maanen og vrider sine Hænder, idet han siger: »Maane, tag mine Orter«. Hvis han foretager dette i tiltagende Maane, udsætter han sig for at faa flere Orter, istedetfor at komme af med dem, han har.

Fra Faaborg omkr. 1860. † Pens. Lærer F. F. M. Jacobsen, Ringe.

TALEMAADER

»Det suser i Avlhavi«, sae hun, Kællingen, hun hae en gammel Hyld, og den var stivet.

»Gu ske Lov for Skovly«, sae han, Drengen, han krøv i Læg bag sit Piskeskavt.

Davre, de æ Davsens Ma, faar vi mer, saa ser vi a.

Fra Ugerslev Sogn.

Chr. Nielsen, Krarup.

FYNSK HJEMSTAVNSFORENING FOR KØBENHAVN OG OMEGN

Til Foreningens 2. Klubaften Fredag den 29. Januar var der kommet ca. 30 Medlemmer til Stede. Aftenen var præget af den rigtige, gode, fynske Stemning, der lovede godt for de kommende Klubaftener. Vi tror, disse Sammenkomster har deres Betydning, idet Medlemmerne paa disse kommer i nærmere Kontakt med hinanden. Der blev bl. a. i Aftenens Løb sat flere Spillepartier i Gang, og der fortaltes »Pesalliker«, bl. a. af Hr. Donsbjerg, der paa ægte Vestfynsk fortalte om den vestfynske Bondemand, der var avanceret til Sogneraadmedlem, Snefoged og meget andet og derfor troede, han vilde blive Rigsdagsmand, maaske Minister ligesom »Klaus«! Historien, en af Hr. Donsbjergs egne, gjorde megen Lykke.

For Fremtiden holder Foreningen Klubaftener den 2. og 4. Fredag i hver Maaned, Kl. 7¹/₂, paa Parkhotellet, og nogen særlig Meddelelse om disse Aftener vil fremtidig ikke blive udsendt!
Bestyrelsen.

Fastelavnsfesten.

Med meget stor Tilslutning fejredes Fastelavnsfesten i Handels- og Kontoristforeningens Festlokaler Tirsdag den 23. Februar. Op imod 400 af Foreningens Medlemmer havde givet Møde, og baaret af den ægte fynske Stemning blev Aftenen en Succes.

Der indledes med, at de to himmerlandske Landsbyspillemand »Jyde-Peter« og Carl Andersen fremtryllede en Mængde herlige, gamle Melodier og straks tog Tilhørerne med Storm. Det var en ypperlig Præstation, og det var en Fornøjelse at se de to berømte Spillemand mestre Instrumenterne og at lytte til de Toner, som de lokkede frem af dem. Der var livligt Bifald efter hvert Nummer.

Derefter tog Hr. Chr. Schrøder fat. Han oplæste af egne Værker et Digt om »Storki« og høstede derfor endeløst Bifald, og efter at Bifaldet nogenlunde havde lagt sig, modtog han et kraftigt Hurra af Forsamlingen.

Efter at Direktør Andersen havde bragt Forsamlingen en Hilsen fra de to fraværende Medlemmer af Bestyrelsen, nemlig Formanden, Hr. Konsulent Banke, der var paa Rejse, og Næstformanden, Forfatteren Morten Korch, der var syg, samledes man om Kaffebordene og gjorde kraftigt Indhug paa de friskbagte Boller.

Saa tog Musikken fat, og unge og ældre svang sig i Dansen, der stadig, medens disse Linier skrives i en ret sen Nattetime, fortsættes med Liv og Lyst.

Atter en vellykket fynsk Aften, som Foreningen har megen Glæde af.

L. ANDERSEN.

Agiter for Tilslutning til Fynsk Hjemstavnsforening for København og Omegn. Nye Medlemmer indmeldes hos L. Andersen, Rudersdalsvej 30, Holte. Tlf. Holte 923.

Til Medlemmer af Fynsk Hjemstavnsforening for København og Omegn.

Nogle overkomplette Sæt af Fynsk Hjemstavn 3 første Aargange tilbydes herved Medlemmerne til følgende billige Priser:

	I Hæfter	Indb. m. Shirting	Indb. m. Skind
Enkelte Aargange.....	Kr. 2.00	Kr. 3.00	Kr. 3.50
Alle 3 Aarg. samlet	- 4.50	- 6.50	- 7.50

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

Dette Tilbud gælder kun, saa længe det stærkt begrænsede Oplag tillader.

H. C. FRYDENDAHL.

AUGUST F. SCHMIDT: LANDSBYSMEDEN

er udkommet. Pris 2 Kr. + Porto.

Bestilling modtages i

Thomas Nielsens Boghandel, Ryslinge. - Telf. 16.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1931

kan faas til følgende Priser pr. Aargang:

I Hæfter	Kr. 3,00
Indbunden med Shirtingsryg	Kr. 4,50
Indbunden med Skindryg	Kr. 5,50

For to Aargange indb. i eet Bind er Priserne henholdsvis Kr. 8,00 og Kr. 9,00, for tre Aargange indb. i eet Bind Kr. 12,00 og Kr. 13,00 og for fire Aargange indb. i eet Bind Kr. 16,00 og Kr. 17,00. — Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

Af Udtalelser om FHj. kan anføres:

»Det indeholder et meget afvejlende Stof, og Udgiveren har formaaet at knytte en lang Række gode Medarbejdere til Foretagendet. »Fynsk Hjemstavn« vil i første Række interessere Fynboerne, enten de saa er bosiddende i eller udenfor »Danmarks Have«, men det har ogsaa Bud til alle andre, der interesserer sig for gammel Folkeskik og Folkeminder.«

C. K. i Jyllandsposten.

»Det er med oprigtig Glæde, man gør opmærksom paa dette smukt udstyrede Tidsskrift... Det er et godt og alsidigt Stof, »Fynsk Hjemstavn« bringer, og man kan ikke noksom anbefale Fynboer og hjemstavnsinteresserede Mennesker i det hele taget at holde Maanedsskriftet.«

August F. Schmidt i Fyns Venstreblad.

»Her maa alle være med, enhver kan paa sin Maade ganske stille bidrage hertil ved at tegne sig som Abonnent paa »Fynsk Hjemstavn« og virke for dets Udbredelse.«

Georg Rønberg i Fyns Venstreblad.

LAD FYNSK HJEMSTAVN INDBINDE

Derved faar Maanedsskriftet blivende Værdi,
og Værdien vokser med Aarene. =====

De første Aargange kan endnu faas hos Ud-
giveren, Krarup pr. Espe. =====

AVERTER I FYNSK HJEMSTAVN

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift: for: den: fynske: Ogruppe.
Udgivet: og: ledet: af
H.C. Frydendahl.

Indhold: J. Chr. Clausen: fra Johs. Clausens Virksomhed paa fyn. — Hans P. Lunde: Den gamle Taastrup-Sme'e. — Frode Lund: Sagn fra Ore Sogn i Skovby herred. — Fynsk hjemstavnsmagt. — Gamle Sandsager.

4. hæfte.

April 1932.

5. Aargang.

FYNSK HJEMSTAVN bringer Bidrag om den fynske Øgruppens Natur, Folkeliv, Historie og dermed nærliggende Emner. En særlig Opgave ønsker Maanedsskriftet at løse ved at fremdrage Folkeminder. Fra flere Sider er der stillet allerede indsamlet Stof til Raadighed; men Formaålet er i særlig Grad at faa interesserede Mennesker til hver paa sin Egn at optegne Sagn og Sange, Sæder og Skikke, Overtro, gamle Udtryk og meget andet af kulturhistorisk Værdi.

Nogen Betaling for Bidragene kan der desværre ikke gives.

For Tiden ønskes især Oplysninger om følgende:

Fynsk Jernudvinding (se FHj April 1928).

Fynske Plantenavne (se FHj. Juli 1928 og fl. følg. Hæfter).

Oldermand og Bystævne (se FHj. August 1928).|

Sagn og Tro om Sten (se FHj.s Omsl. Apr. og Juni 1929 og Apr. 1930).

Stubmøller paa Fyn (se FHj.s Omslag Juli og Sept. 1929).

Gamle Folkebønner (se FHj. Decbr. 1929).

Vævning og anden Husflid (se FHj.s Omslag Febr. 1930).

Bygderne (se FHj.s Omslag Novbr. 1930).

Blandt dem, der har sendt eller lovet at sende Bidrag, nævnes: Landsarkivar Svend Aakjær, Forfatter Olaf Andersen, Magister Poul Andersen, Lærer R. Askholm, Bibliotekskonsulent Jørgen Banke, Overbibliotekar J. Christian Bay, Professor Johs. BrøndumNielsen, Sognepræst J. Kj. Carlsen, Arkivar H. Ellekilde, Lærer N. M. Elling, Gaardejer Svend Frederiksen, Kunstmaler Holger Havrehed, Forfatterinde Dorthe Harritsø Jensen, Sognepræst Johs. M. Jensen, Kunstmaler Aage Jørgensen, Redaktør Gunnar Knudsen, Forfatter Morten Korch, Billedhugger Lars Kragegaard, Folkemindesamler Evald Tang Kristensen, Forfatter K. L. Kristensen, Pens. Lærer M. Kristiansen, Botanisk Gartner Axel Lange, Gdr. Søren Lolk, Lærer Frode Lund, Forfatter Hans P. Lunde, Kunstmaler Herman Madsen, Apoteker P. Helweg Mikkelsen, Forfatter Laur. Nielsen, Lektor Niels Nielsen, Statsgeolog V. Nordmann, Redaktør P. H. Nygaard, Folke-mindeforsker F. Ohrt, Museumsinspektør Johannes Olsen, Lærer Peter R. Olsen, Adjunkt Andr. Otterstrøm, Museumsinspektør Chr. M. K. Petersen, Forfatterinde Christine Reimer, Biskop A. J. Rud, Forfatter Georg Rønberg, Forfatter Aug. F. Schmidt, Forfatter Martin Skovbo, Højskolelærer Ejnar Skovrup, Kunstmaler Fritz Syberg, Kredslæge Peter Trautner, Højskolelærer Anders Uhrskov, Museumsinspektør Kai Uldall, Lærer Valdemar Vaaben, Forfatter Peter Vejrup, Købmand J. Winther og Arkitekt H. Zangenberg. Desuden er der lovet Støtte fra Dansk Folkemindesamling, Udvalg for Folkemaal, Stednavneudvalget og Danmarks Naturfredningsforening.

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. for hvert Fjerdingaar. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766.

Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksemplar, bedes man paatale det hos Postvæsenet.

Til Billedet Side 49 er Klicheen velvilligt udlaant fra Ryslinge Højskoles Elevforening ved dens Formand, Hr. Gdr. Erik Eriksen, Kjellerup.

Ryslinge Præstegaard, Kirke og Kirkehus 1867.

I Præstegaardens østre Længe begyndte Johs. Clausen sin Højskolevirksomhed 1. Oktober 1866. Paa det gamle Kirkehuses Plads rejstes den følgende Sommer den nye to Etagers Skolebygning. Paa Billedet ses allerede Stilladset.

FRA JOHANNES CLAUSENS VIRKSOMHED PAA FYN

AF SOGNEPRÆST J. CHR. CLAUSEN

DEN 20. April 1932 er det 100 Aar siden, min Fader, Præsten Johannes Clausen, fødtes i Adsløv Præstegaard mellem Aarhus og Skanderborg. Det er ikke Hensigten i den Anledning med disse Linier at give en Levnedsskildring af ham, men kun — efter Opfordring — at meddele enkelte Træk af den Del af hans Liv og Gerning, som faldt her paa Fyn.

Min Fader begyndte sin Præstegerning i 1858 som Kapellan hos Sognepræst Francke i Stenmagle og Stenlille paa Sjælland og var her, sammen med sin Ven fra Ungdommen og indtil Døden, Vilhelm Beck, med til at stifte »Den indre Mission«.

Men da Pastor Francke i 1863 tog sin Afsked, ophørte ogsaa min Faders Præstegerning der, og han, der i 1858 var bleven gift med Birgitte Sophie Magdalene Petersen, flyttede derfor med sin Familie til Vejlbj ved Middelfart, hvor hans Fader, Nicolai Edinger Balle Clausen, den Gang var Sognepræst, dels for at hjælpe sin Fader i Embedet, dels som Rejsepræst for

»Den indre Mission«. I Vejlbj og Egnen der omkring vaktet der i de Tider et ret stærkt aandeligt Liv, og det er vistnok rigtigt, at min Fader fik Lov til at være et af Redskaberne til denne Vækkelse.

I 1864 var han Feltpræst, først ved General Hegermann-Lindencrones Afdeling, der trak

Johs. Clausen og Hustru med deres to ældste Børn, Frederikke og Jens Christian.

sig tilbage op gennem Jylland, og han kom her i Berøring med den daværende Kronprins (Frederik VIII). Senere forflyttedes han til Als og oplevede den sidste sørgelige Del af Kri-gen, Tabet af Als, en Begivenhed, som gjorde et mægtigt Indtryk paa ham, og som utvivlsomt var en af Aarsagerne til den stærke Nationalfølelse, som prægede hele hans Liv og Gerning.

Han fulgte med Tropperne til Fyn og fortsatte nu sin Gerning som Feltpræst ved at prædike og virke for de langs Lille-Bælt indkvarterede Soldater. Som Vidnesbyrd om, at denne

Gerning ikke har været uden Frugt, maa jeg nævne, at jeg igennem Aarene har truffet adskillige, baade gamle Soldater og andre, som med Tak mindes denne hans Gerning, der for dem fik gennemgribende Betydning.

Da Vilhelm Birkedal i 1865 var bleven afskediget som Sognepræst i Ryslinge, blev min Fader opfordret til at søge dette Embede, og da han var bleven kaldet dertil, var det ikke uden Ængstelse, at han begyndte den Del af sin Præstegerning, der for ham blev det rigeste Afsnit af hans Liv, aandeligt talt. Men en trofast Vennekreds i Vejlbj fulgte ham med deres Forbøn, og var der end mange af Beboerne i Ryslinge, der saa paa ham med alt andet end milde Blikke, mødte han dog ogsaa straks Mennesker, der tog imod ham med Venlighed, hvilket

bl. a. viste sig derved, at de med deres Vogne mødte i Odense for at hente deres nye Præsts Flyttegods. Og Forbindelsen med Venerne i Vejlbj blev ikke afbrudt. Som et Vidnesbyrd derom fik mine Forældre et af de første Aar i Ryslinge Besøg af »Per Underlig« fra Vejlbj, en from gammel Mand, vel noget af en Særling, som kom vandrende paa sine Træsko, ved to Stokke, fra Vejlbj til Ryslinge. Han talte ofte paa Rim, og min Moder har fortalt mig, at da han en Gang besøgte hende i Vejlbj, hvor hun boede med sine to smaa Børn, tog han den yngste op paa sine Arme og bad en Bøn til Gud for den lille Jens Christian.

De første Aar i Ryslinge var vanskelige paa Grund af det spændte Forhold mellem Sogneimenigheden og Birkedals Menighed, men senere udjævnedes dette, saaledes at de to aandsbaarne Mænd kunde virke Side om Side fælles om det største: Kærligheden til Guds Rige og Fædrelandet. Første Gang de mødtes i Fællesskab og Samarbejde, var ved

Per Underlig.

Afsløringen den 5. Juni 1871 af Mindesmærket i Ryslinge By for Kong Frederik VII. De talte begge ved Afsløringen og senere ved Festmaaltidet paa Højskolen, og ved et Møde i Torpegaard's Skov noget senere udjævnedes Forholdet mellem dem helt.¹⁾

Den 1. Oktober 1866 begyndte Ryslinge Folkehøjskole sin Virksomhed med et beskedent Antal Elever. Der var endnu ingen særlig Skolebygning; men som den, der havde oprettet Skolen, gav min Fader Lokale dertil i den (nu ombyggede) østlige Sidebygning til Præstegaarden. Senere rejstes den Bygning, som staar endnu, med Facade ud mod Kirkepladsen, efter den

¹⁾ Se J. Chr. Clausen: Mindesmærket for Frederik den VII, Ryslingebogen 1913.

Tids Forhold en ret anselig Bygning, men beskeden i Forhold til de store og monumentale Bygninger, som nu giver Plads for én af Landets betydeligste Folkehøjskoler. — Særlig i de første Aar, men iøvrigt saa længe min Fader var i Ryslinge, holdt han Foredrag paa Højskolen og underviste særskilt flere af Eleverne, der senere drog ud som Missionærer eller Præster for de Danske i Nordamerika. Blandt dem skal særlig nævnes Mads Christian Jensen, en Gaardmandssøn fra Sødinge, han blev theologisk Kandidat og blev antaget som Missionær i Santhalistan. Udsendelsesmødet afholdtes i Ryslinge Præstegaard, ved hvilken Lejlighed Santhalmissionens Leder, Børresen, talte. M. C. Jensen maatte efter nogle Aars Virksomhed i Santhalistan af Helbredshensyn opgive Missionsgerningen, han var nogle Aar Sognepræst i Fjelsted og Harendrup, men udtraadte af Folkekirken og gik over til den katholske Kirke. Af de Elever, der blev Præster i Nordamerika, skal jeg nævne Lillesø og Rasmus Andersen, sidstnævnte var i en lang Aarrække Præst for en lille dansk Menighed i Brooklyn i New York og Sømandspræst.

Mellem Præstegaarden og Højskolen har fra hine Dage og indtil nu bestaaet et venligt Forhold.¹⁾

Et stærkt aandeligt Liv rørte sig i disse Tider i Ryslinge. Langvejs fra kom Folk dertil, man kunde sige: i to Strømme, til Valgmenighedskirken og Sognekirken. Omtrent hver Søndag var Præstegaardens ret anselige Gaardsplads fyldt af de kirkesøgendes Køretøjer, og til Fods kom Folk i Skarer ofte milevidt fra. En gammel Smed fra Slæbæk i Kirkeby Sogn har fortalt mig, at de fra den Egn Søndag Morgen kunde samles 20—30 i Tal for at vandre den 2—3 Mil lange Vej til Ryslinge, nogle til Clausen, nogle til Birkedal, men i fælles Følge. Da jeg en Gang for nogle Aar siden havde prædiket i Ulbølle, kom en ældre Mand hen for at hilse paa mig som Johannes Clausens Søn, og han fortalte mig, at han ofte paa sin Fod havde vandret fra Ulbølle Strandhuse til Ryslinge og hjem igen paa en Søndag for at høre min Fader, ialt omtrent 8 Mil for at gaa i Kirke. Det var den Gang.

Men denne Tilslutning langvejs fra medførte ogsaa, at min Fader i sin lille beskudne Enspændervogn kørte ud og holdt

¹⁾ Om Johs. Clausen som Ryslinge Højskoles Grundlægger og første Forstander se Ryslingebogen 1916. H. C. F.

Forsamlinger, snart i Gaarde og Huse, snart under aaben Himmel paa en Gaardsplads, ofte med en Vogn som Talerstol, eller i Have og Skov. Ogsaa paa Herregaarde lukkedes der op for disse Møder, saaledes paa Sandholt, hvor Frk. Nicoline Sperling gav sin store Riddersal til Mødesal. Endnu lever der Mennesker, som med Tak mindes Forsamlingerne hos Mads Bebe i Søfælde, Nikoline i Espe, Jørgen Hansen i Ferreslev, i Gestelev, Vantinge, Heden og andre Steder.

Johs. Clausen paa Vej til Forsamling.

Ikke alle Steder blev der set med Velvillie paa dette aandelige Røre, der jo ogsaa medførte, at Folk løste Sognebaand til min Fader. Den daværende Besidder paa Ravnholt var saaledes misfornøjet med, at hans Folk gik i Kirke i Ryslinge, ja, han forbød dem det endog en Tid. Dette medførte et ret spændt Forhold mellem Kammerherren paa Ravnholt og Sognepræsten i Ryslinge. Jeg mindes saaledes, at min Fader fortalte, at han en Dag paa Vejen i Nærheden af Ravnholt mødte Kammerherren, som var til Hest; Vejen var ret smal, og da Kammerherren, som havde et stift Ben, red ud midt ad Vejen, maatte min Fader holde helt ud til Grøftkanten for at undgaa at støde paa. Senere hen udjævnedes dog dette Forhold til venskabelig og gensidig Forstaaelse.

Til Friskolerne stod min Fader i et meget venligt Forhold, væsentligst fordi der her taltes til Børnene om Guds Rige paa en Maade, der tiltalte min Fader mere end det aandløse Remseri,

der i de Tider var saa almindeligt i Folkeskolen. Dette venlige Forhold vedligeholdtes, saa længe han levede, og det Arbejde, han senere hen fik begyndt i Vonsild med de unge, særlig de unge Sønderjyder, har sikkert sit Udspring fra det aandelige Liv, han mødte i Friskolekredse.

I Forbindelse med hans Kærlighed til Ungdommen maa ogsaa nævnes, at han fik oprettet et Børnehjem paa Præstegaardsjorden i Ryslinge.

Ogsaa til Skyttesagen, denne gode danske Ungdomssag, stod han i et venligt Forhold, han talte saaledes ved den første Skyttefest i Kværndrup, den 24. September 1866.

Hans Kærlighed til Folk og Fædreland gav sig ogsaa Udslag i hans Arbejde for at faa rejst Mindesmærker for gode danske Mænd og historiske Begivenheder. Foruden at han vistnok var Ophavsmand til, at Mindestenen i Ryslinge blev rejst, skal jeg nævne, at det var paa hans Initiativ, at der blev rejst en Mindesten for N. M. Petersen i Sanderum, for Sproggranskeren Rasmus Rask i Brændekilde, for Hans Tavsen ved Antvorskov, for Carl Ploug ved Koldinghus, for Oberst Læssøe lige syd for Kolding, Talerstolen paa Skamlingsbanken med Navnene paa Ordførerne dér og endelig Stenen ved Vejkrydset i Nørre Snede til Minde om Kampen der den 9. Juni 1849.

Fra min Faders Præstetid i Nørre-Lyndelse og Højby, hvortil han blev kaldet i Efteraaret 1877, maa jeg særlig nævne hans store Arbejde for Forsvarssagen, der lagde Beslag paa hans Tid og Kræfter uden dog i nogen Maade at svække hans egentlige Præstegerning. Mange af hans Sognebaandsløbere fra Ryslinge fulgte ham til Nr. Lyndelse, og hans Forkyndelse samlede ogsaa her fulde Kirker. Men ofte længtes han tilbage til det kære Ryslinge, en Længsel han bevarede ogsaa de andre Steder, hvor han kom hen, og som hans Ønske om at blive begravet i Ryslinge er et Udtryk for.

Det var i de bevægede politiske Tider, han var Præst i Nr. Lyndelse, og hans Kærlighed til og Arbejde for Forsvarssagen bragte ham derfor til Tider i ret nær Forbindelse med det politiske Liv. Han var saaledes en Gang ved Folketingsvalget i Verninge talende Stiller for Oberst Vaupell, der blev opstillet med udpræget Forsvarsprogram mod Kredsens Folketingsmand, Harald Holm. Jeg mindes, at min Fader efter at have holdt sin Stillertale forlod Valgstedet — Valpladsen — sammen med

Digteren Chr. Richardt, den Gang Præst i Ørsted, som hørte til Valgkredsen; de gik over og satte sig paa Skrænten ved Kirken, hvorfra de i det fjerne kunde høre Skraalet paa Valgstedet — Bølgerne gik jo højt i de Tider, men jeg mindes dog intet, som kunde vidne om, at det politiske fremkaldte et uvenligt Forhold mellem min Fader og hans Sognefolk.

Kun i 7 Aar varede hans Gerning i Nørre-Lyndelse og Højby. De to andre Steder — Slagelse og Vonsild —, hvor den sidste Del af hans Livsgerning faldt, ligger jo uden for Fyns Grænser og derfor uden for det, der var Hensigten med disse faa Træk fra Johannes Clausens Liv.

Den 21. Marts 1908 døde han i sit Hjem i Vonsild ret pludselig af et Hjerteslag. Han blev begravet paa Ryslinge Kirkegaard, og ved Siden af ham hviler nu hans kærlige og trofaste Hustru, der overlevede ham i 21 Aar.

Forfatteren P. Lauritsen skrev ved hans Død en Sang. Det sidste Vers lyder:

Stige da skal en Tak nu ved hans Baare
fyldigt i Kor —
varmt fra det Folk, han elskede saa saare,
daadrig og stor.
Signe os Gud, der gav ham Troens Glæde,
at vi som han maa finde Lykkens Havn,
i hans Fodspor træde,
Danmark til Gavn.

Johs. Clausen.

DÆNJ GAMLE TAASTRUP-SME'E

I ANLEDNING AF SMEDIENS FLYTNING TIL VESTFYNS HJEMSTAVNSGAARD 1931
AF HANS P. LUNDE

För Flytni.

DÆNJ gamle Taastrup Sme'e stor
ve Lun'e O og lytter
te Strömi a di manne Or,
tou Hunre, för hun flytter
fro E'nen, u te bære Kor
i Gummerup ba Tommerup
ve Vestfyjns gamle Hjæmstavns-Gor.

De' Liu, som hær i faadoms Tij
 ga Lyj, næ Sme'ens Hammer
 ha daanjse Hopsa te en blij
 Mosek a Essens Flammer —
 de' leuer tyst som Spøerij
 i Hællefa, i Bæll og Ta,
 i alt . . . Je sæl vaa mæ dærj.

Ja, aasse je haa slitt og svæjt
 saa manne dyjre Dröwer
 hos Hendrik Sme', iganj som Knæjt —
 je höjrer klart, ha röwer,
 næ je slor fél, de' æ ju læjt.¹⁾
 Ja dæ vaa Driu, og dæ vaa Liu —
 som aa' teforn — fro Slæjt te Slæjt.

Dænj føste Sme' i Hytten hær —?
 Hans Navn æ glemt for stedse.
 Hans Viv, hans Vær' — hans Liu, hans Fær'
 ve Ambolt og ve Esse:
 alt geint i Maalm — og dōw saa nær . . .
 Næ Taenken kræis om ham, saa sæis
 hans Skygge svajt i Essens Skær.

Ætter Flytni.

Dænj gamle Sme'e maamlar:
 Ja, Navnet o mi føste Sme'
 æ glemt som alle Navne
 o dænj Tijs Folk, som je, kun je,
 inōu saa tijt mo savne.

Om Naten, mæist næ Stormi suvs,
 saa lyjer dejes Stemmer:
 je sæir dem, somme mæ en Ruvs,
 di læjner Fattellemmer.

¹⁾ læjt, slemt.

Ve Vinjter Daue stou di hær
 i Flok mæ röje Luer,
 næ Ili som et Touen-Vær
 ga Knal' fro stoure Knuer.

Ja, di æ glemt, dænj Skæbne foer
 I sæl, dænj ska I bære.
 Men om et næit Pa Hunre Or,
 saa stor je hær — mæ Ære.

Mit føste Liu æ naa faabij,
 de' vaa naa tijt en Plaue.
 De' næjste, -- drömt om saan en Tij --?
 nej, aller i minn Daue.

SAGN FRA ORE SOGN I SKOVBY HERRED

VED LÆRER FRODE LUND

1.

SAGNET om, hvordan Ore Kirkes Beliggenhed blev bestemt, er fortalt i FHj. 1930 S. 16. Men dette Sagn giver et godt Eksempel paa, hvorledes Gengivelsen kan forvanskes, saa der bliver mange varierende Fremstillinger. — En fortæller saaledes, at Kirken efter Anvisning skulde bygges et Sted, men Djævlene nedrev om Natten, hvad der byggedes om Dagen. En anden paastaar, at Stedet var Ols Banke, og at det var Nisserne fra Skoven, der nedbrød. Ligeledes er der delte Meninger om, hvorvidt det var en Stud, der blev slaaet løs, 2 Kalve eller 2 Tyre med sammenbundne Haler, der skulde bestemme Kirkens Beliggenhed.

Paa Ore Kirkegaard spøger det. Hver Midnat kan man se en gammel Kone — kaldet Mormor — som gaar omkring paa Gravene. Hun gør dog aldrig nogen Fortræd. Mange har i Tidens Løb set hende.

Kirken har tidligere haft Indgang for Kvinderne mod Nord, men den er forlængst tilmuret. — I 1864 blev Taarnet forsynet med Lynafleder, da Kirken under Krigen blev benyttet til Krudtmagasin.

2.

Oregaard var indtil Udstykningen 1923 en Hovedgaard under Grevskabet Gyldensteen. Til denne Gaard knytter der

sig flere dunkle Sagn og Fortællinger om Spøgeri. Ganske uhistorisk er det nok, at Palnatoke¹⁾ skulde have ejet den. Det siges, at han sad fangen deroppe i et af de tilmurede Kælderrum. Man hører om Natten, hvordan han rasler med Jernlænkerne. Et Sted i Kælderen vises den Ring, hans Lænker var fastgjort til. Et andet Sted i Muren er der en Glugge. Den, der tør række en Arm dybt derind, kan naa at gribe fat i Palnatokes Haartop.

Man fortæller ogsaa, at der fra en af Gaardens Udbygninger førte en underjordisk Gang ud i den tilstødende Skov, Mejl-skov, der sikkert i sin Tid strakte sig helt ind mod Gaarden. Der var store Jernporte for Enderne af Gangen. I denne Gang staar der nogle gamle Ridderrustninger, der var beregnet til Brug for Borgens Besætning under fjendtlige Angreb. Det siges endvidere, at der hver Nat Kl. 12 viser sig en hvidklædt Kvinde ved Hovedindgangen. Hun vandrer langsomt ned til Broen og tilbage igen — altid den samme Tur. Den fredløse, som er Datter af en afdød Herremand til Oregaard, blev under et Røverangreb kastet ud i Voldgraven og druknede. — Endnu ses tydelige Spor af de Voldgrave, som i Middelalderen helt omgav Gaarden. Nordøst for Gaarden dannede en Vindebro over Voldgraven den eneste Adgang dertil.

Man sagde, at den, der vovede sig ind over Gaardspladsen ved Nattetid, vilde kunne se en hvid Hest vandre omkring mellem Staldbygningerne. (Disse blev nedrevne efter Udstykningen). — I værste Tilfælde vilde man møde en rasende Orne, som straks farer mod enhver, der viser sig paa Gaardens Enemærker. Ve da den, der er hjulbenet!

3.

Brænde Mose er nu en Mark ved Skaastrup By. Paa den er der en »Knotte«, der kaldes Vimsholm. Arealet har for nogle Aar siden været skovbevokset, hvad Navnet maaske henlyder til. Det paastaas, at Svenskerne i Krigen 1657 passerede Egnen og gravede Hærens »Krigskasse« ned paa dette Sted. En Kone, som holdt sig skjult under et Kar, blev sat til at vogte Pengene. Selv om Beretningen lyder meget usandsynlig, maa man formode, at i hvert Fald en Del af de svenske Tropper har været her; der er nemlig netop paa dette Areal fundet tal-

¹⁾ Se Vedel Simonsens Fremstilling af Palnatokesagnet, som er gengivet i FHj. 1931, S. 19.

rige Heskesko af svensk Model fra den Tid. Det siges derfor ogsaa, at Svenskerne har haft en midlertidig Beslagsmedie paa Stedet.

4.

En Mand fra Skaastrup By flygtede med sin frugtsomme-lige Kone til Vimseholm (et Sted i nuværende Brændtrose¹⁾), skjulte hende der og søgte om Natten Byen for at faa nogle Nødvendigheder til hende; da en stærk Sne imidlertid indtraf, vovede han ikke at gaa tilbage af Frygt for, at de Svenske da let paa hans Spor maatte kunne finde deres Opholdssted; endelig, da han efter nogen Tids Forløb vover sig derhen, har den Ulykkelige født og — baade hun og Fostret ere døde (medd. af pastor loci, Hr. Wessel Brown).

Efter Vedel Simonsens Rugaards Historie, II 2den Afd., S. 54, Aarene 1658—60.

5.

Under Tykkeshøj i Ore Sogn boede efter Folketroen Kæmper og Dværge, der ejede store Rigdomme af Penge i ædelt Metal. Man hører særlig om Natten, hvorledes de dernede under Højen smækker med Kistelaag og tæller Penge. — Hvor denne Høj ligger, er der nu ingen, der kan oplyse, da Navnet forlængst er gaet af Brug.

Efter Vedel Simonsen: Rug. Hist. I, S. 44.

6.

Paa Hugget boede engang en Jorddrot, hvis Datter ønskede at gifte sig med en fattig Karl; dette var meget imod Forældrenes Vilje. Stymperen maatte bøde med Livet; men for ikke at udføre Drabet for Datterens Øjne drog de et Stykke bort fra Gaarden. Hun vidste imidlertid, hvornaar og hvor det grufulde skulde foregaa, og opsøgte derfor et Sted, hvorfra hun paa Afstand kunde blive Vidne. Idet Bøddelen huggede, sagde hun højt: »Det var Hugget«. Siden den Dag fik Gaarden Navnet Hugget.

Meddelt af Aage Hansen, Skaastrup, 1931.

7.

En Bonde i Ore By formastede sig til at forhaane Sognepræsten og Nadveren. Han sendte Bud efter Præsten og bad ham komme og give hans gamle Moder den hellige Nadver.

¹⁾ Nu Brænde Mose.

Lige før Præsten kom, lagde han sin døde So i Sengen, udklædt med Moderens Tøj. Men Præsten opdagede det straks og lyste Forhandelse over Stedet. Snart efter sank Gaarden — og dermed Bonden — dybt i Jorden. Paa Stedet har der siden været et moseagtigt Vandhul, der har faaet Navnet Storms Dam.

Endnu kan det ske, at man i Mørke kan skimte en gammel So, som maser rundt langs Bredden af Vandhullet og af og til drikker af Vandet. — Dog paastaar andre, at Soen, som antages at være hin So, der blev lagt i Sengen, oftere færdes ved Byens Gadekær et Stykke derfra.

8.

Ved Vejen fra Stenbækken mod Skovmøllen¹⁾ findes ganske nær ved Gaarden en bred Dobbeltlaage, der fører ind i den store, gamle Møllehave. Disse 2 Laager er altid bleven kaldt »de blaa Laager«, skønt ingen nulevende kan huske, de har været anderledes end nu: hvidmalede. Mange i Sognet har været angst for at færdes forbi dette Sted ved Nattetid, for hver Aften kommer der et lille, hvidt Lam med kun 3 Ben hen til Laagerne og humper omkring.

9.

I den sydlige Del af Ore Sogn ligger en Ejendom, der hedder Skærmhuset. Hovedparten af dens Tilliggende kaldes Skærmløkken. Skellet mellem denne og Nabomarken dannes af et lavt Jorddige, der tillige er Sogneskel. I dette Dige ser man endnu nogle store Kampesten rage frem. Dette Sted kaldes Skærmstenten. Her gik førhen Hovstien, der forbandt Oregaard med Ejlskov; Bønderne dér var nemlig forpligtet til at udføre Hovarbejde paa Oregaard, saa mangan træet Bonde har sikkert vandret ad den. Det er ikke saa sært, at man sagde, at ved Skærmstenten vilde man mødes med Fanden. Til sidst turde kun de modigste gaa ad Stien. Da besluttede den stærke Smed i Ejlskov at gøre Ende paa Uvæsenet. Han gik ene Mand ud mod Fanden; han gik af med Sejren, idet han fik Held til at binde ham til Skærmstenten. Fanden vil alle Dage staa bunden paa Stedet.

Yngre Sagn, meddelt af Peter Andersen, Ore, kaldet Peter Skærme.

Det siges ogsaa, at man ved Skærmstenten kan se en gammel Kone sidde og spinde ved sin Røk i mørke Nætter. Hun

¹⁾ S. er nu Ore Sogns største Gaard.

ligner grangivelig en Heks; thi hendes Øjne gnistrer, og hendes Næse naar helt ned over Hagen.

10.

I Slettemoseskoven nær Banen er der et større Areal med Graner, der nu er saa store, at Træerne snarest skal »smøges op«, saa hidtil har det været meget vanskeligt at trænge ind under Træerne. Inde midt i Tykningen vil man kunne finde en Idyl: en ganske lille, dyb Sø, som er omgivet af en smal Bræmme Vidjer og andre Løvtræer, der hælder sig ud over Vandfladen. Dette Vandhul kaldes Hedvigs Kær, for her druknede engang en ung Pige, der hed Hedvig. Der er altid Vand i Kæret.

Meddelt af Jørgen Jensen, Mejlskov.

FYNSK HJEMSTAVNSRØGT

EN FORENING FOR FYNBOERNE I VEJLE

DET er opmuntrende, at den fynske Hjemstavnsbevægelse stadig er i livlig Udvikling. Som det fremgaar af efterfølgende Redegørelse, er der nu ogsaa dannet en fynsk Hjemstavnsforening i Vejle. Denne driftige By har saaledes Æren af at være den første Provinsby, der danner en saadan Forening.

Foreningen har straks faaet god Tilgang af Medlemmer og begynder sin Virksomhed med de bedste Fremtidsudsigter. Ved at antage »Fynsk Hjemstavn« som Medlemsblad opnaar den Føling og Samarbejde med andre hjemstavnsinteresserede Fynboer. Idet jeg byder Foreningens Medlemmer velkommen blandt »Fynsk Hjemstavn«s Læsere, udtaler jeg Haabet om, at Maanedsskriftet tilfredsstillende maa kunne løse sin Opgave som Bindeled ogsaa for denne nye Kreds. H. C. Frydendahl.

FYNSK HJEMSTAVNSFORENING FOR VEJLE OG OMEGN

Først i Februar stod der en beskeden Annonce i Byens Blade: Fynboer, der har Interesse for at danne en Fynboforening, bedes indlægge Billet o. s. v.

Det var to »Fynbopier«, nemlig Fru Installatør Petersen og Fru Tømrer Sørensen, der elskede deres Hjemstavn saa højt, og da de var sikker paa, der var mange ligesindede, tog de Mod til sig og indkaldte til et Møde om Sagen. Der mødte

ca. 30 Mennesker, og Stemningen den første Aften lovede godt for at arbejde videre for Sagen. Der blev saa nedsat et Udvalg, der skulde fremkomme med en Plan for Foreningens Virke.

Fredag den 4. Marts blev der saa indkaldt til konstituerende Generalforsamling, og der mødte saa en Forsamling paa ca. 60 Fynboer. Forvalter Viggo Thomsen redegjorde for det Forarbejde, der var gjort, og omtalte, at han havde sat sig i Forbindelse med »Fynsk Hjemstavnsforening for København og Omegn«, og at Formanden der, Bibliotekskonsulent Jørgen Banke, elskværdigt havde stillet Oplysninger til Raadighed, og dem havde Udvalget saa arbejdet efter og ønskede nu Forsamlingens Syn paa Sagen.

Typograf Madsen valgtes til Dirigent. Han indledede med at udtale, at det eneste, Forsamlingen vist havde imod Sagen, var, at den ikke var blevet paabegyndt for længe siden. Diskussionen blev nu fornøjelig præget af Gemytlighed og fynsk Vid. Der blev forelagt Udkast til Love, som blev vedtaget i omtrent uforandret Skikkelse. Der blev valgt Formand og Bestyrelse, og Generalforsamlingen sluttede med et fælles Kaffebord, hvor det fynske Sprog ret kom til Ære og Værdighed. Den nyvalgte Formand sluttede med at udtale gode Ønsker for den nyfødte, og det første Hurra gjaldede for: Fynsk Hjemstavnsforening for Vejle og Omegn.

Til Formand valgtes Forvalter Viggo Thomsen. Til Bestyrelse valgtes desuden Fru Installatør Petersen, Fru Tømrermester Jørgensen, Typograf Madsen (Sekretær), Købmand Askmose, Lokomotivfører Schou og Bankassistent Jacobsen (Kasserer).

Lovene vedtoges saaledes:

§ 1. Foreningens Formaal er at pleje Hjemstavnsfølelsen hos sine Medlemmer, knytte et Baand mellem Fynboer i Vejle og Omegn, støtte Hjemstavnsbevægelsen paa Fyn og gennem Tale og Skrift vise, hvad det særlige fynske Element har udrettet og udretter i dansk Kulturliv.

§ 2. Enhver, der ved Fødsel eller Ægteskab er knyttet til Fyns Stift og bosiddende i Vejle og Omegn, kan blive Medlem af Foreningen. Medlemmernes Børn har Adgang til Foreningens Fester.

§ 3. Kontingentet er for Enkeltmedlemmer 6 Kr., for Ægtepar 8 Kr. aarlig.

§ 4. Ethvert Medlem, respektive Husstand, modtager gratis »Fynsk Hjemstavn«, der er Foreningens Medlemsblad.

§ 5. Bestyrelsen bestaar af 7 Medlemmer og vælges for 2 Aar ad Gangen paa den ordinære Generalforsamling i Oktober; disse afgaar skiftevis, første Gang ved Lodtrækning.

6. Generalforsamlingen vælger foruden Bestyrelsen 2 Revisorer for 2 Aar, der afgaar skiftevis, første Gang ved Lodtrækning. Ekstra Generalforsamling kan indkaldes, naar 30 Medlemmer eller Bestyrelsens Flertal kræver det. Generalforsamlingen indkaldes i »Fynsk Hjemstavn« med 1 Maanedes Varsel.

§ 7. Bestyrelsen vælger selv Kasserer og Sekretær, medens Formanden vælges af Generalforsamlingen.

§ 8. Hvis en Generalforsamling beslutter at ophæve Foreningen, træffer Generalforsamlingen Afgørelse med Hensyn til Foreningens eventuelle Midler.

Viggo Thomsen.

GAMLE SANDSAGER

GAMMEL TRO.

Brombær skal plukkes før Mikkelsdag, efter den Tid har Fanden pudset sine Støvler i dem.

Sko paa Bordet volder Ufred i Huset.

Knive over Kors volder Spektakel i Hjemmet.

Naar der er 13 til Bords, dør den ene, før Aaret har Ende.

Hvad vi bestiller, naar vi første Gang ser Nytaarsnyet, vil vi faa travlt med Aaret rundt.

Fra Sandholts-Lyndelse Sogn.

Leo Bondesen, Kistrup Skole.

BYSTÆVNE OG OLDERMANDSGILDE I SKOVBY

Blandt mine Barndoms minder fra Skovby i Skovby Sogn staar Bystævnet ganske klart for min Erindring. Det foregik, hver Gang at Byens Mænd skulde drøfte et eller andet, der kom ind under de Pligter, de havde: Vedligeholdelse af Vejene, Hjælp ved Ildebrande, Snekastning o. l. Oldermænden gik da Byen rundt med Byhornet, hvori han tudede, det bedste han kunde, som Signal til Bystævne, og naar Hornet lød, havde Byens Gaardmænd Pligt til at møde paa Bystævnet, der holdtes paa en aaben Plads midt i Byen, en saakaldt Trekant, hvor 2 Veje mødtes. Oldermænd blev hver Gaardmand efter Tur Byen rundt, og kun for ét Aar ad Gangen; naar Aaret var omme, samlede Older-

manden Mændene til Oldermændsgilde, og Byhornet overraktes til hans Nabo, der saa var Oldemand for det næste Aar. Hornet er det eneste Tegn, der gives til Udnævnelser. Den gamle Skik bruges endnu, men er forandret en Ubetydelighed: Oldermændsgildet blev tidligere holdt Fastelavnssøndag, nu holdes det den 2den Februar og er blevet moderniseret saa meget, at Kornerne nu er med.

Anna Palm, København.

SKJULET I SMØRHAVERNE I SVENSKEKRIGEN

Naar man fra Snave i Dreslette Sogn ad Kallehavegyden begiver sig til Mullerød, vil man, naar man har passeret Skovsbjerg med det vide Udsyn mod Syd, Vest og Nord, komme til Ungersbjergeskoven, eller Bønderskovene, som den ogsaa kaldes, fordi næsten hver Gaard i Sognet har sin Skovparcel der. Skoven har i gammel Tid været meget større; men i Tidens Løb har man ryddet bort af Yderkanterne og vundet Agerland derved.

Der, hvor Vejen støder til Skoven, har man denne til højre, og den Skovparcel, man her støder til, hører til Gaarden Matr. Nr. 18 i Snave og kaldes paa det gamle Udskiftningskort, ligesom de nærmest følgende mod Vest, Smør-Haverne. Er man opmærksom, vil man fra Vejen i denne Skovparcel kunne se en ret stor, langagtig Hulning, der gaar parallel med Vejen. Om denne Hulning ved man at sige, at den skal stamme fra Svenskekrigen og være fremkommen ved, at Folk fra Sognets Byer er flygtet hertil og har gravet sig ned i Jorden for at være i Skjul for Fjenderne, der før frem med stor Grusomhed. Hulen har i den Tid ligget dybt inde i Skoven, og herfra har Mændene ved Nattetid maattet snige sig ind til Landsbyerne for at bjærge lidt Føde, og her har Mødrene paa deres Krop maattet tørre de spæde Børns Linned; thi af Frygt for de omstrefjende Fjender turde de ikke hænge det til Tørre i Luften, og endnu mindre har de turdet tænde en Ild til at tørre og varme sig ved, da Røgen vilde kunne forraade deres Skjulested.

Gamle Folk i Dreslette har hidtil kunnet fortælle, at saadan har Folk maattet bære sig ad i Ufredstider; det er Sagn, men der er Syn for Sagn; thi Hulningen i Skoven taler sit tavse Sprog til enhver Vejfarende.

L. P. Pedersen, Rosenby Skole.

FYNSK HJEMSTAVNSFORENING FOR KØBENHAVN OG OMEGN

Paa Bestyrelsesmødet forleden vedtoges det at afholde en baade hyggelig og interessant Aften i de sædvanlige Lokaler

Fredag den 8. April Kl. 7!

En Mængde Henvendelser fra Foreningsmedlemmer om en »Medbragt-Madkurv-Aften« vil blive imødekommet, idet Madkurve medtages den 8., og Spisningen foregaar under de sædvanlige hyggelige og tvangfri Former ved lange Fællesborde.

Efter endt Maaltid kommer den interessante Del, idet Formanden, Jørgen Banke, vil fortælle om sine Oplevelser i Sverige. Fortællingen ledsages af en Masse Lysbilleder. Vi kender fra hans forrige Lysbilledforedrag, hvor fortræffeligt tilrettelagt disse er, en Masse Erfaringer har han paa dette Omraade, ikke mindst nu efter sin lige tilendbragte, lange Tourné i Sverige. Aftenen slutter med et Par Timers Dans.

Entré til hele Aftenen — Dans inclusive — 50 Øre.

CHR. SCHRØDER.

Det gamle Guld.

Den 22.—23.—24. April opføres paa det smukke Teater i Handels- og Kontoristforeningens Teatersal Morten Korchs bedste Stykke — »Det gamle Guld« — Rollebesætningen hemmeligholdes; men alle Roller spilles af Foreningsmedlemmer. Stykket sættes i Scene af Chr. Schrøder. »Det nye Teater« har elskværdigt stillet Teatrets originale Dekorationer til Raadighed. Nærmere Meddelelse vil blive tilsendt Medlemmerne.

Vi venter tre straalende Aftener med mægtig Tilstrømning.

CHR. SCHRØDER.

Agiter for Tilslutning til Fynsk Hjemstavnsforening for København og Omegn. Nye Medlemmer indmeldes hos L. Andersen, Rudersdalsvej 30, Holte. Tlf. Holte 923.

FYNSK HJEMSTAVNSFORENING FOR VEJLE OG OMEGN

Medlemmerne indbydes til

Aftenunderholdning i Haandværkerforeningen

Onsdag den 6. April.

Forfatteren Morten Korch taler om Hjemstavnsbevægelsen og læser op i fynsk Mundart.

Fælles Kaffe bord og derefter en lille Svingom.

Adgang gratis for Medlemmer.

Agitér for Tilslutning af nye Medlemmer.

BESTYRELSEN.

Til Medlemmer af Fynsk Hjemstavnsforening i København og Vejle.

Nogle overkomplette Sæt af Fynsk Hjemstavns 3 første Aargange tilbydes herved Medlemmerne til følgende billige Priser:

	1 Hæfter	Indb. m. Shirting	Indb. m. Skind
Enkelte Aargange.....	Kr. 2.00	Kr. 3.00	Kr. 3.50
Alle 3 Aarg. samlet	- 4.50	- 6.50	- 7.50

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

Dette Tilbud gælder kun, saa længe det stærkt begrænsede Oplag tillader.

H. C. FRYDENDAHL.

AUGUST F. SCHMIDT: LANDSBYSMEDEN

er udkommet. Pris 2 Kr. + Porto.

Bestilling modtages i

Thomas Niensens Boghandel, Ryslinge. - Telf. 16.

Af de fremkomne Anmeldelser gengives:

»Den flittige og grundige Forsker af landbo- og kulturhistoriske Emner, Aug. F. Schmidt, har i disse Dage udsendt et Skrift om Landsbysmeden. . . . Der forekommer mange underholdende og belærende Træk, som særlig Folk i Landsbyen vil have Interesse af — og for de ældre at opfriske Mindet — hvorfor dette Skrift i høj Grad har sin Plads i Sognebibliotekerne.«

Christine Reimer i Fyns Tidende.

»August F. Schmidt er en af de bedste Kendere af vor folkelige Kulturhistorie. Og han er tillige en flittig Forfatter, der ikke nøjes med at bringe sit Stof frem i de store videnskabelige Arbejder, som »Danmarks Folkeminder« udgiver, men han lægger yderligere de mange Fortidstræk, han samler gennem Læsning og Meddelelser, frem i en Række mere folkelige Afhandlinger til Belysning af det danske Bondesamfunds Kulturhistorie . . . »Landsbysmeden« er helt igennem forsynet med omhyggelige Kildeangivelser og Litteraturhenvisninger, saaledes at den vil være værdifuld som Grundlag for videre Studier over Emnet.«

Chr. Stub-Jørgensen i Aarhus Amtstidende.

Bogen »er et godt kulturhistorisk Aktstykke, som vidner om dyb Indtrængen i Emnet og Samlerflid, og den læses med Fornøjelse.«

C. Klitgaard i Jyllandsposten.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1931

kan faas til følgende Priser pr. Aargang:

I Hæfter	Kr. 3,00
Indbunden med Shirtingsryg	Kr. 4,50
Indbunden med Skindryg	Kr. 5,50

For to Aargange indb. i eet Bind er Priserne henholdsvis Kr. 8,00 og Kr. 9,00, for tre Aargange indb. i eet Bind Kr. 12,00 og Kr. 13,00 og for fire Aargange indb. i eet Bind Kr. 16,00 og Kr. 17,00. — Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

LAD FYNSK HJEMSTAVN INDBINDE

Derved faar Maanedsskriftet blivende Værdi,
og Værdien vokser med Aarene. =====

De første Aargange kan endnu faas hos Ud-
giveren, Krarup pr. Espe. =====

===== AVERTER I FYNSK HJEMSTAVN =====

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift: for den fynske Gruppe.
Udgivet og ledet af
H.C. Frydendahl.

Indhold: h. Zangenberg: De sydfynske Øers gamle Bønderbygninger. — hans Knudsen: Afgangsol.
Gamle Sandsager.

5. hæfte.

Maj 1932.

5. Årgang.

FYNSK HJEMSTAVNSFORENING FOR KØBENHAVN OG OMEGN

Paa Grund af Sygdom blandt »Skuespillerpersonalet« maatte »Det gamle Guld« desværre opgives eller rettere udskydes til et senere Tidspunkt. Vi beklager i høj Grad det skete, men Sygdom er som bekendt hver Mands Herre.

Fredag den 8. April havde Foreningen indbudt til Foredrag af Formanden, Bibliotekskonsulent Jørgen Banke. Den store Sal var paa det nærmeste fuldt besat, og Tilhørerne lønnede den fortræffelige Foredragsholder med stærkt Bifald. Hr. Banke fortalte om sine Oplevelser paa Rejser i Sverige og illustrerede Fortællingen med en Mængde meget interessante Lysbilleder. Efter Foredraget slog man sig ned om de dækkede Kaffeborde, hvor den fynske Gemytlighed hurtigt udfoldede sig paa allerbedste Maade. Derefter tog man fat paa Dansen, og Unge og Gamle svang sig lysteligt et Par Timer til Tonerne fra vort eget fynske Orkester, der opvartede med baade gamle og ny Dansemelodier.

Til »Nattergalefest« i Holte Torsdag den 12. Maj 1932.

Afgang fra Københavns Hovedbanegaard Kl. 5⁴⁰ eller 6¹³ (Eftermiddag). — Returbillet København—Holte koster Kr. 1,20.

Deltagerne køber selv Billet.

Fra Holte St. gaar man gennem Skoven til »Ny Holte Hotel«! Opgang til Skoven lige overfor Banegaarden. Paa 1. Sal er der dækket op til Fælles-spisning med medbragte Madkurve.

Kl. ca. 8, efter Spisningen, spadserer man samlede ad yndefulde Veje og Stier og under kyndig Ledelse til Furesøen, hvor Nattergalen har tilsagt sin Nærværelse, og hvor man en liden Stund nyder Udsigten over den skønne Sø, om hvilken Chr. Winther skrev sin smukke Sang: »Flyv, Flugl, flyv over Furesøens Vove«. Derefter fortsættes Turen langs Søens Bredder og hjemad til Hotellet, hvor Kaffeborde staar parat i de smukke Restaurationslokaler. Paa 1. Sal er der i Mellemtiden gjort klar til Dansen, der slutter lidt før 12 og saa betids, at man kan naa det sidste Tog mod København Kl. 12¹⁷. Til Afholdelse af Musikudgifterne vil der ved Bordet blive sat en Indsamling i Gang.

Vi venter selvfølgelig stor Tilslutning til denne Aarets første Sommerudflugt og bringer sidste Aars ualmindelig vellykkede »Nattergalefest« i Erin-dring. — Bestyrelsen sørger for fint Vejr.

P. B. V.
CHR. SCHRØDER.

FYNSK HJEMSTAVNSFORENING FOR VEJLE OG OMEGN

afholdt Onsdag den 6. April sin første Sammenkomst i Haandværkerforeningens lille Sal, hvor en Forsamling paa et lille Hundrede var troppet op for at høre Forfatteren Morten Korch.

Efter at Formanden, Lagerforvalter Thomsen, havde budt velkommen, specielt til Hr. Morten Korch, gav han Ordet til sidstnævnte, som begyndte med at lykønske den nystiftede Forening — den første i Jylland — og bragte en Hilsen fra Københavnerforeningen. Derefter holdt han et interessant og fængslende Foredrag om Hjemstavnsfølelsen, bygget over Selvpoplevelser. —

Efter Foredraget, der hilstes med Bifald, læste Hr. Morten Korch en Del af sine egne Fortællinger. Den ægte fynske Dialekt, den udmærkede Fortællemaade og glimrende Mimik bidrog sit til, at denne Afdeling ligesom satte Prikken over i'et, alt i alt et Par underholdende og fornøjelige Timer. For-manden bragte Forfatteren Forsamlingens Tak.

Derefter samlede man til et fælles Kaffebord, hvor Talerne gik lystigt, og en i Dagens Anledning af »en Fynbopige« forfattet Sang blev sunget. Morten Korch fortalte bl. a. Træk fra Københavner-Foreningen og omtalte den planlagte Sammenkomst paa Frøbjerg Bavnehøj til Sommer, hvor Vejle-Foreningen agter at deltage, hvis Tilslutning opnaas.

Kl. 11 brød man op fra Kaffebordet, hvorefter Dansen gik lystigt til hen paa de smaa Timer. — Da man skiltes, var det vist med Følelsen af, at man havde tilbragt nogle hyggelige og fornøjelige Timer sammen, en helt igennem vellykket Start for den nystiftede Forening.

Sv. AA. JACOBSEN.

Gamle Gaarde paa Skarø.

K. Uldall fot. 1927.

DE SYDFYNSKE ØERS GAMLE BØNDERBYGNINGER

AF MUSEUMSINSPEKTØR, ARCHITECT H. ZANGENBERG

IV.

DREJØ SOGN

DREJØ SOGN bestaar som bekendt af de fire Øer: Drejø, Skarø, Hjortø og Birkholm, som alle fire har Bybebyggelse, medens Holmene omkring Drejø og Hjortø alle er ubeboede paa nær Hjelms hoved, som først i en meget sen Tid har faaet Beboere. Bebyggelsen paa de fire Øer synes at være forholdsvis gammel, saaledes nævnes i 1572 i en Indberetning til Lensmanden, at der paa Drejø var 13, paa Skarø 6, paa Birkholm 3 og paa Hjortø 2 Gaarde, og disse Gaarde har efterhaanden undergaaet samme Spaltning som Gaardene paa Turø. I 1690 var Spaltningen i fuld Gang, saaledes fandtes paa Drejø 10 Helgaarde og 6 Halvgaarde, paa Skarø 4 Hel- og 4 Halvgaarde, paa Hjortø 4 Halvgaarde og paa Birkholm 3 Gaarde. I Tiden omkring 1792—1811, da Udskiftningskortene blev udfærdigede, havde Delingen naaet sit Højdepunkt, og Tallet paa Gaardene var da følgende: Drejø ialt 27, Skarø 12, Hjortø 4, og 8 Bolsteder paa Birkholm.

Den Skæbne, som Gaardene paa disse Øer har fristet gennem Tiderne, har ikke været den blideste, og naar man ser, at f. Eks.

en Ø som Birkholm stadig har været udsat for Oversvømmelser i ældre Tid, endog i en saadan Grad, at det fortælles, at en Mand, der engang sejlede hjem fra Marstal, fandt Birkholm saa oversvømmet af Højvande, at han kastede Anker i sin Forstue, saa forstaar man, hvorfor der i hvert Fald paa de lavest liggende Øer ikke er bevaret ret mange Bygningsrester fra gammel Tid. Først efter 1760 paabegyndtes paa Birkholm en Inddigning med Tanggærder, og saadanne Inddigninger blev ogsaa foretaget paa de andre Øer. Disse Diger var ret gode Værn for saavel Beboerne og deres Huse som Agerjorden; men ved Stormflod af katastrofal Art betød de naturligvis ikke ret meget, og saadanne Katastrofer har Øerne enkelte Gange været udsat for. Værst var det ved Stormfloden i 1872, hvor der paa Birkholm Dagen efter, da Vandet faldt, kun var to af Husene tilbage. Hjortø synes ved denne Ulykke at have staaet sig bedre, hvad der maaske skyldes den Omstændighed, at Bygningerne paa denne Ø allerede den Gang var yngre eller maaske mere modstandsdygtige. De nutidige Gaarde paa disse to Øer er ikke synderligt gamle, der findes kun et eneste gammelt og stærkt ombygget Stuehus paa Hjortø, som imidlertid ikke giver Oplysninger af nogen Betydning om den ældre Byggeskik. Derimod kunde de gamle Bygninger, som fandtes i Tiden omkring 1804 paa Hjortø og 1811 paa Birkholm, sikkert have haft det største Krav paa Interesse. Hjortø bestod den Gang af en Klynge af fire meget tæt sammenlagte Gaarde, der alle var trelængede paa nær den vestligste, som havde en kort og fritliggende Fjerdelænge. I de tre af Gaardene var Længerne sammenbyggede, den fjerde Gaards Længer var derimod adskilte fra hinanden, men den ene af disse Længer var dog sammenbygget med Nabogaarden og havde en lille Kors-Udbygning mod Gaardspladsen.

Birkholm var dog mere interessant med dens 8 Bolssteder, hvoraf de to nordligste havde hver én eneste Længe, medens de fire midterste var sammenbyggede to og to, og de to sydligste Gaarde var smaa Parallelgaarde, hvis Nordlænger var sammenbyggede til én Længe. Paa de fire af de seks sydligste Gaarde eller rettere Bolssteder var der smaa Udbygninger, utvivlsomt de saakaldte »Korsstuer«, som ogsaa har eksisteret paa Drejø, og det er beklageligt, at man ikke har nærmere Underretning om disse gamle Bygninger, der sikkert kunde have ydet værdifulde Bidrag til Oplysning om ældre Tidens Byggeskik paa disse

Smaaøer. Om den gamle Byggeskik paa de to større Øer, Drejø og Skarø, er det lettere at skaffe sig Underretning, idet der endnu findes bevaret gamle Bygninger, omend de i Nutiden undergaar stærke Ændringer eller helt forsvinder, og desuden har Professor Mejborg ved Undersøgelse af disse Øer i 1887 efterladt værdifulde Oplysninger.

Kortet over Skarø By viser, at Byen i 1810 bestod af en sydlig Gaardgruppe med fire Tvillinggaarde paa Rad, og en nordlig

K. Uldall fot. 1927.

Stuelænge i en Gaard paa Skarø.

Gruppe paa fire Gaarde, hvoraf den ene synes at have haft to parallelle Længer, der laa i Nord og Syd (altsaa ikke solrette), og som er anbragte saaledes, at de med den tilstødende Gaard danner en Tvillinggaard. Af Byens daværende 12 Gaarde var de 9 trelængede, og kun én var omtrent firelænget. Byen har siden skiftet Karakter, vistnok især i Slutningen af det 19. Aarhundrede, og de fleste af de Bygninger, som ses paa Kortet, er nu forsvundne. Det er egentlig kun i det sydøstlige Hjørne af Byen, at man — i hvert Fald for fem Aar siden — endnu kunde faa en Anelse om den gamle og idylliske Bondeby (se Billedet Side 65), og i en enkelt Gaard vil man endnu kunne faa et Glimt af et godt gammelt Stuehus, som viser, hvilke fortrinlige Bindingsværksbygninger der tidligere har eksisteret paa Øen.

I 1887 havde Byen endnu en Sulegaard, som blev maalt af Professor Mejborg ved hans Besøg paa Øen, men allerede Aaret

efter blev den nedrevet, og dermed forsvandt, efter Sigende, den sidste sulebyggede Gaard paa Skarø. Sulekonstruktionen tilhørte den ældste Type (se FHj. Aarg. I S. 88, Fig. 6 a), og Stuehusets Bindingsværk var ret mærkeligt derved, at der fandtes to Rækker Løsholter, én over og en under Vinduerne, dog kun i den Del af Beboelseslængen, som indeholdt de fire østlige Stuer (se Grundplanen af Skarøgaarden). Dette havde sin særlige Aarsag, nemlig den, at der kun fandtes Bjælker med gennemstukne Hoveder i selve Skillerummene, hvor Sulerne stod, og de Bjælker, der var

Fra «Sydfyn».

Aaben Byplads i Drejød By.

H. Grüner-Nielsen fot.

anbragte mellem Skillerummene for at bære Bræddelofterne, var ikke som ellers tappede i eller forbundne med Bindingsværksstolperne, men hvilede paa Løsholterne over Vinduerne. Disse Løsholter var derfor støttede ved en Stolpe, anbragt i Bindingsværket mellem de egentlige Stolper. Konstruktionen har uden Tvivl været meget stærk og er vistnok uden Sidestykke, men tømmerbesparende kan den næppe siges at have været. Selve Gaardens Indretning skal vi se nærmere paa sammen med Gaardsindretningen fra Drejød, idet Beboelsen paa Skarø og Drejød har været den samme paa begge Øer i ældre Tid.

Selve Byen Drejød er tidligere omtalt (Side 6) som en af de tættest sammenbyggede Byer paa de sydfynske Øer, og paa Kortet, som viser Byen ved Landmaalerens Opmaaling 1792, er Gaardene saa indbyggede i hinanden, at det næsten ikke er muligt at udskille de enkelte Gaardformer fra hinanden. Ved Udsiftningen paa Øen, der foretoges overordentligt sent, nemlig i

1833, blev der kun flyttet fire Gaarde og to Huse ud paa »Skoven«, den vestligste Del af Øen, der er forbundet ved Landtangen Drejet med selve Hovedøen, og paa denne sidste blev desuden en Gaard og elleve Huse udflyttet. Resten af Byens Gaarde og Huse blev liggende paa deres gamle Plads.

Det er ovenfor omtalt, at Øen oprindeligt havde 13 Helgaarde, der i Tidens Løb blev delt i Halvgaarde, altsaa ialt 26, og dette

Fra »Sydfyn«.

Søren Lolk fot.

Udhuslænger i en Gaard paa Drejø.

forklarer vel den uregelmæssige og tætte Bybebyggelse, idet de 13 senere tilkomne Gaardes Bygninger er blevet anbragt uden om den oprindeligt anlagte By. De 13 ældste Gaarde kaldes endnu »Forgaarde« og de senere »Baggaarde«. Den ældste Underretning, man har om Gaardene paa Drejø, stammer fra et Skøde udstedt i 1664, hvorved man oplyses om, at Sognepræsten, Hr. Christen Henricsøn, for 40 Slettedaler køber Peder Clausøns halve Gaards Bygninger, nemlig: »Kaarsstuen, fodladen, som staaer mitt i gaarden och det østre huesz med alt sit tilbehør for tiuffve Rix Dall. hvilche for skreffne penge Hr. Christen Henricsen mig ocsaa strax haffr erlagt och betalt dog loftet och vinduverne isærdeelis at betalle, som ieg och med Hr. Christen er forligt om, dog skal mig være føløgtig hvisz løsøre som findis och huesene at bruge til paaske« Her omtales altsaa »Kaarsstuen« som den ene af Gaardens Bygninger, og

hermed menes utvivlsomt Stuehuset. Denne »Præstegaard« anføres i 1805 (da en ny skulde bygges) at være 8 Alen bred, og hermed menes formodentlig den omtalte Korsstue eller Stuelænge.

Af Husene i Byen maa især nævnes den gamle Skole, som blev bygget i Tiden omkring 1736—47, og som er et af de smukkeste Huse i Byen. Skolelæreren var den Gang haade Degn og Smed, og hans Fader, der var hans Forgænger som Skoleholder og Kirkesanger, drev ligeledes Haandværket, — han var haade

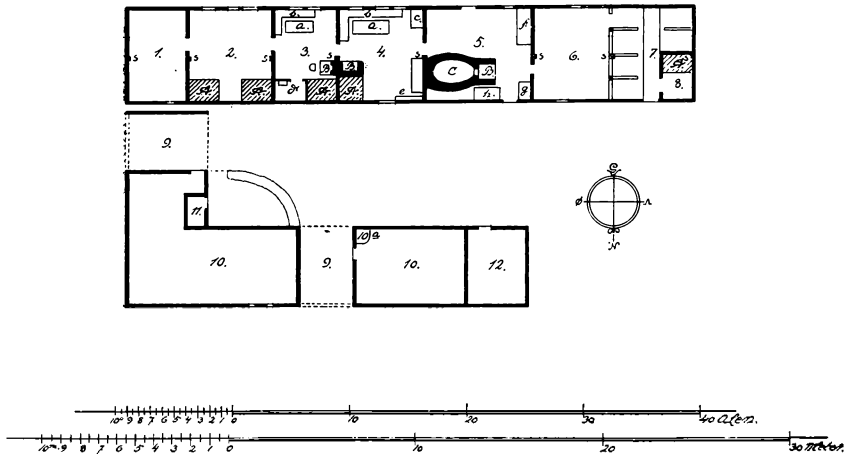
K. Uldall fot. 1927.

Gaard, indhegnet med Stengærde, Drejø.

Smed og Skræder. Da Haandværket synes at have været Degnens egentlige Levebrød i den Tid, gik Haandens Gerning saaledes forud for Aandens, hvorfor Degnen paa Drejø maatte have Medhjælper i Skolen indtil 1747. Selve det gamle Skolehus er i Nutiden indrettet til Beboelse, men endnu findes de gamle Skoleborde i Huset, og Bygningen er vistnok ret godt bevaret.

De fleste gamle Gaarde og Huse paa Drejø i Nutiden er af Bindingsværk af samme fortrinlige Art som i Gaardene paa Hovedøen Fyn. Som tidligere nævnt har man ingen sikker Underretning om, hvorvidt der har været Sulebygninger paa Drejø i ældre Tid. Dette er vel næppe utænkeligt, men de er formodentlig tidligt forsvundne uden at efterlade Spor i de nutidige ældre Bygninger ud over dette, at de aabne Ildsteder med de derover anbragte Skorstene ofte er placeret saaledes, at Skorstenen maa have været ført gennem Taget paa Siden af Bygningen, og Bygningen har da maaske haft Rygaas.

Tømmeret i Bindingsværket er for det meste sorttjæret og Tavlene hvidkalkede, men et enkelt Sted kan en Stuelænge dog være helt hvidkalket paa baade Stolper og Tavl, især paa Ydervæggen ind mod Gaardspladsen. Endvidere kan Vinduerne og Dørene være enten grøn- eller blaamaalede, i Lighed med, hvad der er Skik paa saa mange andre af vore Øer, hvor Beboerne ikke er ukendte med at fare til Søs, enten som Fiskere eller som Skippere. Det maa dog bemærkes, at Drejøboerne

Grundplan af en Gaard paa Skarø.

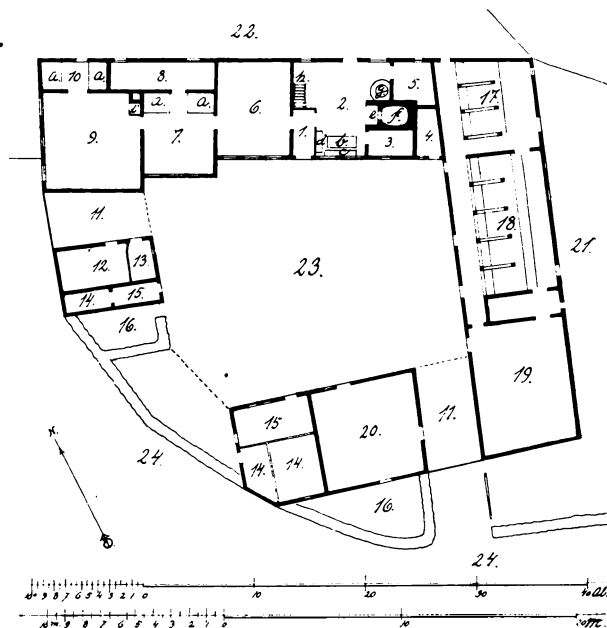
Tegnet af Forfatteren efter R. Mejborgs Opmaaling.

1) Kammer. 2) Nystue. 3) Lillestue. 4) Storstue. 5) Bryggers. 6) Lo. 7) Stald. 8) Karlekammer. 9) Porte. 10) Lader. 10a) Hundehus. 11) Svinesti. 12) Huggehus. S) Suler. — A) Alkover. B) Ildsteder. C) Bagerovn. — a) Borde. b) Bænke. c) Spisekammer. e) Kundeskab. f) Bing. g) Kværn. h) Salt-Olde.

sikkert overvejende har været Agerbrugere, og næppe har drevet Søfart af nogen Betydning.

En Ejendommelighed ved Gaardene er Stengærderne, der indhegner Gaardspladser og Haver, eller Svinestierne, som undertiden kan vende ud mod Landsbygaden (se Billedet). I selve Gaardene lægger man Mærke til enkelte højtsiddende Døre i Udhuslængerne; det er Dørene til Loerne, der er anbragt saaledes, og det høje Dørtrin er ret generende for Færdselen gennem Dørene. Dette høje Dørtrin tjener imidlertid visse praktiske Formaal, idet det hindrer løsgaaende Grise, Faar og Fjerkræ i at trænge ind ude fra Gaarden for at gøre Ulykke paa Kornet, og desuden hindrer de Kornet i at flyve ud paa Gaardspladsen, naar der kastes Korn paa Loen.

I Hovedtrækkene er Stuerne og Fordelingen i Skarø- og Drejøgaardene omtrent den samme som paa Taasinge og Strynø, men der findes dog bemærkelsesværdige og interessante Afvigelser. Som i Taasing- og Strynøgaardene er de to yderste Rum i Beboelselængen: Bryggerset og Øverstestuen, den sidste kaldes paa

Grundplan af en Gaard paa Drejø.

Målt af Forfatteren i 1927.

- 1) Fremmers (ikke oprindeligt). 2) Bryggers. 3) Pige-kammer. 4) Karlekammer. 5) Kælder. 6) Storstue. 7) Lillestue (Dagligstue). 8) Kammer. 9) Nystue. 10) Gæstekammer. 11) Porte. 12) Faarehus. 13) Foderrum. 14) Svinehuse. 15) Huggehuse. 16) Svinestier. 17) Hestestald. 18) Kostald. 19) Korngulv. 20) L.o. tidligere Tærskelo. 21) Have, tidligere Stakhave. 22) Have. 23) Gaardsplads. 24) Bygade. — a) Alkover. b) Bord. c) Vinduesbænk. d) Slagbænk. e) Aabent Ildsted. f) Bagerovn. g) Bryggerkedel. h) Loftstrappe. i) Skab.

Drejø og Skarø for »Nystuen«, og svarer ganske til Taasinggaardens Højstue og Strynøgaardens Overstue. I ældre Tid havde Stuehusene kun én Indgangsdør, nemlig Bryggersdøren, en særlig Forstue eller Fremmers fandtes ikke, hvad der sikkert er et meget gammelt Træk i Byggeskikken, der saaledes her adskiller sig fra den, der kendes fra Taasing, og nærmest slutter sig til den ældre Strynøskik, hvor ogsaa Forstuen savnedes.

Den største Ejendommelighed ligger imidlertid i de Rum, der

er indrettede mellem Nystuen og Bryggerset, idet der op til Bryggerset ligger en »Storstue« eller »Forstue«, og derefter følger en »Lillestue« eller »Dagligstue«, som ligger op til Nystuen. Ejendommeligheden ligger ikke alene i Stuebetegnelsen, men ogsaa i Stuernes Brug, idet Storstuen ved Siden af Bryggerset kun sjældent benyttes, og vel egentlig nærmest er en Gæstestue af udsædvanlig store Dimensioner, og Lillestuen er den daglige Opholdsstue om Vinteren, indrettet mellem de to »kolde«

K. Uldall fot. 1927

Bryggersinteriør fra en Gaard paa Drejø.

Stuer: Storstuen og Nystuen. Som Dagligstue betragtet synes Lillestuen at være noget upraktisk anbragt i Forhold til Bryggerset, hvori Beboelsens eneste Indgangsdør fra Gaarden er anbragt, og man maa saaledes om Vinteren passere Storstuen for at faa Familien i Tale.

Ved Hjælp af de Oplysninger, der forefindes fra gammel Tid, og ved Studier paa Stedet skal vi i det følgende gennemgaa Rummene i Beboelsen. Vi begynder med Bryggerset, da dette som ovenfor nævnt er Husets Indgangsrum.

I Skarøgaarden (se Grundplanen af denne) var der fire Døre, nemlig til Gaarden og til Haven, til Storstuen og til Loen, og den sidste var især meget lille, nemlig 58 cm bred og 105 cm høj, og da Tærskelen desuden var meget høj, nemlig 62 cm, var det saaledes en ret besværlig indvendig Gennemgangsdør til Lo og Stald. Bryggersgulvet var af Kampesten, og i Bryggerset

var der en Skorsten med Esse og en bagved liggende Bagerovn, der vendte ind mod Storstuen. Essen var lukket med Trædøre, »Kølleporte«, hvad der var en almindelig Skik paa baade Skarø og Drejø, og paa Essen »ildede« man om Sommeren og lavede Maden her, men om Vinteren »toges Ilden ind« i Lillestuens aabne Lerovn, der da blev Tilberedningsstedet for den daglige Madlavning. I Skorstenens aabne Side kunde der i Bryggerset findes en »Skorstenshammer«, et Tømmerstykke, der bar Skorstenssiden oven over Aabningen. Undertiden var Skorstenshammeren synlig, og der kunde findes en Inskription i den som f. Eks. i en Gaard paa Drejø: GWD . BE . WARE . ILLD . OC . LYS . I . DET . TE . HWS . ANNO . 1705. I Bryggerset fandtes i ældre Tid »Melbingen«, en Slags Kiste paa Fødder, som kunde rumme indtil 6 Tdr. Mel, naar det blev stampet sammen; endvidere fandtes her Haandkværnen, Dejgtruget og Salt-Olden, og begge disse sidstnævnte var undertiden lavet af en udhulet Egebul og kunde være ca. 1¹/₄ Alen bred og 4—5 Alen lang. Laaget paa dem var gerne fladt og tildannet af én Planke. Endvidere kunde der i Bryggerset findes en Alkove med Skydedøre for, og dette var da gerne Pigens Sengested. Men Bryggerset kunde ogsaa være indrettet som en Art Spisestue, som det fremgaar af Grundplanen af Drejøgaarden og Interiørbilledet derfra, hvor man til venstre ser Kølleportene foran Skorstensaabningen, hvori nu er indsat et moderne Komfur, og foran Vinduerne staar Bordet med Stole og en Vinduesbænk. Slagbænken for Bordenden ses ikke paa Billedet. At Bryggerset blev udstyret paa denne Maade, var naturligt, da det jo til en vis Grad tjente til Sommerstue.

Fra Bryggerset kom man altsaa ind i Storstuen eller Forstuen, der oprindeligt, som alle de andre Stuer, havde Lergulv. En stor, flad Kampesten var anbragt i Gulvoverfladen lige inden for Døren, bag det høje Dørtrin, for at tage imod det første og det største Slid paa Gulvet. Storstuen var en lige saa anelig Stue som Nystuen, undertiden endnu større, og Væggene her var altid hvidtede i ældre Tid. I Stuen var der en aaben Skorsten, hvori Ildstedet kun sjældent blev benyttet, og ogsaa for dette var der anbragt Trælemme, som kunde være malet røde, blaa eller grønne. Op til Skorstenen kunde der være anbragt en Alkove med Skydedøre, og Sengestedet var ofte bemalet med Blomster, Fugle og Ranker samt Navnetræk, som f. Eks. paa en Seng

paa Drejø: N. I. S. x A. M. R. R. D. 1722. Denne Seng i Storstuen var Gæstesengen for den tilfældigt ankomne Rejsende, som i de Tider, da der endnu ikke fandtes særligt Gæstgiveri paa Øerne, fik anvist Logi af Sognefogeden, og denne Pligt til at modtage Gæster gik paa Omgang fra Gaard til Gaard.

Som Regel var Gæstesengen fint pyntet med udsyede Pudevaar og Betræk, og i et velhavende Hus var der oftest to Sengs Klæder i hver Gæsteseng. Husfliden stod meget højt paa Øerne i gamle Dage, og et rigeligt Udstyr skulde der til af Uldent og Linned, naar man satte Bo, hvad der ses af, at en Drejøkone i Begyndelsen af forrige Aarhundrede, foruden andet Udstyr, gav hver af sine tre Sønner fyrretyve Skjorter, da de nedsatte sig. — Til Storstuens øvrige Udstyr hørte desuden en eller to »Kanderækker« eller Kandeskabe (se Hæfte 1, Side 13), hvori der paa de nederste Hylde laa Messing- og Kobberkar, og paa de øverste var henstillet Messing-Lycestager m. m. samt Fade og Tallerkener af broget hollandsk Stentøj og Fajance, og paa Kanten af Hyldeerne hang Hankekruis og Skaale. Langs Væggene stod en Kiste eller to, og herover kunde da hænge en Pyramide eller »Tablet«, tæt besat med Kobber og Glas. Desuden var der langs Loftet indrettet en Hylde eller et Ræk til Tintallerkener. I Krogen ved Vinduet fandtes Vindues- og Bordendebænk, og foran disse stod et Skabsbord, et Bord, hvori der i Foden var indrettet Skabe med Døre for, og Bordbladet kunde undertiden bestaa af en eneste Egeskive, saa svær, at der fortælles, at da det ene af de fire saadanne gamle Borde, der endnu i 1814 var tilbage paa Drejø, blev savet itu, fordi en af Gaardmændene den Gang skulde opføre et nyt Stuehus, blev der af Bordet ikke mindre end 24 Alen Fodtømmer til dette Hus. — I Storstuen var der desuden et eller flere Skabe.

Lillestuen var indrettet som Storstuen, men var vistnok ikke saa rigt udstyret, men her var dog undertiden et Stueuhr. Disse Uhre blev først almindelige efter 1770erne, da Gaardmanden Jacob Henriksen var den første, som prydede sin Stue med et Uhr, hvad der den Gang vakte en saadan Opmærksomhed, at man forsamledes hos ham ved Udgangen af en Time for at høre »Underet« slaa. Vi Nutidsfolk vilde vel snarere forundre os over at se Ovnen i Stuen, der var den saakaldte »Lerovn«, som efter de sparsomme Oplysninger man har om den var en overhælvvet Arne eller Esse. Hvælvingen var aaben ud

mod Stuen, og Bagvæggen var dannet af selve Skorstensvæggen, hvori fandtes et rundt Hul eller Tud, og her igennem trak Røgen fra Ildstedet paa Arnen ud i Skorstenen, som i de her viste Gaarde fandtes i Storstuen (Skarø) eller Nystuen (Drejø). I Ovnene var anbragt en »Svirestang«, Svingstang, hvorpaa Gryderne kunde ophænges over Ilden. Denne gammeldags Ovn afløstes senere af den Ovn, som er omtalt tidligere (i Hæfte 1, Side 13), og en saadan Jernovn med Svingstang og en pyntelig Kobbertud vides i hvert Fald at have eksisteret i én af Gaardene paa Drejø. Alkovesengene i Lillestuen var indrettet til Husbonden og hans Familie, og bag Alkoverne fandtes undertiden et Ølkammer, som var bygget ud i et Udskud paa Siden af Længen, eller ogsaa havde Lillestuen et Fremspring ind mod Gaarden, saaledes at der bagved kunde blive Plads til et saadant Kammer (se Planen af Drejøgaarden).

Nystuens Bohave er det almindeligt kendte: Kister, Skabe, Dragkister og Alkovesenge; undertiden kunde disse sidste være anbragt i et Gæstekammer bag Stuen (se Drejøgaarden). Paa Skabene og Dragkisterne stod hvide og farvede Glas, ja selv Champagneglas, Thepotter og Kopper, Ølkrus og Flødekander m. m., hjembragte fra Rejser eller Markeder og udstillede til Stads, uden nogensinde at blive brugt. Ved Dødsfald eller Sorg i Familien blev alle disse Sager midlertidigt fjernede, ligeledes Tintallerkenerne og Storstuens brogede Fajance- og Stentøjssager. Paa Væggene hang en Del Spejle og Skilderier af den mest forskellige Art. Spejlene var gerne Markedsgaver, rimeligvis indført i en senere Tid, da Stentøjet ikke mere var til at faa paa Markederne.

Oven for Nystuen kunde der yderligere findes et Kammer, men dette var dog vistnok sjældnere, og i nogle af Drejøgaardene kunde der i Tilslutning til Bryggerset være indrettet Kamre, sikkert Pigekamre, der traadte i Stedet for den gammeldags Alkoveseng i Bryggerset, ligesom ogsaa Alkovesengene i yngre Tider forsvandt af baade Lille- og Nystuen, og i Stedet herfor blev der indrettet Sengekamre bag Stuerne.

Vender vi os nu fra Beboelselængerne til Udhusene, ser vi, at der til Beboelsen i Skarøgaarden er bygget en Lo og en Hestestald, og et Karlekammer er efter gammel Skik anbragt i Stalden. Dette Træk peger stærkt i Retning af de enlængede Gaarde, som vi kender fra Strynø. Her i Skarøgaarden er blot Laderne

henviste til den vinkelbyggede Udhuslænge, og vi ser, at der i Krogen mellem Længerne er indrettet en Svinesti, omgivet af et Kampestensgærde, og endvidere, at der i Nordlængen er indrettet et Hundehus, saaledes at Hunden kan bevogte Porten.

I Drejøgården (se Grundplanen) har Karlekammeret (4) fundet Plads i Stuelængen bag Pige-kammeret (3), men dog saaledes, at der er let og hurtig Adgang til Staldene (17 og 18). Ved denne Gaard lægger man især Mærke til de tidligere omtalte Kampestensgærder, der baade lukker for Gaardspladsen og indhegner Svinestierne (16).

Til nogle af Gaardene og Husene paa Drejø kunde endvidere høre et saakaldet »Sandhus«, en lille primitiv Bygning, opført af tilfældigt sammenbragt Materiale op ad et Stengærde, og ikke højere end dette. Heri opbevaredes det hvide Strandsand, der strøedes paa Gulvene.

Naar Høsten i ældre Tid blev større, eller Avlen udvidedes, og der derved kom til at mangle Husrum til Kornet, opførte man Skur, hvori Kornet husedes. Skurene bestod af Egestøtter, hvorpaa man rejste Overtømmer og lagde Tag; men Skurene synes dog allerede i 1820erne at have været ret sjældne. Disse Smaabygninger menes at have været Aarsag til det gamle Navn for Høstgildet: Skuregilde, som baade har været anvendt paa Taasing og Drejø. Dette fortæller Sognepræsten Peder Tommerup i 1823 i hans topografiske Beskrivelse af Drejø Sogn, en Forklaring, der gentages i 1882 af A. Fabricius i Drejø Sogns Beskrivelse og Historie. Naturligvis er dette dog kun en folkelig Forklaring paa Ordet, idet Forleddet »Skure« utvivlsomt stammer fra den fælles nordiske Betegnelse for Kornhøsten: »Skurd« (dansk: Skaar, Skur, Skør; norsk: Skur; svensk: Skörd)

Hovedtrækkene for den ældre Byggeskik paa Skarø og Drejø kan altsaa sammenfattes deri, at Rummene baade i Beboelsen og i Udhusene oftest naar fra Ydervæg til Ydervæg, og altsaa ikke er delte ved Længdeskillerum. Findes disse sidste, er det utvivlsomt senere foretagne Ændringer, der har været Aarsagen til deres Forekomst. Beboelsen har endvidere haft en særegen Karakter ved den næsten ubenyttede Storstue op til Bryggerset og den noget gemte Lille- eller Vinterstue, og Byggeskikken adskiller sig derved fra, hvad der er kendt fra andre sydfynske Øer.

(Fortsættes.)

AFGANGSØL

AF LANDSARKIVAR HANS KNUDSEN

I Nutiden er Sognekommunen paa Landet Udtryk for det stedlige Selvstyre; men i gamle Dage var hver Landsby en selvstyrende Enhed, hvilket navnlig var fornødent inden Udskiftningen, da hver Ejendoms Tilliggende laa saa spredt ud over Bymarken, at Besidderne maatte samarbejde, hvis ikke alt skulde opløses i Kiv og Splid. I Danske Vider og Vedtægter ved Poul Bjerger og Søegaard har vi en Samling af de Vedtægter, Bylavene med deres Herskabs Minde havde indgaaet at holde. Den omfatter alle de Vedtægter, der kendtes til 1920; men ved Gennemgang af Tingbøger vil der stadig kunne findes flere; thi selv om hele denne Landsbylovgivning tilsigter, at Lavsbrødrene selv indbyrdes skal ordne alle Mellemværender, og har de fastsatte Bøder, oftest i Øl, for enhver Forseelse i Gaard, Mark og Gilde, saa kan det dog hælde, at Oldermænd til Beskæmmelse for hele Lavet maa gaa Rettens Vej og til Bevis paa deres Paastand fremlægge Byens Videbrev i Retten, saaledes at det paa den Maade atter kommer for en Dag.

Til Retten maatte Jesper Pedersen, Oldermænd i Emtekær Lav, Tangerup Sogn, henvende sig 1679. Dog mødte han ikke op med Byens Videbrev, som ikke kendes; men Lørdag den 21. Juni paa Wedellsborg Birketing fremkom han og havde stævnet »først Gertrud Andersens i Brændemølle for Afgangssøl for Søren Pedersen, som forhen boede og døde i Emtekær i den Gaard, sal. Anders Hansen iboede, og nu hans Broder Jep Hansen besidder, som er en Tønde Øl. Nok beskyldtes Oluf Hansen i Nakke for Afgangssøl for et af hans sal. Børn, som er og en Tønde Øl, i lige Maade beskyldtes Rasmus Bødker i Emtekær for Afgangssøl for 2 Børn i lige Maade en Tønde Øl, saavel Hans Olufsen i Emtekær, som og beskyldtes for Afgangssøl efter Peder Clementsen, som boede og døde i Emtekær, nemlig for en Tønde Øl; Anders Lauridsen ibid. og for Afgangssøl beskyldtes for et af hans sal. Børn, som rester en Tønde Øl. Laurids Jensen sammesteds beskyldtes og for Afgangssøl for fire af hans sal. Børn 4 Tønder Øl, Rasmus Hansen Bogøe og for Afgangssøl, en Tønde Øl. I lige Maade beskyldtes Jep Hansen af Emtekær for en halv Tønde Øl, som han udlovede for et Forlig, som er imellem ham og Claus Andersen samme Steds.«

Oldermanden Jesper Pedersøn mente, at de indstævnedede var pligtige at betale inden 15 Dage, og begærede Dom.

For de indstævnedede mødte Grev Wedells Fuldmægtig, vel-fornemme Niels Knudsen, og formente, at Jesper Pedersøn var pligtig lovlig at bevise, at de nævnte var noget Afgangsøl skyldige, hvorefter Sagen opsattes 8 Dage, hvor de indstævnedede tillige skulde møde og erklære sig i Sagen.

Den kom imidlertid hverken for Ottendedagen derefter eller senere. Bevisbyrden er maaske bleven Oldermanden for tung, eller Lavet har fundet det bedst at enes i Stilhed uden Rettens og Herskabets Indgriben, da det tilmed ikke drejede sig om helt friske Restancer for alles Vedkommende; ifølge Tangerup Kirkebog var saaledes Peder Clementsen i Emtækær død allerede i Begyndelsen af 1674.

At der skulde gives Igangsøl ved Indtrædelsen i Lavet, er kendt nok; men i Vider og Vedtægter forekommer Afgangsøl ikke helt saa hyppigt; der er dog adskillige fynske Eksempler derpaa, ogsaa under Betegnelserne Arveøl og Æreøl. I Videbrevet 1772 for Ryslinge, Gudme Herred, hedder det saaledes: »Naar en Gaardmand ved Døden afgaar, giver Enken til Æreøl een Tønde Øl, og for en Kone giver Manden en halv Tønde Øl og ej videre.« Ellers er een Tønde den almindelige Ydelse i alle Tilfælde og gaves til Lavsbrødrene for deres Tjeneste ved Begravelsen med at følge og bære Liget, idet der paa den anden Side ofte var fastsat Straffebestemmelser, Ølbøder, for dem, der forsømte at give Møde ved en Begravelse i Lavet, og der var sine Steder ogsaa Straf for at levere daarligt Øl; det kunde koste en Fjerding Øl til Vide paa hver Tønde (S. Sørensen Gilde i Rønninge, Aasum Herred 1601); thi i Glæde som i Sorg var Øllet det Fundament, paa hvilken Sammenkomsten hvilede.

GAMLE SANDSAGER

KNIPLINGSKRÆMMERENS GENFÆRD I SKRILLINGE

For mange Aar siden skal der være kommen en Kniplingskræmmer til en Gaard i Skrillinge, Kavslunde Sogn, og indlogeret sig der for Natten. Han havde mange Penge paa sig, — og han forsvandt sporløst om Natten. Hvor han blev af, ja, det kunde Folk nok selv tænke sig. Men man sagde ingen Ting.

Manden i Gaarden var nemlig anset for at være en velhavende Mand, og den Slags Folk havde man Respekt for den Gang, saavel som nu.

Men Kniplingskræmmerens Forsvinden kunde naturligvis ikke foregaa uhævnnet. Det begyndte at spøge ganske uhyggeligt i Gaarden. Folk saa og hørte baade det ene og det andet. Galt var det, og galt blev det. Kniplingskræmmeren vilde selvfølgelig ikke lægge uhævnnet i sin Grav. Der var et Værelse i Gaardens Stuehus, hvor ingen kunde være om Natten. Der gik Kræmmeren igen. Og der var en Plet i Haven, hvor ingen Ting kunde gro. Her skulde han være bleven begravet. Ikke engang da Gaardens Stuehus blev bygget om, blev man fri for Spøgeriet.

En Gang havde man Skræder i Gaarden, og han blev indlogeret i det Værelse paa Loftet, hvor Spøgeriet skulde have sin Gang. Skræderen var forberedt paa det værste. Og ganske rigtigt. Hen paa Aftenen hørte Skræderen slæbende Trin komme hen over Loftet. Han rystede af Skræk, saa Sengen knagede under ham. Det kunde jo nemlig ikke være andet end Spøgeriet. Han hørte det komme nærmere; men det kom dog ikke ind i Værelset til ham. Han hørte det aabne en gammel Dragkiste, der stod ude paa Loftet, og Spøgelset sukkede og klagede, medens det rodede i Skufferne. Skræderen var Døden nær, og det faldt ham ikke ind at staa op og se efter, hvad det var. Men hvad kunde det vel være andet end Spøgeriet? Og han var ganske overbevist om, at det var dette, han havde hørt. Det fortalte han da. Der lever endnu mange Folk, der har kendt den samme Skræder.

Da der kort efter ved en Festlighed i Gaarden blev sendt Bud efter Byens Kogekoge, var denne ikke til at formaa til at tage Natophold i det omtalte Værelse. Hun troede fuldt og fast paa Skræderens Historie. Hun var taknemmelig for at faa Lov til at ligge i Pige-kammeret.

✧ Jens Rasmussen, Ejby.

JOMFRUENS KILDE

Ikke langt fra en gammel, for ca. 30 Aar siden forsvunden Hytte mellem Maderup og Hemmerslev i Særslev Sogn skal der have været en hellig Kilde ved Navn Jomfruens Kilde. Det var en from Kvinde, der blev voldtaget og myrdet af Røvere, og disse blev hængt paa en Høj ved Navn Galgehøjen¹⁾.

H. C. Lund, De gamles By, København.

¹⁾ Jfr. August F. Schmidt: Danmarks Helligkilder, S. 127 f. Møkilden.

H. C. F.

F Y N S K H J E M S T A V N S F O R E N I N G

Foreningsmeddelelser findes paa Omslagets 2. Side.

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. for hvert Fjerdingaar. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766.

Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksemplar, bedes man paatale det hos Postvæsenet.

R E T T E L S E

April-Hæftet S. 64, L. 20 f. o.: Nr. 18, læs Nr. 2.

N Y E B Ø G E R O G H Æ F T E R

- J. Christian Bay: Adam Dan. En Vens Minde.
Peter R. Olsen: Hindsholm Landboforening 1856—1931.
August F. Schmidt: Landsbysmeden. Et Stykke Bondehistorie.
August F. Schmidt: Gravvers paa Mindesmærker. Vore Kirkegaarde Jan. 1932.
August F. Schmidt: Topografisk Ordning af Sønderjyllands Egne. Særtryk af Sønderj. Aarb. 1931.
August F. Schmidt: Dr. Oluf Nielsens Arbejder om Ribe Amt. Særtryk af Aarb. f. Ribe Amt 1932.
August F. Schmidt: Fra den gamle Landsby. Særtryk af Aarb. f. Præstø Amt 1931.
Askov Lærlinge. 1932.
Budkavlen. 1931, Nr. 4; 1932, Nr. 1.
Danske Folkemaal. 1931, Hefte 5—7 og 8.
Danske Studier. 1931, 3.—4. Hæfte.
Folkminnen och Folktankar. 1932, Häfte 1—2.
Fortid og Nutid. 9. Bind, 2. Hæfte.
Gymnastikhøjskolens Aarsskrift. 1931.
Hjemstavnsliv. 1932, Nr. 1.
Køng Højskoles Aarsskrift. 1931.
Langelænderen. Medlemsblad for Foreningen for Langelændere. Nr. 58 og 59.
Nordiska Museets och Skansens Årsbok. 1932.
Sprog og Kultur. Udg. af Inst. f. jysk Sprog og Kulturforskn. ved Peter Skautrup og H. P. Hansen. 1. Bd., Hæfte 1.
Upplands Fornminnesförenings Tidsskrift. Bd. 43, Hæfte 1.

AUGUST F. SCHMIDT: LANDSBYSMEDEN
er udkommet. Pris 2 Kr. + Porto.

Bestilling modtages i
Thomas Niensens Boghandel, Ryslinge. - Telf. 16.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1931

Aarg. 1928—30 kan faas for 3 Kr. pr. Aarg., Aarg. 1931 for 5 Kr.

Indbundne Aargange koster yderligere:

En Aargang	med Shirtingsryg Kr. 1.50,	med Skindryg Kr. 2.50
To Aargange samlet.....	— - 2.00,	— - 3.00
Tre Aargange samlet.....	— - 3.00,	— - 4.00
Fire Aargange samlet.....	— - 4.00,	— - 5.00

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

FOLKEDANSERSTÆVNE

afholdes i Odense 1. og 2. Pinsedag 1932 for Medlemmer af Landsforeningen »Danske Folkedansere«. Der bliver Processioner, Legestuer, Udflugt, antagelig til Frøbjerg Bavnehøj, Opvisninger i Folkedanse m. m. Indmeldelse i Foreningen sker til Kassereren, Fru Thyregaard, Salling Ungdomsskole, Jøbjerg St. Aarskontingentet er 1 Kr. for Medlemmer af lokale Folkedansereforeninger eller Hold paa mindst 8 Medlemmer, 2 Kr. for Enkeltpersoner. Om Betingelserne for Deltagelse i Landsstævnet vil Foreningens Medlemmer faa direkte Besked. Deltagere behøver ikke at bære Folkedragt.

P. F. V.
Poul Lorenzen.

FOREDRAG MED LYSBILLEDER

Vor Hjemstavns Natur og Minder.
Den gamle danske Landsby.
Gamle danske Borge.
Strejftog gennem Fyn.
Fra Baaring Vig til Horne Bugt (Vandringer i Vestfyn).

OLAF ANDERSEN, Solvang, Tommerup St.

===== **AVERTER I FYNSK HJEMSTAVN** =====

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift for den fynske Ogrube.
Udgivet og ledet af
H. C. Frydendahl.

Indhold: Cai M. Woel: Lauritz Mikkelsen. — Olaf Andersen: De gamle frugttræers Sang. — N. L. Kristensen: Minder om Maj- og Sommerfester paa fyn. — fynsk hjemstavnsrøgt. — Gamle Sandsager.

6. hæfte.

Juni 1932.

5. Aargang.

FYNSK HJEMSTAVNSFORENING FOR KØBENHAVN OG OMEGN

Fynsk Hjemstavnsforenings Sommerudflugt

finder i Aar Sted til Faaborg. — Afrejse fra København Lørdag den 9. Juli Kl. 10 Aften med D. F. D. S.'s store Dampskib C. P. A. Koch. — Hjemkomst i København Mandag Morgen den 11. Juli Kl. ca. 8.

Nærmere Program sendes Medlemmerne snarest.

BESTYRELSEN.

Emblemet.

Som hosstaaende Tegning er der lavet et Emblem for Medlemmerne af Fynsk Hjemstavnsforening for København og Omegn. — Prisen er 1 Kr. pr. Stk. — Beløbet for det ønskede Antal (+ Porto 20 Øre) bedes sendt til vor Postkonto Nr. 27759, hvorefter Emblemerne sendes Medlemmerne

FYNSK HJEMSTAVNSFORENING FOR KØBENHAVN OG OMEGN,
Rudersdalsvej 30, Holte.

Foreningens Bestyrelse er nu:

Direktør L. Andersen, Rudersdalsvej 30, Holte, Tlf. Holte 923, Kasserer.
Konsulent Jørgen Banke, Bagsværdsvej 4, Lyngby, Tlf. Lyngby 824,
Formand.

Fru Grosserer Hjelm, Raadhusvej 56, Charlottenlund, Tlf. Ordrup 2527.
Forfatteren Morten Korch, Ingeborgsvej, Charlottenlund, Tlf. Ordrup
1871, Næstformand og Sekretær.

Gartner Per Larsen, Wiedeweltsgade 3, København Ø.

Skuespiller, Kaptajn Chr. Schrøder, Frederiksberg Alle 21 B, København V., Tlf. Vester 6353 X, Presseattaché.

Agiter for Tilslutning til Fynsk Hjemstavnsforening for København og Omegn. Nye Medlemmer indmeldes hos L. Andersen, Rudersdalsvej 30, Holte. Tlf. Holte 923.

FYNSK HJEMSTAVNSFORENING FOR VEJLE OG OMEGN

Medlemmerne gøres opmærksom paa, at der paatænkes arrangeret Sommerudflugt sidst i Juni eller først i Juli. Udflugten vil blive arrangeret i Forbindelse med Fynsk Hjemstavnsforening for København og Omegn. — Medlemmerne vil i god Tid faa den endelige Meddelelse, og vi haaber paa god Tilslutning her fra Foreningen.

Ligeledes er det Bestyrelsens Haab, at Medlemmerne vil virke for Tilgang af nye Medlemmer, saa Foreningen kan vokse sig stor og samle alle Fynboer her i Vejle og Omegn.

H. MADSEN,
Sekretær.

Til Medlemmer af Fynsk Hjemstavnsforening i København og Vejle.

Nogle overkomplette Sæt af Fynsk Hjemstavns 3 første Aargange tilbydes herved Medlemmerne til følgende billige Priser:

	1 Hæfter	Indb. m. Shirting	Indb. m. Skind
Enkelte Aargange.....	Kr. 2.00	Kr. 3.00	Kr. 3.50
Alle 3 Aarg. samlet	- 4.50	- 6.50	- 7.50

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavns, Krarup pr. Espe.

Dette Tilbud gælder kun, saa længe det stærkt begrænsede Oplag tillader
H. C. FRYDENDAHL.

Lauritz Mikkelsen: Svenskeharven.

LAURITZ MIKKELSEN

INDTRYK FRA HANS SIDSTE Udstilling

AF Cai M. Woel

En fynsk Maler, der helt ejer sin Fødeøs store Følsomhed og Ynde, og samtidig den rolige, lidt kølige kunstneriske Form, der altid virker bevidst, sjældent henrivende, forbeholden, med en Rest af sig selv i Behold, og kun næsten nødtvungent gir Slip paa den Tilværelses- eller maaske snarere den Naturmystik, der er den inderste Nerve i al Kunst — en fynsk Maler har overrasket København, overrasket og glædet Byens Kunstelskere, ganske uden Grund, for som Mikkelsens Billeder var paa denne Udstilling¹⁾, saadan har de været i mange Aar, saa Overraskelsen skyldes ikke Maleren, men den ganske særegne Mentalitet, Københavnerne ejer, og som jeg ikke skal komme nærmere ind paa, uberegnelig og lunefuld som den er; næ, saa lønner det sig bedre at forsøge at skildre, hvorledes Lauritz Mikkelsens Udstilling virkede. Det skal derfor forsøges her.

¹⁾ Oktober 1931 i »Kunsthallen«. (Chr. Larsen.)

»Dyremaleren« staar der paa Programmet over Mikkelsens Navn, og der er jo heller ikke Tvivl om Malerens Kærlighed til og Evne til at male Dyrene, de findes i næsten alle Billederne, og i hvert af dem forhøjer de det levende, og da Billederne ligesom er skabt om Dyrene, Landskab, Himmel, Været, — kun for at skabe en Virkelighed om det, kan Mikkelsen selvfølgelig med Rette sætte denne Artsbetegnelse ved sit Navn, men da dét, der er om Dyrene i de forskellige Billeder forekommer i lige saa høj Grad værdifuldt som disse, kan man med samme Ret kalde Mikkelsen Landskabsmaler, ja, næsten med mere Ret, for ofte er det Omgivelserne, der sætter Dyret ind i den Stemning, der er det skabte i Billedet, og ikke omvendt. Naa, Betegnelsen er jo lige gyldig.

I en Række store — eller forholdsvis store — Billeder er Motivet Heste. Heste for Arbejdsvogne, Roekørsel, Heste for Selvbinder, for Plov, Brændekørsel i Skov ved Vintertid, og i hvert Billede er Landet, Naturen med: et Udsyn i Foraarets lyse Farver, i Somrens gule Fylde og i Efteraarets mørke regntunge Drag, Aftenblund og Morgensol, Vintersne og Sommergrønt — stadig vekslende, en Motivrigdom, der forbløffer, aldrig Gentagelse, i hvert Billede noget nyt, en Plet Natur, der belyses og gengives i netop den særegne Stemning, der hører netop dette Motiv til, alt har egne Farver, og de er alle Mikkelsens.

Bedst er de smaa Billeder, som Udstillingen bragte en Mængde af, smaa firkantede Lærreder, knap en halv Alen i Længden; her viser Mikkelsen rigest sine store maleriske Evner. I hans Billeder er Værdien den Respekt for Virkeligheden, der lyser ud af dem alle. Sanddru og ærlig giver han, hvad han ser, genskaber sit Land — og Dyrene — netop saa kunstnerisk ærlig, at Liv derved opstaar, indestænges, Liv, set gennem det Gemyt, der præger alle disse Frembringelser.

Naar man saaledes ved at se Billede Nr. 83: »Køretøj paa Vejen. Vinter«, helt genoplever en Graaværsdag ved Vintertid, sidst i Oktober, først i November, med Dis og Kulde, sludfuldt, sølet, med Hverdagens haabløse Ensformighed, de evindelige Kørsler, saadan som en udenforstaaende føler det, er der samtidig en tryk Ro, noget af Landboens urokkelige Sindsligevægt, der er saa inderlig sammenhængende med ham, kan simpelthen ikke være anderledes, men alligevel forbavser den, naar vi stilles overfor den. Baade det haabløse og det trygge brydes i dette

Billede, der malerisk er meget betydeligt, det er baade klassisk og moderne, hvad moderne Kunst sjælden er. (Klassisk Kunst er derimod altid moderne.)

Man kunde trække mange Billeder frem af de over 100 Malerier. Udstillingen rummede, og de vilde gi Anledning til megen smuk Filosoferen og lyrisk Fremstilling, netop fordi det rent maleriske i disse Billeder er af episk Natur. Særlig blandt de

Lauritz Mikkelsen: Vintertærskning.

smaa Billeder er der mange bemærkelsesværdige, en Kunstform, hvis indestængte Liv, hvis afgrænsede Rum Mikkelsen helt behersker. Hvad han er i Stand til at faa med paa de smaa fir-kantede Lærreder: Land, Luft, Jord, Dyr, Mennesker, Liv i næsten alle Former, som i Nr. 75, 25, 82, 74, og særlig Nr. 61 (Katalogens Numre), er utroligt, men disse Arbejders stærke Virkninger skyldes den koncentrerede Gennemarbejdelse af Motiverne, der helt har udtømt dem, og ofte derved afslører en vissionær Samføling med Naturen og de levende Væsener. Jorden blir som det røde Hav: den opsluger Maleren, man næsten ser denne Proces. Den rejser sig, tumler over ham, han kæmper med den og faar den avet, men kun napt og knapt, derfor den store Frodighed, der føles i alle disse Billeder, Stofkampen har sat sine Spor, og mod os straalere disse klæge Agre, disse frysende Køer

i Morgendis, de tungtdragende Heste og det trygttyggende Kvæg i Græssets friske Frodighed. Smaa Landskaber lever intenst, sommermilde Stunder omkring Sct. Hans, hvor alt er bugnende, eller dystre Tørveskær i Graaviolet og med et trøstesløst Vue over fjerntliggende Hytter. Roelugere kravler paa Knæ i de endeløse Rækker. Høstbilleder med Fart og Liv, Neg i Flugt, Mænd i Sved, Hestene nipper i Smug lidt Grønt blandt de gule Stubbe, eller selve Læsset, næsten fuldbyrdet, et Yr af gul Fylde, en søndret Hov — —. Efteraarets Markarbejde: Pløjning, Harvning, frysende Faar, ogsaa de lyse klartgennemsigtige Septembormogener er med: Køer, der ligger i den lyse Dis, Græsset er endnu grønt, men med en Tone af Raad, men Lyset bag de graahvide Skyer, Solen gemt borte, men anes — som en Drøm, næsten, er dette Billede (Nr. 60), paradisiske Enge! eller Nr. 40, hvor den enlige hvilende Ko mod den lyse Himmelbaggrund er som en jordisk Madonna, en Hymne til Jorden, dristig tænkt, det materielles Symbol, Koen, der hvilende tygger sin Voms Indhold endnu engang, opstillet som en Naturaabenbaring med Lyset bag som en Glorie, Hymnen til Virkeligheden, til det trygge og haandgribelige, givet med en Kunstners vissionære Kraft. Drømmen er med! — Saa falmer Skovene, Løvet falder, Træerne staar ribbede og nøgne. Vinteren varsles: Brændet køres hjem. Heste i Muleposevelvære, dog lidt ludende, ogsaa Menneskene er højede, Smaafolk, Fattigdom, Vinter; Livsvinklen er svunden et Par Grader — saadan anes det, saadan er Natur og Mennesker i et omfattende Perspektiv arbejdet sammen (Nr. 82), eller maaske endnu tydeligere i Nr. 22; ensom Mand ved et fældet Træ op ad en graa kold Mur, der i sin tavse Barhed fortæller om alt det frysende og vanskelige i Tilværelsen.

»Det danske svale Aar
i Ringgang gaar —«

Saadan er Lauritz Mikkelsens Billeder! En Maler af Livets Naade, med Respekt og Viden, Visdom er i hans Arbejder, Visdom og Kunst, den evige Jord, det skønne Fyn — og alle Livets evige Insignier: Dyr og Dag, Arbejde og Hvile, Taalmod og Løn — kan man forlange mere?

De malende Fynboer — vi véd alle om dem og om deres Storhed, vi véd om Peter Hansen, Syberg og Johannes Larsen — hver har de deres rige Gaver at give, maaske gir

de med en større Gestus, mere storladent — Mikkelsen har ingen store Armbevægelser, intet blændende Format og Motiv — men aldrig gav de mere ærligt end han, aldrig mere vidende og trygt. Hans store Høstbilleder (Nr. 107 og 99) viser det tydeligst.

DE GAMLE FRUGTTRÆERS SANG

AF OLAF ANDERSEN

FREMSAGT VED INDVIELSEN AF VESTFYNS HJEMSTAVNSGÅRD

Vi er det sidste Levn af Abildgården,
og os har næsten hele Verden glemt,
men hvad de gamle drømte dulgt om Våren,
er mindeligt i vore Hjærter gemt.

Her sad de stumt fortabt i muldtung Dvælen,
mens Blomster sank for sagte Aftenvind,
og overjordisk Stilhed fyldte Sjælen
med Barnemindets skøre Elverspind.

Og her kom Pigen ud i Morgensvale.
Paa Armen bar hun Lærredet til Bleg.
Hun saa de hvide Blomsterklynger dale
og gik smaanynnende sin Ungdoms Vej.

Her gynged' Børnene paa svaje Grøne
og blanded' deres Stemmers glade Støj
med Bækkens Rislen under Urtids Stene
og Ekko hist fra Nabogårdens Fløj.

Vi var engang et Ly for Sommerglæde,
et Tilflugtssted, et fredet Drømmehegn.
Vi fulgte Gårdens Liv i Ny og Næde
og staar nu selv i Solnedgangens Tegn.

Men om vi ej med gylden Frugt kan skæppe,
om vi er kun en stakket Stund til Pryd
— bred under os et grønt og lifligt Tæppe
og und os Luft og Rum til Livsens Fryd!

Vi er det sidste Levn af Abildgården,
og når vi blomstrer en Skærsommerkvæld,
er det de gamles dulgte Drøm om Våren,
der hvisker ømt fra glemte Kildevæld.

MINDER OM MAJ- OG SOMMERFESTER PAA FYN

AF K. L. KRISTENSEN

H. C. Andersen, der i sin Digtning ikke sjælden kommer ind paa og stundom tager Motiv fra Folkeoverleveringen, Sagn, Tro og Skik, ogsaa den, der knytter sig til hans Fødeø, lader i Historien »Vinden fortæller om Valdemar Daae og hans Døtre« Vinden fortælle om, hvorledes den — »det var just en Maidag Aften« — lagde sig til Ro ved Borrebygaard paa Sjællands Kyst, »hvor Skoven endnu stod med herlige Ege«, og saa de unge Karle komme ud og sanke Ved til Valborgsblus, som de tændte inde i Byen, hvor »Piger og Karle dansede med Sang derom«: »Jeg laa stille«, sagde Vinden, »men sagtelig rørte jeg ved en Gren, den, der var lagt af den kjønneste Ungkarl; hans Ved blussede op, blussede høiest; han var den Udvalgte, fik Hædersnavnet, blev Gadebasse, valgte først blandt Pigerne sit lille Gadelam; der var Glæde, en Lystighed, større end derinde i det rige Borrebygaard« »Der blev redet Sommer i By til Borreby, til Tjæreby, til alle de Byer omkring.«

Det Skær af Liv, der er over denne Skildring, udgaar næppe fra noget selvoplevet, mindst fra noget, Digteren har oplevet paa sin Fødeø, hvor de her omtalte gamle Forsommerskikke særlig tidligt synes at være gaaet af Brug. H. C. Andersens Skildring af denne sjællandske Majfest gør mest Indtryk af at være bygget op af Enkeltheder og Enkeltræk fra forskellige Egne af Landet. Valborgsblusset har nok aldrig og mindst paa H. C. Andersens Tid været knyttet til Sjælland; det hører jo væsentlig Jylland til, især det sydlige; længer mod Nord og Vest har man brændt Pinseblus (»Pinsevækild«) og St. Hansbaal. Gadebasse og Gadelam knyttet til Sommerfesten kendes, i det mindste i senere Tid, særlig fra Jylland. Sommer-i-By-Ridningen hører derimod især Sjælland til, og da særlig naar Riddet foregaar ved Majdagstid.

At H. C. Andersen kan have set baade Valborgsblus (der i Jylland har holdt sig til vore Dage) og Sommer-i-By-Riddet, der holdt sig længe paa Sjælland (og Møn), er jo ikke udelukket; men rimeligst er det vel, at hans Kendskab til disse Ting skyldes litterær, maaske til Dels ogsaa mundtlig Overlevering. Han kan have læst et og andet derom f. Eks. i Molbechs Dialektleksikon, der var udkommet, inden han skrev den »Historie«,

der her er Tale om; om Sommer-i-By-Ridningen maa han have læst i Thieles »Danske Folkesagn«, som Forfatteren havde givet ham, og hvor der findes en ret udførlig Skildring af den smukke gamle Skik.

Paa Fyn gik, bortset fra et Par af de sydlige Smaaøer, som alt nævnt de gamle Skikke, der knytter sig til Majfesterne, tidligt af Brug. Saa meget mærkeligere er det da, at en af de ældste og udførligste Meddelelser om en gammel Majfest med baade Valborgsbaal, Gadebasse og Gadelam, ja Majtræet selv, netop er her fra Øen. Den findes i det Haandskrift paa Det kgl. Bibliotek, som jeg i »Fynsk Hjemstavn«s Decemberhæfte i Fjor nærmere har omtalt, den vestfynske Præstesøn David Monrads Skrift »Den hedenske Christenhed«, som er dateret 1692.

David Monrad inddeler, som den Theolog af den gamle Orthodoxis Skole han er, og til Dels i Tidens Aand, de gamle Skikke, han skriver om, efter som han finder dem stridende mod Bibelens Bud. »Imod det tredie Bud er mange«, skriver Monrad; af de mange vil han »bese« nogle faa, »og iblant de faae dend slemme Skik brugelig hos somme med deris Gadeild som de brender hver Philippi Jacobi, eller som det kaldis Voldermisse Aften: det første jeg viste af det Ord Gadeild at sige var 1686 hende i Tanderup Sogn, hvor der blev antændt en ild paa det høyeste Bierg, der var der paa Marken: alle Bønder Karle og Piger kommer sammen med lange raute og stenger, og rører i ilden, at Luen staar saa høit op i Veiret mand kand see dend een eller toe Miile.« Monrad jævnfører dette som andet — efter Tidens Maade og egen Tilbøjelighed — med Jøders og Romeres Skikke og mener jo nok at kunne finde nogle Lighedspunkter. »Men derimod er der lagt saa meget til Bøndernes Gadeild som de Romere iche viste af at sige, ogsaa dette: dend som af de unge Bønder Karle kand med den lengste raut komme ilden til at brende høiest dend raaber alle Bønderpigerne paa og kalder hannem Gadebassen. Siden tager hver Karl sin Pige som da bliver Gadelam, men dend Gadebassen faaer, bliver kaldet Gadinge. Saa begynder de siden hver Søndag fra de har saadet til, og til de skal slaa Græs, at giøre Gilde, og det kaldis Gadelamsgilde, hvor de sætter et høyt Træ i Jorden, hvilket de behænger med Krantze og Blomster, hvilket de dantzter runden om efter Lyden af en Tromme.«

Denne nøgterne, sted- og tidfæstede Efterretning ejer ogsaa

sit Liv, om end af en anden Art end H. C. Andersens poetiske Fortælling. Det kommer saa direkte og levende ind paa én, saaledes som den tyveaarige theologiske Student fra Assens — under et Ophold i sin Hjemstavn maa det være, han tog først Aaret efter theologisk Examen — saa det med egne Øjne »hende i Tanderup Sogn«. Visse Træk er jo fælles hos de to Fortællere; men det skyldes naturligvis Sagen selv og ikke, at H. C. Andersen har læst David Monrads godt gemte og halvt glemte Haandskrift. Med hele sit Præg af Selvsyn og Troværdighed er der dog en Mulighed for, at det, David Monrad her meddeler, er paavirket noget af et to Aar ældre latinsk Skrift med Indhold af noget lignende Art som David Monrads, Mundelstrups Specimen gentilismi etiamnum superstitis (Prøve paa endnu forekommende hedenske Levn), Kbh. 1684, som Monrad med sin tydeligt nok stærke Interesse for slige Ting vel sagtens har læst. Det indeholder en helt tilsvarende Skildring af Gadeild, Gadebasse, Gadinde og Gadelam, som Mundelstrup nævner med deres danske Navne. Og hvad der fortælles, svarer i det hele saa nøje til David Monrads Fremstilling, at denne nok kan mistænkes for at have haft »Specimen« til Mønster; men selve Sagen er jo næppe opdigtet. — Ogsaa Mundelstrup omtaler Majtræet og Dansen omkring det i Sommerens første Tid, til Høslætten begynder; og han fortæller som David Monrad, at det er smykket med Blomster og anden Pynt. Dette Træ, der er en Hovedsag ved de gamle Foraars- og Sommerfester, om end det ikke er umiddelbart knyttet til Foraarsbaalet (»Gadeild«, »Valborgsblus« o. s. v.), nævner H. C. Andersen jo ikke; han har jo nok kendt det eller dets Aflægger, Majstangen, i det mindste fra Læsning, selv om han hverken har læst om det hos Mundelstrup eller Monrad, han har nok lige saa lidt kendt den førstes Skrift som den sidstes Haandskrift. Paa sin Fødeø har han næppe set Majtræet, som dér nok har været rejst for sidste Gang, længe før H. C. Andersen saa Lyset; Majstangen har han jo derimod kunnet se paa Smaaøerne syd for Fyn, hvor den har staaet til det sidste — og forhaabentlig længe skal staa.

David Monrad gransker ikke nærmere Grundlaget for Gadeilden og de andre gamle Foraarsskikke, han kender henne fra Tangerup (Tanderup) Sogn, men ender sin Fortælling derom med at sige: »Hvad Intention de gjør dette i, maa de selv bestviide som gjør det, ellers synes Skikken at være hedensk.« Den

sidste Formodning har han jo Ret i. Hvorvidt de Tangerup Bønder paa David Monrads Tid selv har fejret den gryende Sommer i nogen bevidst »Intention«, er vel mindre let at afgøre. Det er dog ingenlunde umuligt, at de har været sig den oprindelige Hensigt med disse gamle Skikke bevidst, i nogen Maade da. Endnu i 1730'erne troede de Elmelunde Bønder paa Møn, i Følge Præsten Hr. Nicolay Jægers Udsagn, at Majstangen bragte Frugtbarhed paa deres Marker, hvorfor de nødigt lod sig overtale af den nidkære Præst til at undlade at rejse den og føre Sommer i By paa Fædres Vis til Trivsels og Frugtbarheds Tarv. Den ældgamle Tro paa det grønnende Træ og dets Stedfortræder Majstangen som Gro-Magtes Bærer, hvis vækstfremmende, grødegivende Kraft i øvrigt ogsaa havde ondt-afværgende og velsignende Egenskaber, var altsaa den Gang endnu ikke helt uddød, selv om den naturligvis allerede da har været ved at gaa i Glemme, og den gamle Frugtbarhedskultus vel mest var gaaet over til ren Sædvane uden nogen egentlig Hensigt.

En køn gammel Skik, der staar i Forbindelse med Troen paa Kraften i det majgrønne Træ eller den løvgrønne Gren og blandt andet har givet sig Udslag i Majningen af Stuerne til Pinse, har dog ogsaa H. C. Andersen kendt, selv om ogsaa den er forholdsvis lidet vedligeholdt paa hans Fødeø. Den hører til de Barndoms minder, han senere særlig dvælede ved. I Selvbiografien (»Mit Livs Eventyr«) fortæller han et Steds, at han og hans Fader ofte gik Søndagsture uden for Byen, men Moderen var aldrig med: »kun een Gang om Aaret, og det i Mai, naar Skoven lige var sprungen ud, fulgte min Moder med, det var hendes aarlige eneste Lystvandring, og da bar hun en bruun blomstret Kattuns Klædning, der kun blev taget paa den Dag, og naar hun gik til Alters, og som saaledes blev den eneste Kjole, jeg i alle Aaringer erindrer var hendes Festkjole; naar vi saa vendte hjem fra Skovturen, tog hun altid en heel Mængde friske Birkegrene med, og de blev plantede bag den polerede Kakkellovn; St. Hans Urter stak vi i Bjælkesprækkerne, og af disse, eftersom de voxte, kunde vi see, om vi skulde leve længe eller kort.« — Dette Barndomsminde rinder ogsaa Digteren i Hu, da han engang skal skrive nogle Vers til et Billede af sit Barndomshjem, og han lader det lyse sommerligt skært og fint over Digtet:

»Nær Odense-Munkemølle,
 Hvor Klosteret sank i Gruus,
 Der stod, som Du seer her i Billed,
 Et lille Bindingsværks Huus.

Hvor var der festligt derinde,
 Naar Pintseklokkerne klang;
 Smaa hvide Sommergardiner
 I Solskin om Vinduet hang.

Sanct Hansurt blev sat i Bjælken,
 Og Kakkellovnen fik Glands,
 De duftende Birkegrene
 Stod der med Skovmærkekrands . . .«

Her henføres altsaa Majningen af Stuen med Birkegrene, Skovmærker og St. Hansurter udtrykkelig til Pinsen. Ogsaa denne Skik synes i øvrigt tidligt at være gaaet af Brug paa det ikke meget skiktro Fyn, medens den i andre Egne af Landet har været overmaade udbredt og længe holdt vedlige, som paa Sjælland, hvor man ned mod Nutiden nok har majet baade Stuer og Stalde, »selv Hundehuset blev majet«, hedder det i en Optegnelse (i Dansk Folkemindesamling), og hvor man Aftenen før Christi Himmelfartsdag har sat Bøgegrene i alle Agre (Jungshoved) og saaledes sørget for Tarv og Trivsel hos Folk og Fæ, i Ager og Avling. Fra Fyn findes faa Efterretninger om sligt. Fra Skaarp meddeles, at der er »ingen særlig Højtid i Pinsen«, men dog »Dans Pinsedags Aften i Storstuen«, der er »smykket med Bøgeløv«. Fra Brahe-Trolleborg optegnes, at det var Skik »at hente Bøgegrene Pinsedag«. Til Gengæld staar — eller har til det sidste staaet — Majstangen paa Smaaøerne sønden Fyn: Paa Avernakø er det Skik, at »Majtræ smykkes Pinselørdag; Stang af Eg . . . Oldermænd tuder i Byhorn, ny vælges«, hedder det i en Optegnelse (i Dansk Folkemindesamling). Thorkild Gravlund ytrer, at aldrig har han givet Penge bedre ud, end da han blev indmeldt som livsvarigt Medlem af »Strynø Majtræ og Flagforening« (»Dansk Bygd« III). Og andensteds (»Sysselbogen«) siger han med Henblik paa disse Majstænger følgende smukke Ord, der bør kendes af flere, end Tilfældet er: »Ude om Fyn stillede de Majstænger op — fra Strynø, Drejø, Avernakø, Lyø til Nordby, Samsø, som Livsmærke for de levende Stammer . . . De fynske Bystævner kranset af Øernes Majstænger — Hjemstavne i Liv og Død — er et Dan-

marksbillede saa skært og skønt som det kun findes i det fynske Læ.«

Gadeilden er jo et Foraarsbaal, et Valborgsblus, »som de«, i Følge David Monrad, »brender hver Philippi Jacobi, eller som det kaldis Voldermisse Aften« (se forved). Om dets Udbredelse her til Lands er allerede talt. Det kendes ogsaa sønden for vor Sydgrænse; men jo længer mod Sønder, des færre synes Foraarsbaalene. Paa gammelt nordgermansk Omraade kendes foruden i Danmark (Jylland) Valborgsblusset ogsaa i Sverige, hvor der Valborg Aften blev tændt »valborgsmäsoeldar« vidt om paa Bjærge og Høje, mens Ungdommen dansede i Ring om dem.

Indenfor tysk Forskning (Willh. Mannhardt) er den Formodning fremsat, at Foraars-, Paaske- og St. Hansbaal kun skulde være Forgreninger af ét gammelt Baal, der tændtes ved Foraar og Midsommer paa rituel Vis ved Gnidning, ved Omdrejning af en Træskive, der skulde forestille Solen, maaske. Det mentes formodentlig at have Indflydelse paa Trivsel og Helse hos Folk og Fæ og Markens Grøde og at øve denne gavnlige Virkning ud fra en i Ilden boende, avlende og frembringende Kraft. Troen paa denne

Kai Uldall fot.

Majstangen i Munke paa Avernakø,
anbragt i Bystævnets Sten.

Kraft menes bl. a. at finde Udtryk i det saakaldte »Vaarbrudepar«s Forhold til disse Baal.

Dette »Vaarbrudepar« eller »Majbrudeskab«, knyttet til Foraarsbaalet, skulde (i Følge Wilh. Mannhardts Mening) repræsenteres ogsaa af Gadebasse og Gadinde (Gadelam) og være at side stille med et andet — mere udpræget — Vaarbrudepar, som almindeligt er knyttet til Majtræet (Majgreve og Majinde, Pinsebrud og Pinsebrudgom o. s. v.), i hvilket Frembringelsens og Frugtbarhedens Princip fremstilles forenet i de to Køn. I det mindste minder det danske Gadebasse- og Gadinde- (Gadelams-) Par, der har Modstykker i tilsvarende »Brudepar« i Tyskland, England og Frankrig, om det mythisk eller rituelt opfattede Majbrudeskab, der særlig knytter sig til Majtræet og Sommer-i-By-Føringen. Det er dog ikke alle, der (som Mannhardt) opfatter dem som ligestillede; fra anden Side (Martin P. Nilsson) hævdes det, at de ikke uden videre kan jævnføres som et og det samme.

Hvor vidt man i Gadebasse og Gadinde (Gadelam) oprindeligt — som i det egentlige Majbrudepar — har dyrket Repræsentanter for de livsfrembringende og livsnærende »Magter«, er altsaa vanskeligt at afgøre. Majtræets Betydning i gammel Frugtbarhedskult er jo derimod let kendelig og vel kendt. Ret unge Udtryk for den gamle Tro paa Foraars- og Midsommerbaalets frugtbarhedsfremmende og ondtafværgende Egenskaber er Folketrens Ord om, at »den, der ser mange Blus Valborg Aften og har Hørfrø saæt den Aften, vil avle meget Hør den Sommer« (Sønderhald, Avning, Jylland), og at »Røg fra Skt. Hansblus driver Hekse bort og giver Frugtbarhed« (Højby, Ods Herred, Sjæll.).

Baade den mandlige og den kvindelige Part i Majbrudeskabet kan optræde hver for sig. Majbrudgommen alene kendes især i tysk Folkeskik, ofte hyllet i Løv, stundom til Hest, i sidste Tilfælde udvikler hans Omridt sig til Majridtets, Pinseridtets festlige Optog. Hans grønne Klædning søndres og bruges til at mæje med (Agerens Hør, Husets Vinduer — den har jo Gro-Magtens underfulde Egenskaber); stundom gaar Ridtet omkring Agrene til Værn og Velsignelse for Vækst og Grøde ligesom i de gamle Kultprocessioner. Denne Gro-Magtens eller Vækstdæmonens Repræsentant han have mange Navne (»Maikönig«, »Pfungstkönig«, »Laubkönig«, »Pfungstl«). I Hansestæderne er han Majgreve i Majridtet, der jo finder Vej nord paa.

I lignende festligt Optog møder man Majbruden paa Færd gennem Foraarslandet, baade sønder paa og her i Norden; i Østergötland hed hun »Blomsterbrud«. Blomsterbrud vilde Pigerne nødigt være, da den, der blev det, vanskeligt vilde blive gift (mente man, ud fra den Forestilling, at den, der har været Vækstguddommens Brud, ikke kan blive noget Menneskes). I Nyland i Finland kaldtes hun »Majdronning« og prydedes med Blomster og anden Pynt. Skikken kan følges langt tilbage i Tiden. Fra Middelalderen fortæller et latinsk Skrift om Pinse-dronningens Indtog i Nederlandene (12. Aarh.): Præster og kirkelige Personer vælger ved Paaske- og Pinsehøjtiderne sammen med hele Folket en ung Kvinde til »Dronning«, som purpurklædt og diademprydet sættes paa et ophøjet Sæde og Dagen igennem til Paukers og andre Instrumenters Klang dyrkes »som et Idol«; den unge Kvinde hyldes som en Gro-Magtens Dronning, en Vaarens og Vækstens Guddom. En nordisk Kilde fortæller fra 10. Aarhundred om ægte hedensk Foraarskult i Gammel-Uppsala, Frøjsdyrkelsens Hovedsæde, hvor ved Senvintertide en ung Præstinde førtes i højtideligt Optog gennem Kultomraadet. Alle Steder, hvor Guddomsfremstillersken kom frem, modtoges hun med Glæde, og Offergilder holdtes til hendes Hæder; ogsaa Menneskeofring var knyttet til Festligheden, ligesom ved den ældgamle Nerthusfest, som den romerske Historieskriver Tacitus fortæller om i sit Skrift om »Germania« fra Slutningen af vor Tidsregnings 1. Aarhundred: Nerthus — det er Terra Mater, forklarer Tacitus, en germansk »Moder Jord«, som synes ham at have Træk til fælles med Romernes »Terra Mater« — viser sig til en vis Tid i en viet Lund paa »en Ø i Oceanet«, hvor hun dyrkes af syv Folkeslag, og hvor en Præst modtager hende og i en tilhyllet Vogn med Køer for fører hende omkring paa Øen, hvor Folk fester, mens Vaabnene hviler, indtil hendes Lyst til Færden er stillet. Saa bades Gudinden, hendes Klædning og Vogn i en hemmelig Sø, og hun gives tilbage til Helligdommen. De Trælle, der har taget Del i Ceremonien, druknes i Søen som Offer til Gudinden. — Yngre Forskere har ment, at Øen »i Oceanet« kan være Sjælland, medens man tidligere har tænkt paa en af de frisiske Øer. Indenfor Forskningen regnes det for afgjort, at man her har med ældgammel Vaarkult at gøre: en Procession, som gjaldt den i Vaaren nyvakte »Moder Jord«. Og som vore fjerne Forfædre paa denne Maade fejrede

Naturens Opvaagnen i Vaaren, saaledes har de skiftende Tiders Slægter hver paa sin Vis, men med fælles Træk og fælles Grundtanke fejret Foraarsfester til helt ned mod Nutiden.

Om ældgammel Foraarskult paa vor frodige Ø taler endnu Stednavne som Næraa og Frøbjærg. Næraa findes overleveret i den langt ældre Form Niærth- eller Nerthøve: Njords Høje, og Frøbjærg er efter al Rimelighed Frø(j)s Bjærg (vestnordisk Freyr bliver i østnordisk til Frø (Frøj)). Njord og Nerthus staar baade sprogligt og i deres Væsen hinanden meget nær, Njord er Nerthus's mandlige Sidestykke, der oprindeligt ikke skiller sig meget fra Frøj, Frugtbarhedsguden, som Eddamythologien gør til hans Søn.

Njordhøjene i Sønder og Nord, Frøbjærget imellem og — randende Hovedøen — Smaaøernes Majstænger — det er sære Minder om Dyrkelse af Vaarens Magter paa vor Hjemstavns frodige Grund.

— Et ejendommeligt Eksempel paa, hvorledes gammel Tro og Skik faar ny Form og Tydning, er det, naar det i Aprilhæftet af »Sønderjydske Maanedsskrift«, hvor nogle Minder om Majfest paa vor Naboø Als kortelig omtales, hedder om Majgildet i Elsmark: »Man fik først Kaffe eller The, og længere hen paa Eftermiddagen nød man kogt Skinke med Brød til. Under Spisningen gik Majglasset omkring til Gæsterne. Det var smykket med alle mulige Slags Blomster. Indholdet var Øl, og enhver maatte drikke deraf . . . Førend det gik omkring til Gæsterne, holdt Værten en meget god Tale, hvori han udviklede Festens Betydning og viste, hvorledes Guds Almagt og Godhed aabenbarede sig i Løvet og Blomsternes Pragt og Dejlighed. Gæsterne selv var smykkede med Blomster.«

Kaffe og The — det er den nye Tid; den kogte Skinke ligger ikke fjernt fra det gamle Gildesflæsk, og det mærkelige blomstersmykkede Majglas med den ældgamle hjemlige Gildesdrik, som alle maa nyde, tyder paa meget gammelt Ophav, man tænker sig let dette Bæger i gamle Dage signet Gro-»Magten« eller Groningens Guddom paa samme Vis, som Bægeret ved vore hedske Fædres Fester for godt Aar og Grøde viedes Frugtbarhedens Guddom. Smykkede med blomstrende »Maj« fester Menneskene nu som før for Sommerens Komme. Og for Nutids Børn som for Fædrene i fjerne Tider er Løvspringets og Blomstringens Under Udslag af og Billede paa Livsens guddommelige Kraft og Kilde.

FYNSK HJEMSTAVNSRØGT

EMBLEMET

Som det fremgaar af Annoncen paa Omslaget, har Bestyrelsen for »Fynsk Hjemstavnsforening for København og Omegn« ladet udfærdige et Emblem for Foreningens Medlemmer. Det laves af kgl. Hof-Juveler A. Dragsted. Vi har valgt Humlen som Symbol. Fyn er jo fra gammel Tid kendt som et stærkt humleproducerende Land. Alle vi ældre husker Humlehaverne omkring de fynske Bøndergaarde, og de fleste af os har jo i vor Barndom været med til at »plukke Humle«. Det var vist særlig Egnene omkring Assens, Middelfart efter Bogense, der dyrkede den meste Humle. I Møller-Holsts Landbrugs-Ordbog fra 1879 staar der om Humle følgende:

»Humlen anvendes i Haverne som Sirplante ved forskellig formet Espalie, saasom Lysthuse, Søjle- og Buegange, til Beklædning af Vaaningshuse o. s. v., hvortil den godt egner sig, da dens enaarige Top, som hvert Aar dør bort, ikke lægger stadige Hindringer i Vejen for Reparationen og ikke heller samler saa mange Insekter og Urenligheder, som de vedvarende træagtige Slyngplanter ofte gør. De unge Skud, som fremkommer om Foraaret, bliver paa mange Steder spiste som Asperges eller Salat. De har en bitter, behagelig Smag og anbefales som mavestyrkende og tillige som Middel mod Skørbug.

Humlen er endvidere en særdeles nyttig Fabriksplante, og den er som saadan bleven dyrket her i Landet allerede i det 14de Aarhundrede paa Grund af sit ejendommelige Bitterstof; den anvendes i Medicinen, men dog navnlig ved Fabrikationen af Øl, som den, foruden andre gode Egenskaber, bibringer Vel-smag og Evne til at staa sig, og det er denne sidste Anvendelse Humlen skylder den store Opmærksomhed, der fra de ældste Tider har været skænket dens Dyrkning. Her i Landet er det især det frugtbare Fyn, fornemmelig de ved store Skovstrækninger og Bakkedrag beskyttede Egne omkring Bogense, hvor denne Kultur er blevet til en Velstandskilde for Bønder og Husmænd.«

Jo, Humlen har spillet en stor Rolle for Fynboerne, og til det gode »gamle Øl«, som nu nærmest er en Saga blot, var det den fynske Humle, der satte den gode Smag.

Humlen er et udmærket Symbol for vi udvandrede Fynboer,

og det lille, smukke Emblem bør det være os en Ære at bære ved vore Sammenkomster.

L. Andersen.

Om Humle se bl. a.: Johs. M. Jensen: Hjemmebrygning paa Sydfyn, FHj. 1928, 66 ff.; Per Larsen: Hjemmebrygning, FHj. 1928, 187 f.; Axel Lange: Fynske Plantenavne og Folkeminder om Planter, Humle, FHj. 1929, 186 ff.; Frode Lund: Humleavl og Humleprang, FHj. 1930, 81 ff.; Kr. Taarup: Humlerusser, FHj. 1930, 159; Svend Frederiksen: »Rus«, FHj. 1931, 31, samt Remser om Ølbrygning, FHj. 1931, 127 f. H. C. F.

GAMLE SANDSAGER

LIDT OM MAD

Jeg har hørt en gammel Mand sige: »Han er saa nærig, at han smør paa den karre Side af Brødet«, altsaa den mindste Side. Manden var dog født Jyde.

Jeg har hørt: »Værsgo ta Fedt, værsgo ta Smør, værsgo ta Fedt«. Det første med almindelig Betoning, saa ganske svagt og til Slut med Styrke: »Værsgo ta Fedt!«

En gammel Remse lyder saaledes:

Lille Mave,
ku du tave,
sikke Dave
du ku have,
lille Mave.

Peter Trautner, Kredslæge, Bogense.

HUSRAAD, NAAR DER IKKE KUNDE KÆRNES SMØR

Fellum grekum, graat Svovl, Bever gel, langt Peber, sort Kommen, Hvidløg og Salt, for 4 Skilling af hvert.

Fra Gudme Sogn.

Hans Lau, Gudme.

AT STAVE TIL RASMUS MØLLES ENKE

To Straa i et Glas, det siger Ras. To Rotter og en Lus, det siger Mus, Rasmus. Kæp i Kølle, det siger Mølle. Hund i Lænke, det siger Enke, Rasmus Møllens Enke.

Fra Gudbjærg Sogn.

Per Larsen, Gartnerfmd., København.

FYNSK HJEMSTAVNSFORENING

Foreningsmeddelelser findes paa Omslagets 2. Side.

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. for hvert Fjerdingaar. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766.

Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksemplar, bedes man paa-tale det hos Postvæsenet.

Til Billederne S. 81 og 83 er Fotografierne laant fra Hr. Kunsthandler Cbr. Larsen, Højbroplads, København. Til Billedet S. 91 er Klicheen laant fra Fortid og Nutid.

DET 10. DANSKE HJEMSTAVNSSTÆVNE

AFHOLDES I KØGE BY OG OMEGN

I DAGENE 31. JULI—6. AUGUST 1932

Foredrag bl. a. af:

Museumsinspektørerne Chr. Axel Jensen, Hugo Matthiessen, H. Zangenberg, Geologen Dr. phil. H. Ødum, Højskoleforstander Begtrup, Professor Vilh. Andersen m. fl.

Udflugter til Stevns, Faxe Kalkbrud, Aasen, Gisselfeldt, Holmegaard, Fensmark m. m. — Skuespil, Folkedans m. m.

— Pris for Deltagelse med Indkvartering hos private 75 Kr. —
Program tilsendes paa Forlangende.

TURISTFORENINGEN FOR KØGE OG OMEGN

NYE BØGER OG HÆFTER

Dansk Folkemuseums Virksomhad i Finansaarene 1928—29 og 1929—30. Særtryk af Fortid og Nutid.

Langelænderen. Nr. 60.

Præstehistoriske Samlinger. 7. Hefte. 1932.

AUGUST F. SCHMIDT: LANDSBYSMEDEN
er udkommet. Pris 2 Kr. + Porto.

Bestilling modtages i
Thomas Niensens Boghandel, Ryslinge. - Telf. 16.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1931

Aarg. 1928—30 kan faas for 3 Kr. pr. Aarg., Aarg. 1931 for 5 Kr.

Indbundne Aargange koster yderligere:

En Aargang	med Shirtingsryg Kr. 1.50,	med Skindryg Kr. 2.50		
To Aargange samlet	—	- 2.00,	—	- 3.00
Tre Aargange samlet	—	- 3.00,	—	- 4.00
Fire Aargange samlet	—	- 4.00,	—	- 5.00

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

FOREDRAG MED LYSBILLEDER

Vor Hjemstavns Natur og Minder.

Den gamle danske Landsby.

Gamle danske Borge.

Strejftog gennem Fyn.

Fra Baaring Vig til Horne Bugt (Vandringer i Vestfyn).

OLAF ANDERSEN, Solvang, Tommerup St.

Christine Reimer

Nordfynsk Bondeliv i Mands Minde

I—V 20 Kr., smukt indb. med Skindryg 32 Kr.

I »Danmarksposten« skriver Dr. phil., Lektor *Henrik Ussing*:

»Det er sjældne faa, der forener den sikre Viden om Fortidens Landsbyliv med Evne til at nedskrive det, samle og ordne det og sende det i Trykken, saa der kommer en Helhedsskildring ud deraf, der til de seneste Tider kan bringe indgaaende Bud om den gamle Folkekultur Det gamle Bondeliv stiger i denne Bog lyslevende frem for os. Vi ser for os Bondeskikkelserne selv og Boligernes Indretning og Udstyr Hvilken Kærlighed til Barn-domslivets Minder røber ikke saadan et Værk! Og hvilken Evne har det ikke til at kalde den samme Kærlighed frem hos Læseren! »Nordfynsk Bondeliv« er af de Bøger, det er værd at have staaende paa sin Hyld Fynboen vil indlemme denne Bog blandt sine kæreste Skatte, blandt dem, han jævnlig tager frem og glæder sit Øje, sin Sjæl og sin Sans ved.«

I Kommission hos

Gyldendalske Boghandel - Nordisk Forlag - København.

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift: for: den: fynske: O:gruppe.
Udgivet: og: ledet: af
H. C. Frydendahl.

Indhold: herman Madsen: fritz Spberg. — fynsk hjemstavnstogt. — Gamle Sandfager.

7. hæfte.

Juli 1932.

5. Aargang.

FYNSK HJEMSTAVNSFORENING FOR KØBENHAVN OG OMEGN

»Nattergaleturen«

til Holte den 12. Maj formede sig, som vi forudsagde, som en stor Succes. Til Trods for, Butikerne paa Grund af Pinseugen holdtes aabne til Kl. 9 Aften, mødte ca. 200 glade Fynboer op, Antallet øgedes i Aftenens Løb til 300! Paa »Ny Holte Hotel«, hvor lange »Fællesborde« ventede os, gik man straks efter Ankomsten i Lag med de medbragte Madkurve, og man maa have overværet et saadant Samvær for ret at forstaa den hyggelige, fynske Patina, der breder sig over Interiøret en saadan Aften.

Det tør vistnok med Rette paastaas, at enhver paa disse vore Udflugter, hvor man møder op, som man staar og gaar i »Davletøj«, uden Dikkedarer i nogen Retning, føler sig af Hjertet saa hjemme, saa »heime« endda, at man føler sig tilbagesat til Barndoms- og Ungdomsaarenes Skov- og Havefester, naar vor Mor, lidt opkogt efter en lang Køre- og Gaatur, afslørede de medbragte Herligheder, der serveredes langs en Grøftkant, opad en Skraaning eller paa Skovløberens uhøvlde Fyrretræsborde. Tiden mellem den Gang og nu bortelimineres ganske, Omgivelserne ligesaa. Den moderne Hotelsal med Flag, Pynt og elektrisk Lys forsvinder i samme Øjeblik, vi lukker Posen op for vort fynske Maal — vi befandt os paa Fyn, og fynsk var hele Aftenen ligefra Passiaren til »Albanien« paa Bordet og »Rygeosten«, der laa nederst i Kurven og gjorde sig helt lind ved Tanken om »Krummeskylleren«, der skulde følge den paa den sidste Rejse.

Efter Formanden, Bibliotekskonsulent Jørgen Bankes »Velkomst« og en godt tilrettelagt Indledning, gaves Ordet frit. Forfatteren Morten Korch talte som altid smukt, følt og poetisk om vor dejlige Fødeø, hvorefter Foreningens Kasserer, Direktør Lars Andersen etablerede sig en privat Succes, da han præsenterede vor højtskattede, afdøde Forfatter Mads Hansens i Holte boende Datter, Fru Ingeniør Christensen, der med sin Datter gjorde Foreningen den Glæde at overvære Festen. I Fortsættelse af dette nye Bekendtskab opfriskede Gartner Per Larsen en Del morsomme og interessante Barndomsindringer og »Pesalliker« vedrørende Mads Hansen. Chr. Schrøder meddelte Forsamlingen, at man paatænkte at arrangere en Del Fællesrejser for saavel Foreningens Medlemmer som de paa Fyn boende Landsmænd saavel i Ind- som i Udlandet, i Juli og August paatænkes Invitationen til saadanne udsendte. Da den sidste Bid Brød (og Snapsen) var gledet ned, brød man op. I det herligste Sommeraftenvejr (netop som Bestyrelsen garanterede det) spadserede man under kyndig Føring af Lars Andersen paa tværs af Holte By, langs skønne Villaveje og do. Haver til Furesøen, hvor Operasanger Lars Bøe meget smukt sang »Flyv, Fugl, flyv« og mange andre herlige Sange. Hele Forsamlingen sang med »Hat i Haand« »Der er et yndigt Land« . . . og saa kom Nattergalen med alle sine 13 Toner, nu vilde den ikke lade sig lumpe længere af os usle Menneskebørn!

Hjemturen til Hotellet formede sig som en herlig, uforglemmelig Spadseretur. Unge og Gamle, gode Venner og Folk, der knapt nok kendte hinanden, drog Arm i Arm og syngende af Hjerternes Lyst langs Furesøens siv- og skovkranste Bredder.

Og mens Solen i gyldne Strimer sendte sit sidste Godnatkys gennem Vesterskovens lysegrønne Foraarspynt og ud over den blikstille Sø, hvor Vildænder og Vandhøns forundret fulgte Menneskenes Færd, tænkte jeg paa, hvor Livet trods tunge Tider dog er herligt at leve, blot man har en eneste Draabe fynsk Blod i sine Aarer.

Paa Hotellet havde vi senere den Glæde at høre den unge, talentfulde Koncertsangerinde Frk. Aase Møller, vi oprigtigt haaber at høre en anden Gang. Dansen fortsatte man til eget Orkester et Par Timer, og paa Slaget 12 bragte Toget »Københavnernes« tilbage til Hovedstaden. CHR. SCHRØDER.

Faaborgturen maa aflyses.

Den annoncerede Fællesrejse med Damper til Faaborg den 9. Juli aflyses hermed paa Grund af manglende Tilslutning. BESTYRELSEN.

Agiter for Tilslutning til Fynsk Hjemstavnsforening for København og Omegn. Nye Medlemmer indmeldes hos L. Andersen, Rudersdalsvej 30, Holte. Tlf. Holte 923.

Fritz Syberg: Aftenleg.
1900.

FRITZ SYBERG

1862 — 28. JULI — 1932

AF HERMAN MADSEN

I hele sin kunstneriske Udtryksform er Syberg af en kraftigere og mere robust Støbning end de andre jævnaldrende store fynske Malere. Han er stærkere i sin Følsomhed, man mærker vel den delvis tyske Afstamning netop i dette, ellers er Syberg saa dansk, saa fynsk, som nogen vel kan være. Han staar med begge Fødder fast i den fynske Muld, hans Kunst har den nyvendte Pløjemarks friske Ramhed, men tillige ejer den en stor poetisk Overtone, der viser, at han inderst inde er af et lyrisk og umiddelbart Sind.

Fritz Syberg er født i Faaborg den 28. Juli 1862. Hans Fader, Brændevinsbrænder Franz Friedrich Ernst Anton Syberg, der var født i Düsseldorf 1828, døde, da Sønnen var to Aar gammel. Fritz Syberg kom i Malerlære, og da Læretiden var forbi, kom han til København, hvor han en lille Tid gik

paa Kunstakademiet. Her har han næppe følt sig synderlig godt tilpas, og han blev da sammen med de omtrent jævnaldrende Kammerater Johannes Larsen og Peter Hansen Elever hos Zahrtmann. Og det blev jo nok af en fundamental Betydning. I en sjælden Grad havde denne udmærkede Lærer Evnen til at lede de unge Kunstnere ind mod deres egen Per-

Fritz Syberg: Ved Sengetid.
1889.

sonlighed. Og dog betød den gensidige Paavirkning mellem Kammeraterne indbyrdes mindst lige saa meget, og det blev da ogsaa sammen, at de fik det store kunstneriske Gennembrud.

Men Vejen var lang og trang. Fynboernes stærke og paa-gaaende Naturskildringer vakte en ret stærk Modstand paa de københavnske Foraarsudstillinger, og her paa Fyn var det endnu ringere bevendt med Forstaaelsen. Et Forsøg, der blev gjort for at faa Fyns Stiftsmuseum til at interessere sig for disse Malere, mislykkedes. Da fik Etatsraad Mads Rasmussen i Faaborg den lykkelige Tanke at samle disse Maleres Kunst, og det blev den Tanke, der satte sig et saa enestaaende Resultat som det, Faaborg Museum er blevet. Og her var Syberg

efter Kunsthistorikeren Nikolaus Lützhöfts Udsagn den, hvis aldrig svækkede Energi det skyldtes, at Samlingen fik det Omfang og den kunstneriske Lødighed, den har. Derfor bør Faaborgmuseet — bortset fra den fortræffelige Repræsentation af Sybergs Arbejder, det indeholder — nævnes her.

Men allerede paa dette Tidspunkt havde Syberg en lang og

Fritz Syberg: Dødsfaldet.

1890—92.

kunstnerisk værdifuld Produktion bag sig. Den ydre Paaskønnelse kunde det være smaat med. En af de faa, der virkelig havde Øjet aabent for det nye og umiddelbare i Fynboernes Kunst, var Museumsdirektør Karl Madsen, og ham skyldes det, at Kunstmuseets fornemste og største Sal — trods det, at den indeholder baade Rings og Philipsens Arbejder --- kaldes »Fynbosalen«. Men trods den ydre Modgang, trods den manglende Forstaaelse hos et bredere Publikum, satte Syberg sig større og større Maal.

Et af hans først udstillede Arbejder var den gribende Fremstilling af et Dødsfald paa Landet, Fattighusets gamle, der samles om den Dødes Leje i den tidlige Morgen, hvor det begyndende

Daggry bryder ind i det rødlige Skær fra den døsig Petroleums-lampe. Trods Uhyggestemningen ejer det dog et eget forsonende Skær, og trods sit fortællende Indhold ligger det langt fra al falsk Sentimentalitet. Men hans egentlige Gennembrudsbillede var det store »Aftenleg«. Her staar vi ved Kernen af hans Naturfølelse og hans Kunst, Menneskets flygtige Sommerdans i en

Fritz Syberg: Rugmark ved Svanninge.
1887.

overvældende og dybt alvorlig Natur, en af disse Modsætninger, som gamle Bondebreughel i en saa vældig Form har givet, men som aldrig undlader at udøve sin Virkning i en ny og oprindelig Fortolkning. Det er et Billede, der ikke alene er monumentalt i sin ydre Form, men ved sin Stemningsfyldes simple Storhed¹⁾.

I en Række betydelige Oliebilleder har han benyttet Motiver over H. C. Andersens Eventyr »Historien om en Moder«, og i en lang Række Tegninger har han gennemillustreret det gri-

¹⁾ Se Artiklen om »Aftenleg« i »Fynsk Hiemstav« I. Aarg. S. 17 ff.

bende Eventyr. Paa Stiftsmuseet i Odense findes et af disse prægtige Billeder, »Døden ved Barnets Vugge«. Med magtfuld Alvor er Stemningen anslaaet, den fattige Husmandsstue, hvor den sælsomme kutteklædte Mand sætter sig ved Barnets Vugge. I Farven er det vel et af Sybergs skønneste Arbejder, den dybt fortrolige Realisme, hvormed Husmandsstuen er malet, danner

Fritz Syberg: Foraarslandskab.
1901.

en forunderlig og betagende Modsætning til den mærkelige og digteriske Fantasi, der er Billedets fortællende Indhold.

Men skønt han ofte bevæger sig i en dyster og alvorlig Emnekreds, er det dog hans fynske Landskaber, der giver hans Kunst sit egentlige Helhedspræg. Mere end nogen anden er han de fynske Hegns Maler. Selvfølgelig kan en Maler, der vil skildre den fynske Natur, ikke komme uden om Hegnene som Motiv, men i Sybergs Produktion indtager de en overvældende Plads. I Kertemindes Omegn — nærmere bestemt Over Kærby — hvor de lange Pilehegn som Baand snor sig over Bakkerne, hvor Kær blinker blaat i den friske Blæst, har han i de senere Aar

fundet sin egentlige Virkeplads. Hans store Oliebilleder og hans Akvareller herfra viser en malerisk Kraft og en Storhed i Farveholdningen, som er helt ungdommelig. Paa Udstillingerne flammer de op ved deres usminkede Naturlæde og deres impulsive Farvefriskhed, aldrig undlader de at interessere ved det umiddelbare Naturpust, der udstrømmer fra dem.

Fritz Syberg: Illustration til »Historien om en Moder«. 1895—98.

Fra Fyns Hoved, hvor han i en lang Aarrække har boet om Sommeren, har han ligeledes malet en lang Række prægtige Vandfarvebilleder og frembragt udmærkede Tegninger. Herude er han den fødte Hersker, han har gjort den havomskyllede Halvø berømt i dansk Kunst. De vide Afstande og det høje Rum herude har han givet paa den skønneste Maade.

En lang og helstøbt Kunstnergerning har Syberg bag sig, med urokkelig Fasthed er han gaaet sine egne Veje, aldrig Stilstand og altid levende inspireret af det, han vil skildre. Han har aldrig været bange for de store Opgaver, hvor Evner og Viden maatte anspændes til det yderste. En mægtig og omfattende Produktion har han bag sig, med rastløs Flid har han

øst af al den Skønhed, der omgav ham, han har sat et varigt Monument over det fynske Landskab, over den Hjemstavn, der blev hans.

Med Undtagelse af »Aftenleg« er Klicheerne til Artiklen laant fra den smukke lille Bog »Fritz Syberg« (Nr. 19 i G. E. C. Gads Forlags ypperlige Serie »Smaa Kunstbøger«).

I FHj. findes Gengivelser af Malerier og Tegninger af Syberg følgende Steder: 1. Aarg. S. 17, 2. Aarg. S. 1 og S. 65, 4. Aarg. S. 1.
H. C. F.

FYNSK HJEMSTAVNSRØGT

VESTFYNS HJEMSTAVNSFORENING 1931—32

DEN 7. Juni 1931 indviedes Vestfyns Hjemstavnsgård. Et stort Arbejde var gået forud. »Landmålergården« var ført tilbage til sin oprindelige Skikkelse, og ud til Gyden var Tostrup gamle Smedie genrejst. Da den ikke kunde bevares på sin oprindelige Plads, kunde den næppe få en bedre Skæbne. Den er læmpet ind i de smukke Omgivelser og bidrager til at fuldstændiggøre det gamle Landsbybillede, som Hjemstavnsgården og dens Nabogårde danner.

Til Indvielsesfesten havde de fleste af Vestfyns Hjemstavnsforenings Medlemmer og en Del Gæster fulgt Indbydelsen. Efter at en Sang, skrevet af Fru Lørup, var sunget, bød Formanden velkommen og rettede en Tak til de Enkeltpersoner og de Institutioner, som rundelig har bidraget til at skabe Hjemstavnsgården. »De 700 Tokroner nævner jeg med særlig Glæde«, sagde Formanden, »da de vidner om en levende Interesse for Sagen. — Vi vil i Dag mindes Gårdens tidligere Ejere, fordi de har hæget og værnet om den, og vi takker vor udmærkede Raadgiver, Arkitekt Zangenberg, og Håndværkerne for deres nænsomme Istandsættelse. Vi takker endvidere de mange, der har skænket Genstande. Hvor må de gamle Bønders Hjem have været stilfulde, når der af Levningerne kan skabes noget saa smukt! Vi lever i en urolig Tid, men Hjemstavnsgården er et fredeligt Sted, hvor der er Sjælsnæring at hente. Velkommen til Vestfyns Hjemstavnsgård!«

Nationalmusæet var repræsenteret ved Musæumsinspektør, Arkitekt Zangenberg, som talte om Hjemstavnsbevægelsens Betydning og udtrykte sin Glæde over det Arbejde, som her var udført.

Lensbaron Berner-Schilden-Holsten talte som Repræsentant for »Foreningen til gamle Bygningers Bevaring«.

Forfatteren Olaf Andersen fremsagde de her i Skriftet gængvne Digte til Gårdens og Smediens Pris.

Formanden takkede for de gode Ønsker og udtalte Haabet om, at mange vilde finde Vej til Hjemstavnsgårdens Rigdomme.

Dette Haab er blevet opfyldt i det nu forløbne Aar, idet en 5000 Mennesker har gæstet Vestfyns Hjemstavnsgård.

En enkelt Dag — d. 13. September — var der særlig stort

Der vættes for Kål i Hjemstavnsgården.

Rykind, da der var Lejlighed til at se, hvordan man arbejdede og holdt Fest i vore Bedsteforældres Tid. — Høstfolkene kom hjem fra Marken efter Ophøstningen, og efter gammel fynsk Skik blev der »vættet for Kål«. Vor Mor viste sig i Døren og gav Æbleskiver og røde Snapse, som blev nydt under Spøg og Latter. Kålen var reddet! Senere kom man kørende med »Kællinglæsset«; Hestene var pyntede, og Høstfolkene raabte Hurra og sang. Da der var læsset af, begyndte Plejltærskningen, og Lyden af de taktfaste Slag lød ud fra Loen. --- Ude på Gårdens Toft fik Hørren en hårdhændet Omgang, Brogernes Klapren hørtes vidt om. Fra »Bryholen« steg Røgen i Vejret, og over en svag Ild blev Hørren tørret, hvorefter den blev broget. — På Loen blev den skættet og heglet, og i Arbejdsstuen sad en gammel Kone og spandt. I Vævestuen sad en anden gammel Kone og slog Væven. Også Uldens Behandling — Kartning og Spinding — kunde man følge. — I Bryggerset var der Travlhed med Vaffel-

bagning og Lysestøbning, og ved Aftenstid kom »Pigen« hjem fra Marken bærende den fyldte Malkespand på Hovedet. Endelig saa man, hvordan der blev kærnet Smør i Mælkestuen. — Om Aftenen fremvistes en Del kønne Folkedanse.

Af Foreningens Virksomhed skal endvidere nævnes Fællesmødet i Juni 1931, hvor Forfatteren Olaf Andersen holdt Foredrag om Hjemstavnsrøgt. Kassereren, Bygmester Jensen, aflagde Regnskabet, som godkendtes. Det bestemtes, at naar

I Hjemstavngårdens Vævestue.

Foreninger og Skoler og større Selskaber (mindst 20 Personer) gæster Gården, får Deltagerne Adgang for halv Pris. Et Par Lovændringer blev foretaget: Regnskabsåret går nu fra $\frac{1}{4}$ til $\frac{31}{3}$. For at hverve Medlemmer blandt Ungdommen sattes Medlemsbidraget for Enkeltpersoner til 1 Kr.

Familien Graugård, som i det forløbne Aar har passet Gården og taget mod Gæsterne, ønskede ikke at fortsætte. I deres Sted valgtes fhv. Gårdejer Kristoffer Sørensen og Hustru. Styrelsen kan allerede skønne, at det nye Opsyn ligesom det forrige vil holde alt i god Orden og tage venligt og gæstfrit mod de Besøgende.

Ved Foreningens 2. Fællesmøde, som afholdtes på Køng Højskole d. 31. Maj i Aar, viste Forst. Skov Lysbilleder af gamle Bygninger og gamle Arbejder og gav en kort Forklaring dertil. — Efter at Regnskabet var fremlagt af Kassereren og godkendt, foretoges Valg af Bestyrelsesmedlemmer. Styrelsen har mistet

flere interesserede Medlemmer. Postbud Chr. Nielsen er afgået ved Døden, og Baron Holger Rosenkrantz er flyttet fra Egnen. Chr. Madsen og Find Rasmussen afgik efter Tur i Fjor, og i Aar afgik efter Tur Fru Lørup og Fru Skorstensgård. Trods indtrængende Opfordring vilde de ikke tage mod Genvalg.

Styrelsen består nu af efternævnte (de 5 førstnævnte danner Forretningsudvalget): Højskoleforstander Olaf Skov (Formand),

Mælken bæres hjem fra Marken.

Gdr. L. C. Rasmussen (Næstformand), Bygmester Marinus Jensen (Kasserer), Fru Margrete Dinesen, Forfatteren Olaf Andersen, Dr. Holger Bisgård, Fru Marie Christensen, Fru Johanne Dinesen, Gdr. Claus Hansen, Gdr. Fr. Ingerslev, Trafikassistent Jacobsen, Tandlæge Fru Jacobsen, Tømrermester Offer Jensen og Gdr. P. Møller. »Foreningen til gamle Bygningers Bevaring« har valgt Lensbaron Berner-Schilden-Holsten, Langesø. Revisorer: Bankbestyrer Larsen, Glamsbjerg, og Regnskabsfører P. Madsen, Gummerup.

Da Hjemstavnsfesten i Fjor fik et så godt Forløb og gav et pænt Overskud, indbyder vi til en lignende Fest d. 17. Juli i Aar. Paa Opfordring forevises atter en Del gamle Arbejder, men det dragende bliver i Aar et Friluftsskuespil »Ved Bysmedien« af den kendte Hjemstavnsforfatterinde Helene Strange. I Tilslutning til Skuespillet vil der blive Folkedans og sunget fynske Viser. Medlemmerne opfordres til at give Møde og tage

deres Bekendte med. Vi har nu en ideel Festplads, idet Toften er blevet jævnet, så her og på de græsklædte Skråninger er der Plads til mange Mennesker. I Lunden er der stukket Gange ud og anbragt Bænke og Borde, og Haven er saa hyggelig, at Styrelsen ikke behøver at forhaste sig med Omlægningen efter den Plan, som Havearkitekt Wad har udarbejdet. Dette Arbejde maa vente, til Pengene er til Stede.

Olaf Skov.

Folkedansere i Odense.

»DANSKE FOLKEDANSERES« LANDSSTÆVNE PAA FYN

Naar en elendig Himmerbo eller Himmelbo skriver i »Fynsk Hjemstavn«, kræver det en Forklaring. Lad da dette være sagt til min Undskyldning, at Redaktionen har bedt mig om det, og at jeg frivilligt har tilbragt to Aar paa Fyn som Forstelev paa Brahetrolleborg og Wedellsborg, samt ufrivilligt et Aar som Soldat i Odense. Naar hertil føjes, at min mødrene Slægt paa Spindesiden stammer fra Laurits Rasmussen Aagaard, der i Følge Bendz: »Efterretninger om Rønninge og Rolfsted Sogne« var født paa og tog Navn efter den af Rolfstedgaardene, som ligger mod Vesten i Rolfsted By, har jeg gjort mig saa fynsk, som jeg kan blive, og skrider til Værket at fortælle lidt om Danske Folkedanseres Pintse paa Fyn i det Herrens Aar 1932.

Vi kom, vi saa, og vi tabte — tabte vore Hjerter til den grønne Ø, der »stiger op af det friske, kølige Bad«; men man skal ogsaa lede om et Vejr som det, Fyn modtog os med.

Vi mødtes ca. 400 Folkedansere fra snart sagt alle Danmarks Egne. Foreningen fortæller tidlig og silde, at Medlemmer er lige velkomne, enten de har Folkedragt eller ej; men ikke desto mindre bar næsten alle Folkedragt. Med Vilje bruges Ordet »Nationaldragt« ikke; thi der har aldrig været en Dragt, der var fælles for den danske Nation. Vore Folkedragter var i højeste

To gamle Falsterdragter.

Grad Egn s-Drægter, undertiden forskellige fra Sogn til Sogn, og der var ikke mange danske Egne, hvis Folkedragt ikke var repræsenteret paa det fynske Stævne. Der saaes ikke blot jyske, fynske og sjællandske Drægter, men ogsaa Drægter fra Smaaøer som Lyø, Læsø m. fl.

Første Pintsedag begyndte Danserne med at overvære Højmessen i Sct. Knuds Kirke, og skønt det endnu er nyt herhjemme at bære de gamle Drægter som Højtidsdragt, skal det dog siges, at de fine og smukke Folkedragter blot gjorde Stemningen i Domkirken endnu højtideligere; i saadanne Drægter sad jo vore Forfædre og lyttede til Ordet i Kirkerne.

Om Eftermiddagen var der Modtagelse af Folkedanserne i Industripalæet. Vi havde søgt at give vort Program en fynsk Kolorit og begyndte med at synge »Jeg ved, hvor der findes en Have saa skøn«, hvorefter undertegnede holdt et kort Foredrag om »Hjemstavn og Fædreland« og sluttede med under Henvisning til K. L. Kristensens skønne Digt »Fynsk Bol« (se »Fynsk Hjemstavn 4. Aarg., 2. H.) at ønske for Deltagerne, at ogsaa dette Stævne maatte bidrage til at føre os

. . . ind i hin Samhørighed
med Jord og Hjem i Bolets Fred,
som Hjertet dybest glædes ved.

Derefter fulgte Foredrag om vore gamle Viser, hvoraf nogle blev sunget som Prøver paa, hvad der endnu lever i Danmark

af ægte Folkevise-
tone, og saa fulgte
Generalforsamlingen
hvor det besluttedes,
at afholde Lands-
stævnet 1933 i Søn-
derjylland.

Kl. 7 Aften sam-
ledes alle Folkedan-
serne paa Flakha-
ven og gik i Proces-
sion gennem Byen,

hvorefter der var
Legestue paa Industripalæet med Folkedanse og fælles Kaffebord,
altsammen for vor egen private Fornøjelses Skyld, og er der
noget Sted, hvor Dansen gaar med Fryd og megen Glæde, turde
det være, hvor danske Folkedansere er samlet.

Anden Pintsedag begyndte med Besøg paa H. C. Andersens
Museum, hvortil vi ogsaa gik i Procession. Kl. 1 forlod vi

Tilskuere under Dansen paa Frøbjerg.
Forrest Stævnets mindste Deltager
i Himmerlandsdragt.

Fra Folkedansernes Opvisning paa Frøbjerg.

Odense for efter venlig Ind-
bydelse fra Frøbjerg Bavne-
høj Selskabet pr. Bil og pr.
Ekstratog at drage til Frø-
bjerg, hvor der blev givet
Opvisning i danske Folke-
danske fra Skagen til Gedser
paa den ene Led og fra
Vestjylland til Bornholm paa
den anden.

Der var Enighed om, at
det var en god Tanke at
samle os paa Frøbjerg. Skov
og Mark var klædt i deres
allergønneste Pintseskud,
og Fyns Land laa for vore
Øjne i tindrende Sol milevidt
til alle Sider. Gærne havde
vi oplevet Aftenen med paa
det skønne Frøbjerg; men
Pligterne kaldte, vi skulde

give endnu en Opvisning og mødte i Fyns Forsamlingshus for der at vise et andet Udvalg af danske Folkedanse. Da der kendes ca. 1000 danske Folkedanse, er der jo rige Muligheder for Variation i Programmet. Umuligt at nævne Navne paa alle Dansene, men vi saa da en rigtig fynsk »Oksekow«, »De Kikkenæs Pigers Polka« (fra Hindsholmen) og en »gammel Berliner« fra Langeland med mange flere, og Tilskuerne var interesserede, der var den rette Kontakt mellem dem og Danserne.

Inga Bundesen fot.

Himmerlandskvadrillen paa Frøbjerg.

Efter Opvisningen samledes Folkedanserne ved Kaffebordene, og saa holdt vi Legestue igen og dansede saa længe, vi kunde faa Lov at blive. Ja danset blev der i Pintsen paa Fyn, og siges skal det, at bedre Musik end 6. Regiments har vi aldrig haft. De kunde ikke blot spille til Dans, de kunde spille til Folkedans netop i det Tempo og med den Rytme, som de gamle Danse kræver.

Vi hørte fra alle Sider, at et værre Tidspunkt end Pintsen kunde vi ikke have valgt, hele Fyn ude at køre og Odense saa mennesketom, at den vilde være paa Størrelse med Knarreborg, om der blev holdt Mandtal en 1. eller 2. Pintsedag. Det er vist rigtigt altsammen; men vort Hovedformaal var ikke at samle saa mange som muligt om vore Opvisninger, derimod at tilbringe et Par gode og indholdsrige Dage i kammeratligt Samvær med Samling om Folkedanse, Folkedragter og Folkemusik, og det lykkedes tilfulde. Glæden var ægte fra først til sidst, og Tilslutningen fra Publikums Side var over Forventning. Der

var et Par Tusind Tilskuere paa Frøbjerg, og anden Pintsedags Aften havde Odense i alt Fald 600 Indbyggere; thi saa mange Tilskuere havde paa Trods af den dejlige lyse og lune Aften fundet Vej til Fyns Forsamlingshus.

Et mere vellykket Stævne end det paa Fyn har Danske Folkedansere ikke oplevet.

Poul Lorenzen.

GAMLE SANDSAGER

BJÆRGMANDEN OG PIKKERMANDEN

Lige udenfor Grænsen mellem Ore og Brænderup Sogne ved Baaring Vig ligger der en lille Banke, der kaldes Bjærgmandens Banke, her bor nemlig Bjærgmanden¹⁾. Et Stykke nærmere Bogense, lige op mod Nyhaveskoven, ligger der en lille Ejendom, der hedder Pikkerhuset; her bor Pikkermanden. I Skaastrup bruger man ved Vintertid denne Talemaade:

Naar Bjærgmanden koger Grød,
blir det Tø.

Naar Pikkermanden koger Torsk,
blir det Frost.

Meningen er naturligvis, at naar man om Vinteren kan høre Havets Brusen fra Vest, i hvilken Retning Bjærgmanden bor, er der Udsigt til Tøvejr. Hvis man derimod hører Havet i Retning af Pikkerhuset: Nord, kan man i Reglen vente Frostvejr.

Frøde Lund, Lærer, Turup.

FRUENS HØJ VED SØBO

I Skoven til den historiske gamle Herregaard Søbo i Jorløse Sogn ligger, med Udsigt over Søen, en Gravhøj, kaldet Fruens Høj. I denne Høj, der er et yndet Udflugtssted for Omegnens Beboere og Turister, ligger Maria de Falsen begravet. Over Graven ligger en stor flad Sten, der i Tidernes Løb, af hensynsløse Besøgende, er bleven sønderslaaet, saaledes at Inskriptionen paa Stenen tildels nu er ulæselig. Da det formentlig kan have sin Interesse, at denne Inskription ikke fuldstændig tilintegøres, gengives den her efter en Afskrift, tagen for adskillige Aar siden:

¹⁾ »Bjærgmanden« bruges nu ogsaa om Ejeren af den lille Ejendom, der ligger i den sydøstlige Side af Bakken.

»Forglemmer ikke
 eders hulde
 Stifmoder Grandmama
 Søster Tante Cousine
 Besidder af Søbo Godsdes Undergivne
 Margrete Maria de Falsen
 født 12 Mai 1738
 Enke efter

Salig: Conference Raad og
 Landsdommer von Scherewiin
 og Sal: Johan Andreas Cramer
 Cantzler og Første Professor
 ved det Kielske Universitet
 Død den 8 Mai 1795
 Troe indtil Enden haaber
 jeg at have Livets Krone.«

P. H. J. Petersen, fhv. Apotheker, København.

SMEDEN I LAKKENDRUP

Fra min Barndom husker jeg følgende lille Rim:

Der boede en Smed i Lakkendrup,
 han byggede sig en Smedie op,
 han kan smede foruden Jern og Kul,
 han kan smede af Aske og Tørvesmuld.

L. P. Fuglesang, Fruens Bøge.

DRÆBT BARN FORVANDLET TIL FUGL

Mi Fars Nabe, en gammel Manj, som hed Søren Jørgensen, ha faatalt et. Han boe paa Taarup Mark ved Kerteminde. Fjoren gik ind med en Vig mo Syd, saa Bopælene laa paa hver sin Side a Vigen, derimellem laa en Engstrækning, Drigstrup Sylte, der hørte til under alle Drigstrupgaarene. Derover imellem Lodderne gik en Grøvt med gamle Hovedpile. Henover Rækken fløj altid ved Midnat i stor Fugl, der udstødte Hvin og Skrig.

Under et Par af Pilene havde i Ganj faa manje Aar sien en Pie født et Ban i Dølgemaal og ombragt det. Banet blev forvandlet til en Fugl, der fløj klagende fredløs over Stedet. Je kom saa tit dæ faabi, men om Avtni sku je nok skønje mig aa kom aste, je skævt ju ilit ædder de Piletræer, aa de ku nok ske, a Haarene de lisse rejste paa Hoet aa mig.

Efter Gdr. Hans Marius Hansen, Gl. Korup, ved Holger Havrehed.

Fra Faaborg Spare- og Laanekasse har jeg til Udgivelsen af Fynsk Hjemstavn modtaget 100 Kr. som Tilskud. For dette bringer jeg Direktionen min bedste Tak.

H. C. FRYDENDAHL.

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. for hvert Fjerdingaar. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766.

Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksemplar, bedes man paa tale det hos Postvæsenet.

Til Artiklen om Vestfyns Hjemstavnsforening er der laant Klicheer fra Køng Højskoles Aarsskrift, og til Artiklen om Danske Folkedanseres Landsstævne er der laant Klicheer fra Hjemstavnsliv og et Fotografi fra Hr. kgl. Skovrider Poul Lorenzen. For disse Laan takkes.

H. C. F.

DET 10. DANSKE HJEMSTAVNSSTÆVNE

AFHOLDES I KØGE BY OG OMEGN

I DAGENE 31. JULI—6. AUGUST 1932

Foredrag bl. a. af:

Museumsinspektørerne Chr. Axel Jensen, Hugo Matthiessen, H. Zangenberg, Geologen Dr. phil. H. Ødum, Højskoleforstander Begtrup, Professor Vilh. Andersen m. fl.

Udflugter til Stevns, Faxe Kalkbrud, Aasen, Gisselfeldt, Holmegaard, Fensmark m. m. — Skuespil, Folkedans m. m.

— Pris for Deltagelse med Indkvartering hos private 75 Kr. — Program tilsendes paa Forlangende.

TURISTFORENINGEN FOR KØGE OG OMEGN

LAD FYNSK HJEMSTAVN INDBINDE

Derved faar Maanedsskriftet blivende Værdi,
og Værdien vokser med Aarene. =====
De første Aargange kan endnu faas hos Ud-
giveren, Krarup pr. Espe. =====

AUGUST F. SCHMIDT: LANDSBYSMEDEN
er udkommet. Pris 2 Kr. + Porto.

Bestilling modtages i
Thomas Niensens Boghandel, Ryslinge. - Telf. 16.

**VESTFYNS
HJEMSTAVNSGAARD
I GUMMERUP**

er daglig aaben fra Kl. 10—6.
Adgang: Voksne 50 Øre,
Børn 25 Øre.
— Foreninger og Skoler halv Pris. —

FOREDRAG
særlig vedrørende
Hjemstavn og Livet i gamle Dage
tilbydes.

Mange Lysbilleder af Landskaber,
Bygninger og gamle Arbejder. — —
Olaf Skov,
Køng Højskole, Glamsbjerg St.
Telf. Glamsbjerg 12.

I den smukke, populære Samling

SMAA KUNSTBØGER

som faas i enhver Boghandel, er bl. a. udkommen en lille nydelig Bog med
60 Gengivelser efter Malerier af

FRITZ SYBERG

Desuden foreligger i samme Serie udvalgte Arbejder af følgende danske
Kunstnere: *J. Th. Lundbye, Johs. Larsen, Eckersberg, Hans Nikolaj Hansen, Con-
stantin Hansen, C. S. Købke, Viggo Johansen, Vilh. Hammershøi, Jul. Paulsen,
Marstrand, Carl Bloch, Th. Philipsen, Michael og Anna Ancher, L. A. Ring, Kr.
Zahrtmann, Otto Bache, J. Skovgaard, Jul. Exner, P. S. Krøyer.*

**Hver Bog indeholder 60 Autotypier
i Tontryk og koster 1 Kr. 50 Øre.**

»Et Galleri af nogle af vor nyere Kunststarts ypperlige Billeder opruller
sig for den, som blader disse Bøger igennem. De har ikke mindst den store
Betydning, at de bidrager til at popularisere dansk Kunst ved at sprede for-
træffelige Gengivelser af den i Hjemmene og vække Interesse for vore Malere
i vide Kredse.«
(Berglingske Tidende.)

G. E. C. Gads Forlag.

FOREDRAG MED LYSBILLEDER

**Vor Hjemstavns Natur og Minder.
Den gamle danske Landsby.
Gamle danske Borge.
Strejftog gennem Fyn.
Fra Baaring Vig til Horne Bugt (Vandringer i Vestfyn).**

OLAF ANDERSEN, Solvang, Tommerup St.

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift: for den fynske Ogrupper.
Udgivet og ledet af
H. C. Frydendahl.

Indhold: R. Rasmussen: familiefester paa Lø. — Axel Lange: fynske Plantenavne og folkeminder om Planter. — J. C. Juel: faaborg hjemnavnsmuseum.

8. hæfte.

August 1932.

5. Aargang.

FYNSK HJEMSTAVNSFORENING FOR KØBENHAVN OG OMEGN

Midsommerfesten ved Frederiksdal den 14. Juli 1932.

Atter en herlig Aften ved Furesøens Bredder! — Inden for Bestyrelsen havde man været lidt betænkelig ved at holde Fest lige i den officielle Ferietid, men Midsommerfesten ved Frederiksdal lykkedes over al Forventning. — Det gaar naturligvis med Københavner-Fynboerne, som det gaar med Skolebørnene derinde — de kommer ikke alle paa Landet, og saa er det jo ligefrem ens Pligt at gøre noget ekstra for dem, der bliver hjemme. — Og noget skønnere end den blikstille, lune Sommeraften med fynsk Musik, fynsk Sang, fynsk Humør kan man slet ikke forestille sig.

Men Fynboerne er sene til at bestemme sig til noget, og det var først i den 11te, ja næsten i den 12te Time, at Deltagerne meldte sig. — Formandens Humør var næsten paa Nulpunktet, da jeg om Mandagen fortalte ham, at der havde meldt sig 13 Deltagere, hvoraf endda nogle »med Forbehold«, men det steg kendetligt, da jeg Fstedagens Morgen kunde melde op mod 100 Deltagere. — Hr. Banke blev Optimist, hvilket gav sig Udslag i den Baaltale han om Aftenen holdt for os.

Morten Korch bragte os en Hilsen fra Hjemstavnen, som han lige havde besøgt, og han talte senere igen dernede ved Furesøens Bredder ved Hjortholms Ruiner om vore store Digtere Chr. Winther og Kaalund, der havde levet paa disse Egne.

Foreningens Alderspræsident, Rentier H. C. Larsen, der »æ i æjte Vestfyn«, bragte en Hilsen fra den Kant af Fødeøen, hvorfra han lige var vendt hjem fra en lille Rejse — vel nok den sidste, sagde han, men det mente han ikke. — Larsen er trods den fremrykkede Alder en spænstig Ungersvend, der møder frem ved alle vore Sammenkomster og gerne giver en lille Historie eller en god gammel Vise til bedste.

Et stort Baal paa Festpladsen gjorde megen Lykke og lyste festligt op i den skønne Aften, men det var dog først, efter at nogle af vore rare, fynske Damer, der før havde prøvet at fyre op under Bryggerskedlen og Bagerovnen, havde taget sig af Sagen, at det rigtig kom til at blusse. — Der skal jo Sagkundskab til alt.

Festen sluttede med en lille Svingom, og der var god Gang i Støvlerne til henad 12, da Selskabet maatte bryde op for med »Dampere« at vende tilbage til Lyngby og derfra videre til København og Omegn.

Selve Sejlturen over den skønne Lyngby Sø og gennem Kanalerne til Frederiksdal i det straalende Vejr var vel nok en Oplevelse. L. ANDERSEN.

FYNSK HJEMSTAVNSFORENING FOR VEJLE OG OMEGN

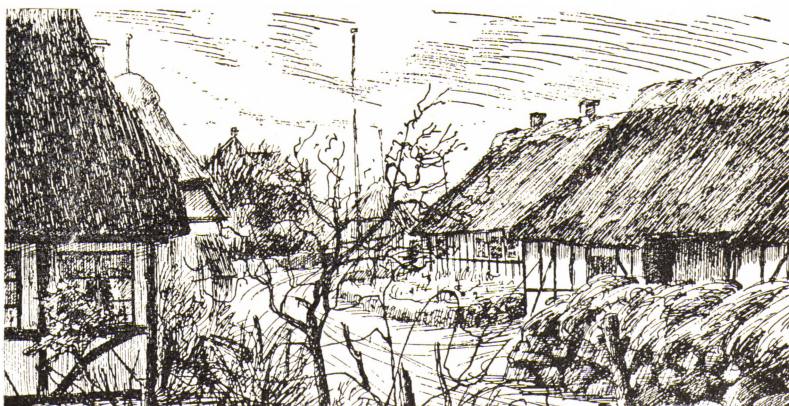
Faaborgturen.

En straalende Sommersøndag dannede Rammen om den af Foreningen arrangerede Fællesudflugt til Faaborg Søndag den 10. Juli.

Starten foregik fra Raadhustorvet Kl. ca. 8 i Omnibus. Ankommet til Snoghøj besaa i Tiden indtil Færgens Afgang de mægtige Forarbejder til Lillebæltsbroen. — Efter Færgeoverfarten gik Turen videre ad Vestfyns snoede og bakkede Veje til Assens, hvor der gjordes Holdt en Times Tid for at bese Byen. Vi startede saa igen med Svanninge Bakker som Maal og ankom hertil efter paa Turen at have indtaget den medbragte Frokost ved Hjemstavnsgaardens i Gummerup, hvis interessante Museum besaa. I Svanninge Bakker nød vi Eftermiddagskaffen i det fri. Kl. 15³/₄ startede vi til Faaborg for at være med fra Hjemstavnsfestens Begyndelse Kl. 16. (Denne findes beskrevet andetsteds i Bladet).

I Tidsrummet mellem Kl. 18—19, hvor Dansen gik omkring Majstangen, indtoges Aftensmaden paa »Klinten« paa den anden Side af »Verdens Ende«. Kl. 19 var vi tilbage i Byen igen for at overvære sidste Afdeling af Festen.

Ungdommen havde netop igen taget fat paa Majstangsdansen, da vi desværre maatte bryde op af Hensyn til den forestaaende Hjemtur. Efter paa Torvet at have udbragt et Leve for Overlærer Christophersen (Museums- og Turistforeningens Formand) gik Turen via Aarup til Vejle, hvortil vi ankom Kl. 1 efter en gemytlig og morsom Tur. S. A. JACOBSEN.

Frode Lund: Fra Lyø By.

FAMILIEFESTER PAA LYØ

AF LÆRER R. ASKHOLM, LYØ

BLANDT de mange Smaaøer i det fynske Øhav ligger Lyø længst mod Nordvest, tæt under Horne Land. I »De Danskes Øer« kaldes den Perlen i Øhavet. Frugtbar og naturskøn er den med sin Landsby paa Midten af Øen. 1805 blev Jorderne udskiftet; men de gamle Gaarde og Huse blev ikke udflyttet, hvorfor Byen endnu ligger samlet om Kirke, Skole og de mange Gadekær. Langs de krogede Gader finder man endnu de gamle Stengærder, bag hvilke de gamle Bindingsværksbygninger velpudsede titter frem af Æblehaver. Synet af denne Landsby vil glæde enhver, der har Sans for Naturskønhed og gammel Bygningskunst.

Det er en almindelig Mening, at Beboerne paa vore Smaaøer udgør en stor Familie, og at fremmede ikke er velsete. Saaledes var det vel før; men det var ikke særegent for Smaaøerne. Ethvert Sogn var tidligere noget for sig, og fremmede holdtes helst ude; men den Tid er længst forbi. I Trediveaaret 1. Jan. 1900—31. Decbr. 1929 viedes i Lyø Kirke 61 Par. Af disse var 41 blandede; enten var Brud eller Brudgom udefra. Hertil maa lægges nogle, som viedes i Brudens Hjemsgn, og som fæstede Bo her. Af 20 Par, altsaa knap $\frac{1}{3}$, var begge fødte paa Øen; men kun faa af disse var Lyøboere i egentlig Forstand, idet

mange af Forældrene til disse ligeledes var indvandrede. Det bliver saaledes kun en lille Procent af de indgaaede Ægteskaber, hvor begge hører til »den store Familie«. Man kan saaledes ikke mere tale om en bestemt Type, som kendetegner Lyøboerne, og naar to høje og smukke Kvinder nævnes i »De Danskes Øer« som Type paa Øboen, maa bemærkes, at ingen af dem er ægte, da den enes Fader er fra Sundeved og den andens Moder fra Avernakø.

Det er naturligt, at der i ældre Tid paa afsides liggende Steder fremkom Skikke, som ikke var kendt paa andre Egne, og at Folks Væremaade og kulturelle Standpunkt blev særpræget. Hvis man vil lære Datidens Folk at kende, gør man vel i at undersøge, hvorledes de vigtigste Tildragelser i Livet formede sig: Livets Højtider.

BARNEFØDSEL, DAAB OG KONEGILDE

Naar en lille Verdensborger var i Anmarch, sendtes Bud efter alle de nærmeststaaende Koner og Veninder, som sammen med Jordmoderen saa stod med aabne Arme og med gode Raad, og naar den lykkelige Begivenhed var indtraadt, og Moderen var løftet fra Halmen til Sengen, og den lille laa svøbt og lagt i Moderens Arm, ja, saa var Glæden stor, og en ung Pige i stiveste Puds blev sendt i Byen med det glædelige Budskab. Hun skulde ind i hvert Sted, hvor en Kone eventuelt kunde ventes at ville gøre Gengæld engang. »Jeg skulde hilse fra N. N. og sige, at hun har faaet en lille Dreng (el. Pige), og om du vilde se hen til hende«.

Det var nu ikke Meningen, at dette Besøg skulde aflægges straks eller samme Dag. Helst skulde de mange Koner komme lidt efter lidt. (Man siger, at en nylig ankommen Præstefrue fik samme Hilsen og for afsted straks og underholdt den arme Kone et Par Timer; hun troede, at hun skulde bringe gejstlig Trøst). I Løbet af de første 2—3 Uger mødte da alle de indbudte med deres Lykønskning og medbragte milde Gaver i Form af: Smørgrød, Smørkrummer, Brødkage, Hønsesuppe, stegte Høns og Duer, Lagkage og Vin. (Det var Fest at være Fader til en nyfødt i de Dage). Naar den besøgende velforsynet af Spise og Drikke forlod det lykkelige Hjem, blev der lagt et Par Tvebakker i Fadet; ingen skulde gaa tomhændet hjem.

Daaben skulde helst foretages hurtigst muligt, helst første

Søndag. Man har Eksempel paa, at Børn, født Lørdag Aften, er døbt Søndag. Gudmoderen og Pattedmoderen mødte med den lille allerede ved Gudstjenestens Begyndelse; det lille Væsen skulde have Prædiken og hele Gudstjenesten med, selv om det var haard Vinter og ingen Varme i Kirken. Enhver tilstedeværende kunde »staa Fadder«, og det var en Ære for Barnet eller for Gudmoderen, om rigtig mange stod op under Daabs-handlingen. Bag efter vandrede de alle op til Ofring. Gudmoderen ofrede lidt mere, Fadderne lidt mindre, i Regelen en Firskilling, hvorfor dette Pengestykke ofte benævntes: Degnelus.

Det er en Selvfølge, at Daabsdagen forløb i Stilhed, da Moderen jo endnu laa i Sengen; men senere hen tog man Revanche. Naar Moderen var rask, og Hjemmet i sine gamle Folder, maatte den unge Pige afsted igen. Alle, som havde beæret Moderen med et Besøg, skulde bedes til Konegilde. »Jeg skulde hilse og sige, om du vilde følge N. N. i Kirke paa Søndag«. Søndag Formiddag samledes de alle i Hjemmet for at følge Moderen i Kirke som det første Sted, hun besøgte efter vel overstaaet Forløsning. Før de forlod Hjemmet, blev de godt be- værtet. Bordet stod dækket med Smør og Brød, Kødfad og Ost; senere hen blev det et Kaffebord, som stod dækket for dem. Derefter vandrede de alle til Kirken, hvor de forblev i Vaaben- huset foreløbig — det skete dog ogsaa, at Præsten maatte vente paa dem.

Naar Gudstjenesten var naaet til Slutningen af første Salme, istemte Degnen »Salmen til Kirkegangskone«, og Præsten begav sig ud i Vaabenhuset til de ventende Koner, som modtog ham med Nejen. Der holdt han saa en Tale eller »læste dem ind«, og mens dette stod paa, sang Menigheden ovennævnte Salme: »Ret salig forvist er den Mand«. Salmen har 8 Vers og hen- vender sig til Manden — altsaa Faderen — 2. Vers begynder saaledes: »Af dit Haandværk føder du dig . . .«, 3. Vers: »Saa er og din fromme Hustrue . . .«, 4. Vers: »Men dine Børn, den deilige Frugt . . .«, og saaledes stadig Genstand for alles Op- mærksomhed maatte han da sidde i Kirken. Salmen kunde synges 1 à 2 eller 3 Gange igennem, eftersom Præsten var i Aande derude; men omsider kom han da med dem alle i Gaase- gang, og Gudstjenesten kunde fortsættes. Naar Salmen efter Prædiken var sunget, istemtes Salmen: »Min Sjæl nu lover Her- ren, — Hvad i mig er, hans hellige Navn, — Sin Godhed run-

delig giver, — Thi skal du altid takke hannem, — Din Synd haver han udslettet, — Og lægt dine store Saar: — Dit arme Legem husvaler, — Tager dig saa vel i Forsvar! — Med vældig Trøst beskjermer. — Dig ung som Ørnen gjør, — Herren alle Christne vel trøster, — Som trænges i Verden her.« — Salmen har 4 Vers. Under Sangen gik alle Konerne op at ofre: Moderen en Tremark og de andre hver en Firskilling — altsaa en Degnelus.

Efter Gudstjenesten samledes man atter i Hjemmet, og saa holdt man Konegilde, »aa de vaa løst«¹⁾. Suppe og Peberrods-kød var i hvert Fald i senere Tider Hovedsagen, eller blot Steg, men Desserten var altid et mægtigt Fad Risengrød, pyntet med et vældigt Smørhul, et tykt Lag Kanel og Sukker samt mange Rosiner. Kirsebærvin var en yndet Drik, og var der blandt Konerne en nygift, skulde hun helst optages i Laget med en dansk Snaps. En saadan Kone maatte naturligvis døje de nyfigne Blikke og nærgaaende Spørgsmaal; det var jo altid rart at vide, om noget var i Vente. Var der iblandt dem en ældre, som aldrig havde været velsignet med Livsfrugt, ja, hun maatte selvfølgelig døje mange Skoser. Det gjaldt da om at kunne give rappe Svar, saa Latteren kunde runge; thi saa var det først »løst«.

Til dette Konegilde var ogsaa indbudt nogle Smaapiger til at vugge. Over Vuggen var trukken en Snor, hvorpaa »Gumovstøjet« var anbragt, og dette skulde selvfølgelig beses og maatte kunne staa for Kritik. Gudmoderen var selvfølgelig den vildeste Person ved Gildet; og der bestod senere hen altid det kærligste Forhold mellem Barn og Gudmoder, ja, hun sattes vist ofte højere end Bedstemoder. Selv ældre Folk omtalte — og omtaler — altid deres Gudmoder med den største Veneration, og man nævnte hende aldrig ved Navn, men »Gumovr« — med Tryk paa sidste Stavelse — det sagde man altid med Smil i Øjet. Ved Barnets Konfirmation eller Bryllup kunde man altid se, hvilken Gave der var »Gumovsgave«.

Disse Skikke er nu helt forsvundet. Konegilderne blev sjældnere, og det allersidste holdtes for en halv Snes Aar siden. I Stedet for har man nu som andre Steder Middagsselskab Daabsdagen; men naar Spisningen er endt, gaar hver til sit, saa der bliver intet Gilde.

¹⁾ lystigt, morsomt.

JULEGÆST OG LEGESTUE

En Embedsmands Datter, som for mange Aar siden forlod Lyø, har sagt: »Ingen Steder har Børnene det saa godt som paa Lyø; hvad de forlanger af Far og Mor, det faar de; der bliver altid sagt: »Ja, men saa skal du ogsaa være god«, og de var ogsaa altid gode og holdt, hvad de lovede.« Dette er maaske nok for meget sagt; men der er noget om det. Een Ting holdt Hjemmet paa: Børnene skulde være høflige og lære deres Skolesager. Læreren kunde være sikker paa, at Hjemmet arbejdede med, og det var en Skam for dem alle, om Barnet ved en Eksamen blev flyttet ned. Frisk Luft og Saltvand var der nok af, og Barnet levede et sundt Liv. Selvfølgelig kunde Barnet hjælpe til med Arbejdet i en travl Tid; men Historierne om de barbenede Tjenestedrenge, som sad søvnige og overtrætte i Skolen, var ukendte for Lyøbørnene.

Overgangen fra Barnealderen til Ungdomstiden fejredes med et større Knald. De Børn, som skulde konfirmeres det kommende Aar, holdt stort Selskab i Juletiden — Julegæst, som det kaldtes, eller blot »Jæst«. Konfirmanden kom selv og indbød. Første Aften var det Slægt og Venner, Præst og Degn. Et bugnende Bord med de lækreste Sager var beredt, og efter Bordet var der selvfølgelig ogsaa lidt for Tørsten. Anden Dag mødte alle Skolebørnene samt de unge, som havde gaaet i Skole med vedkommende. Et lignende Bord var dem beredt; dertil Dans, saalænge de lystede, afbrudt af Pavser med Æbleskiver og andet rart. Tredie Dag om Eftermiddagen mødte den alleryngste Udgate, og mange af dem maatte have Moderen med som Barnepige; selv de nyfødte i Vuggen var indbudt; men de modstod som Regel Fristelsen. Traf det sig, at 6—7 Børn havde saadan »Jæst« i Julen, kunde Børnene nok trænge til lidt Hvile, før Skolen begyndte.

Det vil ingen forbavse, at efter dette var der ingen Grund til at gøre Konfirmationsgilder; de kendtes heller ikke. Familien kunde den Dag være i Ro.

Denne Skik døde hen omkring Aarhundredskiftet. Endnu kan enkelte Børn faa Lov at faa »Andendagsgildet« gennemført eller faa dette Hold hen i Afholdshotellets Sal til Dans og Kaffe. Samtidig med, at Julegilderne hørte op, holdt Konfirmationsgilderne deres Indtog. Konfirmanderne havde, mens den gamle Skik raadede, god Tid til at aflægge et Besøg hos Slægt og Venner om Eftermiddagen, Besøget gentoges næste Søndag efter

Altergangen, og da de naturligvis ikke kunde nyde noget hvert Sted, fik de et Kaffebrød eller Blødbrod med i Lommeklædet.

Saa kunde de optræde blandt Ungdommen; men af Fornøjelser var der ikke mange paa saa afsides et Sted. Markedsdagene i Faaborg og da særlig Sommermarkedet var naturligvis en Begivenhed af Rang, selv om Sejlturen i de aabne Smaabaade kunde være ubehagelig.

Lyøpige i Eftermiddagsdragt.
Omkr. 1860.

I Fastetiden gik alt stille og roligt, og Dans eller lignende var uhørt. Hver Onsdag var der Gudstjeneste med Overhøring af Ungdommen, og disse Gudstjenester kunde trække meget langt ud, og særlig var der en Præst omkr. 1890, som trak Gudstjenesten ud i Timevis, undertiden fra Kl. 10 til 2—3¹⁾.

Fra Paaske til Pintse samledes de unge til Leg om Aftenen paa Vejene, særlig Søndag Aften. Fra Pintse til Høst var der Dans om

Søndagen, og dette gik paa Omgang i Gaardene. Øens Spillemand mødte med Violin og Klarinet, og Børnene dansede fra Kl. 2 til Aftensmادتid, hvorefter Ungdommen løste af. At godt hjemmebrygget Øl var der rigeligt, og andet blev der ikke nydt; men Dansen gik lystigt i de smukke Folkedragter — saalænge de da brugtes — Kl. 11 var det Bal forbi.

De fleste unge Karle havde vel nok prøvet at stange en Aal paa Havisen eller en skøn Sommerdag pilket en Torsk, og de kunde da med rolig Samvittighed paa Sessionen fremstille sig som Fiskere, og da var de sikre paa at komme til Marinen.

Saa stod man snart ved det vigtigste Vendepunkt i Livet og derved ogsaa ved den største Fest, Bryllupsfesten. (Fortsættes.)

¹⁾ I Fastetiden mødte man i Kirken med et blaat Lommetørklæde i Haanden ved Siden af Salmebogen, ellers et hvidt.

FYNSKE PLANTENAVNE OG FOLKEMINDER OM PLANTER

EFTERSLÆT

AF AXEL LANGE

UNDER Publiceringen i FH. af Afhandlingen om fynske Plante-
navne fik Forfatteren forskelligt Materiale meddelt, af hvilket
en Del ikke kunde indarbejdes i Afhandlingen, da de paagæl-
dende Planter allerede var færdigbehandlede. Det saaledes som
Efterslæt modtagne meddeles her til Supplering af det i Hoved-
Afhandlingen fremstillede.

AAKANDE. I tidligere Tid ansaa man i Espe Sogn den
hvide Aakande for at være ulykkebringende, og Folk vilde ikke
tillade, at deres Børn, naar de kom med disse Blomster fra
Tørvegravene eller Søerne, tog dem med ind i Stuerne (CP.). I
det sydvestlige Jylland kaldes Aakandens Frugt Hølmands-
flaske (HCF.), idet »Hølmænd« var Navn for Aamanden. Mu-
ligen kan disse to Forestillinger have nogen indbyrdes Forbin-
delse (HCF.). Efter hvad man mente paa Nordfyn, gik det ikke
an at lugte til den hvide Aakande; thi saa vilde man blive tosset.

ABILD. Udtaleformen Al med langt a findes ogsaa paa Fyn,
vel særlig i Svenborgegnen (CDB. 1929). Skovæbletræet hedder
Skåltorn (Ubberud, OA. 1931). Af særlig fynske Æble-Sorter
eller stedlig Udtale af Navne til kendte Sorter skal anføres:
Grånetteæble (Rosilde, NPJP. 1929), d. v. s. Graa Reinette, det
samme hedder paa Lyø Rambouir (FL.); Græssianer er et
grønt, stort Æble, mindre godt til at spise, men uforligneligt
som »Fedtæble« (Rosilde, NPJP. 1929); Præsteæble, »lidet og
blegrødt«, synes at være et fynsk Æble (JCS. 1799 S. 10); Fåre-
næser er ogsaa kendt paa Mejlskovegnen (FL. 1929); Besken-
søævler fandtes forhen i Ore By, Æblerne fra disse Træer var
uauvendelige som Handelsvare, men Børnene holdt meget af
dem (FL. 1929). Fra Langeland kendes Krigsæbler eller
krigske Æbler langt tilbage i Tiden; herom bærer følgende
Vidne: »Den 20. Nov. 1676 vidnedes det paa Birketinget, hvordan
Præsteenken Dorthe Pedersdatter ryddede op i Longelse Præste-
gaard, inden hun flyttede til sin Datter i Tranekjær . . ., nogle
krigske Poder og Grener i Abildhaven brød hun og hendes Datter
af« (VL. 1909 S. 162). Af Sortsnavne, lokale for Lyø, skal næv-

nes: Mamaser, lig dem, der andetsteds hedder Røde Kaviner, d. v. s. »Røde Kalviller«; Alsingeræble, indført fra Als; Honæbler, d. v. s. »Honningæbler«; Holfis, kaldet saa paa Grund af et dybt Hul ved Blomsten, som paa Lyø kaldes Fis; Filiblanker, nu uddød paa Lyø; Rosenhejre, d. v. s. »Rosenhæger«, ogsaa kaldet Små Grå; Trykæbler; Dusgrånetter, benævnt saaledes, fordi de var indført til Lyø af en Degn ved Navn Duus; Volmsævler; Barnehoveder, Navn for store Alexanderæbler; Gulgrånetter (alle disse meddelte af FL.). Fra Ore Sogn kendes: Røde Møske; De krigske Æbler og Kælævlge, der var meget almindelige forhen, men nu er ved at forsvinde (FL.). »Tilskueren for Landvæsenet« I. 1798 S. 260 nævner som fynske Æblesorter: Brøndæble og Ovesæble og anfører tillige Krigsæble som værende ligt med »Jernæble«.

Af Pæresorter skal anføres: Stenpære, en bergamottelig-nende, meget haard Pære, maaske lig med »Bergamottens Horeunge« (Sydfyn); Pærespærer (Rosilde, NPJP. 1929), der vistnok skal forstaaes som Peterspærer; og som lokale for Lyø (FL.): Melpære, Mikkelsdagspære, Miste Johanspære, Gammelkale, Rødm(os)pære, Svinepære, Movenspære, Keglepære, Leipære (Lei = Led), Trykpære og Småenspære. De i FH. 1929 S. 15 omtalte Skarotter maa vel opfattes som lig med Skøvtrutter (Viceinspektør Th. Nørlyng 1929); Skovrutpæretræer fandtes i tidligere Tid i Mængde, endnu staar der enkelte gamle Træer i Haverne, saaledes i Ørbæk et ualmindeligt stort Eksempel, over 2 m i Omfang ved Roden. Frugten var besk i Smagen, usælgelig, men særlig egnet til Most (FL. 1929). Om Æblet og i det hele om Frugtavlens paa Fyn læser vi (JSS. 1671 efter Udg. 1784 S. 21):

»Hver Bonde har sit Paradis;
 (Saa vil jeg Haugen nævne)
 først har han Rips og Kirsebær,
 Moreller, Æbler, Pærer,
 Valnødder, store Morbærtræer,
 og alt hvis man begierer.
 Der stødes Most af all og hver,
 naar Frugten lidet gielder,
 den fyenske Most er mig saa kier,
 som Viin af Franzes Kielder.«

I øvrigt har man følgende Skik og Tro: »Hvis det ikke Nyt-aarsaften blæser saa meget, at Blæsten kan ruske Træerne, da skal man gaa ud i Haven og ryste sine Frugtræer, ellers avler man ingen Frugt i det nye Aar«, og: »Hvis man drømmer om Æbler og Pærer, da bliver man syg« (SG. 1857 S. 242 og 245). Paa Nyborgegnen rystede man Æble- og Pæretræerne Helligtrekongersaften (FH. 1929 S. 96). Om Æbelø siges 1588: »Eble Ø, er skøn Bøg oc Eg paa, er ved 1 Miil omkrink, heder af Eble Ebleø, for der skule være en merkelig Eblegord paa; men ingen kand finde den« (JM. S. 118—119). »Man må aldrig pode æble- eller pæretræer . . . i røn eller hvidtjørn, ti en frugtsommelig kone, som spiser af et sådant træes frugter, vil da ikke kunne blive forløst. Ligeledes må man ikke pode to slags æbler eller lignende i et og samme træ, for så vil hun, når hun spiser af frugterne, føde tvillinger« (Sk. IV 1885 S. 68).

AGERMAANE. Er bleven anset for at kunne fordrive Vorter. Man skulde støde den (antagelig friske Skud og Blade) med Eddike og lægge paa Vorterne (ETK. 1922 S. 210). Samme Kilde meddeler (S. 131), at Agreneaon-Blade med Brændevin og lidt Terpentiniolie sat i Blød paa Kakkellovnen er et godt Middel mod Frost. Et Linklæde skal blødes i Opløsningen og lægges paa de frosne Lemmer, »det hjælper med Guds Hjælp«.

AHORN. Navnet Æretræ findes tilbage til 1596, idet der ved Omtalen af Mesinge Kirkegaard siges: »Groer paa Kirkegorden et Træ heder Ære Træ« (JM. S. 163). Den Maade, Træet nævnes paa, gør det sandsynligt, at det ikke var særlig kendt paa det daværende Tidspunkt. Æretræ blev bl. a. brugt til at lave Mælkebøtter af. En Æretræsbøtte var altid hvidere end en af Egetræ (FH. 1931 S. 47).

AKELEJE. Paa Turø hedder den Galilæer (CDB. 1929), aabenbart en Omformning af Plantens rette Navn.

ALANT. I et gammelt fynsk Haandskrift om Lægemedler nævnes Alant i et sammensat Middel mod Hovedpine, den kaldes her Allandts og Halsrod (ETK. 1922 S. 140). Ogsaa som Middel mod Leddegigt anvendtes Alanten, idet den, sammen med Angelika og Kalmsrod, blev sat paa Brændevin, som derefter blev drukket (NCA. 1929).

ANDEMAD. Paeskum (Ærø, LPL. 1929).

ANEMONE. For den hvide Anemone kendes Navnet Kalurt og Storkeurt (Brylle, ER. 1866—78). Rostrup meddeler

videre: »I Fyn anvendes mod Koldfeber at spise de tre første hvide Anemoner, som man ser om Foraaret, sigende:

»I tre smaa »hvitte Veje« (hvide Vøje)
I skal fra mig den slemme Kolde feje.«

Ordet »hvitte« er sandsynligvis hvide, da Fynboerne ikke kunne udtale d midt i et Ord og derfor enten udelade det, eller betone det som t. Ordet »Veje« er maaske det samme, som ellers kaldes Vøje i Fyn, d. v. s. Kviste eller Grene, især Pileris til Koste, hvilken Idéforbindelse ogsaa passer til at feje« (ER.). Forfatteren af nærværende Arbejde vil dog snarere hælde til den Anskuelse, at »Veje« har Forbindelse med »Vejr«, d. v. s. »Vind«, som er en Oversættelse af Anemone (se FH. 1929 S. 26). Den blaa Anemone kaldes paa Syd-Langeland Jomfrublo mst (Frøhandler H. Hansen 1919) og i Pejrup Trolovelsesblo mst (VM. 1929). Paa Langeland hedder den ogsaa Kaløwrder (langt a), her siges det ligeledes, at man skal synke stiltiende de tre første Blo mster, som man om Foraaret finder af denne Urt, for at værges sig mod Koldfeberen (CC. 1929). Den dobbelte, rød-blo mstrede, som saa ofte bruges til Indfatning i Haver, hedder i Pejrup Kløver (VM. 1929).

ARVE. Regnvejrsblo mst (Krarup, HCF. 1929), samme Navn kendes fra Lolland; Vej rprofeten (Aastrup, VWP. 1932).

ASK. Asketræ til Plejleslager skal fældes mellem sidste Kvarter og Nymaane, ellers er Ævnen (d. v. s. Marvstraalerne) for aaben, og saa vil Træet flække. Al Slags Træ, af hvad Art det end maatte være, som fældes den 20. Januar, vil ikke blive orm-stukket, siger man i Sydfyn (VM. 1929). Asken var ogsaa anset for at kunne hele Brokskade. I denne Hensigt blev en ung Ask, helst en, hvor Stammen gik ud i to lige tykke Grene, flækket et Stykke ned, og vedkommende, der var syg, blev da ført gennem Træet, som saa snarest blev bundet forsvarligt sammen; i samme Forhold, som det lykkedes at faa Træet til at gro sammen, vilde den Syges Skade gro af (Espe, CP.).

ASP. Poplernes Rakler blev kaldt Piplinger (Sydfyn, VM. 1929). BÆVRE-ASP kaldes ogsaa Hovstolt (Langeland, CC. 1929), Bævresk og Abelin (NCA. 1929), medens Graa Poppel kaldes Abeler (Helnæs, HCF. 1931). »Det er ikke ualmindeligt, at høre den Mening udtalt, at siden Poplerne blev almindelige her i Landet, vil vor gamle Sejpil ikke mere lykkes (NRS, i »Land-

mands Blade« 1873 S. 177). Espø menes at være benævnt efter Asp (OANME. 1927 S. 64).

BALDRIAN (*Valeriana*). Fra Sydfyn kendes Navnet Katteøjne, hvilket maaske kan være opstaaet ved en eller anden Forveksling eller Sammenblanding af Navne. Forholdet er nemlig det, at flere Arter, vel særligt LÆGE-BALDRIAN (*V. officinalis*), yndes meget af Katte, som — maaske paavirket af Rodens ejendommelige Lugt — holder af at vælte sig mellem Planterne, kradse i Jorden, hvor den vokser, o. s. v., og dette har forenet den med Betegnelserne Katteglæde, Katteurt, Katterod; tillige hedder den Øjenrod, antagelig efter det tyske Augenkraut; en Forbindelse af disse Navne kan ligge til Grund for Katteøjne. Der siges om Læge-Baldrians Rødder: »Baldrian Rødder er god for at svede paa for Forgift og styrker Hoved, driver Ormene bort, de skal stødes smaa og tages ind i Vin hver 8de Dag, de sveder og lagserer af samme« (ETK. 1922 S. 281).

BENEDIKTINERTIDSEL. Udtræk af denne Planter Blade og Blomster blev drukket som The som Middel mod Hoftesmerter (NCA. 1929).

BENVED. Navnet Kællingetænder forklares ved en vel noget fjern Lighed mellem Frugtens Kærner og Tænder. I Wilses Beskrivelse over Fredericia 1767 anføres det, at man i Fyn gør Skeer og Kander af dette Træs Ved. I Sydfyn har man brugt at plante en Benved »til at fange Snareorme i« (VM. 1929). Troligt er det dog, at denne Busk netop har bidraget til at trække Snareormens Sommerfugl til Frugthaven, og at mange Æg ved samme Lejlighed er blevet lagt i Frugtræerne.

BINGELURT. Om denne Skovplante hedder det i Asperup Sogn, at den »ødelægger Anemonerne« (HCF. 1929); der kan maaske nok være noget i denne Betragtning, idet Bingelurten danner tætte Bevoksninger, hvorved den hindrer Anemonen, der ynder løs Jord, i at komme frem i Jorden, og at den ved sin Bladfylde tillige overskygger den lavere Anemone. I Ringe-Eggen hedder det, at den foraarsager Blodpis hos Kvæget (LPF. 1929). I Krarup hedder den Hundeur (HCF.) og i Ringe Frands Hyld, maaske en Omændring af Fransk Hyld (AKA. 1929).

BIRK. En ret bekendt Sag er det, at Birkevin kunde tappes af Birketæerne ved at bore et Hul i Stammen. Men dette, mente man, blev mest brugt af Skovtrolde og Underjordiske,

som trakterede med Birkevin ved deres natlige Gilder. Havde en Birk faaet et Saar, som Saften flød ud af, sagde man, at der havde de Underjordiske nok tappet Birkevin. De, som tappede Birkevin og drak den, fik Evne til at se de Underjordiske (Nisser, Ellepiger) (Espe, CP. 1929). Birkegrene blev brugt til at lave Riskoste af (FH. 1928 S. 186). Danmarks, ja Nordens største Birk, siges at findes i Tommerup Præstegaards Have (FT. 30.5.26).

BLAAHAT hedder paa Nordfyn Vællingpotte (OA. 1931).

BLOMME. Den velsmagende Blommesort »Reine Claude« har faaet sit Navn forvansket til Greve Kloder (Rudme-Egnen, AKA. 1929), og Spillinger kaldes de smaa Krægeblommer paa Lyø (FL. 1931). Af Slaaenbuskens Frugter tilberedtes Slaaenmost, som især brugtes til at dyppe Grød i. Den kunde have nogen Smag efter Rødvin, og man har da ogsaa hørt daarlig Rødvin betegne som »noget rigtig Slaaenmost« (Espe, CP. 1929). Slaaenblomster anbefales i en gammel Receptbog som Ingrediens i en The, der skulde drikkes om Morgenen (ETK. 1922, S. 293), dette skulde være et afførende Middel (NCA. 1929). Paa Blomme-træer samt paa andre Træer kan der af og til fremkomme nogle Duske af Smaagrener og Blade (Heksekoste), hvilke betegnes Ovnkoste og Troldkoste (ER. 1875 S. 23). Det fortælles om en Nisse, der var paa Spil paa en Gaard og foraarsagede, at alle Kalvene døde kort efter Fødselen. En klog Mand, som blev spurgt om Middel herimod, raadede til at tage en saadan Troldkost og feje med den rundt om Fæhuset. Derefter skulde der viftes over Kvæget med den og slaas Kors over Ryggen af Kreaturerne, saa kunde Nissen ikke skade dem mere (Langeland, JK. 1877 S. 153).

BOGHVEDE. I Sydfyn hedder det, at om Boghveden skal lykkes, maa den saas paa Rasmus's Dag (3. Juni) (ER.). Boghvedefoer synes at være fynsk Betegnelse for den tørre Boghvedehalm, medens Boghvedesåer er Boghvedeskaller (disse Betegnelser findes i JCS. 1799 S. 19).

BRANDBÆGER (*Senecio vulgaris*). Navnet Soldoner er angivet fra Fyn, det er sikkert opstaaet ved Forveksling med den ligeledes gulblomstrede Svaleurt, *Chelidonium majus*. Se dennes mange lignende Navne.

(Fortsættes.)

FAABORG HJEMSTAVNSMUSÆUM

AF KÆMNER J. C. JUEL

FOR faa Aar siden, i Aaret 1929, holdt Faaborg sit 700-Aars Jubilæum som Købstad, og til dette Jubilæum var knyttet en historisk Udstilling, hvor der var samlet en ret betydelig Mængde af Møbler, Brugsgenstande, Redskaber, Aktstykker, Kort og Billeder o. s. v. saavel fra selve Byen som fra Oplandet.

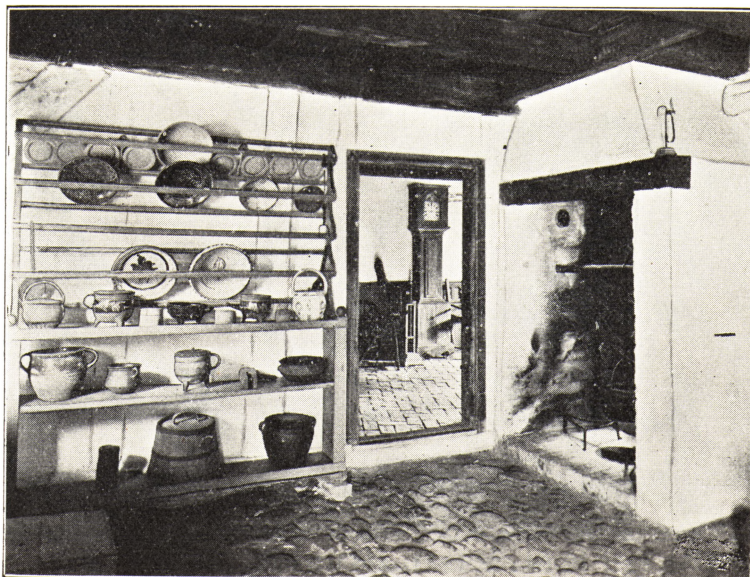
Den gamle Gaard i Holkegade.

Da det viste sig, at Interessen for denne Side af Udstillingen var stor, opstod ret naturligt den Tanke at søge disse Sager opbevarede og helst paa et Musæum. Efter forskellige Forhandlinger, væsentlig mellem de samme Personer, der havde staaet i Spidsen for Udstillingen, blev der nu indkaldt til et Møde af alle Interesserede, og paa en konstituerende Generalforsamling den 27. Maj 1930 blev »Faaborg Musæumsforening« stiftet.

Den første Paragraf i Foreningens Love lyder saaledes: »Faaborg Musæumsforening har udelukkende til Formaal at søge at bevare Fortidsminder og at danne en kulturhistorisk Samling til Belysning af fordums Skikke og Brug i Faaborg og dens Opland — heri indbefattet Øerne. Til dette Formaal søger Foreningen at erhverve passende Ejendom.«

Som Formand for Musæets Bestyrelse blev valgt Formand for Faaborg Turistforening Overlærer Christophersen.

Det var sikkert den Passus om at »erhverve passende Ejendom«, der straks satte Liv i den nystiftede Forening. I den lille hyggelige og ud over Landet kendte Holkegade ejer Byen et ejendommeligt og smukt Gadebillede, hvis Bevarelse jo var en god Opgave for Foreningen. Interessen samlede sig da ogsaa hurtigt her og da navnlig om den smukke gamle Reimerske

M. Mikkelsen, Faaborg, fot.

Lybokøkkenet i Den gamle Gaard.

Gaard, der med sine smukke gamle Bygninger og hele Interiør var som skabt til Musæumsbygning. Det viste sig hurtigt, at Foreningens Planer ogsaa vandt Tilslutning blandt Byens Borgere og da navnlig ogsaa hos vore Pengeinstitutioner og andre, uden hvis økonomiske Hjælp Planen ikke kunde realiseres. Den første Støtte fik Foreningen gennem Faaborg Spare- og Laanekasse, der ved en storstilet Gave satte Foreningen i Stand til at erhverve sig den Reimerske Gaard. Det viste sig naturligvis straks, at skulde Gaarden svare til sit Formaal, maatte den gennemgribende restaureres. Men ogsaa hertil kom Hjælp. Ikke mindst fra Ny Carlsberg Fonden, men ogsaa fra Foreningen til gamle Bygningers Bevarelse, fra flere Pengeinstitutioner og ligeledes fra Private kom der Hjælp til dette Formaal.

Foreningen har under hele Sagen haft overordentlig god Støtte og faaet gode Raad og Vejledning af Direktøren for Nationalmusæet Dr. Mackeprang, og Arkitekt Mogens Clemmensen har forestaaet Restaureringen, medens Byens egne Haandværkere, og der ikke mindst Maleren Carl Knippel, har gjort sig fortjent ved det gode og forstaaende Restaureringsarbejde. Det viste sig nemlig, at flere af de smukke Værelser, bag mange

Pavillonen i Den gamle Gaards Have.

Lag Tapet og gammel Maling, i store Felter var dekoreret med præglige Rokokodekorationer, der nu efter den kyndige Restaurering fremtræder i deres gamle Skønhed og virkelig er en Seværdighed af Rang.

Foruden den smukke og store Forbygning med sine mange Værelser og Karnapper, der tænkes indrettet som et velhavende Borgerhjem, Interiørmusæum, er der i Sidebygningen 4 Værelser, der indrettes til historisk Afdeling for By og Land. Den meget smukke Bagbygning, der dels har sit Præg som gammel Ladebygning med Stald, Lo og Vognport, indeholder ogsaa en hel lille Bolig med Bryggers og Kammer. Her bliver navnlig Ø-Musæum, Lybostue m. v. Til Gaarden hører en smuk gammel Have, hvorfra er smuk Udsigt over Havnen og over til Øerne, og endelig i Haven en meget smuk Pavillon eller Havelysthus.

Denne gamle, smukke Gaard, som nu er istandsat til sit

fremtidige Brug, har i Tidernes Løb huset ikke saa faa af Byens kendte Navne. Selve Bygningen stammer fra Tiden efter en af de store Ildebrande, som har hærget Byen. Det var Mikkelsaften 1715, at 19 Gaarde og Huse blev lagt øde. Formodningen taler for, at det er Toldkontrollør Sr. Hans Hendrik Wulff, der har opført den omkring 1716—17 eller maaske lidt senere. Blandt Ejerne kan nævnes Familierne Ploug, Hempel, Voigt, Kanneurff, Hintzelmann m. fl. Musæumsforeningen købte Gaarden af Slagtermester Asmus Reimers og Hustru, der havde ejet den i ca. 30 Aar.

Den 9. Juli blev Musæumsgaarden ved en Højtidelighed, hvor Musæumsdirektør Dr. Mackeprang holdt Festtalen, indviet under Navnet »Den gamle Gaard«. Fotograf Mikkelsen fremsagde en Prolog, og Overlærer Christophersen gjorde Rede for Stiftelsen af Foreningen og rettede en Tak til alle, der ved Gaver eller paa anden Maade har støttet Foreningen. Han udtalte Ønsket om, at Beboerne i Fremtiden vilde hjælpe at holde Musæet i Hævd, saaledes at det kan virke efter sit Formaal.

Om Aftenen og den følgende Dag, Søndag den 10. Juli, afholdtes med meget stor Tilslutning en vellykket Hjemstavnsfest. Gaarden og Haven ved Musæet dannede sammen med Gaardsplads, Have og Tømmerplads i den Voigtske Gaard en udmærket Festplads. I den gamle Holkekro skænkedes hjemmebrygget Gammeltøl. I Haven, hvor H. C. Andersen i sin Tid sværmede for Riborg Voigt, lød Morten Korchs lunerige Foredrag om Fynboerne, og i Musæumsgaarden læste Chr. Schrøder morsomme fynske Pesalliker. Et Børneoptog, forestillende H. C. Andersenske Eventyrskikkelser, drog rundt i Byen og paa Festpladsen. Paa Tømmerpladsen holdtes et særdeles livligt Sommermarked, hvor nogle af Byens agtværdige Borgere for en Stund i veldædigt Øjemed optraadte i Markedsudraabernes Rolle. Men i Købmandsgaarden dansede Ungdommen om Majstangen.

Saa vel selve Indvielseshøjtideligheden som Hjemstavnsfesten dannede en vellykket Indledning til den gamle Gaards nye Tilværelse som Hjemstavnsmuseum for By og Egn.

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. for hvert Fjerdingaar. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766.

Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksemplar, bedes man paatale det hos Postvæsenet.

Blandt dem, der har sendt eller lovet at sende Bidrag, nævnes: Landsarkivar Svend Aakjær, Forfatter Olaf Andersen, Magister Poul Andersen, Lærer R. Askholm, Bibliotekskonsulent Jørgen Banke, Overbibliotekar J. Christian Bay, Professor Johs. Brøndum-Nielsen, Sognepræst J. Kj. Carlsen, Sognepræst J. Chr. Clausen, Arkivar H. Ellekilde, Lærer N. M. Elling, Gaardejer Svend Frederiksen, Kunstmaler Holger Havrehed, Forfatterinde Dorthe Harritsø Jensen, Sognepræst Johs. M. Jensen, Kunstmaler Aage Jørgensen, Redaktør Gunnar Knudsen, Landsarkivar Hans Knudsen, Forfatter Morten Korch, Billedhugger Lars Kragegaard, Folkemindesamler Evald Tang Kristensen, Forfatter K. L. Kristensen, Pens. Lærer M. Kristiansen, Botanisk Gartner Axel Lange, Gdr. Søren Lolk, Lærer Frode Lund, Forfatter Hans P. Lunde, Kunstmaler Herman Madsen, Apoteker P. Helweg Mikkelsen, Forfatter Laur. Nielsen, Lektor Niels Nielsen, Statsgeolog V. Nordmann, Redaktør P. H. Nygaard, Folkemindeforsker F. Ohrt, Museumsinspektør Johannes Olsen, Lærer Peter R. Olsen, Adjunkt Andr. Otterstrøm, Museumsinspektør Chr. M. K. Petersen, Forfatterinde Christine Reimer, Biskop A. J. Rud, Forfatter Georg Rønberg, Forfatter Aug. F. Schmidt, Forfatter Martin Skovbo, Højskolelærer Ejnar Skovrup, Kunstmaler Fritz Syberg, Kredslæge Peter Trautner, Højskolelærer Anders Uhrskov, Museumsinspektør Kai Uldall, Lærer Valdemar Vaaben, Forfatter Peter Vejrup, Købmand J. Winther, Forfatter Cai M. Woel og Arkitekt H. Zangenberg. Desuden er der lovet Støtte fra Dansk Folkemindesamling, Udvalg for Folkemaal, Stednavneudvalget og Danmarks Naturfredningsforening.

FYNSKE PLANTENAVNE OG FOLKEMINDER OM PLANTER

I dette Hæfte paabegyndes en Efterslæt til Axel Langes Fynske Plantenavne og Folkeminder om Planter. Den bestaar for en væsentlig Del af Navne og Optegnelser, som interesserede Læsere har sendt Forfatteren eller Redaktøren, og som vi bringer vor bedste Tak for. Dette Tillæg til Artikelrækken vil være afsluttet i Løbet af et Par Maaneder. Der vil senere udkomme et Særtryk af hele Artikelrækken.

H. C. F.

Klicheen til Billedet Side 127 er velvilligt udlaant fra Fyens Stiftsbogtrykkeri, Odense.

Lad Fynsk Hjemstavn indbinde, derved faar det blivende Værdi, og Værdien vokser med Aarene.

De første Aargange kan endnu faas hos Udgiveren, Krarup pr. Espe.

AUGUST F. SCHMIDT: LANDSBYSMEDEN
er udkommet. Pris 2 Kr. + Porto.

Bestilling modtages i
Thomas Niensens Boghandel, Ryslinge. - Telf. 16.

**VESTFYNS
HJEMSTAVNSGAARD
I GUMMERUP**

er daglig aaben fra Kl. 10—6.
Adgang: Voksne 50 Øre,
Børn 25 Øre.
— Foreninger og Skoler halv Pris. —

FOREDRAG

særlig vedrørende
Hjemstavn og Livet i gamle Dage
tilbydes.

Mange Lysbilleder af Landskaber,
Bygninger og gamle Arbejder. — —
Olaf Skov,
Køng Højskole, Glamsbjerg St.
Telf. Glamsbjerg 12.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1931

Aarg. 1928—30 kan faas for 3 Kr. pr. Aarg., Aarg. 1931 for 5 Kr.

Indbundne Aargange koster yderligere:

En Aargang	med Shirtingsryg Kr. 1.50,	med Skindryg Kr. 2.50
To Aargange samlet	— - 2.00,	— - 3.00
Tre Aargange samlet	— - 3.00,	— - 4.00
Fire Aargange samlet	— - 4.00,	— - 5.00

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

Af Udtalelser om FHj. kan anføres:

»Det indeholder et meget afvejlende Stof, og Udgiveren har formaet at knytte en lang Række gode Medarbejdere til Foretagendet. »Fynsk Hjemstavn« vil i første Række interessere Fynboerne, enten de saa er bosiddende i eller udenfor »Danmarks Have«, men det har ogsaa Bud til alle andre, der interesserer sig for gammel Folkeskik og Folkeminder.«

C. K. i Jyllandsposten.

»Det er med oprigtig Glæde, man gør opmærksom paa dette smukt udstyrede Tidsskrift... Det er et godt og alsidigt Stof, »Fynsk Hjemstavn« bringer, og man kan ikke noksom anbefale Fynboer og hjemstavnsinteresserede Mennesker i det hele taget at holde Maanedsskriftet.«

August F. Schmidt i Fyns Venstreblad.

»Her maa alle være med, enhver kan paa sin Maade ganske stille bidrage hertil ved at tegne sig som Abonnent paa »Fynsk Hjemstavn« og virke for dets Udbredelse.«
Georg Rønberg i Fyns Venstreblad.

AVERTER I FYNSK HJEMSTAVN

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift : for : den : fynske : Ogrupper.
Udgivet : og : ledet : af
H.C. Frydendahl.

Indhold: K. Raskholm: familiefester paa Lyø. — Valdemar Vaaben: Bondebrøllup. — August f. Schmidt: Et Vers om Kingo. — Agel Lange: fynske Plantenavne og folkeminder om Planter. — Gamle Sandsager.

9. hæfte.

September 1932.

5. Aargang.

FYNSK HJEMSTAVNSFORENING FOR KØBENHAVN OG OMEGN

Emblemet.

Som hosstaaende Tegning er der lavet et Emblem for Medlemmerne af Fynsk Hjemstavnsforening for København og Omegn. — Prisen er 1 Kr. pr. Stk. — Beløbet for det ønskede Antal (+ Porto 20 Øre) bedes sendt til vor Postkonto Nr. 27759, hvorefter Emblemerne sendes Medlemmerne

FYNSK HJEMSTAVNSFORENING FOR KØBENHAVN OG OMEGN,
Rudersdalsvej 30, Holte.

Foreningens Bestyrelse er nu:

Direktør L. Andersen, Rudersdalsvej 30, Holte, Tlf. Holte 923, Kasserer.
Konsulent Jørgen Banke, Solvænget 17, Lyngby, Tlf. Lyngby 824,
Formand.

Fru Grosserer Hjelm, Brede Ladegaard, Lyngby, Tlf. Lyngby 1185.
Forfatteren Morten Korch, Ingeborgsvej, Charlottenlund, Tlf. Ordrup
1871, Næstformand og Sekretær.

Gartner Per Larsen, Wiedeweltsgade 3, København Ø.
Skuespiller, Kaptajn Chr. Schrøder, Frederiksberg Alle 21 B, Køben-
havn V., Tlf. Vester 6353 X, Presseattache.

Agiter for Tilslutning til Fynsk Hjemstavnsforening for Køben-
havn og Omegn. Nye Medlemmer indmeldes hos L. Andersen, Ruders-
dalsvej 30, Holte. Tlf. Holte 923.

FYNSK HJEMSTAVNSFORENING FOR VEJLE OG OMEGN

Ekstraordinær Generalforsamling afholdes i Haandværkerforeningens lille
Sal Tirsdag den 13. September Kl. 20 pr.

Efter Generalforsamlingen et muntert Høstgilde. Mød talrigt.

BESTYRELSEN.

Poul Bjerger og August F. Schmidt:

Danske vider og vedtægter IV.

I 1904 begyndte Poul Bjerger og Th. J. Søegaard Udgivelsen af »Danske vider og vedtægter eller gamle landsbylove og byskraer«. Bjerger besørgede 1. Bd., Øerne, og Søegaard 2. Bd., Jylland. I 1911 døde Søegaard, og Bjerger udgav saa selv 3. Bd., der omfattede Vider fra Sønderjylland samt Efterslæt fra hele Landet. Han sluttede det med fortrinlige Registre til alle tre Bind. Værket er i de forløbne Aar blevet en Kilde af høj Rang for Historikere, Kulturhistorikere og Hjemstavnsforskere.

Da Bjerger allerede ved Udsendelsen af 3. Bd. laa inde med en Del nyfundne Vider, forberedte han en Fortsættelse, og da han allerede dengang var højt oppe i Aarene, sikrede han sig en Afløser. Han valgte hertil den unge Kulturhistoriker August F. Schmidt, der allerede dengang, i 1923, var ved at vinde sig et godt Navn som Kulturhistoriker og Folkemindeforsker og nu har en lang Række litterære Arbejder bag sig. Bjerger døde i Fjor.

Nu foreligger 4. Bd. af Værket ved Schmidt, der betydeligt har forøget den Samling af Vider, Bjerger efterlod sig til det. Schmidt indleder Bindet med en smuk Karakteristik af Poul Bjerger, idet han navnlig omtaler hans litterære Virksomhed, og han slutter det med fortrinlige og udførlige Registre.

Af fynske Vider findes i Bindet to fra Herrested Sogn. De meddeles efter Originalerne, der ejes af Kragelund Bylav. Den ene er fra 1667, den anden fra 1731. De er hver for sig højest interessante. Den første bestaar af 85 Paragraffer og fastsætter Bøder for al Uorden og Uskikkelighed i Byen.

Fortsættes paa Omslagets 3. Side.

Jørgen Ploug: Ved Lyø Kirke.

FAMILIEFESTER PAA LYØ

AF LÆRER R. ASKHOLM, LYØ

(Fortsat.)

BRYLLUP

FREDAG Aften en Maanedstid før Brylluppet mødte Brudgommen med to Mænd af nærmeste Slægt ved Præsten og Degnen for at bestille Tillysning. Samme Aften holdtes »Lysegilde«, og det var et Gilde, »som havde vadsket sig«. Tillysningen skete tre Søndage i Træk, anden Søndag var de unge til Stede, og om Eftermiddagen gik Bruden rundt og indbød alle de unge, som skulde opvarte: »Skænkere« og »Gaa-for-Borde-Piger«.

Søndagen efter, at de var »lyst ud«, mødte en Del indbudte Koner for at rede Brudeseng. En saadan skal ses, den kan ikke beskrives: Et helt Bjerg af nye, uldne Dyner og Puder med de berømte Lagener og Pudevaar, hvis Udsyning er kendt og beundret langt uden for Landets Grænser. Ved Siden af Sengen hængte man et Haandklæde af samme Slags Kunsthaandværk. Hvordan de unge Piger har kunnet frembringe saadanne Arbejder i saadan Mængde ved en Tællepraas' Skin, er en Gaade for vor Tids Mennesker.

Fredagen derpaa stod Slaget; men forinden var der Travlhed og Festivitet. Øl og Brød maatte Husmoderen sørge for og helst i rigelig Mængde. Brændevin, Rom og Vin, særlig Kirsebærvin, samt Tobak hørte under Mandens Regime, og en Tur til Faaborg var nødvendig.

Mandagen var imødeset med stor Spænding; thi da kom Bruden og den nærmeststaaende unge Mand som Indbydere, og da gjaldt det, om det var for »hele Landet«, eller nogle skulde forbigaa. Men som Regel sagde den unge Mand: »Jeg skulde byde jer til Bryllup alle sammen«, og Spændingen var udløst. Bruden føjede saa til, henvendt til Husmoderen: »Og jeg skulde bede dig til at pille Høns«, og til Datteren i Huset: »og dig til at »bygge Bov (Bue)«; var der et lille Pigebarn, da skulde hun med for at træde Naal.

Brudetøjet var forlængst i Orden, og Bruden skulde (og skal endnu) betale Brudgommens Tøj. I ældre Tid, mens Folkedragterne endnu brugtes, skulde hun ogsaa give de nærmeststaaende mandlige Gæster en sribet Vest, maaske en svag Efterligning af Jødernes Bryllupsklædning.

Mandag og Tirsdag var der Travlhed: Lo og Lade skulde tømme og renses, alle Stuer ryddes og Vognlæs af Borde og Bænke laanes og stilles op; megen Plads var nødvendig — saa sent som i 1906 var der til et Bryllup indbudt ca. 450 med Børn og samt.

Onsdag var en stor Dag: Føringsdagen, maaske den største Dag for mange af Deltagerne. Fra Formiddagen mødte Konerne, og de medbragte, hvad de kunde bære af Smør, Æg, Fløde osv. I Forvejen var der slagtet en Ko, en Gris m. m.; men nu kom Mændene med en Kalv, et Lam, en Gaas eller Høns, og Mængden rettede sig selvfølgelig efter de indbudtes Antal fra de forskellige Steder samt efter Familieskabet. Nu begyndte et blodigt Drama, og Konerne fik travlt med at behandle alle de slagtede Dyr. De unge Piger kom ved Middagstid, nu skulde de have fat. Middagen stod paa Storgrynsvælling, det er en Sødsuppe, kogt paa Grubber (hele afskallede Bygkerner), og giver en fed og dejlig Ret. Saa gik Pigerne i Lag med at pynte Lo og Lad; disse to Rum blev tjældet med Lagener, som syedes sammen, saa de var trukket fuldstændig glat ud. Hen under Hanebjælkerne var i Forvejen trukket Snore, hvortil Lagenerne blev syet, ligeledes langs ned med Taget. Det var et stort Ar-

bejde for de unge; men havde de været heldige, var det ogsaa et smukt Syn. Lo og Lad var forvandlet til en kridhvid Sal med Loft og skraa Vægge foroven, og de udsyede Lagener naaede selvfølgelig Gulvet. Efter disse Anstrengelser kunde de tjenende Aander nok trænge til lidt andet, og Aftenen bød da paa rigeligt af alt. Indmaden af de større Dyr var tilberedt, og nu gik det livligt til; thi Mændene kom for at hente Konerne, og Karlene vilde ogsaa være med, og alle kom til Bords. Derefter begyndte Dansen for de danselystne og Punchen for de punchlystne, og blev man træt af det ene, kunde man gaa til det andet efter Behag. En Del af de ældre, som ikke mødte selve Dagen, tog paa Forskud denne Aften.

Torsdagen var lige saa fortravlet. Konerne skulde ordne Stegene og Suppekødet, rive Peberrod, lave Suppeboller osv. osv. Bollerne, ja, det var egentlig det vanskeligste af alt, af deres Kvalitet ahang næsten alt. Et helt Bjerg af Kløser maatte der til, men Brødbollerne var de vanskeligste; de skulde være skøre, saa de kunde smuldre, men de skulde kunne holde sig hele. Havde den ansvarshavende Held med sig, saa fik hun ogsaa Ros. Nogle Dage gammelt Franskbrød sattes i Blød i smeltet Smør, lidt Mel og syret Fløde rørtes i, og det hele rørtes op med Æg. Disse Brødboller var saa store, at der skulde en god Karl til at tage 4—5 Stkr. af dem; men mere delikate Boller skal man lede længe efter. — De unge Piger skulde binde en Æresport ved Bryllupsgaarden og »bygge Bove« ved Kirkeporten, og derefter skulde der dækkes Bord. Enhver skulde møde med Dug, Knive, Gaffler, Fade og Glas, kort sagt, alt hvad der hørte til et veldækket Bord til 12, endogsaa Vaser med Blomster. Denne Dag bespistes hele denne Stab med Paltsuppe (Pjaltesuppe), altsaa Suppe paa alt det »Snatleri«, som blev skaaret fra. Var der ført Gæs nok, kogtes ogsaa Blodsuppe paa Gaeseblod og Indmad.

Saa var alt klart til den store Dag, og Musikken var mødt; det skulde Brudgommen sørge for. Vejruderne maatte nu være naadige og give Solskin og muligvis lidt Nattefrost, thi Bryllup holdtes helst i Efteraarsmaanederne.

Fredag ved Middagstid spillede Musikken op uden for Bryllupsgaarden, efterhaanden som Gæsterne kom. Bruden blev imidlertid pyntet hos en Veninde i Nabogaarden, hvor Brudgommen og Slægtninge med Musik i Spidsen hentede hende. Mens Klok-

kerne kimede, spadserede hele Toget til Kirken, som fyldtes til Trængsel. Man sang Salmen »Herren han er mig en Hyrde god« og derefter 1. og 2. Vers af »I Jesu Navn bør al vor Gerning ske« (se FHj. 8. Hæfte 1930), efter Vielsen sidste Vers af samme Salme og derefter »Af Højheden oprunden er« som Ofersalme; alle vandrede op til Ofring, og saa vankede der Degnelus.

Et Brudepar paa Lyø.

Naar man var kommet til Bords i Bryllupsgaarden, sad Brudeparret midt for det lange Bord med Forloverne og Næstkonerne og derefter Slægten fjernere og fjernere ud. Lige over for dem bænkedes Præstens og Degnens. Let var det ikke altid at blive sanket, og Skafferen havde travlt med at finde dem, der skulde til højere oppe — man maatte jo da ikke trænge sig paa. Tilsidst kunde man høre ham i sin Vaande udbryde: »Væ naa skov, sed naa op! Ja, naa ser jeet skutte tiere!« — Suppe, Peberrodsød, Steg (Fedekalv, Lam, Gaas osv.) og Kager i tætte Rader (i ældste Tid kendte man dog ikke til Kagerne). Selv-

følgelig Snapse, Vin efter Behag. Det var dog ikke overalt, det gik flot til: Ude i Lo og Lad dækkedes kun med Fad og Ske og en Trætallerken. Kniv og Gaffel maatte man medbringe, og saa langedes til Fadene. Vin og Kage uddeltes i bestemte Rationer, og Skænkeren gik med eet Glas, som saa gik paa Omgang; men hvad, det var nu Husmænd, Tyende og Børn og lignende Standspersoner. For 35—40 Aar siden forsvandt denne Sondring, og alle nød ens Ret og blev ens behandlet.

Ved Bordet herskede en munter Stemning; men først naar Præst og Degn havde holdt deres Bordtaler, kunde man rigtig slaa Gækken løs. Kunde Skænkerne lave lidt Løjer, var det jo »løst«, som da Skænkeren engang skænkede Præstens Glas fuldt af gammel Rom i Stedet for Vin, og da Præsten havde tømt

sit Glas paa de unges Fremtid, blot bemærkede: »Det var ikke for Damer«.

Efter Bordet gik alle hjem for at røgte Kreaturet og for at hvile lidt; men i Bryllupsgaarden var der Travlhed, for nu skulde hele den tjenende Stab affodres tilligemed Spille mændene, Lo og Lad ryddes osv.

Brudeparret gik nu paa Besøg hos gamle, som ikke havde været med, og de medbragte en Spand Suppe osv., for alle skulde have Mad og være glade. Brudens Forældre havde selvfølgelig travlt — de sad aldrig til Bords. Han gik omkring i Skjortearmer og passede paa, at alt gik, som det skulde, og hun skulde jo være alle Steder paa een Gang. Saa snart Folk forlod Bordet, maatte han hen at have Ild i Bagerovnen igen til Aftenstegene.

Ved Ottetiden kom man igen; nu stod den paa Kaffe, og man kunde ogsaa knibe sig en lille Sort, og saa ud til Dansen. Det var et andagtsfuldt Øjeblik, naar Brudevalsen traadtes. Skete det, at Brudgommen var saadan en Træmand, at han ikke dansede, ja, saa var der nok, som vilde være Stedfortræder. Ved Tiden lidt før Midnat gik man atter til Bords: Friske Stege med Sovs og Kartofler, Kager og Vin i lange Baner. (Senere hen afløstes dog dette af koldt Bord og The — det andet var næsten uoverkommeligt for Betjeningen, da de unge Piger helst vilde være ved Dansen, og Folk var ikke oplagte til at gaa en saadan Omgang igennem igen). Efter denne Affodring kunde man saa hengive sig til Dansens og Punchens Glæder, saalænge man orkede. De unge holdt ud til Dag.

Post festum: Hen ad Formiddagen mødte de unge Piger lidt rustne, men med Humør og med mange Historier om Nattens Foreteelser. Nu skulde de se, om de kunde finde alle deres Sager; ofte var hele Borddækningen i et Roderi i Bryggers og i Have, og havde man endelig fundet hver sit, ja, saa skulde man have sig en Forfriskning og en lille Dans, før man vandrede hjem til den store Opvads. Var noget slaaet i Stykker eller blevet borte, ja, da blev det hendes Sag.

Om Søndagen gik Brudeparret som unge Folk i Kirke, og den aller nærmeste Slægt mødte til Middag — Søndagsbryllup, og saa var det Bryllup forbi.

Naar man nu tager i Betragtning, at saa mange Mennesker skulde bespises i flere Dage, at store Mængder blev baaret i

Byen, og at alle Konerne skulde have et Brød, et Stykke Kød eller en Høne med hjem, kan man forstaa, at det ikke var Smaating, der blev lavet til. Først i dette Aarhundrede begyndte man at afskaffe Føringen, og Brudegavernes Tid begyndte, og da mange af Gilderne nu holdtes i Hotellets Sal, bortfaldt alt-saa Føringsgildet og »Klædsalsgildet«, og man var saa inde i en ny Periode.

I Slutningen af forrige Aarhundrede holdt to Søstre Bryllup paa een Dag, og saa skulde selvfølgelig »hele Landet« med, og da den ene Brudgom var fra Ærø og den anden fra Sundeved, maatte dette Bryllup blive over det almindelige. Lad os se, hvad der blev brugt: 10 Skpr. Malt. Der blev bagt 3 Gange, og Ovnene rummede 10 Skpr.. 4 Lam, 30 Gæs, 45 Ænder, 95 Høns og $\frac{1}{2}$ Fedeko. Ved et andet Bryllup brugtes 300 Pd. Oksekød, 12 Kalve, 2 Lam, 18 Gæs og 60 Høns. Til det sidste store Bryllup har Kogekonen givet følgende Recept:

»Bryllups Recept 10 Skpr. Maldt til Øl 15 L \bar{w} Oxekjød til Suppe 4 L \bar{w} Revet Franskbrød til Boller 20 \bar{w} Fars til Kjød-boller 3 \bar{w} Peberrod 7 \bar{w} Gryn til Søsoppe 1 Setron Kanel 20 Julekager 10 Sodakager 20 Æblekager 50 Lagkager og Buderdei 55 Kalvefjerdinger 2 Lam og 1 Kalv 100 Høns 6 Ender-Vilænder 1 Kalkun 24 \bar{w} Meierismør 6 Baller Magarine Sukker og Kaffe efter Bedhag.«

Saa begyndte Hverdagene, og de kunde vel være her som der. Da hele Øen var Fæste (under Holstenshus), var der ingen Mulighed for at bygge nye Hjem. Først i dette Aarhundrede er Fæste afløst af Ejendom. Derfor maatte ofte de nygifte blive i hver sit Barndomshjem i mange Aar. Ja, ofte er Børnene født i Moderens Hjem, og først naar de gamle døde eller trak sig tilbage til Aftægtsstuen, kunde Manden føre Kone og Børn til det fremtidige Hjem, eller han kunde rykke ind i og overtage hendes Fødegaard.

Da Jorderne er svære at drive, maatte disse Smaagaarde have rigelig Hestekraft, og Lyøboerne omsatte mange Heste, og ved den Handel blev de kendt viden om, og de var kendt for deres Uforfærdethed. Der skulde et vist Mod til at binde 4—5 Heste i disse Smaabaade og sejle til Faaborg eller Broager med en saadan Ladning, og Sagaen melder kun om een Baad, som blev derude. Det usammensatte Liv i sunde Omgivelser gjorde Folk gamle, og man taler kun om gamle Folk, naar de er i Firserne.

(Fortsættes.)

BONDEBRYLLUP

AF VALDEMAR VAABEN

Mel.: Trankebar-Visen, Danmarks Melodibog I, Nr. 142.

JENS Murtsens Murdi fra Breebrow,
 ha ve sæj givte mæ Søvrens Mine.
 O Maen Søvrens hun sle for tow,
 o henje Staaver blev ræssom fine.
 O der vaa Ma nok te manne Dave —
 ja dejli Suppe o Stæj o Kave —
 o Kisbærvin.

Ja, sikke Gille. Hijane dow.
 Hvor dær blev spist — o hvor der blev sjunge!
 Se Søvren sæl, ha vaa notte vaav,
 ha huldt en Tale for de tow unge.
 O Præst o Dejn vaa skam mæ ve Bordet,
 o hver især taaw saa pent di Ordet —
 o vi sa: Skuel!

Da saa Andrejs Musikanjter kom,
 saa blev der Danjs til hans glæe Tune.
 Her hørre Brugom o Bruen om —
 der danjse Dejni mæ Præstens Kune.
 O je vaa mæ, je fik nok aa spise,
 o derfor lempe je dem en Visse.
 Go Nat, go Nat!

ET VERS OM KINGO

JOHAN VON BÜLOW OG FINN MAGNUSEN

AF AUGUST F. SCHMIDT

I de første Årtier af det 19. Århundrede modtog adskillige danske Videnskabsmænd og Digttere pekuniær Støtte fra den liberale Godsejer på Sanderumgård, Johan von Bülow (1751—1828), der oprindeligt var Hofmand. 1769 blev han Sekondløjtnant ved Fodgarden. Han fik dog trods sin Officersstilling i tre År Lejlighed til at studere ved Sorø Akademi. 1773 blev han Kammerjunker hos Kronprins Frederik, fik stor Indflydelse på dennes Udvikling og steg til høje Stillinger ved Kronprinsens

Hof. Bülow var meget virksom ved Regeringsforandringen i 1784 og tog i det hele sin Rådgivervirksomhed hos Kronprinsregenten meget alvorligt. Efterhånden kølnedes dog Forholdet mellem Bülow og Kronprinsen, der lidt efter lidt følte sig trykket af Bülows Formynderskab, og 1793 faldt han i Unåde. Kronprinsen sigtede ham for, at han var i Ledtog med et Par Smædeskrivere. Bülow var sikkert ganske uskyldig, men han fik sin Afsked i Nåde uden Pension. Han var da Gehejmekonferensråd. Han købte så efter sin Afsked Sanderumgård i Davinge Sogn, hvor han boede til sin Død 1828. Her vandt han Yndest blandt Egnens Folk for sin Humanitet, — og med rund Hånd støttede han Litteratur og Videnskab. De fleste af Datidens kendte Personligheder var hans Gæster på Sanderumgård, hvis smukke Have (oprindeligt 24 ha, nu kun 5) han anlagde. Den var tidligere kendt for sine mange Pavilloner, bl. a. »Tankefuldhytten«, hvori var fremlagt en Bog, i hvilken Hovedparten af Samtidens Lærde og Skønånder har nedskrevet Digte og Tankesprog.

Blandt de Institutioner, Johan von Bülow støttede, var Fyns Stiftsbibliotek, der blev grundlagt 1813. Af Enkeltmænd, han har hjulpet, skal nævnes Rasmus Rask, hvis store Udenlandsrejse måske ikke var blevet til noget, hvis ikke Herren til Sanderumgård havde ydet Pengehjælp til den. Grundtvigs historiske Virksomhed støttedes også af Johan von Bülow, der ligeledes bidrog til Udgivelsen af lokalhistoriske Værker, bl. a. til Provst Caspar Schades »Beskrivelse over Øen Mors« (1811), en af sin Tids bedste topografisk-geografiske Fremstillinger. Den interessante Række Breve, der blev udvekslet mellem Bülow og Provst C. Schade, er nu udgivet af Historikeren Olaf Carlsen i Historisk Årbog for Mors 1924—26. Der er også udgivet andre af Bülows Breve og historiske Aktstykker, som han besad. De blev af ham testamenterede til Sorø Akademis Bibliotek. En Del af Bülows Optegnelser, de der vedrører Folketro og Almuely, er endnu ikke offentliggjorte, men det bliver de vel nok engang.

På sine ældre Dage fik Johan von Bülow Beviser på, at Kongen igen så på ham med Venlighed.

En af de Videnskabsmænd, som havde Bülows Interesse, var den i København ansatte islandske Jurist og Oldgransker Finn Magnusen (1781—1847), der først i Året 1820 modtog en Indbydelse fra Bülow om at besøge ham på Sanderumgård og til at følge med på en Rejse, som Bülow i Løbet af den kommende

Sommer agtede at gøre fra sit Hjem til Jelling. Denne Invitation tog Finn Magnusen naturligvis med Glæde imod. Han beskrev senere Rejsen — efter sine Dagbøger — i sin Bog: »Optegnelser paa en Reise til Jellinge, over Sanderumgaard gjennem forskellige Egne af Sjælland, Fyn og Jylland i Aaret 1821«¹⁾ (Kbhvn. 1821).

Sidste Afsnit af Rejsen foregik på Fyn, hvor Magnusen sammen med B. S. Ingemann den 10. Juni 1820 spadserede fra Sanderumgård til Thomas Kingos Kiste i Fravde Kirkes søndre Gravhvælving.²⁾ Efter at have givet en kort Beskrivelse af Kingo-Epitaphiet i Fravde Kirke, skriver Finn Magnusen: »Ved at betragte selve Begravelsen, faldt dette lille Vers mig ind, som jeg strax optegnede med Blyanten:

Her vorde Støv en Digters Ben,
Og selv den haarde Marmorsten —
Hans lyse Aand, hans høje Sang
Ej tabe vil i Glands i Klang.
Naturens Klippe, Kunstens Daad
Mod Skæbnens Vold ej finde Raad,
Men Gud er Aand — den Aand han gav,
Ej tæres hen af Død og Grav.

Min aandrige Ledsager vilde let have kunnet frembringe et skjønnere Digt i denne Anledning, men nu havde han ingen Lyst dertil.³⁾

Senere skrev Ingemann alligevel et Digt om Kingo — inspireret af Besøget ved hans Kiste. I dette Digt, trykt i N. Krossings »Fylla« 1821, skildrer Ingemann først Marmormindet ved Graven »under Landsbykirkens Tag, — Englen hist med Bispestaven — Bonden ser hver Hviledag. — Og foroven staar fremstillet — med sit Aasyns Kraft og Ro — Gubben i sit djærve Billed — som en Kristi Kæmpe tro —«. Og han slutter med at bede den gamle Salmedigter:

»Med den Tro, som flytter Bjerge,
høj som Himmel, dyb som Hav,
lær mig Aanden at besvæрге!
Lær mig sprænge Sjælens Grav!

1) Skal være 1820. 2) 1892 blev Kingos og hans Hustrus Kister flyttede op i det sydlige Kapel, restaurerede og anbragte under det Epitaphium, Th. Kingo har rejst til Minde for sin Svigerfader og Hustru. Det barokke Epitaphium af Sandsten og Marmor, med Englefigurer og en Portrætmedaillon, er udført 1702 af Thomas Qvillinus. (Trap⁴ IV, 421 med Bill.). 3) Finn Magnusen: Optegnelser paa en Reise, 113.

Kirkeklokkens Malmertunge,
Nordens Davids-Harpeklang
lad gjenfødt og mægtig runge
over Gravene i Sang! —«

Ingemanns Ønske skulde ikke gå i Opfyldelse. Han lærte ikke, og kunde ikke lære af Kingo.¹⁾ Ingemann såvelsom Grundtvig og mange andre danske Digtere og Skribenter har flettet Blomster i Hæderskransen om Thomas Kingo. I sit omfangsrige Værk: »Thomas Kingo og hans Samtid« (1887) har Præsten og Litteraturhistorikeren Richard Petersen Side 421—438 med stor Flid samlet Digte og Udtalelser om Kingos Digtning og Personlighed, lige fra Biskop Lavrits Thura og til Carl Ploug — men besynderligt nok anfører han ikke Finn Magnusens lille smukke Digt, ihvorvel han i sin Bog Side 428 nævner Magnusens og Ingemanns Besøg i Fravde Kirke i Sommeren 1820. Denne Mangel, om man tør bruge dette Udtryk, har det været min Agt at afhjælpe med nærværende lille Redegørelse.

FYNske PLANTENAvene OG FOLKEMINDER OM PLANTER

EFTERSLÆT

AF AXEL LANGE

BREGNER. Den fine VENUSHAAR (*Adiantum*), som af og til dyrkes i Potte, kaldes i Krarup Englehår (HCF. 1929). Som Lægemedel anførtes Bregner i en gammel Opskrift paa følgende Maade: »Raad for Steen, som Jomfruer i Dallums Kloster brugte«. Bregner skulde optages en Mandag imellem begge vor Frue Dage²⁾ udi tørt Vejr, de skulde tørres, brændes til Aske, kommes i en Lærredspose og overgydes med Rhinskvin og »lækkes« 3—4 Gange gennem Posen. Den syge skulde af denne Ekstrakt have en Skefuld paa fastende Hjærte, 2den Dag 2 Skefulde. »Bliver det ikke bedre, saa giv hannem paa 3die Dag 3 Skefulde, og saa hjælper det vist dig, ti mange Bønder ved Dallums Kloster ere hjulpet ved samme Raad« (ETK. 1922 S. 185 f.). Hvid Stenrude, som sandsynligvis er en eller anden Bregne,

¹⁾ Kjeld Galster: Fra Ahasverus til Landsbybørnene 1927, 123.

²⁾ Vor Frue Dage var: Marie Himmelfart 15. August, Maries Fødsel 8. September.

ansaaes for at være et godt Middel mod Skørbug (ETK. 1922 S. 177). Byen Bregninge paa Taasing skal have Navn efter de »Bregnelaaner«, som efter Hr. Mads Jacobsens Vidnesbyrd 1572 fandtes overalt paa Annex-Præstegaardens Marker (ER. 1875).

BROMBÆR. Paa Langeland kaldes de sortfrugtede Arter *Bremmebær*, man siger ogsaa dér, at »Mikkelsaften gaar Fanden ud og fedter sine Sko med Brombærrene; efter den Tid er de giftige« (CC. 1929; jfr. FH. 1932 S. 63). *KORBÆR* kaldes paa Ærø *Brombær* (LPL. 1875).

BULMEURT. »Kaldes *Dulmerurt*. Navnet kommer af, at den kan bedøve Tandsmerter« (Tommerup, NCA. 1929). Sandsynligheden taler dog for, at Navnet er opstaaet ved Forvrængning af *Bulmeurt* omend med Henblik paa Plantens Anvendelse som smertestillende Middel. Man brugte ogsaa forhen at lægge *Bulmerod* i Laden for at fordrive Rotter og Mus (Krarup, HCF.).

BYNKE. *AMBRA* kaldes i Krarup og Espe *Ambrot* og *Ambrojd* (HCF. og CP.). Naar Bierne var sat, skulde de ofte mod Aften drives i Kuben, hvilket skete ved en Kost af stærkt duftende Urter saasom *Hjærtensfry*, *Balsamblade* og *Ambrojd* (Espe, CP. 1929). Sml. *Kørvel* FH. 1930 S. 137. *Malurt* bruges endnu af enkelte ved Ølbrygningen samt til at sætte paa *Brændevin* som *Bitter* (NCA. 1929). Navnet *Råbynke*, som før er nævnt for *A. vulgaris*, gælder i Ringe for flere store vildtvoksende Planter (HCF. 1929).

BÆNDELTANG. Bevoksningerne af *B.* anses for gode at stange Aal i — dens Navn er jo ogsaa *Aalegræs*, — og man har da den Talemaade: »Nu skal vi yv i Pigmåis Mos«, naar man skal glibe Aal i Stranden, og det mislykkes andre Steder. *P. M.* er en Strækning udfor *Pikkerhuset* (se FH. 1932 S. 111), der er begroet med *Bændeltang* og derfor sammenlignes med et *Engareal* (Ore-Eggen, FL. 1929).

BØG. De paa *Bøgestammer* hyppigt forekommende knoldformede *Udvækster*, som paa Fyn kaldes *Bøgebylder*, bruges dér som *Sympathiraad* mod *Bylder* baade for at undgaa disse og for at blive af med dem. Man skal samle 11 eller 13 af disse *Udvækster*, svøbe dem ind i en Klud og bære dem paa *Brystet*. *Nys* udsprunget *Bøgeløv* kaldes *Bøgeblus* (FH. 1929 S. 181). Paa *Vestfyn* brugte man forhen at binde *Riskoste* af de smaa *Risbøge*, hvilke blev skaaret i Skoven om Vinteren (MK. i FH. 1928 S. 186). Om *Bøgen* kendes i øvrigt følgende

Sagn fra Fyn: »En Mand havde indgaaet Kontrakt med Fanden, i Følge hvilken denne maatte hente ham, naar der ikke var Løv paa Bøgetræerne. Da nu Fanden kom for at hente sit Bytte, viste Manden paa de unge Bøge, som beholdt deres visne Løv Vinteren igennem, indtil det blev skudt bort af de friske Blade om Foraaret, saa at Fanden blev nødt til at lade Manden slippe« (ER.).

DANSK INGEFÆR (*Arum maculatum*) kaldes Havekala (Herrested, GN. 1929).

DILD. Navnet udtales sine Steder Deil (VM. 1929).

DODDER (*Camelina sativa* o. a. Arter). Som i andre Landsdele hedder den Hundehør, paa Vestfyn Hyvnehør (MK.); hermed udtales, at Planten ligner Hør, men Forleddet har som i Hundepersille o. a. Navne nedsættende Karakter og siger os, at det er en tarvelig eller ubrugelig Hør, ligesom Hundekamille er en til Kamillethe ubrugelig kamillelignende Plante. Dodder hedder ogsaa Hundefrø (HJT. 1870 S. 289), en tydelig Omformning af forannævnte Hundehør. Navnet Dødder, der er bleven knæsat i denne Form, har en Rigdom af Varianter. Som særlig fynske Navne skal anføres: Dol (HJT. 1867 S. 47) og Duike.

DOROTHEALILIE. Foruden den vaarblomstrende Art *Leucожum vernum* dyrkes i vore Haver en senere hen paa Foraaret (Maj—Juni) blomstrende Art, som er betydeligt højere og har flere Blomster paa samme Stilk (*L. aestivum*) SOMMER-HVIDBLOMME. Den kan fuldkomment naturalisere sig i gamle Haver, naar den overlades til sig selv, og da naa en enestaaende Udvikling, ja det fynske Klima synes ret at passe den at dømme efter et Billede, der for en Aarrække siden er taget i en Have i Bøjden paa Horne Land (Gartner-Tidende 9.7.1914).

DUNHAMMER. Dunene af de tykke Kolber har været brugt til Dynefoer (se FH. 1930 S. 123), og »Aksene bruges i Norge, paa Ærø og i Holland til at børste Fløjel« (JWH. 1821 S. 914).

DØVNÆLDE. Den almindelige hvidblomstrede Art kaldes Vild Brændenælde (NCA. 1929), hvilket vistnok maa opfattes som Omændring af Hvid Brændenælde, som den kaldes andetsteds i Landet.

EG. Agernkaffe brugtes mod Gigt, medens Egeblade blev lagt paa store Skinnebensaar som Lægemedel (NCA. 1929). Naar Børn led af Brok, brugtes man forhen at sætte dem gen-

nem en flækket ung Eg 3 Gange en Torsdag; de skulde føres avet om. Bagefter blev Egen bundet sammen med Galderhamp. Hvis Egen groede sammen, vilde den syge komme sig. »Til en 50-aarig Mand i Ubberud Sogn, der som Barn var bleven helbredet paa denne Maade, kom en Dag for c. 50 Aar siden en Kone og sagde: »Nu er Egen bleven ryddet, saa nu faar du nok din Svaghed igen«. Han fik den samme Vinter!« (NCA. 1929). »Gamle Knud H. . . i Fleninge var som Barn blevet puttet igennem en flækket Eg paa Lindholm. Egen, som staar der endnu¹⁾, maatte ikke fældes, saalænge Knud var levende« (NRS. 1870 S. 58). Rostrup fortæller i sine Noter noget ganske lignende om denne Anvendelse af spaltede Egetræer, og at der tæt ved »Ballehuset« staar en Eg, som i sin Tid har været brugt i det omtalte Øjemed. Ogsaa mod Gigt blev Egen benyttet. Man skulde gaa ud i en Skov ved dybeste Midnat, ganske tavs, og opsøge en Eg, der kunde lade sig omspænde med Armene. Denne skulde man omfavne, se op imod Toppen og sige: »Her staar jeg, Eg. Al min Gigt sender jeg Dig. Her bliver Du staaende, mig fragaaende. I Navn Gud Fader, Søn og Helligaand!« Men det første Menneske, der sætter Økse eller Kniv i Træet, faar Gigten; man maa heller ikke selv komme mere til Træet (ER.). »Ofte plantedes Ege som Minde om en eller anden Begivenhed. Da Gaarden Fiskerup ved Brahe-Trolleborg i 1807 afbrændte, blev den nedlagt, og for at bevare Erindringen om den, blev paa den gamle Ovn, nu en rund Lerhob, plantet en Eg« (ER.). Et fynsk Sagn om et nu forsvundet Egetræ paa Lakkendrup Mark, som kaldes Svend Dverre, er besunget i fynsk Dialekt af K. H. With. Det overalt paa Fyn kendte og yndede Digt (»Aae Laggendrup Mark der ligger æjn Gaard«) er første Gang trykt i Sylvester Hertzs Maanedsskrift 1830. Der boede paa Uggerslevgaard i Nordfyn en Frue ved Navn Karen Norby. Hun solgte Gaard og Gods paa de Vilkaar, at hun skulde have første Grøde af den Sæd, hun agtede at udsaa i to Løkker. Hun lagde da Agern og Bog i Jorden, hvoraf der opvokkede en herlig Skov. Sagen, som kom for Retten, blev afgjort saaledes, at Afgrøden tilfaldt hende, og Køberen kom ved denne List i Armod. Nu er Skoven borte, men gamle Mænd i Sognet mindes endnu at have set den sidste Eg af nævnte Udsæd (OANME. 1927 S. 159).

¹⁾ d. v. s. 1870.

EL. Ellebark blev skrælet af og brugt som Middel mod Tæresyge hos Køer (Bellinge, NCA. 1929), og i Ellebark kunde man farve sort (FT. 14.3.1930). Et gammelt Sandsagn siger, at det ikke vil brænde i Gummerup, saalænge der er en Elletrunte i Signekær (en ejendommelig Kratskov ved Vejen til Højrup) (FH. 1931 S. 40).

ENGELSKGRÆS hedder paa Ørbæk-Eggen: Kongens Knap-
per (GN. 1929) og i Troense Lucianna (FR. 1929).

FIRBLAD. Om denne siges det, at den kan foraarsage »Blodpis« hos Kvæget (LPF. 1929).

FLADSTJÆRNE. Arten STOR FLADSTJÆRNE kaldes Knaler-
bøt (Krarup, HCF. 1930).

FUGLEMÆLK. Arten *O. umbellatum* kaldes ogsaa paa Frø-
rup-Eggen Nat og Dag (GN. 1929).

GAASEURT saavel som andre hvidblomstrede iKurvblomster
hedder Maggeritter, i Refsvindinge ogsaa Margretheblom-
ster (KN. 1929).

GEDEBLAD hedder Hoepinesblomst, fordi den hjælper
mod Hovedpine (Aastrup, VWP. 1929).

GEDERAMS (*Chamaenerium angustifolium*) kaldes paa Nord-
fyn sine Steder Rævehale (AL. 1932).

GRÆS. Om Tiden for Høhøsten siges: »Græsset skal dri,
og Kløveret kop yv«, før det kan slaas (Ore, FL. 1931). Man
fortæller, at paa det Sted ved Svenborg, hvor St. Jørgen slog
Dragen, vil intet Græs gro. Man siger ogsaa paa Fyn, at Gøgen
holder op at kukke, naar den ser 9 — andre siger 19 — Hø-
stakke (ER.). Følgende Middel mod Engelsk Syge blev brugt
langt op i Tiden sine Steder paa Fyn: »Man opgraver en Tors-
dag en ikke for lille Græstørv paa en Kirkegaard, lægger den i
Vuggen eller Sengen under Barnet og lægger det Linned, som
Barnet sidst havde paa, under Græstørven; her lader man det
ligge til næste Torsdag, og jo mere Linnedet er blevet bedærvet
i denne Tid, desto sikrere er Barnets Helbredelse ved dette Mid-
del« (ER.). I Fyn og Jylland brugtes Straaene af HØJ SØDGRÆS
(*Glyceria aquatica*) til at binde Baand af (JWH. 1821 S. 101).
Halmø menes at være benævnt efter Marehalm (OANME. 1927
S. 64). Det synes, som om man i ældre Tid har regnet Hej-
rens Frø for at have en vis Værdi. Ved et Skifte i 1713 efter
Mads Sørensen i Løllesgaard paa Langeland, fandtes bl. a. vur-
deret »2 Tdr. Hejre à 3 Mark«, medens Rugen regnedes til 1

Rd. pr. Td. Pastor Østrup i Longelse »experimenterede med at dyrke saadanne Ting som Kanariefrø og Valmuer — strax med Held; men saasnart andre ogsaa begyndte, faldt Prisen, saa det ikke betalte sig, og det var ham, der først indførte ITALIENSK RAJGRÆS paa Øen« (VL. 1909 S. 487).

GULEROD blev givet smaa Børn at gnave paa, naar de havde ondt for Tænder (KN. 1929). Toppen af Gulerod kaldes paa Ærø Køs (Kyøs) (OdS.).

(Fortsættes.)

GAMLE SANDSAGER

SAGNET OM SORTEBRO I HØJSHOLTSKOVEN

Som en Følge af, at den nuværende Sognevej overgår til Amtsvej, skete der i Vinteren 1931—32 en Omlægning og Udvidelse af Vejen gennem Højsholtskoven i Tommerup Sogn.

Vejfarende vil mindes den ejendommelige Allé af ranke Ædelgraner, der randede Alfarvejen gennem Skoven. Disse Ædelgraner er nu fældet for at Vejen kan bli gjort bredere og Svingene rettet ud. Den mest fremtrædende Krumning er Svinget ved Sortebro, omtrent midt i Skoven, hvor Landevejen fører henover en sumpet Fordybning. — Nu da det gamle Vejsving er forsvundet, kan der være Grund til at fremdrage Sagnet om Sortebro, der endnu lever i Folkemunde:

Olaf Andersen fot. 1929.

Sortebro i Snedragt.

På Gården Højsholt boede engang en Borgfrue, som var meget ond mod sine Omgivelser. Hun lod Folkene kaste i Hundehullet for den mindste Smule, og flere af dem skal hun

ha pint ihjel. Efter sin Død gik hun igen og blev manet ned af Præsten i Tommerup. Men han må ikke rigtig ha forstået sine Ting, for hun blev ved med at spøge. Hver Midnat kører hun fra Højsholt over Sortebro til Tommerup Præstegård, og i den gamle Lade (som nu er nedreven) var der en Port, som aldrig kunde stå lukket. Endnu op imod vore Dage har der levet Folk, som ikke holdt af at færdes over Sortebro ved Midnatstid, medens andre mente at ha set Karetten med den onde Frue jage afsted i Nattens Mulm og Mørke.

Sandsynligvis er det den hårde Fru Sofie Lykke Sagnet hentyder til. Om hende ved vi, at hun omkring Midten af 1500-Tallet ejede Gården Højsholt, hvis Ødelevn, et lille firkantet Voldsted, ses i den sydvestlige Del af Skoven. Sofie Lykke var Enke efter Jakob Hardenberg til Hvedholm og Arreskov, og Eftermælet nævner hende som en stridbar og hensynsløs Adelsfrue.

Olaf Andersen.

SMEDEN UDI FLASKERUP

Ved at læse Verset om Smeden i Lakkendrup i Juli-Hæftet af FHj. kom jeg til at tænke paa et Par Vers, som min Bedstefader (født 1812 og død 1887 i Humle) fremsagde:

Smeden udi Flaskerup
han har sagt sin Smedie op.
Han kan herligt smede,
han kan smede foruden Kul,
han kan smede ved Tørvesmuld,
det saa jeg forleden.

Vi er fire og tyve Mænd,
kan vi være det bekendt
ingen Smed at have?
Jesper, Jeppe, Jørgen, Knud,
allesammen kom herud!
En Smed det maa vi have.

Valdemar Bendixen.

Fortsat fra Omslagets 2. Side.

Mange af Bøderne erlægges i Øl, der saa drikkes ved Bymændenes Sammenkomster. Viden fra 1731, der er endnu udførligere, fastslaar derimod, at ingen Bøde maa til Drik anvendes; de skal bruges til Indkøb af Salt, Tjære og Jærn, som fordeles til samtlige Bymænd.

Man maa ønske Schmidt Held og Lykke til at finde endnu adskillige Vider frem, saa en Fortsættelse af dette fortrinlige Udgiverarbejde kan se Lyset. Han har allerede noget indsamlet, ogsaa fra Fyn, til et 5. Bind.

H. C. FRYDENDAHL.

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. for hvert Fjerdingaar. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766.

Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksemplar, bedes man paatale det hos Postvæsenet.

FYNSKE PLANTENAVNE OG FOLKEMINDER OM PLANTER

I forrige Hæfte paabegyndes en Efterslæt til Axel Langes Fynske Plantenavne og Folkeminder om Planter. Den bestaar for en væsentlig Del af Navne og Optegnelser, som interesserede Læsere har sendt Forfatteren eller Redaktøren, og som vi bringer vor bedste Tak for. Dette Tillæg til Artikelrækken ventes afsluttet i næste Hæfte. Der vil senere udkomme et Særtryk af hele Artikelrækken.

H. C. F.

Snittet Side 144 er udført af Herman Madsen.

Lad Fynsk Hjemstavn indbinde, derved faar Maanedsskriftet blivende Værdi, og Værdien vokser med Aarene.

De første Aargange kan endnu faas hos Udgiveren, Krarup pr. Espe.

NYE BØGER OG HÆFTER

Poul Bjerger og August F. Schmidt: Danske vider og vedtægter IV. N. Overgaard: Vestjyllands Oldtidsbebyggelse. Særtryk af Jyske Samlinger.

Chr. M. K. Petersen: Odense Bys offentlige Samlinger 1931—32.

Danske Folkemaal. 1932, Hefte 1—2 og 3—4.

Gotländskt Arkiv. Meddelanden från Föreningen Gotlands Fornvänner. 1932.

Göinge Hembygd förenings årsbok. 1932.

Hjemstavnsliv. 3. Aarg. Nr. 2.

Langelænderen. Nr. 61 og 62.

Turisten. Organ for den danske Turistbevægelse. Juli og August 1932.

Vestfyns Hjemstavnsforening II. Særtryk fra Fynsk Hjemstavn.

AUGUST F. SCHMIDT: LANDSBYSMEDEN
er udkommet. Pris 2 Kr. + Porto.

Bestilling modtages i
Thomas Niensens Boghandel, Ryslinge. - Telf. 16.

**VESTFYNS
HJEMSTAVNSGAARD
I GUMMERUP**

er daglig aaben fra Kl. 10—6.

Adgang: Voksne 50 Øre,
Børn 25 Øre.

— Foreninger og Skoler halv Pris. —

FOREDRAG
særlig vedrørende
Hjemstavn og Livet i gamle Dage
tilbydes.

Mange Lysbilleder af Landskaber,
Bygninger og gamle Arbejder. — —

Olaf Skov,
Køng Højskole, Glamsbjerg St.
Telf. Glamsbjerg 12.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1931

Aarg. 1928—30 kan faas for 3 Kr. pr. Aarg., Aarg. 1931 for 5 Kr.

Indbundne Aargange koster yderligere:

En Aargang	med Shirtingsryg	Kr. 1.50,	med Skindryg	Kr. 2.50
To Aargange samlet.....	—	- 2.00,	—	- 3.00
Tre Aargange samlet.....	—	- 3.00,	—	- 4.00
Fire Aargange samlet.....	—	- 4.00,	—	- 5.00

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

Af Udtalelser om FHj. kan anføres:

»Det indeholder et meget afvejlende Stof, og Udgiveren har formaaet at knytte en lang Række gode Medarbejdere til Foretagendet. »Fynsk Hjemstavn« vil i første Række interessere Fynboerne, enten de saa er bosiddende i eller udenfor »Danmarks Have«, men det har ogsaa Bud til alle andre, der interesserer sig for gammel Folkeskik og Folkeminder.«

C. K. i Jyllandsposten.

»Det er med oprigtig Glæde, man gør opmærksom paa dette smukt udstyrede Tidsskrift... Det er et godt og alsidigt Stof, »Fynsk Hjemstavn« bringer, og man kan ikke noksom anbefale Fynboer og hjemstavnsinteresserede Mennesker i det hele taget at holde Maanedsskriftet.«

August F. Schmidt i Fyns Venstreblad.

»Her maa alle være med, enhver kan paa sin Maade ganske stille bidrage hertil ved at tegne sig som Abonnent paa »Fynsk Hjemstavn« og virke for dets Udbredelse.«

Georg Rønberg i Fyns Venstreblad.

AVERTER I FYNSK HJEMSTAVN

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift: for: den: fynske: Ogrupper.
Udgivet: og: ledet: af
H.C. Frydendahl.

Indhold: R. Aakholm: familiefester paa Lø. — Laur. Nielsen: Mørkensstunf. — Ågel Lange: fynske Plantenavne og folkeminder om Planter. — Rasmus Hansen: Sagn fra Skaarup. — Gamle Sandsager.

10. hæfte.

Oktober 1932.

5. Aargang.

FYNSK HJEMSTAVNSFORENING FOR KØBENHAVN OG OMEGN

Generalforsamling.

Fynsk Hjemstavnsforening for København og Omegn afholder sin aarlige Generalforsamling Mandag den 10. Oktober Kl. 20 i Handels- og Kontoristforeningens Lokaler.

Dagsorden:

1. Formanden aflægger Beretning.
2. Kassereren forelægger det reviderede Regnskab.
3. Fremsættelse af Forslag til nye Love.
4. Medlemsbladet.
5. Valg af Bestyrelse.
6. Valg af Formand.
7. Valg af Revisorer.
8. Eventuelt.

Det nye Medlemskort for Oktober—Januar Kvartaler giver Adgang til Generalforsamlingen. BESTYRELSEN.

Høstfesten.

Mandag den 19. Septbr. samledes Foreningen til »Høstfest«. Der var fuldt besat ved de lange Fællesborde, hvor Indholdet af de medbragte Madkurve hurtigt fik Ben at gaa paa. Formanden, Konsulent Jørgen Banke, fortalte morsomt og interessant om Rapsens Betydning før i Tiden paa det fynske Bondeland. En lille Spøg, Hr. Banke for Tilfældet havde skrevet, og hvori to af Foreningens Damer, den ene vort Bestyrelsesmedlem Fru Hjelms, medvirkede i gamle, fynske Dragter, morede meget. Under det samlede Kaffe-bord fortalte Forfatteren Chr. Engelstoft, der er født paa Fyn, med stort Humør nogle af sine meget morsomme Historier. — Da man agter oprettet en for vor Forening i høj Grad ønskelig Sangforening, opfordrede Formanden Medlemmerne til at melde sig. — Foreningens stemmebegavede Damer og Herrer opfordres til at melde sig hos Foreningens Kasserer, Hr. Direktør Lars Andersen, snarest. — Ikke for intet er Fynboerne jo kendt for musikalsk Forstaaen og smukke Sangstemmer — derfor meld Dem!

En anden Ting kom samme Aften paa Tale og vandt især for Damernes Vedkommende stor Tilslutning — Dilettantkomedie! I Løbet af et Par Maaneder agter vi at opføre Morten Korchs fortræffelige, maaske allerbedste Komedie »Det gamle Guld«, spillet paa Teatret i Handels- og Kontoristforeningen af Hjemstavnsforeningens Medlemmer. Der meldte sig saa mange Damer, at alle de kvindelige Roller kan besættes, men vi vil sætte Pris paa at faa et Par unge Mænd til at ringe Vester 6353 x op og tilsige deres Medvirken til Chr. Schrøder, der skal sætte Stykket i Scene!

Høstgildet sluttede med de sædvanlige 2 Timers Dans.

Humøret var som altid højt. Sørg for, hver for sig, at indmelde mindst 2 nye Medlemmer, — husk, nu gaar Sæsonen ind for den bedste, den morsomste, den interessanteste og den hyggeligste af alle Foreninger i København!

CHR. SCHRØDER.

Agiter for Tilslutning til Fynsk Hjemstavnsforening for København og Omegn. Nye Medlemmer indmeldes hos L. Andersen, Rudersdalsvej 30, Holte. Tlf. Holte 923.

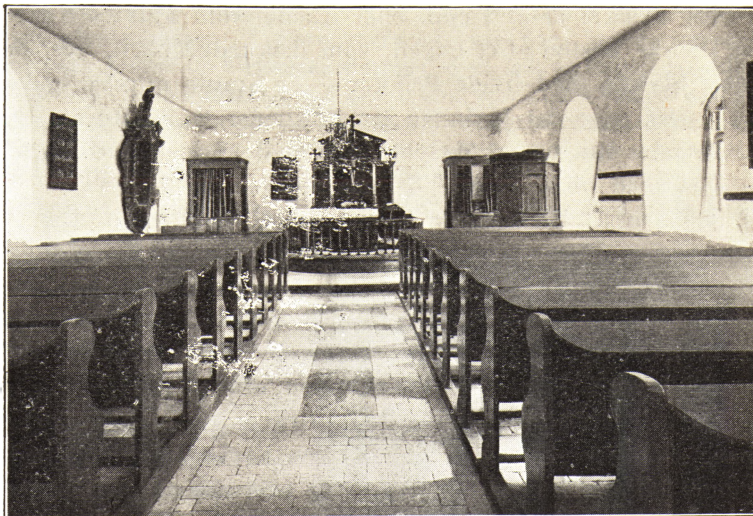
Til Medlemmer af Fynsk Hjemstavnsforening i København og Vejle.

Nogle overkomplette Sæt af Fynsk Hjemstavns 3 første Aargange tilbydes herved Medlemmerne til følgende billige Priser:

	I Hæfter	Indb. m. Shirting	Indb. m. Skind
Enkelte Aargange.....	Kr. 2.00	Kr. 3.00	Kr. 3.50
Alle 3 Aarg. samlet	- 4.50	- 6.50	- 7.50

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

Dette Tilbud gælder kun, saa længe det stærkt begrænsede Oplag tillader.
H. C. FRYDENDAHL.

Lyø Kirkes Indre o. 1900.

FAMILIEFESTER PAA LYØ

AF LÆRER R. ASKHOLM, LYØ

(Sluttet.)

BEGRAVELSE

VED Begravelser udfoldedes kun ringe Pragt og Festlighed. De store Gilder, som man hørte om i ældre Tider, Gilder med stor BESPISING baade før og efter Jordefærden, kendtes ikke her, og man syntes, det var utilbørligt, ja næsten blasfemisk at feste.

Kisten var uden Farve, senere hen blev den dog sværetet. Ved Gaardmandsbegravelser blev »hele Landet« indbudt til at følge; ved Husmandsbegravelser blev kun de gifte indbudt. Der gaar Sagn om, at i ældste Tider bestod Traktementet af et Stykke tørt Brød og en Snaps. Senere blev det Skik at indbyde en Del Koner til »at skære Brød«. De mødte da Eftermiddagen før Begravelsen og medbragte en Del Paalæg; der blev saa smurt en Mængde godt belagt Smørrebrød, som i store Fade anbragtes paa lange Borde i Lo og Lade. Gæsterne kunde da tage for sig efter Behag af dette sammen med varmt Øl. Til Præst og Degn var der fremsat en Tallerken med Tvebakker med Smør og Paalæg samt et Glas Vin — der er da Forskel paa Folk.

Efter at en Salme var afsunget, blev Kisten sømmet til, og den blev dækket af et Tæppe eller Klæde, som kaldtes Sallen. Dette Dække bestod af et Lagen, som dækkede Kisten, over dette et blaat Stykke med hvide Prikker — en Smule mindre end Lagenet — og over det to lange Haandklæder lagt i Kors. Disse Haandklæder var smukt udsyet ligesom Bryllupshaandklæderne, men syet med blaat Garn. Kranse var ret sjældne.

Paa Vejen til Kirken blev Kisten baaret, og Præst og Degn gik foran og sang. Ryens unge Karle gravede Graven om Formiddagen, og Drengene ringede. Spade og Skovl lagdes over Kors paa Graven. I Vaabehuset var hensat Mad, varmt Øl og Tobak til deres Forplejning; naar Graven var færdig, spiste de unge Karle i Hjemmet Æggekage. Kisten blev straks sænket i Graven, efter at Dækket var fjernet. Efter Jordpaakastelsen kastedes Graven til, mens Følget saa derpaa. Derefter gik man ind i Kirken til Sørgehøjtideligheden. Følgende Salmes brugtes: Nr. 276: »Vi troe allesammen paa een Gud«. Senere brugtes i Stedet for denne Nr. 199, den kendte Christi Himmelfartssalme: »Min Sjæl og Aand opmuntre dig«. Sidste Vers lød saaledes: »O Verden! hav da gode Nat. — I Himlen er min Sjæle-Skat, — Jeg vil fra Jorden fige. — Din Lyst, dit Guld, din Høihed ei — Skal hindre mig op paa min Vej, — Farvel vil jeg dig sige! — Kom søde Himmerige!« Derefter Nr. 277: »Med Sorgen og Klagen hold Maade« (se F. Hj. 8. Hæfte 1930) og til sidst »de to sidste Vers i Chordøren til Beslutning« Nr. 278 Vers 7: »Nu lade vi hannem sove i Fred. — Vi gaee nu hver hjem til sit Sted, — Og skikke os til betiden, — Thi Døden kommer og er ej seen«; Vers 8: »Dertil hjælpe os Christus, vor Trøst, — Som med sit Blod haver os forløst — Fra Djævelens Magt og evige Vee. — Hannem skee Lov, Priis og Ære«. Af en gammel Salmebog, som henlaa i Kirken, fremgaar det, at disse 2 Vers i den senere Tid er blevet sunget — eller radbrækket — til Melodien »Den yndigste Rose er funden«. Saavidt der kan skønnes, holdt Præsten en Tale eller Prædiken mellem første og anden Salme. Efter denne traadte Degnen frem i Kordøren og »gjorde Testamente«: Han oplæste en af ham selv forfattet Tale og Nekrolog over den døde. Dette Dokument overrakte Familien, hvorfor en Del endnu er bevaret. Som Prøve fremsættes følgende:

Hans Christian Rasmussens Levnets Løb.

Christelige Brødre og Søstre! vor idag til sin sidste jordiske Hvile ledsagede christelige Medbroder var een af vore gamle værdige Med-

brødre. Han var en bedaget Olding, prøvet i Verdens saa farefulde Skole. Mange og meget forskellige vare de Skjebner han i sine Aar herved havde gennemgaaet. I hans yngre Aar var hans Stilling vaandefuld; men hans kraftfulde Virkelyst, ledsaget af et fast og stadigt Henblik paa Alfaderens kjerlige Bistand, har gjort ham stor i hans Virkekreds, gjort ham mindeværdig for sin nu efterlevende Slægt og Venner. Hans talrige voksne, men nu efterlevende Børnesflok vidner noksom om, saavel som deres Stilling i Livet, at de eiede en Fader, der baade ved Formaninger, Lærdomme og Eksempel har forstaaet i Forening med Guds Hjælp at

opdrage, styre og lede sine Børn frem til gode sunde og fornuftige Mennesker. Ikke blot denne Jords gode Ting har han søgt at vække Sands hos dem for, men en ædlere, en højere Sands har han stedse søgt at vække hos dem, Sands for Evighedens herlige og uskatte- lige Goder. Derfor saa han sig nu ved Enden af sin Bane, paa sit sidste Leie, omgivet af sine Hjertens kjere Børn, af sin elskede Hustru, og en høitbedrøvet Aand vare stemplede i deres Aasyn ved den kjerlige Faders og tro Ægtemands Sotteseng. Den kraftfulde og virkelystne Aand som ellers boede i hans Person var nu i hans sidste Aar og Dage forjaget af Alderdom og Svaghed; men hans Aand

Jørgen Jørgensen Duus (f. i Fagsted, Lærer paa Lyø i over 58 Aar, 1814—1873) og Hustru Ane Marie Duus (f. i Strandhuse).

havde desto stadigere Henblik paa Evighedens mægtige Gud, Faderen, Sønnen og Aanden. Hans Hjerte knyttedes stedse mere fast til sin himmelske Forsoner den Herre Christum. Hans Ord vare ham trøsterige og saliggørende, idelig hørtes de fra hans Læber, og hans Færd vidnede noksom om, at han rigtig havde opfattet Meningen deraf. Derfor var han rolig under Livets Storme og Omvæltninger, tryk som en ung Løve, ved Gud. Derfor bad han, at Gud vilde danne hans Sind saaledes, at den gode barmhjertige Gud ved Jesum Christum, maatte . . . i hans vel svage men redebønne Vandel. Overbevist om, at i Jesu Død er Liv, og Liv at finde for hver bodfærdig Synder, som angrende nærmer sig til ham i Tro, i Haab, i Bøn, foldede han sine Hænder og hævdede sin Aand sukkende til Himlen med de Ord, som Psalmisten udbryder:

O søde Gud! o gid jeg maa Mit Hjerte ved Dig dannet faae, At Du kanst helliges i mig, Til jeg Dig seer i Himmerig, Hvor hellig, hellig, hellig da, Jeg sjunger med Hallelula.

Denne vor nu i Herren henfarne var en Søn af den for mange Aar siden salige Gaardmand Fader Rasmus Christensen og Moder ligeledes for rund Tid siden i Herren hensovet Malene Knudsdatter. Hans christeligssindede Forældre lode ham i Daaben indlemme i Christi Samfund, i hvis saliggørende Lærdomme de lode ham undervise og oplære indtil Aar 1779, da han i denne christelige Menighed blev confirmeret i sit Alders 17. Aar. Sine Forældre var han lydige og undergivne og var bestandig hjemme hos dem. I sit Alders 25. Aar indlod han sig i Ægteskab med hans nu efterlevende Enke Karen Hansdatter Aar 1787 d. 12. Decbr., og forud havde han faaet sin Faders Gaard i Fæste.

Deres begyndte Ægteskab henlevede de som christelige Ægtefæller; i Kjærlighed og Samdrægtighed delte de baade Sorg og Glæde med hinanden. I deres Ægteskab blev de af Gud velsignet med 6 Børn, to Sønner og fire Døttre, hvoraf de to Døttre er Tvillinger. Denne talrige Børneflokk i Forening med flere, Gaarden i de første Aaringer paahvilende Byrder, har foraarsaget vor salige Afdøde i Forening med sin kjære Hustru mange Bekymringer, mange urolige Øjeblikke. Dog de vidste disse som christeligssindede Ægtefolk saa deltagende og kjerlig at overvinde. Om deres Børns Opdragelse havde de altid det christelige vaagne Øie, der i Forening med Guds Naades Hjælp har ene Udslaget til at danne dem til christelige og Gud velbehagelige Mennesker. For at fremme sine Børns Held og Lykke sparede vor sal. Afdøde ingen Umage, intet Offer var ham for stort. Han gjorde alt for at fremme Sine og Sines Vel. Derfor rinder Kjærligheds Taarer af deres Øine, og Veedmod hjem søger deres Hjerter. — Vor Afdøde var født 1762 d. 3. Octbr., confirmeret i sit 17. Aar 1779, ægteviet i sit 25. Aar 1787, hvilket Ægteskab han oplevet ialt 56 Aar og nogle Maaneder. Det var saameget over 56 Aar som fra 12. Decbr. — Han opnaaede en Alder af 82 Aar og nogle Maaneder. Hans Helsot var Alderdom og sammes medfølgende Svagheder. Herrens Fred være med ham.

Lyø Skole, den 9. Marts 1844.

Duus.

Efter Oplæsning af Testamentet sang man de ovenfor citerede 2 Vers, og Højtideligheden var forbi; man skiltes ved Kirkeporten og gik hver til sit.

I Sørgeaaret sad man nederst i Kirken, og man rejste sig ikke op under Velsignelsen eller Oplæsningen af Perikoperne. Enken bar ikke det smukke Hovedtøj »Bindeklædet«, som var af Bobinet og Kniplinger (se Billedet af Ane Marie Duus), men et af Lærred, altsaa af tarveligere Stof, og selvfølgelig holdt man sig borte fra al Selskabelighed og Fest.

Nu er disse Begravelsesskikke længst forbi. Blomster og Kranse dækker nu Kisten, og selvfølgelig har Lyø en Kirkebetjent, som passer Gravningen og Klokkeringningen; men endnu højner sig Grav ved Grav paa den smukke og blomsterfyldte Kirkegaard.

MØRKENSSTUNJ

AF LAUR. NIELSEN.

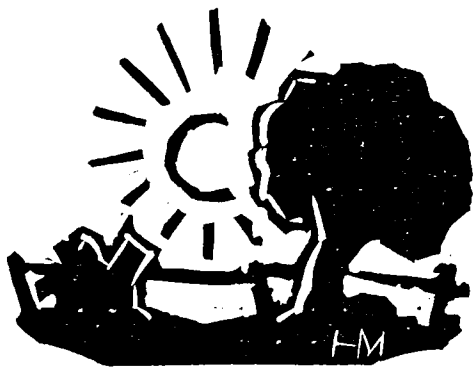
SEJ, Ili hanj lys gennem Lövn,
 Saa Skyggerne har dejs Fær.
 Da bliver saa stille i Stövn,
 növ Mörkenstuvnen æ nær.

Da sidder naa Movr i Stoli
 aa har-t saa godt mæ sinj Drenj,
 han staavr aa har hinj i Kjoli
 aa lyer aaw, hvad der æ hænj.

Faa alle di Ovr, som hanj höjer,
 faavr Liv igennem hinj Munj.
 Alverden hanj staavr aa möjer
 hos Movr i en Mörkenstunj.

Al de, der er sket i Verden,
 de skejr i ninj Ganj inöv,
 de blivr te Drenjs een Færden,
 de gö ham saa ri aa saa klöv.

Joy, Drömene tænjes vé Lövn.
 Hanj vejs, ve hanj höjr paa Movr.
 Aa Skyggerne run om i Stövn
 faatæll, hvad de æ aa bliv stovr.

FYNSKE PLANTENAVNE OG FOLKEMINDER OM PLANTER

EFTERSLÆT

AF AXEL LANGE

(Sluttet.)

GYVEL. Kirkebakken i Guldbjærg har en rig Bevoksning af Gyvel. Muligen kan dette have givet Anledning til Bynavnet, der kendes allerede fra 1439 som Guldbærghe (Trap: Danmark).

GØGEURT. I Krarup kaldes de almindelige Orchis-Arter: Katterumpe og Ræverumpe (HCF. 1930).

HAMP. Rasmus Hansen fortæller i »Gamle Minder« II 1883 S. 198 et gammelt Sagn om, hvorledes Danskerne fra et Togt over Havet (Østersøen?) bragte Frø af Hør og Hamp med sig hjem til Sydøstfyn og prøvede, om det dér vilde trives, og da Folk i disse Ufredens Dage næppe vidste, hvad de skulde klæde deres Børn med, tyede de til Præsterne, der bad til Vorherre, og med et modnedes Halvdelen af Hampen, og deraf lavede de Klæder.

HASSEL. Paa Ringe-Eggen sagde man om de ormstukne Nødder, at »Skidte Grete — eller Sorte Ellen — havde pisset i Nødden« (LPF. 1929). Hasen om Nødder hedder paa Lyø Køs (Kyøs) (OdS.).

HAVEPLANTER. Nogle Efteraarsaster, især den lille *Aster diffusus*, kaldes Vintermyrte (Aastrup, VWP. 1929). En Art Natlys, *Oenothera Fraseri*, bærer det mærkelige Navn: Maren, giv mig en Snaps (GN. 1929). Kurvblomsten *Gaillardia* hedder i Humle: Morgenrøde og i Krarup: Trine Per Jensens Sol og Taasinge Skønhed (HCF. 1931 og 1932). Den pragtfulde Plante, som om Eftersommeren udvikler en lang, rank Stængel med en Mængde rørformede, røde Blomster, og hvis latinske Navn er *Kniphofia* eller *Tritoma*, kaldes sine Steder Arons Stav (AL. 1932).

HESTEKASTANIE. Mod Gigt brugte man sine Steder i Fyn at bære 3 Frø af en Hestekastanie i sin Lomme (ER.).

HUMLE. Fynboen siger: »Jej kan al Slags Bundearbejde undtagen høste og slaa, pløje og saa — men plukke Humle det kan jej!« og saa tilføjer han, naar han kommer med sin Humlesæk: »Gode fynske Humle i Sækki! min Kone har allerede brygget paa dem een, to, tre, fire Gange, aa de var lissaa gode første som sidste Gang!« (H. F. Feilberg: Dansk Bondeliv 4. Udg. 1922 S. 94). Man har i Bellinge et Mundheld: »Du kan nok taale at

komme til Vejrs, du behøver ikke at leje til at stænge Humle« (NCA. 1930). En »fornemme Landmand i Fyen« siger i en Artikel i *Oeconomisk Journal* 1757 S. 42: »Humlerankerne brugtes bl. a. til 1) Reb til Tøjr, 2) at bruge enkelte at binde Korn op med, som i Humle-Egnen bruges meget, for at menagere Kornet fra, at snoe Band deraf, da den som binder op, lettelig kand føre 1 Knippe med sig om Livet, 3) kand de bruges til at lægte Huuse med i Steden for Søm, da Rankerne der med en Kiep holde Lægterne til Spænde Træet, kand holde ligesaa længe som Lægten, hvorpaa Straaet tækkes, er og ligesaa nett, som Lægten var pikket til med Søm; Top Rankerne bruges til at grøde Jorden med og qvæle Skarnet.« Tilbindingen af Humlespirerne til Stængerne skulde ske saa løseligt som muligt, helst med et vædet Halmstraa. Paa nogle Steder brugtes ogsaa Bladene af Skovkørvel, og til den Hensigt saas denne Plante mellem Humleraderne for at have Bindematerialet ved Haanden (Have Tidende 1839 S. 249). De Humleskud, som løb langs med Jorden og slog Rod, kaldtes Løberod; brugtes de til Nyplantning, betegnedes de Læggerod (ibid. S. 249 f.).

HUSLØG kogt i en Bagerovn og Bomuld derefter dyppet i Saften af de kogte Blade er et godt Middel mod Døvhed (Langeland, ER.).

HVIDTJØRN. Om Tjørnene paa Turø fortælles det, at Fru Ellen Marsviin er Skyld i deres Tilstedeværelse. Hun havde spillet med Kongen om Øen og havde tabt den til ham. Men saa udbad hun sig som Gunst at faa Lov til at beholde den, indtil hun havde taget endnu en Afgrode, hvorefter hun tilsaadede hele Øen med Tjørnefrø og saaledes sikrede sig Ejendomsretten langt ud i Fremtiden. (Se under Eg om et lignende Forhold). *Cratægus monogyna* kaldes foruden Den tyske Torn ogsaa Kieler-Torn og Lybækker-Torn (Gartner-Tidende 1911 S. 132).

HÆG hedder i Tommerup Tørstetræ (FT. 30.5.1926).

HØR. Naar man saaede Hør, skulde man efter Saaningen kaste Sækken højt op i Luften, for at Hørren skulde blive lang (FH. 1930 S. 128). De Knipper, den ruskede Hør sattes i paa Marken, kaldtes Styder (FV. 27.7.1930). Blegningen af Hørgarnet foregik i gamle Dage paa den Maade, at Garnet lagdes i et Kar, som dækkedes af et Lagen, hvorover der var strøet Brændeaske. Ved at hælde Vandet gennem Askelagenet blegedes Gar-

net fint og fuldkomment (samme Kilde). Se iøvrigt om Hør SA. 1920 S. 27 ff.

KAAL. Tidligere er omtalt Plantebedet, hvor Kaalplanterne i gamle Dage i Fællesskab blev tiltrukne; i Taarup, Frørup Sogn, kaldtes endnu i 1890 et trekantet Stykke Jord saaledes (PeL. 1930). Navnet kendes ogsaa fra Rønninge (FT. 1.10.1931) og fra Skaarup, hvor Pladsen, nu omdannet til Anlæg, ogsaa kaldes Kaalbedet (HCF. 1932), samt fra Herringe (HCF. 1932). Ager-Kaal kaldes i Vester-Hæsinge Kige (KN. 1930).

KARTOFFEL. I Bellinge kaldes de Kanstøfler, men i ældre Tid hed de Patetter og Potetter (NCA. 1930), i Nyborg-Egnen Katøfler (KN.). Vandet, hvori Kartofflerne er kogt, siges at være et udmærket Middel mod Gigt. Det skal helst drikkes efter hvert Maaltid i Stedet for Øl eller lignende. Skiver af raa Kartoffler bruges til at lægge paa Bistik, disse vil da ikke hæve op, og Kartoffelmel bruges ofte til at drysse paa hudløse Steder hos Spædbørn (KN. 1930). For godt 100 Aar siden blev der paa Langeland brændt betydelige Mængder Brændevin af Kartoffler; der brændtes f. Eks. 1815—16 paa et enkelt Brænderi 15,000 Kander Brændevin af 1872 Tønder Kartoffler (VL. 1909 S.455).

KATOST. »Som Børn spiste vi Frugterne, og min Bedstemoder sagde, at de var gode til at holde Maven i Orden« (KN. 1930).

KIRSEBÆR. Frugterne kaldes Kisbær, Træet Kisbetræ. Stenene maatte ikke spises; de gamle vidste at fortælle om, at Kirsebærstenene kunde gro i Maven. Kirsebærblade, der var godt tørrede, har baade før og under Verdenskrigen været brugt til at blande i Tobak (KN. 1930).

KOBJÆLDE (*Pulsatilla*). Den kaldes Klokke eller Klokke (V. Hæsinge, KN. 1930). Paa Vestfyn kaldes den Bojes Blod (Anton Mikkelsen 1930) maaske under Paavirkning af de der brugte Navne til Hestehov.

KOMMEN. I Tiden kort før Udskiftningen fandtes paa Strynø en Mængde Kommen-Haver. Næsten hver Gaard- eller Husmand havde en saadan Have, som kunde give 2 eller 3 Tdr. Kommen, der betaltes med ca. 15 Rdlr. pr. Tønde (FH. 1932 S. 35).

KORN. Et gammelt Ord siger: »Naar Rugvippen er kendt, skal Bygsæden være endt« (Ore, FL. 1931). Paa Langeland havde man i sin Tid en lille Industri af Straahatte, som navnlig blev forfærdigede i Rudkøbing; i Klavsebølle blev en tarveligere Slags fremstillet af Hvedestraa (VL. 1909 S. 487—88).

KRISTTORN. Paa Æbelø findes Danmarks største Kristtorn; den er 14—15 m i Højden og omtrent 2 m i Omfang (FV. 24.1.1932).

LILIEKONVAL. STORKONVAL kaldes paa Fyn Snogeblo m st (Hans Bonde Hansen 1930), i andre Egne af Landet har den andre Navne med Forleddet Snoge, f. Eks. Snogebær og Snogekrud.

OKSEØJE. Lugter en frugtsommelig Kvinde til Matrem, faar hendes Barn rødt Haar (Sk. IV 1885 S. 69).

PIL. I Turistforeningens Aarbog 1925, »Sydfyn«, fortælles S. 115, at mellem Korsør og Slagelse er hvertandet Menneske en Langelænder, og dette kendes paa, at de planter Pil om Markerne. Stednavnet Selleberg menes at være opkaldt efter Selje (OANME. 1927 S. 60).

RØN. Rønnen er hellig, fordi Veddet snor sig den modsatte Vej af andet Træ (Langeland, Turistforen. Aarbog 1925, »Sydfyn«, S. 122). »Var det svært at faa kærnet Smør — det er det ikke mere — saa skulde man have en Kærnestage af Røn« (ibid.). Blade af Flyverøn lagt under Løb og Laas paa Bøsse hindrer Forgørelse (Sk. II 1884 S. 30). En Ring af Flyverøn om Halsen paa Kvæg fordriver Utøj (Sk. IV 1885 S. 55). Se om Podning paa Røn under Abild.

SKVALDERKAAL hedder ogsaa Gåvlkål (Ubberud, HCF. 1931).

STENBRÆK. Den vildtvoksende Art: KORNET STENBRÆK hedder Storkeurt (Nordfyn, HCF. 1931).

STUEPLANTER. En Saftplante med ejendommelige, blaa-graa Skud, der er trinde og ofte krummede og nok kunde minde lidt om mislykkede Agurker, og hvis latinske Navn er *Senecio articulatus*, kaldes i Marstal Agurkeblomsten (PeL. 1932).

SUKKERBEDE (= Sukkerroe) (*Beta vulgaris var.*) Ved kgl. Resolution af 13.8.1811 fik Generalmajorerne Greverne Ahlefeldt til Tranekjær og Juel til Taasing Privilegium til Sukkertilvirkning af den hvide Sukkerbede efter den Achardske Methode (VL. 1909 S. 454 f.).

VALNØD. Om den bruges følgende Gaade (Ulbølle, HCF. 1930):

Da jeg var ung og smuk og i min bedste Alder,
fra Moders Skød til Jorden maa jeg falde.
Da gaves mig tre Kjoler, af bedste Mester skaaren.
Den ene var saa grøn som Græs, den anden haard og stiv,
og naar den tredie tages af, saa gælder det mit Liv.

LISTE OVER FORKORTELSER

FOR LITTERATUR OG MEDDELELSE

Det Aarstal, som i Afhandlingen tilføjes efter Forkortelsen, betegner Tiden for Værkets eller Meddelelsens Fremkomst.

- AA. = Anton Andersen: Fra Planternes Verden. Kbh. 1885.
 AaOA. = Aarbog for Historisk Samfund for Odense og Assens Amter, især Kai C. Uldall: En gammel fyensk Lægebog eller Cyprianus, og Hans Jørgen Trojel: Haandskrift, dateret 1. Maj 1771 med Titel »Pro Memoria«, optrykt med Forord af Fr. Heide.
 AB. = Arent Berntsen: Danmarckis oc Norgis Fructbar Herlighed. Kbh. 1656.
 AEM. = A. E. Meinert: Naturen og Menneskelivet I. 1854.
 AFa. = A. Fabricius: Drejøj Sogns Beskrivelse og Historie. Kbh. 1882.
 AFr. = Achton Friis: De Danskes Øer. I—III. Kbh. 1926—29.
 AKA. = Anders Kr. Andersen, Gaardejer, Volstrup. Skriftl. Meddelelser.
 AL. = Forfatterens egne Notater, hvor Meddelerens Navn ikke er blevet noteret.
 AU. = Anders Uhrskov: Fynske Sagn. Kbh. 1929.
 BM. = Overassistent, Havebrugskandidat Bernhard Michelsen. Mundtlige Meddelelser.
 BMø. = Birgitte Møller: Vilde Planter. Kbh. 1900.
 CC. = Chr. Christiansen, Lærer, Vejle, Jylland. Skr. Medd.
 CDb. = Carl Dahlbom, tidl. Lærer og Kordegn i Svenborg. Skr. Medd.
 CDg. = C. Dalgas: Svendborg Amt. 9de Stk. af de danske Provindsers Bskr. Kbh. 1837.
 CFS. = Christian Friederich Schumacher: Medicinsk Plantelære for studerende Læger og Pharmaceutiker I—II. Kbh. 1825—26.
 CGR. = C. G. Rafn: Danmarks og Holsteens Flora I 1796, II 1800.
 CJ. = C. Jørgensen, Lærer, Birkholm. Noter, tilh. Udvalgt f. Folkemaal.
 CM. = Chr. Molbech: Dialect Lexicon. Kbh. 1841.
 CP. = Chr. Poulsen, Pumpemager, Krarup. Skr. Medd.
 CR. = Christine Reimer: Nordfynsk Bondeliv i Mands Minde I—V. Odense og Kbh. 1910—19.
 EAP. = E. A. Petersen: Folkenavne paa Lægemedler . . . Kbh. 1891.
 ER. = E. Rostrup, Professor, Dr. phil. (død 1907). Dels Optegnelser fra 1866—78, skænket Forf. af hans Søn, Magister Ove R., og dels Medd. til HJT. — Endvidere: Skaarup Seminarium i Undervisningsaaret 1874—75, hvori E. Rostrup har skrevet: »Om blomsterløse Planters Indflydelse paa gængse Meninger og Skikke«, og samme 1878—79, hvori han har skrevet: »En sydfynsk Aa«.
 ETK. = Evald Tang Kristensen: Danske ordsprog og mundheld. Kbh. 1890. — Danske Sagn I—VII. Aarhus og Silkeborg 1892—1901. — Danske Folkegaader. Struer 1913. — Gamle Raad for Sygdomme hos Mennesket. Viborg 1922.
 FCL. = F. C. Lund: Beskrivelse over Øen Thorseng. Odense 1823.
 FF. = Flora og Fauna.
 FFMJ. = F. F. M. Jacobsen, Pens. Lærer, Ringe. Skr. Optegnelser.
 FH. = Fynsk Hjemstavn.
 FL. = Frode Lund, Lærer, Ore, nu Turup. Skr. Medd.
 FR. = Frederikke Rath, Frk., Troense. Skr. Medd.
 FT. = Fyns Tidende.
 FV. = Fyns Venstreblad.
 GN. = Gerhard Nielsen, Landbrugskandidat, Herrested. Skr. Medd.
 HC. = Hanne Christoffersen, Smedekone, Humle. Skr. Optegnelser.
 HCF. = H. C. Frydendahl, Lærer, Redaktør, Krarup. Mdtl. og skr. Medd.
 HH. = Holger Havrehed, Kunstmaler, Morud. Skr. Medd.
 HJH. = Hans Jørg. Hansen, Maler, Brørup St. Skr. Medd.

- HJT. = H. Jenssen-Tusch: Nordiske Plantenavne. Kbh. 1867. Tillæg. Kbh. 1870.
- JAHB. = Jac. Aall Hofman (Bang): Odense Amt. 16de Stk. af de danske Provindsers Bskr. Kbh. 1843.
- JCB. = J. Chr. Bendz: Efterretning om Rønninge og Rolfsted Sogne. 1820.
- JCS. = Johan Christian Steen: Anviisning i Hagedyrkning for den danske Bonde. Odense 1799. — Kort Underviisning i Haugekunsten. Odense 1795.
- JEL. = Jakob E. Lange, Forstander, Fyns Stifts Husmandsskole, Odense. Mdtl. og skr. Medd.
- JK. = Jens Kamp: Danske Folkeminder. Odense 1877.
- JL. = Botanikeren Johan Lange. Skrevne Noter.
- JMJ. = Johs. M. Jensen, stud. theol., København, nu Sognepræst, Nørre Næraa. Manuskript, stillet til Disposition, o. a. skr. Medd.
- JRH. = J. R. Hübertz: Beskrivelse over Ærø. Kbh. 1834.
- JSS. = Jens Steen Sehested: Det herlige og prissværdige Fyens billige Berømmelse. Kbh. 1671. Udgivet paany af en Fynboe [Rasmus Nyerup]. Kbh. 1784.
- JTS. = Kunstmaler Johan Thomas Skovgaard. Mest mdtl. Medd.
- JWH. = J. W. Hornemann: Forsøg til en dansk oekonomisk Plantelære. Kbh. 1. Udg. 1796, 2. Udg. 1806, 3. Udg. 1821 og 1837.
- KN. = Kr. Nielsen, Lærer, Vester-Hæsing. Skr. Medd.
- LBds. = Leo Bondesen, Lærer, Kistrup. Skr. Medd.
- LBS. = Ludvig Boesen: Beskrivelse over . . . Lundsgaard ved Kierte-minde. Kbh. 1769.
- LPF. = L. P. Fuglesang, Bogbinder, Fruens Bøge. Skr. Medd.
- LPL. = L. P. Lauritsen, Sparekassebogholder, Tranderup. Skr. Medd.
- MH. = Mads Hansen: Husmandsbogen, 2. Udg. Kbh. 1880.
- MK. = M. Kristiansen, tidl. Lærer i Orte. Noter. tilh. Udv. f. Folkemaal.
- NCA. = Niels Chr. Andersen, Murer, Bellinge. Skr. Medd.
- NH. = Niels Højgaard, tidl. Højskoleforstander. Skr. Medd.
- NJA. = N. J. Andersen: Botaniske Maanedsbilleder. 1888.
- NPJP. = N. P. J. Pedersen, Dyr læge, Ryslinge. Skr. Medd.
- NRS. = Niels Rasmussen Søkilde: Gamle og nye Minder om Brahetrolleborg og Omegn. Kbh. 1870. — Om Frugthavens Anlæg og Pleje. Kbh. 1886.
- NT. = Værkbetjent N. Thinesen, Nyborg. Skr. Medd.
- OA. = Olaf Andersen, Højskolelærer, Forfatter, Tommerup. Skr. Medd.
- 0ANME. = Olaf Andersen og N. M. Elling: Fyn. Odense 1927.
- OdS. = Ordbog over det danske Sprog. Kbh. 1919 ff.
- PAJP. = P. A. J. Petersen, Lærer, Stenderup, Toftlund. Skr. Medd.
- PC. = Poul Christiansen, Kunstmaler, Lyngby. Skr. Medd.
- PeL. = Per Larsen, Gartnerformand, København. Mdtl. og skr. Medd.
- PH. = Poul Hauberg: Folkenavne . . . paa Lægemedler. Kbh. 1927.
- PoL. = Poul Larsen, Adjunkt, Kolding. Mdtl. og skr. Medd.
- RJ. = Fru Toldforvalter Ragnhild Jensen, Faaborg, nu Holbæk.
- RR. = Torveinspektør Richard Rannow. Mdtl. Medd.
- SA. = Svendborg Amt. Aarsskrift for Svendborg Amts historiske Samfund.
- SB. = S. Boelslund, Gartnerformand, København. Mest mdtl. Medd.
- SF. = Svend Frederiksen, Gaardejer, Aasum. Artikler, mest i Fyns Tidende, og skr. Medd.
- SG. = Svend Grundtvig: Gamle danske Minder i Folkemunde. 1854—61.
- Sk. = Skattegraveren 1884—89.
- SP. = Simon Paulli: Flora Danica, det er: Dansk Urtebog. Kbh. 1648.
- VL. = Vilh. Lütken: Bidrag til Langelands Historie. Rudkjøbing. 1909.
- VM. = Vilh. Madsen, Landmand, Ulbølle. Skr. Medd.
- VS. = Vedel Simonsen: Bidrag til den fynske Kongeborg Rugaards . . . Historie. I—III. 1843—44.
- VSO. = Videnskabernes Selskabs Ordbog. Kbh. 1793—1905.
- VWP. = V. Würden Pedersen, Førstelærer, Aastrup. Skr. Medd.

SAGN FRA SKAARUP
FORTALTE AF SLAGTER JENS MORTENSEN I VEISTRUP
 AF FRISKOLELÆRER RASMUS HANSENS EFTERLADTE OPTEGNELSER
 MODTAGET FRA HANS SØN, BRVGGER CHR. HANSEN, TVED

1.

FOR over 100 Aar tilbage i Tiden kom der en Præst til Skaarup, der i Folkemunde hed Hrr. Split. Han kunde lidt meer end sit Fadervor; han havde saaledes lært, baade at mane, vise igjen, være to Steder og meget mere. Strax han kom i sit Embede, var han næsten aldrig i Senge om Natten, men færdedes om, baade i Præstegaarden, paa Kirkegaarden og i Kirken, for at opdage om der ikke var eet eller andet Pusleri, han kunde prøve Styrke med. Hans Kone og en voxen Søn, de havde, var rigtig utilfredse med, at han saaledes sværmede om. Saa snakkede de sammen om, at see og kyse ham. En Aften tog saa Sønnen et hvidt Lagen over sig og gik op paa Kirkegaarden, hvor han mødte sin Fader. Faderen hilser ham og siger: God Aften. Sønnen svarede ikke. Præsten spørger: Hvem er du? Sønnen tier. Præsten spørger: Er du Menneske eller Dødning? Men han fik ingen Svar. Saa begyndte han at mane Sønnen. Men da Sønnen fornam, han sank, sagde han: Det er mig, Fader. Det er slemt, min Søn, sagde Præsten, men nu er det bagefter; jeg kan ikke frelse dig, du er kommen i over det tredie. Saa manede han ham heelt, og drev en Pæl igjennem ham.

2.

En anden Nat stod Præsten i sit Kammer og seer op paa Kirkegaarden; da begynder det at ryge op af en Grav. Saa raaber han ad Konen og siger: Kom Moer, saa skal du see noget! Selv var han snar og tager Kjole og Krave paa, sin Bog i Haanden og springer ud af Vinduet for at naa Spøgelset, før det kom af Kirkegaarden. Han naaer og lige netop Porten, idet Gjenfærdet vilde lukke op. Det maatte saa kjønt blive indenfor; og han manede det ned ret indenfor Porten; der stod Pælen mange Aar. Men Konen stod i Vinduet og saa, han gjorde det.

3.

En Nat kom Præsten kjørende hjem ad Svendborgveien, da seer han en Høi ved Veien, der var løftet iveiret og stod paa fire røde Støtter. Derinde under var Lystighed, for Nisserne var

just den Nat i Besøg hos Troidene, og det var ret nu lige paa det Høieste med Dansen og Drikken. Prrr! siger saa Præsten. Lad mig see om jeg har, hvad jeg skal bruge. Nei, jeg har ingen Krave. Den maa du hente, siger han til Karlen. Sid paa en Hest, og vær her igjen, saa hurtig Hesten kan bære dig. Saasnart Præsten kom i Klæderne, gik han ovenpaa Høien og traadte ham ned. Efter den Tid har ingen seet Lystighed i Høien. Ja, hvor der var meget Tøieri, der maatte fly for ham.

4.

En Aften silde gik en af Bymændene fra Kroen og hjemefter. Som han gik over Plantebedene, der hvor Gymnastikpladsen er, møder han en sort Jomfru. Ja, det var naturligviis et Spøgelse, eller Gud maa vide, hvad det var for Noget. Nu siger et gammelt Ord: Naar Øllet gaaer ind, gaaer Forstanden ud; saadan gik det her: Manden rækker efter den Sorte med begge Arme (han burde have flyet Skarnet) og siger: Giv mig en Kys! Nei, iaften ikke, siger Gjenfærdet, men mød mig i Morgen Aften paa dette Sted og paa denne Tid, saa kan vi snakkes ved. De gave saa hinanden bestemt Løfte om Mødet, og gaaer saa hver til sin Ende. Men inden Manden naaede sit Hjem, var han saa bange at alle hans Lemmer rystede. Om Natten fik han ikke Søvn i sine Øine, for hver Gang han tænkte paa den sorte Jomfru, krøb det i ham. Saasnart det vel var Dag, gik han til Præsten, fortalte ham den hele Tildragelse og bad ham om et godt Raad. Ja, har du givet hende dit Ord, sagde Præsten, saa faaer du holde det; jeg skal hjælpe dig, det jeg kan. Blive hos dig kan jeg ikke, men gjøre dig det, der er bedre, det kan jeg. Saa ud paa Aftenen gaaer Præsten og Manden til Stedet. Her gjør Præsten en Kreds udenom Manden og siger: Lad nu komme, hvad der komme vil; naar du bliver i Kredsen er du sikker. Hun viser sig først i en Skikkelse saa i en anden, kanskee i min med; hun vil lokke og true, for at faa dig ud af Kredsen, men hold du kun ud. Naar jeg kommer selv, gaaer jeg lige over Kredsen og tager dig ved Haanden og det uden at sige et Ord. Saa først maa du følge med hjem. Her har du ellers en Bog, den kan du bare række dem, der kommer og sige: Læs du den! saa skal de nok forsvinde. Saa gik Præsten. Kort efter kom den sorte Jomfru, hun rakte sin Haand ud og siger: Kom dog og mød mig! Jeg venter dig paa Stedet, sagde Manden. Saa kom hun

derhen, men blev standset af Kredsen. Ræk mig dog din Haand, siger hun. Nei, læs du den, siger Manden og rækker hende Bogen. Men hun forsvandt paa Øieblikket. Hun kom dog strax igjen og det i Præstens Skikkelse og siger: Du stod dig! Kom nu lad vos gaa. Læs du den! siger Manden, og rækker Bogen ud. Og strax forsvandt Skikkelsen. Saadan blev det ved, ligetil Kokkene havde raabt i Byen, at komme først den ene Skikkelse, saa den anden, men alle forsvandt de, saasnart han viste dem Bogen og sagde: Læs du den. Tilsidst kom Præsten, han gik over Kredsen, tog ham ved Haanden og siger: Det gik godt! Kom, jeg skal nu følge dig hjem. Men, det var knap Manden turde forlade Kredsen; han havde og seet saameget underligt den Nat.

5.

En Nat talte Præsten til sin Karl og siger: Du skal spænde for og holde for Døren inden fem Minutter; vi skal paa en Reise. Saasnart Vognen var for Døren, kommer Præsten i Kjol og Krave, og med Bogen under Armen, springer paa Vognen og raaber: Kjør, alt hvad Remmer og Tøi kan holde! Udenfor Porten spørger dog Præsten: Veed du, hvor vi skal hen? Nei, svarer Karlen. Vi skal til Langaa, siger Præsten, og om en Time skal du holde der i Præstegaarden, enten saa Hestene styrte eller staa. Men, det er sandt, holde stille maa du ikke; du kan bare kjøre saa jevnt; naar du kommer i Gaard, saa skal jeg nok komme af; lytte maa du heller ikke; du kan kjøre ud paa Gaden og lade Hestene gaa frem og tilbage.

I Langaa var der en Præst død et halvt Aarstid tidligere. Han gik saa grueligt igjen, baade i Stuerne, i Gaardet og i Haven. Den ny Præst var derfor ifærd med at mane ham ned denne Nat ude i Haven. Men det var ham et haardt Arbeide, for rigtignok havde han været i den sorte Skole, men han havde, siden den Tid, gjort Uret, og derfor kunde han ikke faa Magt over Gjengangeren. Dette havde Skaaruppræsten mærket, og var nu kommet for at hjælpe ham. Han sprang af Vognen, saasnart de kom i Gaard, og skyndte sig ned i Haven, hvor den døde og den levende stod, vi kan gjerne sige i Tottene paa hinanden. Nu er du fri! raaber Skaaruppræsten, du har vel faaet nok. Ja, den Langaa havde faaet det han kunde hjælpe sig med en Tid: Gjengangeren havde først ladet ham høre sin Synd, derpaa slaaet Bogen fra ham; saa revet Kjol og Krave af ham; saa de andre

Klædningsstykker, og havde nu givet sig ifærd med Haar og Skæg, der nu fløi i Totte. Nu slap han dog med Livet. For Skaarup-præsten var det en let Sag at mane den døde. Og der blev saa dreven en Pæl igjennem ham sex Alen i Jorden.

6.

Der er ingen, som kan nægte, den gode Præst gjorde, hvad han kunde i sine Dage, for at rense Sognet for alt Pusleri, men det var langt fra, han naaede det. Folkene gjorde heller ikke, hvad de kunde og burde have gjort, for de var næsten mere bange for Præstens Kunster, end for det gamle Pusleri, det havde de nu engang vænnet sig til. Der fortælles derfor baade om Hrr. Splets Eftermand, Amtsprovsten, og selv om ham, der er endnu, at de manede og maner endnu. Saadan er der dem, der vil paastaa, at den gamle Skolelærer Hansen fra Skaarupøer, der hængte sig, blev maned for nogle Aar tilbage. Han var saa gruelig til at gaa igjen, at han lod sig see ved det høieste Daglys, ja, han trak endog sin stakkels Kone i Forklædet. Dengang Præsten fik det at høre, forberedte han sig i tre Dage. I den Tid snakkede han ikke til nogle; han sad i sit Studerkammer om Dagen, løb paa en Græsplet i Haven om Natten, og spiste i den Tid kun Brød og Salt og drak Vand til. Saa forsøgte han sig i Manekunsten; det gik godt. Folk troer ellers, at hverken han eller Amtsprovsten har været i den sorte Skole, men at de tager deres ud af Hrr. Splets Bøger, der skal være gemte etsteds i Præstegaarden, eller maaske i Kirken under Alteret.

7.

Efter Hrr. Splets Død traf det sig, at en Mand kjørte igjennem Byen, saadan lige ved Midnat. Han sad paa et Fodersæde, og satte sine Been paa Hammelen. Og som han nu kjører forbi Kirkeporten, smækker den op. Hestene blev staaende gandske stille; og en høi, sort Skikkelse kom ned fra Kirkegaarden, gaaer lige hen til Vognen og sætter sin ene Fod op paa Hammelen og forsøger at kysse ham, der sad i Vognen. Manden blev forskrækket, helder sig helt tilbage i Vognen, jamrer sig og siger: Aa—ja, Aa—ja! Aa—ja, svarer den sorte Skikkelse igjen, men trækker sig dog tilbage til Kirkegaarden. Saa kunde Manden kjøre igjen.

To Karle fulgtes ad en Aften til Juleleg. Som de gik forbi Kirkeporten, traf det sig, at de saa hver til sin Side. Den der saa ind efter Kirkeporten, seer saa en Tørv komme trillende derfra, og der var Ild i begge Ender. Nei, see bare! siger han saa til den anden. Men idet han begyndte at snakke, blev han, som var han naglet til Stedet. Saa beder han og siger: Aa, Gud hjælpe mig! og slog saa et Kors for sig. Saa forsvandt Tørven. Han kunde ogsaa gaa; men til Gildes vilde han ikke, for det er ikke godt, at komme til Lyset, naar de har seet saadant noget; og saa gik han hjem i Seng. Den anden Karl havde hverken hørt eller seet det ene eller det andet.

GAMLE SANDSAGER

SMAATRÆK OM H. C. ANDERSEN

En Dag var H. C. Andersen i Besøg hos min Bedstefader, Dr. H. C. Lund¹⁾, og de førte saa Samtalen hen mod deres Fødselssted paa Fyn. Min Bedstefader mente saa, at H. C. Andersen skulde skrive et smukt Eventyr eller en Historie om Odense og Omegn. Dertil svarede H. C. Andersen: »Jeg har forlængst hensat min Kæphest i en Krog, og i dens Sted vil jeg fremtage min Pegasus.«

Carit Etlar spiste ofte til Middag hos min Bedstefader. En Dag kom han lige efter, at H. C. Andersen var gaaet. Carit Etlar spurgte da min Fader, C. L. Lund, hvad han syntes om H. C. Andersen, hvortil min Fader sagde: »Jo, Fader er helt glad og tilfreds med at være sammen med ham; men jeg synes, at han egner sig mere til at tale med Børn end med voksne.«

H. C. Lund, De gamles By, København.

¹⁾ Om H. C. Lund og Sønnen C. L. Lund se Christine Reimer: Hans Christian Lund, FHj. 1930, S. 162 ff. H. C. F.

Odense 15. Apr. 29
H. C. F.

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. for hvert Fjerdingaar. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766.

Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksemplar, bedes man paatale det hos Postvæsenet.

FYNSKE PLANTENAVNE OG FOLKEMINDER OM PLANTER

I dette Hæfte afsluttes Efterslæt til Axel Langes Fynske Plantenavne og Folkeminder om Planter. Der vil senere udkomme et Særtryk af hele Artikelrækken. H. C. F.

Vignetterne S. 149 og 160 er fremstillet af Herman Madsen.

Lad Fynsk Hjemstavn indbinde, derved faar Maanedsskriftet blivende Værdi, og Værdien vokser med Aarene.

De første Aargange kan endnu faas hos Udgiveren, Krarup pr. Espe.

NYE BØGER OG HÆFTER

H. C. Frydendahl: Jærnuvinding paa Fyn i gamle Dage. Særtryk af Beretn. om Det 9. danske Hjemstavnsstævne.

Marius Kristensen, J. K. Jensen og Th. Thomsen: H. F. Feilberg. Særtryk af Aarbog for Ribe Amt 1932.

Anders Uhrskov: Fynsk Landsbyliv i gamle Dage. Gaardmand Kristian Andersen fortæller.

Budkavlen. 1932, Nr. 2.

Danske Studier. 1932, 1. og 2. Hæfte.

Langelænderen. Nr. 63 og 64.

FOREDRAG MED LYSBILLEDER

Vor Hjemstavns Natur og Minder.

Den gamle danske Landsby.

Gamle danske Borge.

Strejftog gennem Fyn.

Fra Baaring Vig til Horne Bugt (Vandringer i Vestfyn).

OLAF ANDERSEN, Solvang, Tommerup St.

AUGUST F. SCHMIDT: LANDSBYSMEDEN
er udkommet. Pris 2 Kr. + Porto.

Bestilling modtages i
Thomas Niensens Boghandel, Ryslinge. - Telf. 16.

**VESTFYNS
HJEMSTAVNSGAARD
I GUMMERUP**

er daglig aaben fra Kl. 10—6.
Adgang: Voksne 50 Øre,
Børn 25 Øre.
— Foreninger og Skoler halv Pris. —

FOREDRAG

særlig vedrørende
Hjemstavn og Livet i gamle Dage
tilbydes.

Mange Lysbilleder af Landskaber,
Bygninger og gamle Arbejder. — —
Olaf Skov,
Køng Højskole, Glamsbjerg St.
Telf. Glamsbjerg 12.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1931

Aarg. 1928—30 kan faas for 3 Kr. pr. Aarg., Aarg. 1931 for 5 Kr.

Indbundne Aargange koster yderligere:

En Aargang.....	med Shirtingsryg Kr. 1.50,	med Skindryg Kr. 2.50		
To Aargange samlet.....	—	- 2.00,	—	- 3.00
Tre Aargange samlet.....	—	- 3.00,	—	- 4.00
Fire Aargange samlet.....	—	- 4.00,	—	- 5.00

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

Af Udtalelser om FHj. kan anføres:

»Det indeholder et meget afvekslende Stof, og Udgiveren har formaaet at knytte en lang Række gode Medarbejdere til Foretagendet. »Fynsk Hjemstavn« vil i første Række interessere Fynboerne, enten de saa er bosiddende i eller udenfor »Danmarks Have«, men det har ogsaa Bud til alle andre, der interesserer sig for gammel Folkeskik og Folkeminder.«

C. K. i Jyllandsposten.

»Det er med oprigtig Glæde, man gør opmærksom paa dette smukt udstyrede Tidsskrift... Det er et godt og alsidigt Stof, »Fynsk Hjemstavn« bringer, og man kan ikke noksom anbefale Fynboer og hjemstavninteresserede Mennesker i det hele taget at holde Maanedsskriftet.«

August F. Schmidt i Fyns Venstreblad.

»Her maa alle være med, enhver kan paa sin Maade ganske stille bidrage hertil ved at tegne sig som Abonnent paa »Fynsk Hjemstavn« og virke for dets Udbredelse.«

Georg Rønberg i Fyns Venstreblad.

AVERTER I FYNSK HJEMSTAVN

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift: for: den: fynske: O:gruppe.
Udgivet: og: ledet: af
H.C. Frydendahl.

Indhold: D. Nordmann: Et Bæverkranie fra Krarup Mose. — Chr. Nielsen: Ørteflagt
og Pølseglide. — Gamle Sandfager.

11. hæfte.

November 1932.

5. Aargang.

FYNSK HJEMSTAVNSFORENING FOR KØBENHAVN OG OMEGN

Generalforsamlingen.

Der var mødt et lille Hundrede Medlemmer, da Formanden, Biblioteks-konsulent Jørgen Banke, bød velkommen. Til Dirigent valgtes Sogneraadsformand Clausen, Holte. Derefter aflagde Formanden Beretning. Han omtalte især, hvad Bestyrelsen havde søgt gennemført for at vise det fynske Element i dansk Kulturliv. Noget af dette skulde løses af »Fynsk Hjemstavn«. Det er et smukt Blad; men en Del Medlemmer har klaget over, at det er for dyrt. Nu maa Generalforsamlingen afgøre, om vi skal beholde det som Medlemsblad.

Derefter forelagde Kassereren, Direktør L. Andersen, det reviderede Regnskab, der balancerede med 2063 Kr. 85 Øre. En trykt Oversigt var uddelt blandt de mødte. Regnskabet godkendtes.

Derpaa forhandlede der om et Forslag til nye Love, der var fremsat af Kassereren og godkendt af Bestyrelsen. Det omfattede 20 Paragraffer, hvoraf nogle gav Anledning til en livlig Forhandling. Det blev med enkelte mindre Ændringer vedtaget (og er siden blevet udsendt til Medlemmerne).

Det vedtoges med stort Flertal at beholde »Fynsk Hjemstavn« som Medlemsblad.

De afgaaende Bestyrelsesmedlemmer blev genvalgt. Til Suppleant valgtes Overlærer Boas. Formanden genvalgtes med Akklamation.

Da Revisorerne ikke vilde modtage Genvalg, valgtes i deres Sted Havearkitekt Tholle og Sogneraadsformand Clausen med Overlærer Boas som Suppleant.

Endelig forhandlede der om Anskaffelse af en Fane og et Sanghæfte; men det overlodes til Bestyrelsen at tage Bestemmelse herom.

Efter at der var givet nogle Oplysninger om den forestaaende Stiftelsesfest, og efter at der var udtalt en Tak til Bestyrelsen, især til Kassereren for det store Arbejde, han udfører gratis, sluttede Generalforsamlingen, og Deltagerne samledes om Kaffebordene.

H. C. FRYDENDAHL.

Teateraftener.

Foreningen afholder Teateraftener

Torsdag den 1. og Fredag den 2. December Kl. 8

paa Teateret i Handels- og Kontoristforeningens Lokaler.

Stykket, der opføres, er

»Det gamle Guld« af Morten Korch,

sikkert det bedste af denne Forfatters dramatiske Arbejder. Alle Roller spilles af Foreningens Medlemmer, paa nær en enkelt allesammen af Dilettanter. Naar man ved, hvilken Interesse Dilettantkomedie vækker overalt, hvor saadanne opføres, haaber man, at denne Fest bliver Foreningens store Succes!

Forestillingen foregaar ikke i de sædvanlige Lokaler, men i det store smukke Lokale paa 1. Sal, hvor en udmærket dertil indrettet Scene forefindes.

De nye Dekorationer udføres ligeledes af Foreningens Medlemmer, blandt hvilke forefindes et Par fortrinlige Kunstmalere.

Som Skik og Brug er ved Dilettantforestillinger, nævnes ikke Navnene paa de rollehavende; men det kan forsikres, at de er valgt efter nøje Overvejelse af Forfatteren og Skuespiller Chr. Schrøder, der sætter Stykket i Scene.

Billetpriserne sættes ens over hele Salen, nemlig til den meget lave Entré 2 Kr. pr. Billet. Der bliver ingen Skat ekstra; men for at undgaa denne maa alle Billetter kun bestilles af Medlemmer, der selvfølgelig kan tage Familie og nærstaaende Venner med. Da der kun kan være ca. 300 i Salen, og da Biletpriserne er som ovenfor anført, forstaar man sikkert, hvor nødvendigt det er snarest at sikre sig en Plads. Billetterne er nummererede og sælges og noteres efter hvers særlige Ønske eller i den Rækkefølge, hvori Bestillingerne indgaar. Det vil altsaa forstaas, at de bedste Billetter sikres dem, der køber først. Bestillinger paa Billetter foregaar kun pr. Brevkort (7 Øre) til

Direktør L. Andersen, Rudersdalsvej 44, Holte (ny Adresse).

Paa Bestyrelsens Vegne:
CHR. SCHRØDER.

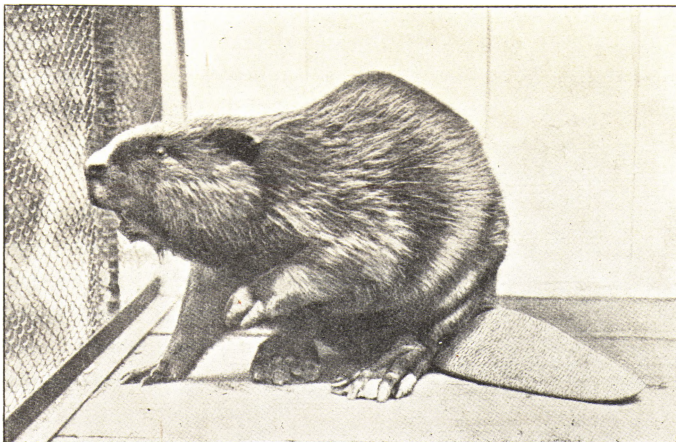

Fig. 1. Bæver (*Castor fiber*).

Man ser de store Fortænder, den flade skællede Hale og Svømmehuden mellem Bagtæerne. (Efter Danm. Geol. Undersøg. 3. Række, Nr. 5).

ET BÆVERKRANIE FRA KRARUP MOSE

AF STATS GEOLOG, DR. PHIL. V. NORDMANN

I Efteraaret 1931 fik Danmarks Geologiske Undersøgelse gennem Hr. Lærer Frydendahl, Krarup pr. Espe, en Meddelelse om, at Gaardejer Hans Clausen Hansen i Krarup i Sommeren 1930 havde fundet et Bæverkranie i sit Tørvemaal (Matr. Nr. Krarup 23) i Krarup Mose, Krarup Sogn. Det blev fundet ca. 19 Meter Ø. f. Møllebækken. Hovedskallen laa i et Kalklag under Tørvejorden, ca. 2 m under den nuværende Overflade og ca. 3 $\frac{1}{2}$ m under den »oprindelige« Overflade (Tørvegraven afvandes med en Vand-snegl, hvilket muliggør en saa dyb Gravning). Underkæben manglede, og der iagttoges heller ikke andre Dele af Skelettet. Kraniet er ikke fuldstændigt, idet saavel Næsebenene som begge Kindbensbuerne mangler; paa højre Side findes dog Kindbenets forreste Del. Fortændernes yderste Ende er afbrækket. Kraniet er 143 mm langt og Fortænderne er 9 mm brede. Kraniet blev af Lærer Frydendahl sendt til Svendborg Amts Museum i Svendborg, hvor det opbevares. Paa min Opfordring fremskaffede Hr. Frydendahl senere fra Ejeren en Prøve af »Kalklaget«, taget saa nær ved Findestedet som muligt.

Hvis man nemlig vil forsøge paa at bestemme den »geologiske Alder« af Dyret, hvilket vil sige Tidspunktet, paa hvilket denne Bæver er omkommet i Mosen, er det nødvendigt at kende de Plantelevninger, som eventuelt er begravede i samme Jordlag som Dyret og derfor kan betragtes som nogenlunde samtidige med dette.

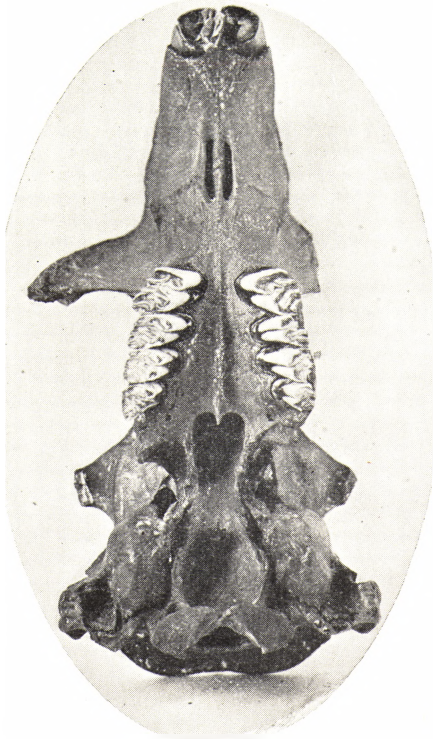

Fig. 2. Hovedskal af Bæver fra Krarup Mose.
Set fra Undersiden. c. $\frac{2}{3}$ nat. Størr.

Som Inddelingsgrundlag for det lange Tidsrum, som er forløbet siden den sidste Istid, bruger Geologerne bl. a. de Skovperioder, som har vekslet med hverandre, siden Træerne efter Istiden paany holdt deres Indtog i Danmark; det er de velkendte Perioder: Fyrre-, Ege- og Bøgeperioden. Denne summariske Inddelingsmaade er imidlertid ikke tilstrækkelig til en nøjere Tidsbestemmelse; man kan saaledes i flere Moser finde Lag af Fyrrestubbe, om hvilke det ad anden Vej kan paa-vises, at de ingenlunde tilhører Fyrreperioden, men er opstaaede langt henne i Egeperioden eller Egeblandings-skovens Tid, som den nu kaldes, fordi Skovene ikke udelukkende bestod af Ege-

træer, men disse var blandede med Ælm, Løn, Lind og flere andre, blandt hvilke Fyrren, der tidligere havde domineret i Skovene, atter for en Tid kom til at spille en vis Rolle.

Det nøjere Studium af de enkelte Tørvelag har vist, at de Plantelevninger, som findes i dem, tilhører Arter, som knyttes sammen af visse bestemte Naturforhold, først op fremmest klimatiske. Vi træffer f. Eks. i et Tørvelag et Plantesamfund, hvis Arter holder til paa tør Bund og trives bedst i et tørt Klima, andre Tørvelag indeholder Plantesamfund, der foretrækker fug-

tige Klimater, og af disse Samfund kræver nogle en forholdsvis høj Temperatur, andre en lavere. Men de klimatiske Forhold, som gennemgaaende er ensartede over større Strækninger, indvirker ogsaa paa andet end Planterne. Under tørre klimatiske Forhold sænkes Vandstanden i Søerne, Kildevældene rinder svagere, og Moserne udtørres i en saadan Grad, at Tørbundsplanter og Træer lettere vandrer ud paa deres Overflade og trives der. Indtræder der paany et fugtigt Klima, gaar Skoven ud, Tørve- mos og andre Fugtig- hedsplanter breder sig og danner et Dække hen over Træstubbe- ne, som staar tilbage i Tørven som et Vid- nesbyrd om den for- svundne tørre Tid. Man anvender derfor ofte en Tidsinddeling efter Klimater, og hele Skovtiden efter Istiden deles da i fire Afsnit: det boreale, som i Begyndelsen var køligt og temmelig fugtigt,

Fig. 3. Hovedskal af Bæver fra en Mose ved Hillerød.

$\frac{1}{2}$ nat. Størr. De øverste Fortænder er lidt beskadigede, og de forreste Kindtænder i Overkæben mangler. (D. G. U. 3. Række, Nr. 5).

men senere blev tørrere og varmere; det atlantiske, som var mildt og fugtigt; det subboreale, som var varmt og tørt, et Fastlandsklima med varme Somre og rimeligvis til Gengæld strænge Vintre, og endelig det kølige og fugtige subatlantiske Afsnit, som efterhaanden er gaaet over i den mere tørre Nutid. Lad os tage et Eksempel: I Fordybningerne mellem de Ler- og Sandbakker, som mange Steder i Landet dannede dets Overflade, efter at Indlandsisen var smeltet bort, fandtes større eller mindre Søer, i hvilke der, efterhaanden som Temperaturen steg, indfandt sig et stedse rigere Plante- og Dyreliv. Paa Bunden af Søen afsattes der Lag paa Lag, dels af det Sand og Ler, som af Vandløbene skylledes ud i Søen fra det omgivende Land, dels af forskellige Slags Mudder, de saakaldte Gytjelag, der kan have forskellig Oprindelse. Man taler saaledes om Kalkgytje (Søkalk, Mosekalk), som hovedsagelig bestaar af det Kalkovertræk, der udskilles paa visse Ferskvandsplanters Stængler og Blade, og som falder til

Bunds, naar Planterne dør, og dér blandes med tomme, mere eller mindre knuste Skaller af Ferskvandssnegle og Muslinger; om Diatomégytje, som hovedsagelig bestaar af de mikroskopiske Kiselskaller, der omslutter Kiselalgernes, Diatoméernes, blødere Dele; om Detritusgytje, som bestaar af henvaldne Plantedele, Vanddyrenes Excrementer o. s. v. I disse Gytjelag, samt i Kalk- og Lerlagene, der kan danne anelige Mergellag paa Søens Bund, begravnes naturligvis ogsaa de Levninger af Landplanter, som f. Eks. af Vinden føres ud i Søen. Før Skoven kom ind i Landet, bestod Plantevæksten af Polarplanter: Dryas (Rypelyng), forskellige Slags Polarpil, Dværgbirk o. a. Efterhaanden som Plantevæksten langs Søbredderne bliver rigere og rigere, vokser der et Plantedække ud over Søens Overflade, en Hængesæk, som efterhaanden udelukker Sollys og Luft fra de underliggende Vandmasser og derved bevirker, at de fra Hængesækkens Underside nedfaldende Plantedele ikke raadner, men omdannes til Tørv. Hængesækken bliver efterhaanden saa anselig og svær, at den kan bære Buske og Smaatræer; derfor finder vi nederst i Tørven, ovenpaa de Ler- og Sandlag, som indeholder Planterlevninger fra Polarplanternes Tid — Dryastiden eller Tundratiden¹⁾ — Rester af de først indvandrede Træer: Birk, Fyr og Asp. Højere oppe i Tørven træffes efterhaanden flere og flere Arter af Buske og Træer: Hassel og El — og endnu senere Eg, Ælm og Lind og tilsidst Bøg. Men Tørvelagene belærer os som ovenfor sagt ikke alene om Planternes Indvandringshistorie; de Planterfund, hvis Rester danner de forskellige Tørvelag, afspejler ogsaa de vekslende Forandringer i Klimaet, saavel Svingningerne i Temperatur som i Fugtighedsforhold.

Nu vilde det imidlertid være uheldigt, om vi til vor Bedømmelse af Landets Planteverden paa de forskellige Tidspunkter kun var henviste til Mosernes Levninger af makroskopiske Planterester: Stammer, Grene, Blade og Frugter; thi i de fugtige Perioder holdt de Arter, som ikke kan lide at blive »vaade om Fødderne«, sig borte fra Mosen, og deres Levninger vilde saaledes ikke eller kun sjældent kunne komme ud i den for at blive opbevarede for Efterverdenen. Men heldigvis har Plan-

¹⁾ Tundra kaldes de i den største Del af Aaret tilfrosne Sump- og Mosestrækninger, der findes langs Ishavskysterne, og hvis Vegetation dannes af Polarplanter, hist og her mod Syd iblandet Krat og Smaalunde af Storskovens nordligste Forposter.

terne ogsaa efterladt sig mikroskopiske Levninger, som dog med Sikkerhed kan bestemmes, nemlig deres Pollen (Blomsternes Støvkorn); disse fine og lette Smaadele har Vinden drysset ud over Moseoverfladen, og de er blevne bevarede fuldt saa godt som selv de sværeste Stammer og Stubbe. Ved at undersøge Forholdet mellem de forskellige Arter af Pollen, som findes i et Tørvelag, faar vi et lige saa godt Billede af Skovens Sammensætning paa den paagældende Tid, som om vi havde haft selve Træerne og Buskene for os. Ved at sammenstille Undersøgelsernes Resultater fra Tørvelag, hvis Alder man ad anden Vej har kunnet bestemme, f. Eks. ved de deri opbevarede Oldsager, har man kunnet opstille hele »Pollen-Spektra«, der er saa karakteristiske for saadanne Lag, at man derigennem kan tidsfæste Lag med et lignende Spektrum, men uden Oldsager eller andre tidsbestemmelige Ting. Endvidere har Pollen den gode Egenskab, at de meget let sammen med den øvrige Tørvemasse føres ind i Hjerne- og Næsehulen, eller i endnu mindre Hulheder paa Skeletterne af de Dyr, som omkommer i Moserne, — og nu kommer vi tilbage til vort Bæverkranie. Den Prøve af Kalkgytjen, som senere blev indsendt til Danmarks Geologiske Undersøgelse og som var taget lige i Nærheden af det Sted, hvor Bæverkraniet var fundet, viste sig ved Pollen-Analysen, udført af Professor Knud Jessen og mag. Iversen, at være dannet i den tidlige Del af Fyrreperioden eller den boreale Tid; Pollen-Spektret viste nemlig 59 % Birk, 41 % Fyr og 4 % Hassel, hvilket vil sige, at Hasselen lige er begyndt at indvandre. Da Hasselen som Busk i Underskoven ikke deltager direkte i Kampen mellem Skovtræerne indbyrdes, holdes den i Pollen-Spektrerne for sig selv og dens relative Hyppighed angives da i Forhold til Summen af de øvrige Træ-Pollen. Viser et Pollen-Spektrum saaledes f. Eks. 99 % Hassel, vil det sige, at denne Art har leveret næsten ligesaa meget Pollen som alle de øvrige Arter tilsammen.

Bæveren skulde altsaa have levet i det sydlige Fyn allerede i hin fjerne Tid. Hertil er imidlertid at bemærke, at man maa omgaas den Slags Tidsbestemmelser med en vis Varsomhed. Sagen er nemlig den, at hvis Bæveren (eller et andet større Dyr) ikke er helt dødt, naar det synker til Bunds, kan det godt arbejde sig et Stykke ned i de øverste, løse Tørve- eller Gytjelag og saaledes sluttelig blive begravet i Lag, der er noget ældre

end det Tidspunkt, paa hvilken Døden er indtraadt. Ja selv om Dyret synker til Bunds som mere eller mindre opløst Lig, kan dets Skelet efterhaanden — hvis Bundartens Beskaffenhed tillader det — synke temmelig dybt ned i ældre Lag. Ved Taaderup paa Falster udgravede man saaledes i 1919 et Skelet af et Elsdyr¹⁾, der laa i en Dybde af ca. 1,90 m nede i en Sneglegytje, et godt Stykke under den egentlige Tørv; men en Undersøgelse af den Masse, som sad i Skelettets Næsehule, viste, at det egentlig hørte hjemme en kvart Meter højere oppe i Lagrækken. Sammenligner man det med de arkæologiske Niveauer, saa viser det sig, at Skelettet i Virkeligheden er lidt yngre end den Tid, paa hvilke de første større Bopladser, Mullerupkulturens, dannedes ved vore Indsøer, — medens det Lag, hvortil Skelettet var nedsunket, er en Del ældre end Mulleruptiden. For at være sikker i sin Bestemmelse af Tiden maa man saaledes ikke blot undersøge den Skelettet omgivende Masse, men ogsaa de Tørve- eller Gytjemasser, der sidder inde i Hulheder; derfor tilraades det Finderne af Knogler o. lign. aldrig at være for ivrige med at rense disse, før Fagmanden har foretaget sin Undersøgelse.

Hvor nødvendigt det kan være at undersøge selve Knoglernes Hulheder, viser ikke blot Tilfældet med Taaderup-Elsdyret, men endog selve det her omhandlede Bæver-Fund. Da jeg ved Hr. Museumsbestyrer Johs. Olsens Velvilje fik Bæverkraniet til Laans, var det egentlig temmelig stærkt rengjort; men det lykkedes mig dog af Næsehulen, Hjærnehulen og Kanalerne for de større Nervestammer at udpille nogle Smaaklumper af Kalkgytje, som blev overgivet Magister Iversen til Undersøgelse. Og denne Undersøgelse gav et helt andet Resultat end Undersøgelsen af den indsendte Kalkgytje-Prøve. Ganske vist var Birk og Fyr stadig dominerende med henholdsvis 68 % og 29 %, men Fyrren var dog kendelig aftaget; men hvad der er langt vigtigere: Egeblendingsskovens Elementer er begyndt at indfinde sig, idet der af Eg er fundet 2 %, af Ælm 1 %; desuden er Hasselen tiltaget stærkt i Hyppighed, idet den optræder med 45 %, hvilket altsaa vil sige, at den nu udgør omtrent Halvdelen af alle de øvrige Træer tilsammen. Dette

¹⁾ Se H. Ødum, 1920: Et Elsdryfund fra Taaderup paa Falster. Danm. Geol. Undersøg. 4. Række, Bd. I, Nr. 11.

Pollen-Spektrum svarer ikke længere til Begyndelsen, men til Midten af Fyrreperioden og det stemmer særdeles godt overens med Mulleruptidens Spektrer. Bæveren fra Krarup har altsaa levet i Sydfyn omkring den Tid, da Danmarks ældste Stenalderbefolkning havde sine Sommerboplader ved forskellige Indsøer. Vi kender for Øjeblikket Boplader fra Mullerup ved Slagelse og fra Sværdborg og Holmegaard ved Næstved; fra dem alle kendes der Bæverknogler, særlig mange fra Sværdborg.

Nu maatte man altsaa — efter hvad der ovenfor er sagt — antage, at Bæverkraniet ligesom Elsdyrskellet fra Taaderup er sunket ned i dybere Lag end dem, hvori det oprindeligt blev begravet. Hvor dybt det i saa Tilfælde er sunket, kan ikke siges, da der ikke er undersøgt Prøver fra hele Mosens Tykkelse og vi saaledes ikke ved, i hvilket Niveau »Mullerup-Horisonten« befinder sig i denne Mose. Ser man imidlertid hen til, at Bæverkraniet kun er en forholdsvis lille og ikke særlig tung Knogle, saa er det langt snarere sandsynligt, at Gaardejer H. Cl. Hansen ved Udtagningen af Kalkprøven trods al anvendt Omhu alligevel ikke har faaet fat i det rigtige Lag, det, hvori han oprindeligt fandt Bæverkraniet. Der var jo ogsaa gaaet over et Aar mellem Fremkomsten af Kraniet og Udtagningen af Prøven. Heraf udleder vi en anden gylden Regel: Finderen bør ikke nøjes med at udtage Knoglerne, men han bør samtidig gemme en Prøve af hele den omgivende Jordmasse.

Endelig er der endnu en Omstændighed, som bør tages i Betragtning. Det angaves, at Underkæben til Bæverkraniet fra Krarup manglede, og at Gaardejer H. Cl. Hansen heller ikke havde fundet Resten af Skelettet.

Da de Knogler, som danner Bæverens Skelet, bortset fra Hovedskallen og de lange Lemmeknogler, er temmelig smaa, saa er det vel ikke helt umuligt, at de er blevet oversete; men forøvrigt er det ogsaa meget sandsynligt, at kun Hjernebassen med Ansigtsdelene var tilstede. Det hænder nemlig ikke saa sjældent, at man i Gytjelagene kun finder en eller faa Knogler af et Skelet: en Hovedskal, en Underkæbe, et Par Ribben eller nogle faa Lemmeknogler, og Forklaringen er da i Almindelighed denne, at hvis Legemet efter Dyrets Død i længere Tid driver rundt i Søen som Aadsel, saa raadner Muskler og Sener, og snart løses det tunge Hoved, snart et eller flere Lemmer fra Kroppen

og synker til Bunds, før Resten af Kadaveret finder Hvile. Der er i vore Ferskvandsaflejringer adskillige Gange fundet Hovedskaller — og kun Hovedskaller — af Urokser, Bison, Elsdyr o. a.; muligvis ligger Resten af de til dem hørende Skeletter i de Dele af Moserne, som endnu ikke er udgravede, men man maa dog ikke afvise en anden Forklaring, nemlig at en Del af disse isolerede Hovedskaller og Knogler dels kan hidrøre fra Lig, som er parterede af Rovdyr, dels kan være udkastede af Børn eller Stenalderens Jægere som Rester af et nedlagt Bytte.

Spørger man nu om, hvornaar Bæveren kom her til Landet, saa bliver Svaret, at man har fundet tydelige Spor af dens Tilstedeværelse her i den varme Periode (Interglacialtid), som gik forud for den sidste Istid; og efter at Indlandsisen for sidste Gang var forsvundet fra Danmark, maa Bæveren være kommet igen, saasnart Landet var blevet nogenlunde skovklædt; thi Bæveren er i Følge sine Vaner og sin Næring saa afgjort knyttet til Skoven, at den ikke kan tænkes at have levet her i Tundra-tiden. Men ganske vist: den har saa at sige »ligget paa Lur« ved Landets Sydgrænse, parat til at indvandre, saasnart Forholdene her blev saadanne, at den kunde finde sin Føde, der bestaar af visse Skovtræers Bark. Dette fremgaar af følgende Forhold. Under Dryastiden — den skovløse Tid mellem Indlandsisens Forsvinden og Storskovens Indvandring — steg Temperaturen ikke jævnt, men i Bølgegang: efter at et vist Temperaturmaximum var naaet, blev det paany koldere. Denne Temperatursvingning kaldes Allerødoscillationen, fordi den først er blevet paavist ved Allerød Teglværk i Nordsjælland. I de derværende Lergrave kunde man i Aarene omkring 1900 i Væggene se et mørkt Lag bestaaende af en Slags tørveagtig Gytje. Medens Leret saavel over som under dette kun indeholder Blade af Dryas, Polarpil og andre Polarplanter, som vidner om et koldt Klima, saa fandtes saadanne saa godt som ikke i Gytjelaget, hvor der derimod fandtes Rester af storbladet Birk, Enebær og andre Planter, som kræver en højere Sommervarme. Forholdene viste altsaa, at Temperaturen har været stigende under de nederste Lerlags Dannelse, indtil den kulminerede under Gytjelagets Dannelse, hvorefter den paany sank, saa Polarplanterne atter kunde brede sig, medens det øverste Lerlag dannedes. Gytjelag fra samme Tid er fundet paa ca. 30 forskellige Steder fra Egnen ved Salten Langsø i Midtjylland og Kieler-Kanalen til

Skaane; blandt andet er de ogsaa paavist i Teglværksgravene ved Stenstrup, ca. 7 km S. Ø. for Krarup Mose. Foruden de allerede nævnte Planter er bl. a. fundet Bævreasp og muligvis Fyr, hvilke jo ikke kan trives under Polarforhold. Denne Varmeperiode har sandsynligvis kun været kortvarig, men hvor kort den end var, indvandrede dog baade Elsdyr, Bjørn og Bæver;

Fig. 4. Bævergnavede Grene af El og Ælm.

$\frac{2}{5}$ nat. Størr. Fra Stevningen Mose N. f. Svendborg. (D. G. U. 3. Række, Nr. 5.)

den sidste har efterladt sig tydelige Spor i Form af gnavede Pinde i Allerødgytjen i Femsølyng Mose N. for Holte og ved Favrbø Knold NV. for Jyderup.

Der er gjort omkring 60 Fund af Bæverknogler her i Landet lige fra Vendsyssel til Bornholm, deriblandt 6 mere eller mindre fuldstændige Skeletter. Det største samlede Fund (bortset fra de Knogler, der er opsamlede paa Mulleruptidens Boplads) blev gjort i Eskebjerg Enghave i Odsherred, hvorfra Læge Tullinius i Snertinge indsendte til Danmarks Geologiske Undersøgelse Hovedskaller og løse Underkæber af mindst 9 Individier,

Fig. 5. Bævergnavet
Gren af Bævreasp.
Naturlig Størrelse. Fra
en Mose ved Kjellerup S.
f. Ringe. Se Mærkerne af
Fortænderne i Grenens
øverste Ende. (D. G. U.
2. Række, Nr. 28).

deriblandt saadanne Rariteter som to Un-
ger i Tandskifte. Paa Fyn er der foruden
det heromtalte Kranie fra Krarup, saa vidt
jeg ved, gjort følgende 8 Fund af Bæver-
knogler: en Hovedskal fundet i 9 Alens
Dybde i Lundemose ved Brudager NØ.
for Svendborg (opbevares i Broholm-Sam-
lingen), en Hovedskal uden Underkæbe fun-
det i Skjelskov Mose VSV. for Odense,
Laarben og Skinneben funden i Vinose
NV. for Odense, en Hovedskal og en hel
Del af det øvrige Skelet fundet i en Mose
ved Tommerup St., en venstre Under-
kæbe af et ungt Dyr i Aspedam Mose
NØ. for Svendborg, samt en Fortand og en
Hovedskal uden venstre Underkæbegren;
disse to Fund har ingen nærmere Stedsan-
givelse end »Fyn«¹⁾. Endelig er der paa en
Broncealders Boplads ved Hasmark Søn-
derby ved Odense Fjord fundet Midtstyk-
ket af venstre Underkæbegren med 4 Kind-
tænder²⁾.

Men foruden ved sine Knogler har Bæ-
veren ogsaa efterladt sig andre utvetydige
Vidnesbyrd om sin Tilstedeværelse her i
Landet, nemlig de af den begnavede Grene,
som er fundne i mange Moser Landet over.
Ikke alene gnaver Bæveren Barken af Træ-
erne for at ernære sig, men den fælder som
bekendt endog temmelig anselige Træer for
at anvende Stammer og Grene til Opførelse
dels af sin Bolig, dels af de storslaaede
Ingeniørværker, Dæmningerne, hvorved den
opstæmmer Vandløbene for at holde Vand-
standen i de Damme, hvor den bor, i en
konstant og for den ønskelig Højde. En af

¹⁾ Herluf Winge: Om jordfundne Pattedyr fra Danmark. Vidensk. Medd. Naturhist. Forening, Kbhvn. 1904.

²⁾ Magnus Degerbøl, 1928: Mindre Bidrag til Danmarks forhi-
storiske Dyreverden. I. Et Fragment af Bæver fra Broncealderen. Vi-
densk. Medd. Naturhist. Foren. Bd. 86.

Bæveren behandlet Gren har et meget karakteristisk Udseende: er Barken afskallet, ser man paa Veddets Overflade svage, men tydelige, smalle Mærker af Bæverens Fortænder (se Fig. 4 a) og for Enden af Grenen, hvor den er bidt over, ser man nogle faa større Skraaflader forsynede med flere svagt fordybede Facetter, adskilte ved en lille, lav Grat: det er ligeledes Mærker af Bæverens store, 7—10 mm brede Fortænder. Saadanne Bæverstokke er ogsaa kendte fra Fyn. I Fig. 4 er i formindsket Maalestok gengivet nogle Grene af Ælm og El funden i Stevningen Mose i og ved Krarup Sogns sydøstlige Del, »straks Sydøst for Skovfogedhuset« i Tange; de stammer fra Egeblandingsskovens Tid. Og i Fig. 5 er i naturlig Størrelse gengivet en Bæverstok af Bævreasp funden i en Mose ved Kjellerup S. for Ringe. Den laa omtrent en Meter under Mosens Overflade og 0,2 m under en naturlig afkastet Rensdyrtak. Dette Fund viser, som enkelte andre Fund, at Bæverne har levet her i Landet sammen med Rensdyret, som var almindelig her i Tundratiden, men uddøde i Begyndelsen af Skovtiden.

Hvornaar Bæveren uddøde (eller blev udryddet) hos os, vides ikke; men som ovenfor sagt levede den her endnu i Bronzealderen.

GRISESLAGT OG PØLSEGILDE

AF GDR. CHR. NIELSEN, KRARUP.

NAAR man ude paa »Sløjden« for godt et halvt Hundrede Aar siden skulde til at tænke paa at faa Julegrisen slagtet, maatte man først raadføre sig med »Almenaken«, for af Hensyn til Pøsegildet skulde det jo helst være »overlyst«, idetmindste da være »monelyst« efter Midnat.

Før Slagtedagen kom, skulde Karlfolkene have Pøsepindene »lempet«. Hvor man nu var saa heldig at have nogle Slaaenbuske, gik Manden ud og plukkede nogle Torne, som man saa om Aftenen sad og nussede med at skrabe rene for Bark, saa de var klar til at bruge. Havde man ingen Slaaen, hvad der jo særlig paa Nordfyn er smaat med, maatte man gaa frem paa en anden »Fasun«; saa tog man en »Stombe« Fyrrefjæl og savede den ud i Stykker, saa lange som Pindene skulde være; med Hammer og Kniv flækkedes Stykkerne ud i tynde Skiver, som

atter flækkedes til Pinde, som man saa snittede spidse, derpaa holdtes Spidsen ind i en Lysflamme; men de maatte kun svides; gik der Ild i dem, var de ødelagte.

Slagtedagen kom man lidt før op end sædvanlig; der skulde jo »molkes« og »rødes«, før »Slajderi« kom, ja, og Vandet i »Hejekeli« skulde jo gerne koge, »li te de skrotte etter«, for ellers kunde det godt falde Slagteren ind at »treje« Pigerne med, at Vandet kun var »fiselonket«, og saa blev de jo ligegodt »hu'n a et«.

Efter en forsvarlig Davre, bestaaende af Øllebrød og Flæsk, efterfulgt af en Spølkum Kaffe til en »Knalli« brunt Sukker faar man da under Huj og Vræl omsider Dyret ud og op paa et omvendt Kar. Manden ved Forbenene og Karlen ved Bagbenene. »Og du, Dreng«, siger Slagteren, »du kan holde ved Rombi, saa faar du Drikkepæene.«

Naar man nu havde Død paa Grisen, kunde det jo nok hænde, at man lige skulde ind og ha en lille »Stivert« paa hans Henfart; men man skulde jo »ilejn« passe ilidt paa, at det ikke skulde gaa, som de sae at det gik hos en Mand ude i Vedby, at da de havde faaet Grisen »stokken« og saa var gaaet ind for at ta en »Taavr«, og de saa kom til at kikke ud af Vinduet, saa rendte sørme Grisi omkring ude i Gaardet. Nu havde de heldigvis Las Smed til at hjælpe til, og han havde sit Værksted lige ved »Sien av«, han løb saa ind og hentede sin Forhammer, og den »knalre« han saa Svinet for Panden med.

Naar Grisen var skoldet, skrabet og hængt op, skulde det nok passe, at vor Mor kom ud med et stort Krus »Lonkeøl«, hvori der svømmede nogle Rugbrødsskiver, og ellers tilsat Rom og Sukker; Kruset gik saa paa Omgang mellem Mandfolkene. Tilligemed at Slagteren tog Indvoldene ud af Grisen, tog han ogsaa en »Morbror«¹⁾, den skulde i Panden og steges, for Slagteren skulde da ogsaa »smæ Grisi«, før han gik hjem.

Foruden Sortpølse blev der ogsaa lavet Hvidpølse. Den mindede lidt om den berømte Prosekkage; den blev som Blodpølsen hældt i de store Tarme, saa op i »Hejekeli« med baade sorte og hvide for at koges.

Kødet, som skulde være til Medister, blev hakket med Kniv; Pigerne fik fat i hver et Hakkebrædt og en Hakkekniv, vor Mor

¹⁾ Mørbrad.

skar Stumpen af og smed hen til Pigerne, og saa hakkedes der løs af alle Kræfter. »Hakkema'i« blev hældt i en Ballie, hvor den saa blev æltet, og saa var man klar til at stoppe Pølser. Til den Ende fik man fat i Pølsehornene, smaa Stykker af Kopenhorn paa 2--3 Tommers Længde af forskellig Tykkelse. Disse blev Tarmene trukken udenpaa. Saa satte man sig omkring »Ballen« og stoppede i med Fingrene. Paa saadan en Dag blev det jo gerne lidt sent, inden man blev færdig til at spise »Nare«; men naar man saa endelig blev færdig, blev der sat et Fåd upillede Kartofler paa Bordet, Karlene pillede saa selv, hver lagde saa sine »Patæder« i en Stak foran sig paa Bordet¹⁾. Naar Kartoflerne var pillede, satte vor Mor Panden paa Bordet med en Bemærkning som: »Nu tænker jæ datte, at I er saa forsvælte, at I æder Pøsepindene med.« Rundt i Panden laa der et Par lange Medister, desuden »Revelsben« og Flæskestykker; det hele svømmede i sit eget Fedt. Tallerkener brugtes ikke, Sulet lagdes paa et Stykke Brød, saa klarede Kniv og Fingre Resten, Kartoflerne dyppedes i Fedtet, og et Par Snapse gled ned med i Dagens Anledning. »Ja, Gudskelov for Slajdetiden, der kan vi da for en Gangs Skyld spise os mæt«, som hun sae, Kjæsten Pæ Vævers, de havde stjolen dæis Gris.

Efter vel overstaaet Slagtning blev der saa sendt Indbydelse til Familien, baade dem nærvæd og dem længere borte, om at komme til Pøsegilde, de blev altid bedt til Melmadstid, Kl. 3 Eftermiddag. Bordet var dækket saa betids, at de fremmede kunde sætte sig til Bords, med det samme de kom, først fik de opvarmet Sort- og Hvidpølse med Sirup, Sukker eller Fedtegrever til. Desuden var der Sylte, og hvad andet der ellers hørte til et Melmadsbord. Kød og Pølse var der svøbt et Stykke Avispapir udenom, for at Folk ikke skulde faa fedtede Fingre, naar der skulde skæres Paalæg. »Brævnsflasken« manglede da ikke heller. Naar Mellemmaden var sat til Livs, fik Mændene Ild paa »Piverne« og gik en Omgang ud i Staldene, medens Kvindfolkene kom op i Storstuen for at efterse Indholdet af Skabe og Kister. Naar saa Mændene var færdige med at efterse »Kreturet«, kom de ind og satte sig til at spille Kort, indtil Pigen ved 7—8 Tiden kom med Dugen og lod, som hun vilde feje alle Spillepengene ned: »Vil I saa flytte jer, for nu skal vi ha

¹⁾ Denne Skik brugtes forøvrigt altid, naar man skulde ha »Patæder« til Nadver.

Mad.« Til »Nare« vankede der »Kløjesuppe«, somme Steder med store runde haandrullede »Kløjser«; de kunde tit træffe at være temmelig haarde, og naar der saa brugtes Træskeer, og en eller anden ikke kunde skønne paa at bruge en Kniv og skære i Stykker med, men vilde trykke sin Ske igennem en, saa røg goden »Kløjse« op af Tallerkenen, tværs over Bordet og ned paa Gulvet, hvor den saa nok skulde gaa i Flaben paa en Hund. Efter Suppen kom saa Flæskesteg, »Revelsben« og Medister, og som Efterret som Regel »Ævlekae«. Til Maden fik man tit en 4—5 »Taavre«; var der Syltetøj, skulde man ha en »Stikkelsbærtaavr« ekstra. Der kunde til saadan et Pøsegilde tit være 20—30 Mennesker til Bords. Efter at der var spist, gik man omkring og sagde »Tak for Mad«, ikke alene til Vært og Værtinde, men til hinanden indbyrdes.

Naar der saa var taget af Bordet, og Kvindfolkene var sat sig ind i »Sengekammeret« med deres Bindehoser, tog Mændene fat paa Kortene igen. Nu blev Brændevinsflasken og Ølkruset staaende paa Bordet, saa de kunde ha noget at læse sig paa. Der spillede mest »Skevindsel«, men med 36 Kort; naar der saa blev slaaet »Tuv«, vankede der en Taar, enten »Tuvi« gik igennem, eller den blev »væltet«. Det sidste gav altid Anledning til »møj Moskav«; saadan et Spil drøftedes altid grundigt igennem bagefter: »Nej, du sku ha spillet den ud, Neels, saa hae vi aller vælt.« Eller: »Du skutte ha stokken med den, Rasmus, saa ku du ha holdt dem.« Saadan dævledes der løs temmelig længe, inden man blev klar til et nyt Spil. Var der for længe mellem »Tuvene«, maatte der en Taar til, for at der snart kunde blive slaaet en, eller ogsaa fik man et andet Paaskud til at skænke. Der fortælles om Ole Jørn i Farstrup, at han havde en lille Hund, som altid fulgte Ole, ogsaa naar han gik til Pøsegilde, saa sad den altid under Bordet ved Oles Ben. Denne Hund havde saadan en sær tør Hoste. Naar saa »Huni« gav et af sine tørre Kremt, saa hed det sig, at saa sku Ole Jørn ha en Taar; ja, de var skam ligeved at sige, at han var saa »dørkdreven«, at han ku trine Ole over Benene, naar han sku slaa »Tuv«. Eller kanske det var Ole, der »spjætted til Huni«, hvem ved? Ind imellem Snapsene vankede der nogle »smaa sorte«, saa tilsidst blev de gerne noget røde i Kammen, og det kunde godt ske, at der blev Skænderi for Alvor over et Spil, der ikke gik, som det skulde, saa sloges der i Bordet og raabtes op, saa der var ikke til at høre Ørenlyd.

Omkring ved Midnat begyndte Konerne at komme og minde om, at de snart skulde »hejm«. »Ja, ja, Karen, har du et ette godt nok?« kunde der vinkes af nogle Gange, saa Klokken kunde nok blive baade 2 og 3, inden man fik i Sinde at holde op. Nu blev Bordet dækket igen, Folk skulde da have »Kvældsnaer«, inden de tog hjem: kold Flæskesteg, »Revelsben« og Medister og ellers Melmadsbordet om igen, nogle Snapse ikke at forglemme.

Naa, endelig blev man da færdig, fik spændt for og stavlet paa Vognen, pakket godt ind i Kørekapper, Kaaber, Sjaler og Fodposer eller Hakkelsesække med »Lonkesten« i og nogle Hestedækkener svøbt udenom det hele. Saa kom Værten med Flasken og gav en »Rejsetaavr« eller to, saa det var nogle »fale Kale«, der fik fat i Tømmerne; ok, de kunde savdens se og »hitte ud a Pordi«, uden at nogen skulde gaa foran med Lygten; men det gjorde nu en af Karlene alligevel; medens nu den første Vogn listede ned over Gaardet for at komme skikkelig forbi Møddingen og »Posti«, stod de andre Mænd og saa med kritiske Blikke efter Køretøjet; af og til »skaaede« de sig: »Hold aav dig!« eller: »Hold fraav dig!«, eftersom de mente, Kusken skulde køre. Naar de saa først kom ud af Gyden og fik Vejen fat, sloges der et vældigt Knald med Pисken, og af Sted med Krikkerne. Hvis der ikke kom en Lygte foran, kunde det jo gerne træffe til at gaa, som det engang gik for en, der kørte fra »Gile« hos den føromtalt Ole Jørn i Farstrup. Kusken tog sig ikke i Agt for, at den temmelig smalle Gyde slog et Sving, saa han kørte Vognen fast i en gammel Træstabbe, saa hele Besætningen maatte »lases av« for at faa Vognen løs igen.

Var Folk vaagne og lystige, naar de begyndte Hjemkørselen, saa gik det gerne saadan, at de blev søvnige og dvaske paa saadan en længere Køretur hen paa Morgenstunden. Engang »fynske Lavs ne i Uvsle¹⁾« kørte hjem fra Gilde, vaagnede de op og opdagede, at de holdt hjemme udenfor »Gajepordi«, og det var omtrent Dag. Ingen af dem havde lagt Mærke til, at de var kommen igennem Skabe²⁾. Det kan nok vær, at de søre for at liste »lisaa stelle« ind og kom iseng.

Saa sætter vi Pinden for, at ikke Pølsen skal blive for lang, skønt der siges at være gode Raad for Pølses, der er for lange; men — passelig Pølse er bedst.

¹⁾ Ugerslev; »fynske Lavs« var hans Kendingsnavn fra Soldatertiden i Itzehoe. ²⁾ Skamby.

GAMLE SANDSAGER

ET MINDE OM RASMUS KR. RASKS FADER

Foranlediget af en Forespørgsel om Brændekilde-Min-
der om Sprogforskeren Rasmus Kristian Rask, der døde i
November 1832, har jeg fra Hr. Førstelærer C. M. Antoni Clau-
sen i Brændekilde faaet sendt til Laan et afrevet Forsatsblad af
en gammel Bog. Paa Bladet har paagældende Bogs Ejer, Hans
Andersen, Render, bl. a. skrevet sit Navn og Aarstallene 1777
og 1783, og derunder staar følgende, der skal være skrevet af Rasks
Fader, Skræder Niels Hansen Rasch, engang han syede hos
Hans Andersen (Skriften, der for øvrigt er fast og god —
Rasks Fader var i Forhold til sin Tid og Stand en meget op-
lyst Mand; han var kendt og søgt som »klog Mand« — er af
Ælde og Slid blevet noget utydelig, men maa vist læses som
følger):

»Paa Timmer (?) Land Haver Pigerne thi fingre paa Hver
Hand, fem og tyve nægler Paa Hænder og føder, Siger mig nu
Hvem der Kand, om dette er løgn eller Sandt.«

Bladet tilhører nu Anders J. Andersen, hvis Oldefader
var nævnte Hans Andersen. A. J. A.s Fader, Rs. Chr. Ander-
sen, var en meget belæst Bondemand, der ejede en efter Da-
tidens Forhold stor Bogsamling, han værnede især om det af-
revne Blad med stor Pietet.

Efter hvad Clausen oplyser, er der nu intet bevaret i Brænde-
kilde om R. K. Rask personlig. Hans Fødehjem blev revet ned
i Treserne. Den endnu levende firsaarige Peder Murer (Peder
Rasmussen) var som femtenaarig med til at rive det ned og op-
føre et nyt Bindingsværkshus paa Husets Grund.

Den ovenfor gengivne Gaadetale har jeg o. 1900 hørt i Egt-
ved Sogn i Jylland under Formen: »Her til Lands har Bønder-
pigerne ti Fingre paa hver Haand, fem og tyve Negle paa Hæn-
der og Fødder.« Den blev sagt med Ophold som her vist ved
Komma; den rette Mening fremkommer jo ved at gøre Ophold
andre Steder. Under lidt afvigende Former findes den i Evald
Tang Kristensen: Danske Folkegaader S. 235 og 247.

Om andre efterladte Optegnelser af Rasks Fader har Chri-
stine Reimer skrevet i Wisbechs Almanak 1914 (Lidt
om Rasmus Kristian Rask og hans Familie) og i
Nordfynsk Bondeliv S. 781 ff.

H. C. Frydendahl.

FYNSK HJEMSTAVNSFORENING

FOR VEJLE OG OMEGN

Den 13. September afholdtes i Haandværkerforeningens lille Sal en ekstraordinær Generalforsamling. Derefter holdtes Høstgilde. Hr. Ellegaard Madsen havde opstillet en Tønde med gammelt Øl, som vederfæredes Retfærdighed i Aftenens Løb af de tørstige deltagende. Den vellykkede Fest sluttede ved 1-Tiden.

S. A. JACOBSEN.

FYNSK LANDSBYLIV I GAMLE DAGE

GAARDMAND KRISTIAN ANDERSEN FORTÆLLER

UDGIVET AF ANDERS UHRSKOV

Atter har Anders Uhrskov forøget vor Folkemindelitteratur. Han har tidligere udgivet en Række Erindringer, fortalt af Folk fra forskellige Egne og Samfundslag, deriblandt ogsaa en Del fynske Erindringer, navnlig i »Friskefolk« 1—II. Denne Gang er det en fynsk Bondemand, Gaardmand Kristian Andersen i Kertinge, der fortæller. Han havde i sin Tid sendt en Række gode Optegnelser til Uhrskovs Bog »Fynske Sagn«, og Uhrskov opfordrede ham derefter til at nedskrive sine Erindringer. Nu har Uhrskov saa udgivet disse Erindringer efter at have gennemarbejdet dem.

Kr. Andersen er en hyggelig Fortæller. Han har været Elev hos Kristian Kold, og den grundtvigske Livsanskuelse bærer Fremstillingen som en varm Understrøm. Desuden mærkes tydeligt den fynske Tone gennem den. Man lægger f. Eks. Mærke til Fortællers Forkærlighed for det pæne og ordentlige, det anstændige. Ukrudt skal ikke blot luges bort i de fynske Haver, men ogsaa i det fynske Folkeliv. Det er ham en Glæde at fortælle, hvor pænt og ordentligt det som Regel gik til i Bylavet og ved Møderne. Drik og anden Udskejelser var en Skam. Blev nogen beskænket ved Fastelavnsridningen, maatte han betale Mulkt. Og i Forsamlingshuset vaagedes der over den gode Tone. Dette er i sin Orden, og saadan vil Fynboen have det.

Minderne fra Barndommen og Ungdommen er fra Fortællers Fødesogn Flødstrup; som Mand faar han sit Hjem i Kølstrup Sogn. Der fortælles om Fester, Højtider, dagligt Liv og Folkeliv. Ikke mindst interessante er Skildringerne af Friboligfolkene og Originalerne. Den Slags er ret sjældne i Folkemindelitteraturen. I vore Dage er Eventyrene ogsaa blevet sjældne. Sagn og Remser huskes der endnu mange af, men Eventyrene er næsten uddøde.

Der er Fotografier af Fortælleren og hans Hjem i Kertinge. Det vilde have været en Vinding for Bogen, hvis den havde været lige saa rigt illustreret som flere andre af Udgiverens Bøger. Men det er vel Omkostningerne, der har forhindret dette. Ligeledes vilde Bogen have vundet ved, at der til Navnelisten var blevet føjet en Emneliste, selv om dette Savn i nogen Maade opvejes af den udførlige Indholdsliste.

Alt i alt er det en god Bog, som baade Fortæller og Udgiver fortjener Tak for.

H. C. FRYDENDAHL.

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. for hvert Fjerdingaar. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766.

Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksemplar, bedes man paatale det hos Postvæsenet.

De gamle fynske Dialektstykker
Bjærregaarden og Brøu fraa Maaren Knousdaatter
 af K. H. With — med Forord af *Hans P. Lunde*
 er udkommet. — Pris 1 Kr. + Porto.
Thomas Nielsens Boghandel, Ryslinge. — Telf. 16.

**VESTFYNS
 HJEMSTAVNSGAARD
 I GUMMERUP**

er daglig aaben fra Kl. 10—6.
 Adgang: Voksne 50 Øre,
 Børn 25 Øre.
 — Foreninger og Skoler halv Pris. —

FOREDRAG

særlig vedrørende
Hjemstavn og Livet i gamle Dage
 tilbydes.

Mange Lysbilleder af Landskaber,
 Bygninger og gamle Arbejder. — —
Olaf Skov,
 Køng Højskolé, Glamsbjerg St.
 Telf. Glamsbjerg 12.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1931

Aarg. 1928—30 kan faas for 3 Kr. pr. Aarg., Aarg. 1931 for 5 Kr.

Indbundne Aargange koster yderligere:

En Aargang	med Shirtingsryg	Kr. 1.50,	med Skindryg	Kr. 2.50
To Aargange samlet.....	—	- 2.00,	—	- 3.00
Tre Aargange samlet.....	—	- 3.00,	—	- 4.00
Fire Aargange samlet.....	—	- 4.00,	—	- 5.00

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

Af Udtalelser om FHj. kan anføres:

»Det indeholder et meget afvejlende Stof, og Udgiveren har formaaet at knytte en lang Række gode Medarbejdere til Foretagendet. »Fynsk Hjemstavn« vil i første Række interessere Fynboerne, enten de saa er bosiddende i eller udenfor »Danmarks Have«, men det har ogsaa Bud til alle andre, der interesserer sig for gammel Folkeskik og Folkeminder.«

C. K. i Jyllandsposten.

»Det er med oprigtig Glæde, man gør opmærksom paa dette smukt udstyrede Tidsskrift... Det er et godt og alsidigt Stof, »Fynsk Hjemstavn« bringer, og man kan ikke noksom anbefale Fynboer og hjemstavnsinteresserede Mennesker i det hele taget at holde Maanedsskriftet.«

August F. Schmidt i Fyns Venstreblad.

»Her maa alle være med, enhver kan paa sin Maade ganske stille bidrage hertil ved at tegne sig som Abonnent paa »Fynsk Hjemstavn« og virke for dets Udbredelse.«

Georg Rønberg i Fyns Venstreblad.

===== **AVERTER I FYNSK HJEMSTAVN** =====

Fynsk Hjemstavn

Maanedsskrift: for den fynske Øgruppe.
Udgivet og ledet af
H. C. Frydendahl.

Indhold: Frode Lund: Skove og Skovbrug i Ore Sogn. — Laurits Edv. Kasmussen: Hans P. Lundes
som Lyriker. — Evald Tang Kristensen: Af Vedel Simonssens Optegnelser fra Svenskekrigen. —
Gamle Sandsager.

12. hæfte.

December 1932.

5. Aargang.

FYNSK HJEMSTAVNSFORENING FOR KØBENHAVN OG OMEGN

Stiftelsesfesten den 30. Oktober.

Ca. 100 ældre og yngre Medlemmer havde meldt sig til Fællesspisningen. Bordene var festligt pyntet med Efteraarets Blomsterflor. Der herskede som sædvanligt den muntre, fynske Stemning, der nu en Gang kendetegner vore Sammenkomster. Formanden, Jørgen Banke, bød velkommen, ligesom han senere holdt en smuk og godt motiveret Festtale. Rentier C. Larsen talte for Bestyrelsen, Morten Korch for Fyn og Chr. Schrøder for de fynske Piger. Ved Desserten kom der Gang i de hyggelige, gamle »Pesalliker«; ingen forstaaer som Fynboerne at gengive og goutere den Slags. Efter Kaffen holdt Morten Korch et morsomt og meget interessant Foredrag, som han kaldte »Potpourri over fynske Dialekter«, der lønnes med stærkt og langvarigt Bifald. — Under dette Foredrag samledes en Mængde af Foreningens Ungdom, der ikke deltog i Fællesspisningen, og Dansen til Kl. 1 sluttede den ualmindelig vellykkede Fest.

Paa Bestyrelsens Vegne:

CHR. SCHRØDER.

Husk at støtte Foreningen ved Indmeldelse af ny Medlemmer!

BESTYRELSEN.

Husk Emblemet!

1 Kr. pr. Stk. (+ Porto 20 Øre).

Bestilles hos Kassereren.

Medlemmer, der ønsker Optagelse i Sangkoret, bedes snarest opgive Adresse til Kommuelærer Aage Bang, Nybrovej 7 A, Lyngby.

Kontingent-Restancer, Oktober—Januar Kvartaler, bedes venligst indbetalt til vor Postkonto Nr. 27759.

L. ANDERSEN.

FYNSK HJEMSTAVNSFORENING FOR VEJLE OG OMEGN

Ekstraordinær Generalforsamling og Høstfest.

Da efterfølgende Referat fremkom i Novemberhæftet, var et Afsnit af det ved en Fejltagelse ikke kommet med. Det gentages derfor her i sin Helhed. H. C. F.

Den 13. September afholdtes i Haandværkerforeningens lille Sal en ekstraordinær Generalforsamling for at tage Stilling til, hvorvidt »Fynsk Hjemstavn« skulde bibeholdes som Medlemsblad eller ikke. Resultatet blev, at der var overvejende Stemning for at afsige Bladet.

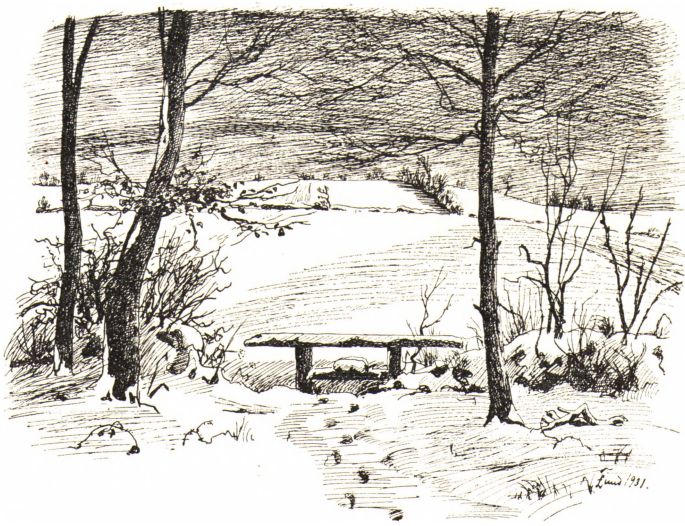
Efter Generalforsamlingen afholdtes en munter Høstfest. Den lille Sal var smukt pyntet; i den ene Ende var et af Fru Installatør Petersen malet Hus opstillet, og paa Bordet var anbragt Korn og Blomster. Efter at de ca. 100 deltagende havde bænket sig ved Kaffebordet, kom et Optog af 6—7 Høstfolk marcherende ind under Sang og Tale, og »vor Faer og Moer« (Typograf Madsen og Fru Jørgensen) hilste paa Høstfolkene og belønnede dem med Snaps, Æbleskiver og Portvin. Der var dog saa mange Æbleskiver tilovers, at hele Forsamlingen ogsaa kunde nyde hver een, og ved Kaffebordet gik Snakken lystigt, ligesom Formanden læste en Fortælling af Morten Korch. Efter Kaffebordet tog Dansen fat, og Værten i Haandværkerforeningen, Hr. Ellegaard Madsen, havde opstillet en Tønde med gammelt Øl, som vederfæredes Retfærdighed i Aftenens Løb af de tørstige deltagende. Den vellykkede Fest sluttede ved 1-Tiden.

S. A. JACOBSEN.

Generalforsamling

afholdtes d. 25. Oktober i Haandværkerforeningen. Der var mødt ca. 40 Medlemmer. Formanden, Lagerforvalter Thomsen, fortalte i sin Beretning om, hvad der var foretaget, bl. a. en vellykket Sommerudflugt til Faaborg, Byen

Fort sættes paa Omslagets 3. Side.

Frode Lund: Fjællestenten ved Skaastrup Frihed.

SKOVE OG SKOVBRUG I ORE SOGN

AF FRODE LUND

DE tre større Pletter Skov, som endnu staar tilbage i Ore Sogn, Skovby Herred, er Resterne af den mægtige sammenhængende Skov, som strakte sig fra Vigslev Sogn til Baaring Vig. Skoven var saa stor og tæt, »at Solen ikke kunde gennemtrænge dens Kroner, og Træerne stode saa tæt paa hinanden og deres Grene vare saa indviklede, at man kunde krybe fra den ene Trætop til den anden«; og »Træstammerne i Ungskoven sluttede undertiden saa tæt til hinanden, at Jagthundene løbe i Klemme mellem samme.«¹⁾ — En anden Skovstrækning skal have strakt sig lidt nordligere fra Hugget, »Skostrup«, over Bogense, Harreslev, Nordskov, Særslev, Askeby til Skamby. — Disse to mægtige Skove har endog mange Steder været forbundne med mellemløbende Krat, saa man næsten kunde betragte hele Skovby Herred for en stor Skov, deraf er Navnet Skovby utvivlsomt opstaaet.

¹⁾ Vedel Simonsen: Rugaards Hist. I a S. 23.

Om disse gamle Skove haves kun faa historiske Oplysninger. I Egnens Tørvemoser finder man ofte Rester af de gamle Egekæmper, som segnede, og hist og her Knoglelevninger af Skovens Dyr. I Efteraaret 1929 blev der saaledes ved Grøftegravning i Ore fremdraget en mægtig Elsdyrtaak. — Første Gang, Skove nævnes i Ore Sogn, er 1432. Da solgte Væbner Thomas Jul Uraskov, o: Ore Skov, til Eggert Frille, Hovedsmand paa Orebyrk; rimeligvis var Skoven udbredt over hele det nuværende Ore Sogn.

Man finder endnu inden for Skovene mange Stednavne, som vidner om Fortidsskove:

Oldsbanke, det nuværende Lærkehøj, har muligvis Navnet, fordi man har haft Svin gaaende paa Olden. Det kan ogsaa stamme fra et Personnavn¹⁾.

Tykkeshøj nævnes af Vedel Simonsen, men Stedet kan ikke angives. Det er dannet af Tykke: Tykning, tæt Skov¹⁾.

Skovhusgaarden ligger paa det Sted nær Stranden, hvor der før kun laa et lille Hus, som helt var omgivet af Skov.

Skovmøllen, ca. $\frac{1}{2}$ km syd for Stranden, er oprindelig bygget som Vandmølle midt i det Skovparti, som omkring 1660 var et Vildnis saa tæt, at de svenske Soldater ikke turde vove sig dertil af Frygt for Overfald i Baghold.

I Nærheden ligger Skovløkke, et Kær, som blev opfyldt for faa Aar siden. En Ejendom ved Siden af har nu overtaget Navnet.

En Jordstrimmel fra Skaastrup Frihed mod Vejen til Hugget bærer ogsaa Navnet Skovløkke. Skoven her blev ryddet omkring 1880. Sognets nuværende Hovedby Skaastrup hed 1435 Scowstrup af Skov¹⁾.

Forreste Skovmark og Skovmarken under Skovmøllen er forlængst opdyrket.

Sneppehaven ved Mejlskov og Eskehaven i Skaastrup By minder hver for sig om Skovbevoksning. Lidt syd for Skaastrup Frihed ligger to Ejendomme, Ellekæret og Skovhøj.

Foruden enkelte spredte Smaalunde er der som nævnt tre større Pletter Skov, som alle hører under Baroniet Gyldensteen. (Man fortæller, at Bro Skov i Brænderup Sogn engang blev vundet til Gyldensteen i Kortspil).

¹⁾ Iflg. Medd. fra Gunnar Knudsen, Stednavneudvalget.

Længst mod Nord, helt ud til Strandkanten, ligger Nyhave, nær Sognets vestlige Udkant Skaastrup Frihed og længst mod Syd Mejlskoven — Mellemskoven (altsaa i Forhold til Bro Skov og Skaastrup Frihed).

Særlig Mejlskov har gennem de senere Aar været stærkt angrebet af Øksen. Paa Vestsiden ser man den Dag i Dag tre — maaske flere — tydelige Brandpletter ca. 5 m i Tværmaal; talrige Trækulsstykker beviser, at her har man brændt Trækul af Bøgetræ. En af Markerne paa denne Side Skoven bærer endnu Navnet Mørke Bøge, en Hentydning til daværende Bøges Størrelse.

Skovtyveri var førhen meget almindeligt, ofte ud fra den Betragtning, at blot man ikke blev hugget paa fersk Gerning, var der ikke noget særlig ondt ved sligt, for »de andre« var ikke bedre! Mange hentede det aarlige Forbrug af Brænde eller Egetømmer til Bindingsværk i Nybygninger. Murer Jørg. Jørgensens Ejendom i Ørbæk og fhv. Gmd. Knud Nielsens Gaard (nu et jordløst Hus) i Skaastrup er saaledes udelukkende opført af Egetræ, der er stjaalet i Mejlskov — i Reglen om Natten.

Det kunde dog ende med en Afsløring — og Afklapsning. Sognets gamle Skoleprotokol giver et Eksempel: Gmd. Anders Christoffersen i Tofte, som i Grevskabets Skove havde gjort sig skyldig i Tyveri, har herfor 1810 maattet bøde til »Ore Skoles Undervisnings Casse 10 Rdl.,« en stor Sum i de Dage.

Det er sikkert betegnende, at det yderste Hjørne af Mejlskoven hedder Tyvekrog; her foregik Uvæsenet mest uforstyrret.

Konerne i Skaastrupgaardene kom mere ærligt til Bøgebrænde. Der bestod nemlig den Aftale mellem dem og Naadigfruen paa Gyldensten, at de hver maatte udtage en Bøg fra to Smaahøje i Nærheden af den nuværende Skovfogedbolig for det bestemte Spindearbejde, de til Gengæld maatte yde hver Vinter. Højene hedder derfor Spindehøjene.

Hans Kristian Eskekilde, som er født 1864, har været Skovarbejder i Skaastrup Frihed fra 1892 til 1912 og har derfor nøje Kendskab til denne Skov. Fra ham stammer efterfølgende Oplysninger.

Arbejdsholdet bestod af 5 eller 6 Mand. Daglønnen var dengang 1,33 Kr. om Vinteren og 1,44 Kr. hen paa Foraaret. I August steg den til 2 Kr. Naar der om Vinteren skulde fældes Træ til Auktion eller Godsets eget Brug, kunde Skovmændene tjene lidt mere ved Akkord. Der blev nemlig givet 50 Øre for at lægge

en Risbunke; der maatte altsaa hænges i for at opnaa større Dagløn. Grevskabet tjente ikke selv meget, idet Salgsprisen laa omkring 60—75 Øre pr. Risbunke.

Der var dengang saa mægtige Bøge, at Skovsaven vanskeligt kunde trækkes gennem det tykkeste Sted. De glatte Bøgekævlere blev maalt op i 6 Alens Længde og solgt som Gavn-tømmer til Træsko- og Hjulmænd.

Frode Lund: Tømmerhuset
i Skastrup Frihed.

Ved Pinsetid, naar Saften var gaaet i Egetræerne, blev de fældet og Barken flænsset af ved Hjælp af et Barkjern, det lignede et stort Stemmejern med svært Skaft. Naar man blot havde faaet den første Stribe hugget løs, gik Resten lettere fra Haanden. Barkstykkerne blev stillet op mod et primitivt Stakit paa en solrig Plet, saa de hurtigere kunde tørre. Der blev Barken staaende en Maanedes Tid, hvorefter Garverne fra Bogense købte den.

Stammer, som skulde saves til Planker, blev slæbt hen til Tømmerhuset, hvor der var indrettet en Savegrav til Formaalet. Arbejdet med Udsavningen blev ledet af en Tømrer. Naar Plankerne var udsavet, blev de oplagret i Tømmerhuset. Dette maleriske gamle, solide Hus -- straatækt og med Halmvægge -- laa indtil for faa Aar siden i de skønneste Omgivelser. 1927 segnede imidlertid de store Bøge (hosstaaende Billedes Baggrund), og Aaret efter solgtes selve Bygningen for 60 Kr. — til Nedrivning! — I Tømmerhuset opbevaredes ogsaa de krogede Egegrene, som blev afkortet til »Kragetræer«¹⁾. Gyldensteens Forpagtere kunde hvert Aar frit hente, hvad der skulde bruges paa Gaardene.

¹⁾ Rygningstræer.

Efter første Auktion fik en Arbejder i Holdet Beskæftigelse med at kontrollere Skovvognene, der kom efter Brænde. Intet maatte køres bort, før det var betalt. Hvis en Skovarbejder var kommen lidt til Skade, kunde han være sikker paa at faa denne Bestilling.

Naar Vinterskovningen var tilendebragt, blev der Travlhed med at plante nye Træer paa de aabne Pletter. Ofte deltog »Fruentimmerne« i dette Arbejde for en Dagløn af 1 Kr. — I Skoven var der 3 Planteskoler, hvorfra de unge Træer hentedes. — Sommeren igennem var der et stort Arbejde med at holde disse Pletter i Orden. Skovmændene havde Akkord næsten hver Sommer: 25—30 Kr. pr. Plet.

Hen paa Sommeren blev der Tid til at oprense de mange dybe Grøfter, der gennemkrydser Skoven.

Nogle Aar blev Hejrerne saa talrige, at Egetræerne omkring Redekolonierne var ved at gaa ud af den stærke Gødning, der faldt ned fra Toppen. Derfor blev Skovmændene sat til at rive Rederne ned fra de gamle Træer — og knække Halsen paa eventuel Yngel; for -- »di yngl da saa mø gryvsaamt«. — »De sorte Krager«¹⁾ blev ogsaa en saadan Plage, at Grevskabet gav almindelig Dagløn til enhver, som vilde arbejde systematisk paa at nedrive deres Reder. Dengang var H. K. Eskekilde ung og ivrig efter at entre ud i Træernes spinkle Grene, hvor Rederne var.

Om Efteraaret, naar Birke- og Ahornfrø var modent, skulde det plukkes til Udsæd i Planteskolerne. Bøgefrø fik man ved at bortfejle Blade og Kviste paa Skovvejen under de mest rigtbærende store Bøge. Naar Stormen havde rystet Bogene ned, blev de fejlet sammen og rensset til at saa. Man sagde, at der hvert syvende Aar blev særlig meget Bog.

Aarets store Begivenhed var Klapjagten om Efteraaret. Skovmændene var paa mange Maader Deltagere. »Skydebanerne« skulde renses for udhængende Grene før Jagten, saa Udsigten var fri for Jægerne. Den gamle Grev Hans Bernstorff havde selv Plads ved »Grevens Bøg«, hvorfra der kunde skydes ud ad 3 Veje. Denne mægtige Bøg, der nu fredes, deler sig ved Roden i 3 Stammer; de 2 vokser igen sammen ca. 10 m over Jorden.

Før Rævejagten maatte Skovmændene finde Rævehulernes Indgange ved Dagslys. Hvis man fandt nogle under Granerne,

¹⁾ Raagerne.

blev der bundet Halmtotter i Træernes nederste Grene; saa kunde man igen finde Stederne, naar man kom med Lygter om Aftenen ved Titiden for at stoppe Hullerne med Risknipper. Man regnede nemlig med, at Mikkel paa dette Tidspunkt var taget paa Jagt.

Under Klapjagten var Skovmændene Klappere.

Under det daglige Skovarbejde holdtes Spisepauser i Tømmerhuset, hvis Arbejdsstedet var der i Nærheden. Ellers brugte man et af H. K. Eskekilde særlig konstrueret Hus. Det var et lille kvadratisk sammentømret Stativ af Lægter, 4 m² i Bundfladen. Vægge og Tag var tækket med Haln, som blev tippet paa Hugget. »Indboet« bestod af et Par tilsømmede Brædder, der tjente som Siddeplads. Her var kun kneben Plads, men altid Læ og Tørvejr. Paa »Husets« 2 Sider var der slaet 2 Bærestænger, der ragede saa langt udenfor, at 4 Mænd kunde løfte Skuret, naar det skulde transporteres hen til et andet Arbejdssted. Skovmændene var nemlig nødt til at arbejde i Skoven i al Slags Vejr for Daglønnens Skyld.

Det daglige Slid fik af og til en Afbrydelse ved en eller anden munter Spøg, som alle i Holdet var Deltagere i. Den gamle Skovfoged Nielsen var altid oplagt og opfindsom. Da H. K. Eskekilde plantede Blodbøgen ved Tømmerhuset, blev der Anledning til en lille »Fest«, hvor Skovfogeden lagde en Femøre i Plantehullet. Manglede der Snapseglass, kunde en Flaske med Bunden i Vejret bruges, der skænkedes saa i dens hvælvede Bund. Skovfoged Nielsen havde et svært Held til at faa Skovmændene til at indgaa Væddemaal -- i Reglen om Brændevin. Engang blev han dog narret. Skovmændene havde købt en Flaske Brændevin og gemt den i en Grøft i Skoven ca. 200 Alen fra Arbejdsstedet. Da Nielsen kom, var der en, der pralede af, hvor hurtigt Niels Larsen kunde løbe. Nielsen tilbød øjeblikkelig en Flaske Brændevin, hvis han kunde hente den hos Høkeren i Løbet af et Kvarter. Han stak i Rend — og gemte sig ved Flasken. Lidt senere sagde en af Skovmændene højt — da Niels Larsen ikke havde Ur med —: »Saa, nu er der kun 3 Minutter tilbage!« Niels Larsen for nu frem og kastede sig hæsblæsende paa Jorden, idet han vred sig af »Overanstrengelse«. »Du æ lyne mæ i Kal, Niels Lavsens!« udbrød Skovfogeden forbløffet.

Hans P. Lunde.

HANS P. LUNDE SOM LYRIKER

AF LAURITS EDV. RASMUSSEN

»**F**OR mig staaer min Dialekt som en naturlig Udtryksform i Sorg som Glæde.« Denne Udtalelse af Hans P. Lunde kan staa som et Motto for hans Digtning, thi hans bedste Lyrik er skrevet i fynsk Mundart.

Hans P. Lunde indtager en fremragende Plads blandt de fynske Hjemstavnsdigtere. Det centrale i hans Lyrik er Hjemstavnsfølelsen, der i hans ældre Aar giver sig Udslag i en vemodig Længsel efter Barndomsegnen, og for Ungdomsdigtenes Vedkommende en blid, lidt drømmefyldt Kærlighed. Hvor han er bedst, naar han ved Følelsens Enkelthed og Dybde paa Højde med Hjemstavnsdigtningens største Lyriker, Jeppe Aakjær. Bryder han nu og da Stemningen ved umotiverede Indskud i sin Lyrik, eet er dog givet: Følelsens Ægthed slaar aldrig fejl.

1.

Hjemstavnsfølelsen er langt det dybeste Motiv hos Hans P. Lunde. I Modsætning til den tidligere fynske Hjemstavnsdigter Mads Hansen, hvis Digt »Jeg ved, hvor der findes en Have

saa skøn« afmaler en digtet Idealverden, — det samme Forhold som Romantikerne henfalder til i deres Fædrelandssange, — skildrer Hans P. Lundes Digtning et Inderlighedens og Vemodets Fyn. Saaledes i Digtet »Sanj faa Fyn«, et af de faa Digte, hvor han tager Hjemstavnen i videre Forstand, som hele Øen:

Dit Navn, o Fyn, dit blije Navn:
saa dyvt ve føste Gensyns-Blik
de' løjser u mit Hjarde-Savn,
saa lydt i Bølgernes Musik.
De' æ, som Mouer-Mulden stille
mig dra'er mo sin skjulte Kilde,
vo Slægten Liv i Løndom fik.

Dog, i Almindelighed er Hjemstavnen for Hans P. Lunde et langt mere begrænset Omraade, nemlig Fødebyen Lunde i Nordfyn og dens Omegn. Han besynger da Naturen, de gamle Sagn, der knytter sig til Eggen, de smilende Landsbyer, men mest af alt det nøjsomme Bondehjem, hvori han er født, og Forældrene. Det er saaledes ved Moderens Død, han skrev det Digt, der ved sin lidt spinkle, men uendelig rene Tone er det smukkeste, han har skrevet i fynsk Dialekt:

Min Sor' vaa tung,	Men Sor'ens Regn
aa je vaa ung	ga Foraarstegn
denj lyse Valborg-Kvæl,	i uopdyrket Muel:
da ve si Døi	Te Ungdoms Strij,
min Mour hun bøi	te Manddoms Ij
mig Ho'en te Favel.	ga Taaren Tære-Guel...

Som Barndomshjemmet mægtigt drager Hans P. Lunde tilbage til Hjemstavnen, saaledes ejer ogsaa dens Beboere en stærk Magt over hans Sind. Det er de Mennesker, blandt hvilke han henlevede sin Barndom, han mindes i et Digt som »Po Kærgori ve Solneganj«. Den stoute Bonde som den udslidte, duknakkede Husmand er ham lige kære; de er jo en Del af hans Barndomsverden. Dog dette alene er ikke Grunden; Hans P. Lunde føler, at skønt han brød ud fra sine Forfædres Verden for at leve som Litteraturens Mand, er han knyttet til Jorden og dens Dyrkere med ubrydelige Baand. Det er denne Kærlighed til og Følelse af Samhørighed med Bonden, der kommer til Orde i Digtet »Vodan vaa vi blev'en«:

F Y N S K H J E M S T A V N

MAANEDSSKRIFT FOR DEN FYNske ØGRUPPE
UDGIVET OG LEDET AF
H. C. FRYDENDAHL

5. AARGANG
1932

ANDELSBOGTRYKKERIET I ODENSE.

INDHOLDSFORTEGNELSE

DIGTE

Andersen, Olaf:	Gårdens Sang.....	43
»	De gamle Frugttræers Sang.....	85
Lunde, Hans P.:	Dænj gamle Gor.....	1
»	Dænj gamle Taastrup-Sme'e.....	55
Nielsen, Laur.:	Mørkensstunj.....	149
Vaaben, Valdemar:	Bondebryllup.....	135

NATURFORHOLD

Nordmann, V.:	Et Bæverkranie fra Krarup Mose.....	161
---------------	-------------------------------------	-----

FOLKEMAAL

Jensen, A.:	En Bitte mere om Auset.....	15
Lange, Axel:	Fynske Plantenavne og Folkeminder om Planter.....	119, 138, 150
Lund, H. C.:	En Hytteseng.....	48
	(Tekster paa Folkemaal findes S. 1, 31, 46, 48, 55, 112, 135, 149).	

SÆD OG SKIK I HJEM OG BYLAV

Askholm, R.:	Familiefester paa Lyø.....	113, 129, 145
Jacobsen, F. F. M.:	Middel mod Vorter.....	48
Jensen, A.:	Tiggergang og Krøblingeægt.....	26
Kristensen, K. L.:	Minder om Maj- og Sommerfester paa Fyn.	86
Lau, Hans:	Husraad, naar der ikke kunde kærnes Smør	96
Nielsen, Chr.:	Griseslagt og Pøsegilde.....	171
Palm, Anna:	Bystævne og Oldermændsgilde i Skovby....	63
Pedersen, V. Würden:	Lege Jydepotter i Aastrup.....	15
Zangenberg, H.:	De sydfynske Øers gamle Bønderbygninger 1, 17, 33,	65

VISER, REMSER OG MUNDHOV

Bendixen, Valdemar:	Smeden udi Flaskerup.....	144
Frederiksen, Svend:	Gaader.....	32
»	Ordspil og Talemaader.....	190
Frydendahl, H. C.:	Kong David og David Slagter.....	47
Fuglesang, L. P.:	Smeden i Lakkendrup.....	112
Larsen, Per:	At stave til Rasmus Møllers Enke.....	96
Lund, Frøde:	Bjærgmanden og Pikkemanden.....	111
Madsen, Astrid:	Nels Tysker i Mielfart.....	46
Mortensen, Karen:	En stegt Høne.....	30
Nielsen, Chr.:	En gammel Soldatervise.....	192
»	Talemaader.....	48
Sørensen, J.:	Et Bindebrev.....	32
Trautner, Peter:	Lidt om Mad.....	96

SAGN OG TRO

Andersen, Olaf:	Sagnet om Sortebro i Højsholtskoven. . . .	143
Bondesen, Leo:	Gammel Tro.....	63
Christoffersen, Hanne:	Erik Høj i Hesselbjærg.....	47
Fuglesang, L. P.:	Fra Volstrup Bys Udskiftning.....	31
Hansen, Rasmus:	Sagn fra Skaarup.....	156
Havrehed, Holger:	Dræbt Barn forvandlet til Fugl.....	112
»	Spøeri i Gonjvmosi.....	31
Kristensen, Evald Tang:	Af Vedel Simonsens Optegnelser fra Svenske- krigen.....	44, 187
Lund, Frøde:	Sagn fra Ore Sogn i Skovby Herred.....	57
Lund, H. C.:	Jomfruens Kilde.....	80

IV

Nielsen, Anders:	Spøgeri ved Heden Haver.....	31
Pedersen, L. P.:	Skjulet i Smørhaverne i Svenskekrigen	64
Pedersen, N. P. J.:	Overtro om Husdyr	15
Pedersen, V. Würden:	Bendts Høj i Aastrup	48
Rasmussen, Jens:	Kniplingskræmmerens Genfærd i Skrillinge	79

HISTORIE, FUND OG MINDER FRA GAMLE DAGE

Bendixen, Valdemar:	Fra de gudelige Forsamlings Tid	16
Clausen, J. Chr.:	Fra Johannes Clausens Virksomhed paa Fyn	49
Frydendahl, H. C.:	Et Minde om Rasmus Kr. Rasks Fader.....	176
Knudsen, Hans:	Afgangssøl	78
Lund, Frode:	Skøve og Skovbrug i Ore Sogn	177
Lund, H. C.:	Smaatræk om H. C. Andersen	160
Madsen, Herman:	Fritz Syberg	97
Petersen, P. H. J.:	Fruens Høj ved Søbo	111
Rasmussen, Laurits Edv.:	Hans P. Lunde som Lyriker	183
Schmidt, August F.:	Et Vers om Kingo	135
Woel, Cai M.:	Lauritz Mikkelsen	81

HJEMSTAVNSRØGT

Andersen, L.:	Emblemet	95
Andersen, Olaf:	Hjemstavnsrøgt og Hjemstavns gård	37
Frydendahl, H. C.:	En Forening for Fynboerne i Vejle	61
»	Fynboerne i Vejle.....	190
Juel, J. C.:	Faaborg Hjemstavnsmuseum	125
Lorenzen, Poul:	»Danske Folkedanseres« Landsstævne paa Fyn	107
Schrøder, Chr.:	Fynsk Hjemstavnsforening i København 1931	27
Skov, Olaf:	Vestfyns Hjemstavnsforening 1931—32	103
Thomsen, Viggo:	Fynsk Hjemstavnsforening for Vejle og Omegn	61

BILLEDFORTEGNELSE

Andersen, Olaf:	Sortebro i Snedragt	143
Bundesen, Inga:	Himmerlandskvadrillaen paa Frøbjerg.....	110
Dragsted, A.:	Emblem for Fynsk Hjemstavnsforening for København og Omegn	96
Grüner-Nielsen, H.:	Aaben Byplads i Drejø By	68
»	Aaben Byplads i Drejø By med gamle Gaarde	5
»	Hus i Bregninge, Taasing	7
Jensen-Tusch, C.s Bogh.:	Gaard ved Majstangen paa Strynø	33
Lolk, Søren:	»Holstensgaard«, Taasing	23
»	Udhustænger i en Gaard paa Drejø	69
Lund, Frode:	Fjællestenten i Skaastrup Frihed	177
»	Fra Lyø By	113
»	Tømmerhuset i Skaastrup Frihed	180
»	Vignet	192
Madsen, Herman:	Vignetter	16, 128, 144, 149, 160
Matthiesen, Hugo:	En Gade i Troense	8
Mejborg, R.:	Grundplan af en Gaard i Bjærgby	12
Mikkelsen, Lauritz:	Svenskeharven	81
»	Vintertærskning	83
Mikkelsen, M.:	Lybokøkkenet i Den gamle Gaard	126
Ploug, Jørgen:	Ved Lyø Kirke.....	129
Syberg, Fritz:	Aftenleg	97
»	Dødsfaldet	99
»	Foraarslandskab	101
»	Ill. til »Historien om en Moder«	102
»	Rugmark ved Svanninge	100
»	Ved Sengetid	98

Uldall, Kai:	Bryggersinteriør fra en Gaard paa Drejø...	73
»	Enlænget Gaard i Vemmenæs	17
»	Gaard, indhegnet med Stengærde, Drejø ...	70
»	Gaard i Skindballe.....	2
»	Gamle Gaarde paa Skarø	1, 65
»	Majstangen i Munke paa Avernakø	91
»	Stuelænge i en Gaard paa Skarø.....	67
»	Suler i en Gaard paa Strynø.....	35
»	Eldre Stuehus fra en Gaard i Turø By....	25
Zangenberg, H.:	Grundplan af en enlænget Gaard fra Strynø	36
»	Grundplan af en enlænget Gaard i Vemmenæs	18
»	Grundplan af en Gaard paa Drejø	72
»	Grundplan af en Gaard paa Skarø.....	71
»	Grundplan af et Stuehus i Skindballe	18
	Gaard paa Strynø, bygget i T-Form	34
	Stue i Vestfyns Hjemstavngård	40
	Folkedans i den gamle Have.....	42
	Ryslinge Præstegaard, Kirke og Kirkehus 1867	49
	Johs. Clausen og Hustru	50
	Per Underlig	51
	Johs. Clausen paa Vej til Forsamling	53
	Johs. Clausen	55
	Der vættes for Kål i Hjemstavngården....	104
	I Hjemstavngårdens Vævestue ..	105
	Mælken bæres hjem fra Marken	106
	Folkedansere i Odense.....	107
	To gamle Falsterdragter	108
	Fra Folkedansernes Opvisning paa Frøbjerg	109
	Tilskuere under Dansen paa Frøbjerg.....	109
	Lyøpige i Eftermiddagsdragt.....	118
	Den gamle Gaard i Holkegade	125
	Pavillonen i Den gamle Gaards Have	127
	Et Brudepar paa Lyø.....	132
	Lyø Kirkes Indre	145
	Jørgen Jørgensen Duus og Hustru	147
	Bæver	161
	Hovedskal af Bæver fra Krarup Mose	162
	Hovedskal af Bæver fra en Mose ved Hillerød	163
	Bævergnavede Grene af El og Ælm.....	169
	Bævergnavet Gren af Bævreasp	170
	Hans P. Lunde.....	183

NAVNELISTE

I. STEDNAVNE I UDTOG

Aastrup 15, 122, 142, 150.	Bogense 95, 96, 177.	Drejø 1 ff., 37, 65 ff., 90.
Aasum 32, 191.	Bogentvedgaard 48.	Dreslette 64.
Albjærg 187.	Brahe-Trolleborg 90, 107.	Drigstrup Sylte 112.
Andemose 189.	Bregninge (Taasing) 7,	Dyngebæk 46.
Arreskov 144.	23, 139.	Ejlskov 60.
Askeby 177.	Bro 178.	Ellekær 178.
Aspedam 170.	Broholm 170.	Emtekær 78.
Asperup 123.	Brydegaard 27.	Eskehavn 178.
Assens 15, 95.	Brylle 121, 191.	Eskelund 44 f.
Avernakø 90 f., 114.	Brændekilde 54, 176.	Espe 53, 119 ff., 139.
Ballehus 141.	Brænde Mose 58 f.	Espø 123.
Bellinge 142, 150 ff.	Brænde Mølle 78.	Faaborg 48, 98, 125 ff.
Bendts Høj 48.	Brændeskov 187.	Farstrup 174 f.
Birkholm 65 ff.	Bøjden 140.	Ferreslev 53.
Bjærgby 10 ff.	Bønderskove 64.	Fiskebæk 46.
BjærgmandensBanke111.	Dalum 138.	Fiskerup 141.

- Fjelsted 52.
 Fjællestente 177.
 Fleninge 141.
 Fravde 137.
 Fruens Bøge 31, 112.
 Fruens Høj 111 f.
 Frøbjærg 94.
 Frøbjærg Bavnehøj 29,
 109 ff.
 Frørup 189.
 Fyns Hoved 102.
 Galdbjerg 45.
 Galgehøj 80.
 Gl. Korup 112.
 Gesinge 19.
 Gestelev 53.
 Gongemose 31.
 Grave-Gyde 44.
 Grønderup 188.
 Gudbjærg 96, 187.
 Gudme 96.
 Guldbjærg 150.
 Gummerup 55, 142.
 Gyldensteen 57, 178 ff.
 Harendrup 52.
 Harreslev 177.
 Heden 31, 53.
 Hedvigs Kær 61.
 Helnæs 27, 122.
 Herrested 140.
 Herringe 152.
 Hesselbjærg 47.
 Hinsholm 110.
 Hjelmshoved 65.
 Hjortø 65 ff.
 Hjulby 187.
 Holmelund 44.
 Hugget 59, 177 f.
 Humle 16, 144, 150.
 Hvedholm 144.
 Høgsholt 143 f.
 Højby 54.
 Jomfruens Kilde 80.
 Juelsberg 189.
 Kallehavegyde 64.
 Kellerup 170 f.
 Kildevæld 31.
 Klavsebølle 152.
 Knarreborg 110.
 Krarup 122 f., 138 ff., 150,
 161 ff., 171, 192.
 Kværndrup 54.
 Køng 27.
 Lakkendrup 112, 141, 187.
 Langaa 45, 158.
 Langeland 119 ff., 139,
 151 ff., 189.
 Lindholm 141.
 Løllesgaard 142.
 Longelse 119, 143.
 Lunde 184.
 Lundemose 170.
 Lyø 5, 22, 90, 108, 113 ff.,
 119 ff., 126 f., 129 ff.,
 145 ff.
 Lærkehøj 178.
 Marstal 153.
 Mejlskov 119, 58, 179.
 Mesinge 121.
 Middelfart 46, 95.
 Munke 91.
 Mørke Bøge 179.
 Nakke 78.
 Nordskov 177.
 Nyborg 188.
 Nyhave 111, 179.
 Næsby 192.
 N. Broby 30.
 N. Lyndelse 30, 54.
 N. Næraa 94.
 Odense 90, 107 ff, 160.
 Oldsbanke 57, 178.
 Ollerup 46 f.
 Ore 57 ff., 119 f., 139 ff.,
 152, 177 ff.
 Orebirk 178.
 Oregaard 57 ff.
 Over Kærby 101.
 Pejrup 122.
 Pikkerhus 111, 139.
 Raschenberg 188.
 Ravndrupgaard 44.
 Ravnholt 53.
 Render 176.
 Revs-Vindinge 142.
 Ringe 123, 139, 150.
 Rolsted 107.
 Rosilde 119 f.
 Rude 31.
 Rudkøbing 16, 152.
 Rudme 124.
 Rygaard 45.
 Ryslinge 16 f., 49 ff., 79.
 Rønninge 79, 152.
 Rørup 32.
 Sanderum 54.
 Sanderumgaard 135 f.
 Sandholt 53.
 Sandholt-Lyndelse 63.
 Selleberg 153.
 Signekær 142.
 Skaarup 90, 152, 156 ff.
 Skaarupøre 159.
 Skaastrup 58 f., 111, 177 ff.
 Skaastrup Frihed 177 ff.
 Skamby 177.
 Skarø 4 f., 37, 65 ff.
 Skindballe 2, 18 ff.
 Skjelskov Mose 170.
 Skovby 63, 177.
 Skoven 69.
 Skovhusgaard 178.
 Skovhøj 178.
 Skovlække 178.
 Skovmark 178.
 Skovmølle 60, 178.
 Skrillinge 79.
 Skærmhus 60.
 Skærmløkke 60.
 Skærmstente 60.
 Slettemose Skov 61.
 Sletten 171 ff.
 Slæbæk 52.
 Smedehule 46.
 Smørhaver 64.
 Snave 27, 64.
 Sneppehave 178.
 Snøde 189.
 Sortebro 143.
 Spindehøje 179.
 Steensgaard 190.
 Stenbæk 60.
 Stenstrup 169.
 Stevning 169 ff.
 Storms Dam 60.
 Strynø 4 f., 33 ff., 90, 152.
 Strønø Kalv 33.
 Svanninge 100.
 Svenborg 142, 161.
 Sørslev 48, 80, 177.
 Søbo 111 f.
 Sødinge 52.
 Sønderby (Norup S.) 170.
 S. Næraa 94.
 Taarup 112, 152.
 Taasing 4 ff., 17 ff., 37, 150.
 Tangaa Mølle 46.
 Tange 171.
 Tangerup 87 ff.
 Tofte 179.
 Tommerup 124, 139, 144,
 151, 170.
 Tostrup 40, 55 ff.
 Tranekær 119.
 Troense 8 f., 142.
 Turø 24 ff., 121, 151.
 Tved 156.
 Tykkeshøj 59, 178.
 Tyvekrog 179.
 Tømmerhus 180 ff.
 Ubberud 119, 141, 153.
 Ugerslev 48, 175.
 Ugerslevgaard 141.
 Ulbølle 47, 52, 153.
 Ungersbjærg 64.
 Vaarø 19.
 Valdemars Slot 21.
 Vantinge 53.
 Vedby 172.
 Wedellsborg 107.
 Vejlbj 49 ff.
 Vejstrup 156, 187.
 Vemmenæs 5, 17 ff.
 Vemminge 54.
 V. Hæsinge 152.
 Vestfyns Hjemstavns-
 gaard 37 ff., 85, 103 ff.
 Vimose 170.
 Vimsholm 58 f.

Vindeby 23.	.Ebelø 121, 153.	Ørbæk (Ørbæk S.) 142.
Vindinge 188 f.	.Ærø 22, 121, 139 ff.	Ørsted 55.
Voldtofte 27.	Øksendrup 46.	
Volstrup 31.	Ørbæk (Ore S.) 120, 179.	

II. PERSONNAVNE I UDTOG

- Aagaard, Laur. Rs., Rolsted 107.
 Aakjær, Jeppe, Forf. 183.
 Ahlefeldt-Laurvigen, Fr., Greve, Tra-
 nekær 153.
 Andersen, And. J. 176. —, Claus,
 Emtekær 78 —, Hans, Render 176.
 —, H. C., Forf. 28, 86 ff., 100 ff.,
 128, 160. —, Olaf, Forf. 104 ff. —, Pe-
 ter, Ore 60. —, Rs. Chr., Bonde 176.
 Andersens, Gertrud, Brænde Mølle 78.
 Askimose, H. G., Kbmnd., Vejle 62.
 Baggesen, Fr. Bo, Præst, Ore 187.
 Banke, Jørg., Bibliotekskonsulent 28, 62.
 Bebe, Mads, Gmd., Søfelde 53.
 Begtrup, Gr., Landøkonom 23, 34 f.
 Berner-Schilden-Holsten, H., Baron,
 Langesø 104 ff.
 Bernstorff, H., Greve, Gyldensteen 181.
 Birkedal, Vilh., Præst, Ryslinge 50 f.
 Bisgaard, H., Læge, Glamsbjerg 106.
 Boe, Lars, Operasanger 29.
 Boegh, Amtsprøbst 1.
 Boesen, (?) J. Fr., Præst, Vigslev 188.
 Bogøe, Rs. Hansen 78.
 Bonde, P., Lærer, Ludvigsminde 44 f.,
 188.
 Brown, Wessel, Præst, Ore 59.
 v. Bülow, Joh., Godsejer, Sanderum-
 gaard 135 ff.
 Bødker, Rasmus, Emtekær 78.
 Christensen, Marie, Frue, Tommerup
 106. —, Rs., Gmd., Lyø 148.
 Christoffersen, And., Gmd., Tofte 179.
 Christophersen, J., Overlærer, Faa-
 borg 125 ff.
 Clausen, C. M. A., Førstelærer, Brænde-
 kilde 176 —, Frederikke, Præste-
 datter, Ryslinge 51. —, Jens Chr.,
 Præst, Korinth 50 f. —, Johs., Præst,
 Ryslinge, sen. N. Lyndelse 49 ff.
 —, N. E. B., Præst, Vejlbj 49.
 Clausøn, Peder, Gmd., Drejø 69.
 Clementsen, Peder, Emtekær 78 f.
 Clemmensen, Mogens, Arkitekt 127.
 Cramer, Joh. Andr., Godsejer, Søbo 112.
 Dinesen, Johanne, Frue, Bukkerup 106.
 —, Margr., Frue, Haarby 106.
 Duus, Ane Marie, g. m. Lærer J. J. D.,
 Lyø 147. —, Jørg. Jørgensen, Læ-
 rer, Lyø 120, 146 ff.
 Esbensen, Langaa 45.
 Eskekilde, H. K., Skovarbejder, Skaa-
 strup 179 ff.
 Etlar, Carit, Forf. 160.
 Fabricius, Historiker, Præst, Drejø 77.
 de Falsen, Margr. Maria, g. m. C. L.
 v. Scherewiin og J. A. Cramer, Søbo
 111.
 Frille, Eggert, Hovedsmand paa Ore-
 byrk 178.
 Frydendahl, H. C., Redaktør, Lærer,
 Krarup 161.
 Graugaard, Familien, Gummerup 105.
 Gravlund, Thorkild, Forf. 90.
 Grube, Ditlev, Maler, Langeland 16.
 Grønvald, Jørg., Lærer, Næsbyhoved-
 Broby 190.
 Hansdatter, Karen, g. m. Gmd. H. C.
 Rasmussen, Lyø 148.
 Hansen, Lærer, Skaarupøre 159. —,
 Aage, Skaarstrup 59. —, Claus, Gdr.
 106. —, H. Cl., Gdr., Krarup 161 ff.
 —, Jep, Emtekær 78. —, Jørg., Fer-
 reslev 53. —, Mads, Forf. 28, 183.
 —, Oluf, Nakke 78. —, Peter, Kunst-
 maler 84, 98. —, Rs., Gmd., Frø-
 rup 189.
 Hardenberg, Jakob til Hvedholm og
 Arreskov 144.
 Helms, O., Overlæge, Nakkebølle 28.
 Hempel, Familien, Faaborg 128.
 Henrichsen, Jac., Gmd., Skarø 75.
 Henricsøn, Christen, Præst, Drejø 69.
 Hintzelmann, Familien, Faaborg 128.
 Holm, Harald, Folketingsmd. 54.
 Høide, Rs. Laersen, Gmd., Vaarø 19.
 Høj, Erik, klog Mand 47 f.
 Ingemann, B. S., Forf. 137 f.
 Ingerslev, Fr., Gdr., Staaby 106.
 Jacobsen, Frue, Tandlæge, Køng 106.
 —, C., Trafikass., Tommerup 106.
 —, Peder, Koncertsanger 28. —,
 S. Aa., Bankass., Vejle 62.
 Jensen, Frandsine, g. m. Snedker J.
 M. J., Krarup 47. —, Jørg., Mejl-
 skov 61. —, Laurids, Emtekær 78.
 —, Mads Chr., Missionær 52. —,
 Marinus, Bygmst., Glamsdalen 105
 f. —, Offer, Tømmerst., Flem-
 løse 106.
 Juel, Generalmajor, Valdemars Slot
 153. —, Frederik, Generalløj-
 nant, Valdemars Slot 9. —, Niels,
 Oberst, Valdemars Slot 21.
 Jul, Thomes, Væbner 178.
 Jørgensen, Frue, g. m. Tømmerst. J.
 Vejle 62. —, O., Lærer, Strynø 36.
 —, Rs., Langeland 16. —, Søren, Taa-
 rup Mark 112.
 Kamp, Jens, Folkemindeforsker 3.
 Kannewurf, Familien, Faaborg 128.
 Kingo, Th., Biskop 135 ff.

- Knippel, Carl, Maler, Faaborg 127.
 Knudsdatter, Malene, g. m. Gmd. Rs. Christensen, Lyø 148.
 Knudsen, Gunnar, Stednavneforsker 178. —, Niels, Fuldmægtig, Wedellsborg 79.
 Korch, Morten, Forf. 28 f., 128.
 Kristensen, K. L., Forf. 108.
 »Labri, Professor«, Gøgler 39.
 Larsen, Bankbst., Glamsbjerg 106. —, Johs., Kunstmaler 84, 98. —, N., Skovarbejder, Ore S. 182.
 Laub, Hj., Præst, Frørup 189.
 Lauridsen, Anders, Emtekær 78.
 Lerche, Chr., Bygmst., Taasing 24.
 Lund, C. L., Læge, Kbh. 160. —, Fr. Chr., Forf., Præst, Landet 9 f. —, H. C., Læge, Kbh. 160.
 Lunde, Hans P., Forf. 183 ff.
 Lykke, Sofie, g. m. Jak. Hardenberg til Hvedholm og Arreskov 143 f.
 Lørup, Sophie, Frue, Dreslette 26, 103 ff.
 Mackeprang, M., Musæumsdirektør, Kbh. 127 f.
 Madsen, Chr., Gdr., Gummerup 106. —, H., Typograf, Vejle 62. —, P., Regnskabsfører, Gummerup 106.
 Magnussen, Finn, Oldgransker 135 ff.
 Marsvin, Ellen, Adelsdame 24, 151.
 Mejborg, R., Professor 3 ff., 67 ff.
 Mikkelsen, Lauritz, Kunstmaler 81 ff. —, M., Fotograf, Faaborg 128.
 Monrad, David, Præst 87 ff.
 Mundelstrup, Forf. 88.
 Møller, P., Gdr., Køng 106.
 Nieholm, C., Nyborg 188.
 Nielsen, Skovfoged 182. —, Chr., Postbud, Glamsbjerg 106.
 Norby, Karen, Frue, Ugerslevgaard 141.
 Olsen, Johs., Museumsinsp., Svendborg 166.
 Olufsen, Hans, Emtekær 78.
 Oxe, Familien, Tangaa 46.
 Palnatoke, Sagnhelt 58.
 Pedersdatter, Dorthe, Præsteenke, Longelse 119.
 Pedersen, Søren, Gmd., Emtekær 78.
 Pederson, Jesper, Gmd., Emtekær 78 f.
 Petersen, Frue, g. m. Installatør P., Vejle 61 f. —, Birgitte Sophie M., g. m. Præst Johs. Clausen, Ryslinge, sen. N. Lyndelse 49 ff. —, N. M., Historiker 54.
 Ploug, Familien, Faaborg 128.
 Pultz, Godsejer, Rygaard 45.
 Putsorgen, Oberst 190.
 Rasch, Niels H., Skræder, Brændekilde 176.
 Rask, Rs. Kr., Sprogforsker 54, 136, 176.
 Rasmusdatter, Dorthea 32.
 Rasmussen, Find, Gdr., Voldtofte 106. —, Hans Chr., Gmd., Lyø 146 ff. —, Henrik, Smed, Tostrup 56. —, L. C., Gdr., Gummerup 106. —, Mads, Konserverfabrikant, Faaborg 98. —, Peder, Murer, Brændekilde 176.
 Reimer, Christine, Forf. 160, 176.
 Reimers, Asmus, Slagtermst., Faaborg 128.
 Richardt, Chr., Forf., Præst, Ørsted 55.
 Rosenkranz, Holger, Baron, Abkeldsgaard 106.
 v. Scherewiin, C. L., Godsejer, Søbo 112.
 Schmidt, Aug. F., Kulturhist. 80.
 Schou, A., Lokomotivfører, Vejle 62.
 Schrøder, Chr., Skuespiller, Kbh. 128.
 Simonsen, L. S. Vedel, Historiker, Godsejer, Elvedgaard 44 ff., 58 f., 177 f.
 Skorstensaard, Christiane, Frue, Sølested 106.
 Skov, Olaf, Højskoleforst., Køng 104 ff.
 v. Sperling, N. M. Nobel, Stamhusbesidderinde, Sandholt 53.
 Spleth, C. A., Præst, Skaarup 156 ff.
 Steensen, Vincens, Landsdommer, Steensgaard 190.
 Syberg, Franz F. E. A., Brændevinsbrænder, Faaborg 97. —, Fritz, Kunstmaler 84, 97 ff.
 Sørensen, Forpagter, Frørup 189. —, Frue, g. m. Tømmer S., Vejle 61. —, Kristoff., Hlv Gdr., Gummerup 105. —, Mads, Gmd., Lollesgaard 142.
 Tavsen, Hans, Reformator 54.
 Thomsen, Viggo, Forvalter, Vejle 62.
 Tommerup, Peder, Præst, Drejø 2, 77.
 Underlig, Per, Vejlbjby 51.
 Wad, P., Havearkitekt 107.
 Vaupell, O., Oberst 54.
 Wedel, P. A., Amtsprovst, Skaarup 159.
 Voigt, Familien, Faaborg 128. —, Ri- borg, Faaborg 128.
 Wulff, Hans H., Toldkontrollør, Faaborg 128.
 Zangenberg, H., Arkitekt 103.
 Østrup, Vilhelm, Præst, Longelse 143, 189.

RETTELSER

- S. 64, L. 19 f. o.: 18, læs 2.
 S. 104, L. 5 f. n.: broget, læs braget.
 S. 104, L. 7 f. n.: Brogernes, læs Bragernes.

Men di ka gø ve vos, va Pokker di ve,
 Vi æ döv po Bunji di sa'me faa de'.
 Denj pouede Vilding og Hyben kaa tit
 faatrænje di ædle Greine og Skaa.
 Vi Bøj'er vi mærker jo aasse ilit
 te de', saa vi gæne kaa se'i som saa:
 Vo møi vi en læss, og vo møi vi en lær,
 vi bliv'er döv Bøj'er, og de' bø vi vær!

2.

Kærligheden i Hans P. Lundes Digtning er en Lovprisning af den fynske Pige. Hun er kærnesund og smilende som selve Fyns Natur. Hendes Øjne er blaa og Haaret lyst som Smilet fra hendes hvide Tænder.

O viele Rouse, skær og yndi røj,
 næ Døvt og Morgen-Duegi i dit Skøj, —
 du Dronning i denj viele Blomsterhær,
 du kommer ej i Ynde Ellen nær.

Et saa smukt poetisk Udtryk for erotisk Følelse giver Hans P. Lunde i Digtet »Denj viele Rouse«, hvor han i Ellen tegner den kokette Landsbypige, der — som Fynboen vil sige — har syv Sind over en Dørtærskel. For hende gælder det kun om at vække Beundring og faa de unge Knøse til at sprælle i sit Garn. Da Ellen er smuk, lykkes det for hende, og Digtet munder ud i følgende Hjertesuk:

— Ak, Ellen, som vi aller kunde vinde:
 nu kun et fjernt, et fredet Ungdoms-Minde,
 en Hyben-Rouses Søjme — dyvest inde,
 et dejli Drømesyn i Natten sort

I Digtet »Sei Moni, Bolinda« tegner Hans P. Lunde en anden Pigetype. Var Ellen slank og alvorlig med et æggende Smil, saa er Bolinda — det ligger i Navnet — buttet og lattermild. Og som hun i sit Ydre er en diametral Modsætning til Ellen, er hun det i sin Væremaade og Tankegang. Naar Digtet slutter saaledes:

Ja, Øire og Øje kaa nyje dig heilt,
 Bolinda! ska Munji da lije Nøi?
 O, la mig foreine, va dæ æ deilt,
 og rane — — Sei Moni, Bolinda, vo røi

saa tilkendegiver Tankestregerne paa en elegant Maade, at Ønsket ikke forgæves er udtalt. Det fynske Lune har her faaet et Udtryk, der endnu tydeligere fremtræder i Digtet »Te Heleine, en lille Præken«. Det er ikke den unge Elsker, der taler, men den ældre Mand, hvis Følelser lige saa meget er en Lærers faderlige Omhu for en tidligere Elev som Kærlighed. Derfor bliver Digtet af moraliserende Indhold; Helene skal vogte sig for Bejlernes Flok: »Om saa Bejlere taler som Guder, maa di døv slos i Hartkorn mæ Tyve«, hedder det, og der sluttet med en Formaning:

Sæt Loes for di kostbare Smykker
og He'n om dit muntre Hjarde
og høvs po di kønne Stykker,
je i Salomons Visdom dig lærde!

Og la saa, Heleine, mig røve
et Kys fro di Munj, fø du gor.

I disse Digte, der stammer fra Forfatterens yngre Aar, har den lyse skælmske Tone været den fremherskende, men i Manddomsdigtet »Enj Foraarsdau«, der skildrer et tilfældigt Møde med en ung Pige, klinger en alvorlig, vemodig Tone:

Hun ha'e gi me sit Venskav,
va sku je he'er mæ meir!
Po de kaa vi alti slutte
os, om vi ønsker, te fleir.

Men

Næ Venskav ælnes, saa døir'et,
men go jo somtij igen.
Kun Kærlihej lever og lænker
Veninden fast te sin Ven.

Det er Resignationens Vemod, der udtrykkes i klare, enkle Ord.

Hos de fynske Hjemstavnsforfattere, hvoraf adskillige har Betydning udover Øjeblikket, klinger ofte alvorlige Toner, selv om det fynske Skælmeri indtager den mest fremtrædende Plads i deres Produktion, men i Vemodets rene, tungsindige Klang har ingen endnu overgaaet Hans P. Lunde. Hans Lyre har kun faa Streng, men deres Klang er ren og af en Skønhed, der giver Genklang i hver ægte Fynbos Bryst. Hans P. Lunde har bevist, at man kan blive Digter paa en enkelt Ide, naar blot den har menneskelig Værdi.

AF VEDEL SIMONSENS OPTEGNELSER FRA SVENSKEKRIGEN

VED EVALD TANG KRISTENSEN¹⁾

ORE SOGN

I Albjærg By skjød de Svenske Regimentsskriver-Gaarden i Brand, der er den forreste i Byens søndre Ende, og udmærker sig endnu den Dag i Dag ved en stor og egen Bygning. Da Jordlaget var lavere ind til Gaarden end ud til Toften og Haven, satte man Stolper ind til Gaarden, der var 1½ Gang saa lange som de i Udvæggene, der var paa en højere Grund. Hensigten var ej at ødelægge Gaarden, men den største Del af Byen var den Gang Rytterdistrikt, og de Svenske befrygtede, at et Depot af danske Ryttere endnu var tilbage og vilde forsvare sig i den Gaard. Den danske Besætning var svag og trak sig bort. Svenskerne slukkede nu selv Ilden og hjalp siden til at reparere Gaarden, forholdt sig rolig og boede i de danske Ryttersteder, indtil de blev kaldte til Nyborg, hvor de ikke alle mødte, men forstak sig i Brændeskovs, Lakkendrups og Gudbjærg Skove, indtil deres Landsmænd enten var nedsablede eller havde forladt Byen. Flere nedsatte sig i Sognene her omkring, og de og deres Familier beholdt Navnet: Svenske Mikkel og Søren Svenske fandtes. For Resten har vore Forfædre fortalt, at Brandenborgerne var meget værre end de Svenske, der haabede at blive her i Byen og i Foraarene 1658 og 59 sagde til Bønderne: »Saa I kun, vi skal nok hjælpe jer at høste.«
Baggesen.

*

VEJSTRUP SOGN

Efter flere Sagn skal de Svenske i Vejstrup have opført sig noget voldsomt og umenneskeligt imod Fruentimmerne, hvis Arme og Ben de udspilede med Reb til Pæle, der var nedrammede i Jorden i en passelig Distance, saa at de, der blev et Bytte for deres fælske Løstgighed, ganske var i deres Vold.

Baggesen.

*

HJULBY SOGN

Ved Landsbyen Hjulby stod hint fameuse Slag som C. G. med Uro betragtede fra Korsør.

¹⁾ Hermed slutter Optegnelserne for Svenborg Amts Vedkommende. Senere følger en Række Optegnelser fra Odense Amt. H. C. F.

Ringningen med Taarnklokken hver Aften Kl. 9^{3/4} præcise paastaaes at hidrøre fra hine Tider og have været Signal til et Mord paa den svenske Garnison. I en hul Bøg paa en Mark mellem Nyborg og Vindinge skal for flere Aar siden Benraden af en Kriger med Armatur være funden. Relata octuli.

C. Nieholm, Nyborg.

*

AVNSLEV SOGN

I Midten af forrige Aarhundrede blev et stort gammelt Træ fældet i Julstrups (den Tid Raskenborgs) Skov. Da det var omhugget, fandtes det hult, og inde i Hulheden Benraden af et Menneske med nogle Levninger af Klæder og Vaaben, der viste, at det var en svensk Soldat, der formodentlig efter Slaget ved Nyborg har villet redde sig i dette Træ, men er saa sunket ned i det, uden at kunne komme op igjen. Boesen.

Ved Julsbjærg, forhen Raskenbjærg, skal ved et hult Træs Fældning være fundet en svensk Krigsmand i fuld Rustning, men som faldt sammen, saa snart han berørtes.

Der fortælles ogsaa, at de Svenske skal have truet med snart at komme igjen og da tage de danske Soldater med sig, hvilke de kaldte tolvaars Drengene. Bonde, Ludvigsminde.

En Mand i Grønderup fortæller, at hans Fader havde været med at hugge det hule Træ ved Julsbjærg, hvori fandtes Benene af et Menneske og et gammelt Gevær. Samme Mand taler ogsaa om, at en Del Svenske, efter at have tabt Slaget ved Nyborg, styrtede sig i Havet for at drukne. Bonde.

*

VINDINGE SOGN

Præsten skal fra sin Have, som ligger højt, og Landevejen gaar nedenfor ved Aaen, have om Aftenen luret og skudt de forbirejsende Svenske paa Landevejen. Maaske dette har været Aarsag til Gaardens Nedbrydelse. Paa den første Side i Kirkebogen findes antegnet: Register paa de, som publice er absolverede, siden Præstegaarden blev sidst af de Svenske paany udplyndret, og min Kirkehog med alle mine andre Bøger blev bortført, og denne Præstegaard ruineret og næsten nedbrudt.

Ligeledes staar paa den nordre Side af Kirken en meget stor Cirkel, hvis Diameter er 5 Kvarter. Den skal være et Minde

om en af de Svenske indskudt Bombe paa Kirken eller snarere af de Danske, siden de Svenskes Lejr og Telte var paa Kirkegaarden.

Tobiesen, Vindinge.

*

FRØRUP SOGN

En Hob Svenske kom til en Gaard i Frørup, som før har hørt under Raskenborg Gods. Ingen var til Stede uden Konen, som lavede Mad, og et lille Barn. Paa Spørgsmaalet: »Koger I Spæk?« svarede hun, idet hun vilde dølge sin Forskrækkelse med al den Venlighed, hun kunde overkomme: »Vi maa jo have noget at tage mod gode Venner med,« men foer i det samme ud af Døren og glemte i Angsten sit Barn. Hun turde ikke vende tilbage igjen og havde dog heller ingen Ro paa sig, førend hun fik at vide, hvordan det gik Barnet. Hun listede sig derfor, saa snart der blev tændt Lys, hen til Vinduerne og saa nu til sin Beroligelse, at en Svensker havde Barnet paa Skjødets, medens en anden stod foran det og legede med det. Saaledes vedblev hun hver Aften at se til sit Barn, indtil Svenskerne forlod Stedet, efter at have fortæret alt, hvad de forefandt. Siden, hedder det, enedes Bønderne om at skille sig ved de indkvarterede Svenske, idet de først søgte at faa dem beskjenkede, derpaa væltede de svære Egeborde, der sædvanlig findes i hver Gaard, ovenpaa de drukne, og nu slog dem ihjel med Bismere, Mangelstokke og hvad der var ved Haanden. Et Bordblad, som endnu findes i denne Gaard, med en dyb Flænge i den ene Side, skal have faaet sin Skade ved en saadan Lejlighed.

Fortalt af en forhenværende Fæster paa Gaarden, den i 1811 som Aftægtsmand paa Stedet i sit 77de Aar afdøde Rasmus Hansen, der skal have hørt den af sin Farfader og Navne, der i Krigens Tid havde Gaarden i Fæste og atter mange Gange have fortalt sin lille Datterdatter, der nu er gift med Forpagter Sørensen i Frørup, og som jeg har hørt den i disse Dage af hendes Mund, meddeles den.

Laub, Frørup.

*

SNØDE SOGN

Jeg tænker, at Pastor Østrup kunde forskaffe mange interessante Efterretninger fra Langeland, hvor Beboerne gav Fjenden nok at bestille. Først gjorde Svensken Landgang paa den nordlige Kant af Landet, og ved Andemosen paa Snøde Mark kom det til en svær Kamp, og siges der, at 1000 gamle

Soldater dér maatte lade Livet for disse tapre Øboer under Landsdommer Steensens Anførsel. Men Efterkommerne af disse Helte vil ingenlunde indrømme ham den Hæder at være Anfører, de siger, at han blot viftede fra sin Hest med sit Lommestørklæde for at faa dem til at sprede sig videre fra hinanden for ej at falde for de fjendtlige Kanonkugler, og derpaa blev han skudt, snarere af hans egne end af Fjenden, ti han var ingenlunde yndet af sine Bønder. Ved en Forræders Hjælp kom Fjenden i Land bedre sønder paa, og da den svenske Oberst Putsorgen(?) steg i Land, blev han af den eneste Bonde, der naaede samme Sted, ihjelskudt. Derpaa begyndte Fjenden at opkaste Skandser om Slottet, og da de i dette Arbejde var yderst beskjæftigede hele Natten, kom Langelænderne, favoriserede af af en stærk Taage, uforvarende paa dem, og ikke én af dem undkom, ti Bønderne havde bundet Grene paa sig for at give Udseende af en Skov. Siden kom Fjenden op paa Stensgaard, og da de ved Spisebordet morede sig med at skyde paa de i Værelset hængende Portrætter, blev de af Fruens Tyende alle dræbte, og deres Blod var endnu for faa Aar siden meget kjendelig, men nu skal det være afhøvlet. En meget smuk ung Svensker retirerede sig ned i Kjøkkenet, hvor han hjertelig bad om Livet, men han talte til døve Ører og blev fældet død til Jorden. Paa Væggen skal hans Blod ligeledes have været at se lige til de sildigere Tider.

Grønvald, Broby.

GAMLE SANDSAGER

FYNBOERNE I VEJLE

Med dette Hæfte ophører »Fynsk Hjemstavn« at være Medlemsblad for Fynsk Hjemstavnsforening for Vejle og Omegn.

H. C. F.

ORDSPIL OG TALEMAADER

Det gaar paa davle Maner, ligesom naar de gaar til Alters i Sverige.

Det er ikke værd at tigge en Lus af en Stodder. Det er bedre at faa den ved en rig Mand, saa ved vi dog, hvad den er kommen af.

Det er det sidste, vi skal lægge Mærke til, som han sagde, Manden, de kaldte ham en gammel Tyv.

Han gaar hele Dagen og leder efter Fyraften (om en doven).
Hunden kan løfte Benet op ad dig (til en, som har glemt sin Pengepung hjemme).

Vi ved nok, hvorfor Fanden slog sin Oldemor (siges, naar nogen kommer med Undskyldninger. Oldemoren fik Prygl, fordi hun ikke kunde finde paa nogen).

Han har Penge som Skidt og Klæder af samme Slags.

Den, som har en Skilling, han faar nok en Fløjte.

Han er Snedker-Tømrer-Hjulmand, hugger, snitter og borer med Økse og gaar omkring paa Landet og gør ved gamle Rokke (om en Alt-mulig-Mand).

Nu har vi Spillet gaaende, som de sagde, da Musikanterne var smidt ud af Vinduet.

Vi skal aldrig spise mere, end at vi kan spise en Pande-
kage for hver Mands Dør.

Du nøs, det giver enten Rus eller en vaad Lab inden Aften.
Det sidste er vel mest troligt.

Fanden griner af dig (naar nogen banker Arme. Selvmordere er nemlig Fandens).

Der er ingen, der maa vrie sig ved at være Nar, naar Turen kommer til dem.

Det er en vov Mødding, som aldrig en Høne vil skrabe paa (naar Sladderer har travlt med nogen).

Skidt og Penge, det forener sig.

Fine Folk har fine Klæder, og store Folk har store Træsko.

Vi skal ikke snakke om Strikke i hængt Mands Hus.

Han synger kønt (om en, der pløjer skidt).

Du beder nok Hundens Morgenbøn (til en, der gaber).

Du har nok stegt dig en rigtig Solhund (til en, der kommer forfrossen ind).

Du spør Nyt før mig (naar to samtidig har villet sige det samme).

Nu vil jeg lægge mig, hvor Brylle Vogne ikke kommer (naar en gaar i Seng).

Han ligner Præsten ved Trøsteløse Kirke (om en mager og forhutlet Mand).

Det er hende, der køs Byggen i Fjor (om et udmajet Kvindfolk).

Han er saa lang som hele sidste Vinter (om en lang Karl).

Han er Næstsøskendebæst til Per Madsens Mugebar (om en, der gerne vil brovte med sin fine Familie).

Fra Nordøstfyn.

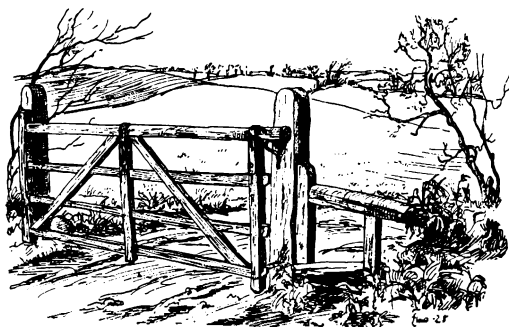
Ved Svend Frederiksen, Aasum.

EN GAMMEL SOLDATERVISE

1. ∴ Ja, der satte sig tre Herrer ved det høje, runde Bord ∴
udi Kalmar Stad.
Rik om rak, sikke no Snak, hvor er du, her er a,
hej dikom dikom dikom tralalalala.
Ja, der satte sig tre Herrer ved det høje, runde Bord
udi Kalmar Stad.
2. »Hvor er Sæben, du har købt?« »Penge har jeg drukken op
udi Kalmar Stad«.
3. Ja, saa blev der da et Riv baade med Gaffel og med Kniv
udi Kalmar Stad.
4. Ja, naar Manden kommer hjem, saa er Kællingen saa slem
udi Kalmar Stad.
5. Søren Kjerskov er mit Navn, jeg er født i Starup Sogn
udi Vejle Amt.
6. Anton Mejer er mit Navn, jeg er født i Nød og Savn
udi Vejle Amt.
7. ∴ Søren Kjerskov har, min Sæl, tabt sin ene Støvlehæl ∴
ude ved Næsby.
Rik om rak, sikke no Snak, hvor er du, her er a,
hej dikom dikom dikom tralalalala,
Søren Kjerskov har, min Sæl, tabt sin ene Støvlehæl
ude ved Næsby.

Visen har jeg lært af min Broder. Et Sidestykke (»Mand og Kone«)
har jeg fundet i Skattegraveren, Aarg. 1889 Nr. 16.

Chr. Nielsen, Krarup.

Fortsat fra Omslagets 2. Side.

over alle Byer paa Hjemøen, og hvad der skulde ske, bl. a. en Oplæsningsaften ved Morten Korch i November. Kassereren, Bankassistent Jacobsen, forelagde et Regnskab med Overskud, hvilket naturligvis blev godkendt. Til Bestyrelsen genvalgte Fru Installatør Petersen og Kassereren, og Pakhusmester Andersen nyvalgte i Stedet for Købmand Askmose, der ikke vilde mere. Revisoren, Tømrrmester N. C. Jørgensen, genvalgte.

Derefter holdt Portør Hansen et interessant Foredrag og viste mange smukke Lysbilleder fra en Rejse i Palæstina, og endelig drak man fælles Kaffe, snakkede fynsk og dansede en Times Tid.

(Efter Vejle Soc.-Dem.)

Morten Korch Aften.

Onsdag d. 23. November havde Foreningen en helt igennem saare vellykket Aften. Et Par Hundrede Mennesker var mødt, da Formanden, Lagerforvalter V. Thomsen, bød velkommen og gav Ordet til Forfatteren Morten Korch, der hilstes med hjerteligt Bifald. Hr. Korch talte smukt og lunerigt om de fynske Folkemaal og læste derpaa nogle af sine egne fynske Fortællinger. Derefter samledes den store Forsamling til et muntert fælles Kaffebord, og sluttelig dansedes der et Par Timer. Baade ved Mødets Begyndelse og til Dansen blev der musiceret af nogle af Foreningens musikalske Medlemmer.

H. C. FRYDENDAHL.

Til Medlemmer af Fynsk Hjemstavnsforening i København og Vejle.

Nogle overkomplette Sæt af Fynsk Hjemstavns 3 første Aargange tilbydes herved Medlemmerne til følgende billige Priser:

	I Hæfter	Indb. m. Shirting	Indb. m. Skind
Enkelte Aargange.....	Kr. 2.00	Kr. 3.00	Kr. 3.50
Alle 3 Aarg. samlet	- 4.50	- 6.50	- 7.50

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavns, Krarup pr. Espe.

Dette Tilbud gælder kun, saa længe det stærkt begrænsede Oplag tillader.

H. C. FRYDENDAHL.

»Bjærregaarden« og »Brøu fraa Maaren Knøvdsdaatter«.

Af fynsk Dialektdigtning har næppe noget gennem lange Tider været saa yndet og kendt som K. H. Withs »Bjærregaarden« (Aae Laggendrop Maark dær ligger ænj Gaaer) og »Brøu fraa Maaren Knøvdsdaatter« (Maani haan sidder i sourten Skyj). Skønt de er hundrede Aar gamle (trykt første Gang henholdsvis 1830 og 1829) kan man endnu høre »Bjærregaarden« sunget og spillet til Dans. For faa Aar siden hørte jeg en gammel Mand fremsige alle Versene udenad, og jeg er fra flere Sider blevet opfordret til at lade Visen optrykke i »Fynsk Hjemstavns«, da den næsten ikke har været til at opdrive paa Tryk. Nu har Hans P. Lunde, hvis Kærlighed til det fynske Folkemaal er velkendt, optrykt de to Digtninge og udgivet dem i et lille net Hæfte, der er velegnet til f. Eks. at sende som Julegave til Fynboer i Udlændighed. Det vil vække gamle Minder. De vil smile genkendende til Udtryk som Meggemos Avten, Skøurensgrøj, Knæidebasse, bræili, møile og dull. — I et Forord gør Hans P. Lunde Rede for de to Digtninges tidligere Fremkomst, ligesom han meddeler biografiske Oplysninger om K. H. With.

H. C. FRYDENDAHL.

FYNSK HJEMSTAVN kan faas gennem Postvæsenet og i Boghandelen for 1 Kr. 50 Øre fjerdingaarlig og frit tilsendt fra Udgiveren for 1 Kr. 25 Øre (i Udlandet 1 Kr. 50 Øre) fjerdingaarlig. Tiltrædende Holdere faar de i paagældende Fjerdingaar udkomne Hæfter tilsendt. De tidligere udkomne Hæfter kan faas hos Udgiveren for 1 Kr. for hvert Fjerdingaar, saafremt Oplaget tillader det. Til de Holdere, der har bestilt det hos Udgiveren, bliver det sendt fremdeles, indtil Afsigelse finder Sted. De bedes sende Beløbet paa det tilsendte Indbetalingskort. — Postadresse: Krarup pr. Espe. — Telefon: Kværndrup 109. — Postkonto 6766.

Udebliver et anmeldt eller abonneret Eksemplar, bedes man paatale det hos Postvæsenet.

Abonnenterne tilbydes

Indbinding af »Fynsk Hjemstavn«. Pris Kr. 1,50 i Shirting, Kr. 2,50 i Skindryg.

To Aargange i eet Bind: Kr. 2,00 i Shirting, Kr. 3,00 i Skindryg.

Tre Aargange i eet Bind: Kr. 3,00 i Shirting, Kr. 4,00 i Skindryg.

Fire Aargange i eet Bind: Kr. 4,00 i Shirting, Kr. 5,00 i Skindryg.

Thomas Niensens Bogbinderi, Ryslinge. - Telf. 16.

VESTFYNS HJEMSTAVNSGAARD I GUMMERUP

er daglig aaben fra Kl. 10—6.

Adgang: Voksne 50 Øre,
Børn 25 Øre.

— Foreninger og Skoler halv Pris. —

FOREDRAG

særlig vedrørende

Hjemstavn og Livet i gamle Dage
tilbydes.

Mange Lysbilleder af Landskaber,
Bygninger og gamle Arbejder. —

Olaf Skov,

Køng Højskole, Glamsbjerg St.
Telf. Glamsbjerg 12.

De gamle fynske Dialektstykker Bjærregaarden og Brøu fraa Maaren Knøvsdaatter

af K. H. With — med Forord af *Hans P. Lunde*
er udkommet. — Pris 1 Kr. + Porto.

Thomas Niensens Boghandel, Ryslinge. — Telf. 16.

FYNSK HJEMSTAVN 1928—1932

Aarg. 1928—30 kan faas for 3 Kr. pr. Aarg., Aarg. 1931—32 for 5 Kr. pr. Aarg.

Indbundne Aargange koster derudover:

En Aargang	med Shirtingsryg	Kr. 1.50,	med Skindryg	Kr. 2.50
To Aargange samlet	—	- 2.00,	—	- 3.00
Tre Aargange samlet	—	- 3.00,	—	- 4.00
Fire Aargange samlet	—	- 4.00,	—	- 5.00

Sendes portofrit, naar Beløbet forud indbetales paa

Postkonto 6766, Fynsk Hjemstavn, Krarup pr. Espe.

LAD FYNSK HJEMSTAVN INDBINDE

Derved faar Maanedsskriftet blivende Værdi,
og Værdien vokser med Aarene. =====

De første Aargange kan endnu faas hos Ud-
giveren, Krarup pr. Espe. =====